Bilimlerin Dilinden Yaratılış Serisi No : 4

ÂYETLERİN VE HADİSLERİN DİLİNDEN

YARATILŞ

PROF. DR. ÂDEM TATLI
PROF. DR. HASAN AKAN
PROF. DR. İSMAİL KOCAÇALIŞKAN
DR. İDRİS GÖRMEZ

akder

Bilimlerin Dilinden Yaratılış Serisi - no:4

ÂYETLERİN VE HADİSLERİN DİLİNDEN YARATILIŞ

Yayına Hazırlayanlar
Prof. Dr. Âdem TATLI
Prof. Dr. Hasan AKAN
Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN
Dr. İdris GÖRMEZ

2018
ANTALYA

ÂYETLERİN VE HADİSLERİN DİLİNDEN YARATILIŞ

Prof. Dr. Âdem TATLI
Prof. Dr. Hasan AKAN
Prof. Dr. İsmail KOCAÇALIŞKAN
Dr. İdris GÖRMEZ

Baskı Sayısı : 1. Baskı
Baskı Tarihi : 2018
Baskı Adedi : 1000

ISBN: 978-605-82158-9-4

İsteme adresi:
Akdeniz Kültür ve Eğitim Derneği
Cumhuriyet Mah. 622 Sok. no: 25. Muratpaşa/ANTALYA
0 242 241 73 93
0 505 594 97 87
agormez@gmail.com, akderantalya@gmail.com

Baskı:
Hilâl Ofset Matbaası
Sertifika No: 27536
Sanayi Mahallesi 3329 Sk. No:3
ISPARTA
Tel. 0246 224 13 96

TAKDİM

Bu kitap, 30 Kasım – 2 Aralık 2017 tarihleri arasında Üsküdar ve Harran Üniversitelerinin organizesinde Şanlıurfa'da yapılan "I. **Milletlerarası Bilimlerin Işığında Yaratılış Kongresi**'nin bir ürünüdür.

Kongrede; Moleküler Biyoloji, Genetik, Biyokimya, Astrofizik, Sosyoloji, Dinler Tarihi, Temel İslam Bilimleri, Biyoloji, Jeoloji, Felsefe, Tıp, Ziraat, Matematik, Eczacılık, Dil Bilimi, Paleontoloji, Antropoloji, Eğitim, Psikoloji, Sümeroloji, Fizik ve Bilgisayar Mühendisliği alanlarında yurtiçinden ve yurtdışından 10 ülkeden kendi sahasında otorite olan bilim insanları tarafından 137 tebliğ sunulmuş ve değerlendirilmiştir. Bu tebliğler; "**I. Uluslararası Bilimler Işığında Yaratılış Kongresi Tebliğleri"** adı altında basılmıştır.

Kongrede sunulan makaleler, lise ve üniversite gençliğine hitap edecek bilim kitapları olarak yeniden düzenlenmiş ve **Bilimlerin Işığında Yaratılış Serisi** şeklinde 4 kitap halinde basılmıştır. Bunlar: 1-Biyoloji ve Kimyanın Dilinden Yaratılış, 2- Tabiatın, Matematiğin, Mühendisliğin, Tıbbın ve Ziraatın Dilinden Yaratılış, 3-Felsefenin Dilinden Yaratılış, 4-Ayetlerin ve Hadislerin Dilinden Yaratılış.

Kitapların orijinalliği

Bu seriyi, emsali başka kitaplardan ayıran iki önemli özellik dikkat çekmektedir:

1-Bu kitaplarda, konular mümkün olduğu kadar mana-yı harfiyle, yani ilimle tevhid inancı mezc edilerek verilmeye gayret edilmiştir. Böylece gençlere, kâinata ve ilim dallarından elde edilen bilgilere tevhidî bakış açısı kazandırılmış olacaktır.

2-Konuların anlatımında, tarihî mirasımız olan kültür değerlerimizin anlaşılmasına yardımcı olacak sade bir dil kullanılmaya çalışılmıştır.

Niçin "*Bilimlerin Dilinden Yaratılış?*"

Nobelle mükâfatlandırılan Pakistanlı Fizikçi Prof. Dr. Abdüsselam ilimleri; "*Allah'ın kâinattaki eserlerini inceleme san'atı*" olarak tarif eder. Bilimler kâinattaki varlıkları inceler. Her bir şeklin ve varlığın yapısını, mahiyetini ortaya koymaya çalışır. Dolayısıyla bilimlerin ele aldığı konular kendi dilleriyle yaratıcılarının varlığını ve birliğini gösterirler.

Kâinattaki varlıklardan elde edilen bilimlerin iki türlü takdim şekli vardır. Birincisi, bilim insanları ve eğitimciler tarafından takdimi, diğeri de bizzat her

bilimin kendi dilinden takdimidir. Günümüz bilim camiasında genellikle kâinattan elde edilen bilimlerin takdiminde Yaratıcı nazarlardan gizlenmekte, sebepler doğrudan işi yapan fâil olarak verilmektedir. Yani öznesiz bir eğitim hâkimdir.

İşte bu *Bilimlerin Dilinden Yaratılış* kitapları, özneli bir eğitimi esas alarak; fiilde fâili, sanatta sanatkârı, eserde ustayı, nimette mün'imi kendi dilinden muhatabına vermektedir. Bu kitapların en önemli orijinalliği de buradan gelmektedir.

Bu kitapların ortaya çıkmasına sebep olan kongreyi düzenleyen ve ev sahipliğiyle organizasyonunu sağlayan başta Harran Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Ramazan Taşaltın'a ve Üsküdar Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Nevzat Tarhan'a ve bu üniversitelerde bütün emeği geçenlere teşekkürü büyük bir borç biliyoruz. Ayrıca Kongre kitabının basımında büyük emeği geçen başta Eğitim Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Burhan Akpunar'a Harran Üniversitesi ve Fen Edebiyat Fakültesi Dekanı ve Yaratılışı Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Sayın Prof. Dr. Hasan Akan'a ve canla başla bütün çalışanlara en samimi teşekkürlerimizi sunarız.

Yayına Hazırlayanlar

İÇİNDEKİLER

KUR'AN IŞIĞINDA EVRİMCİ YARATILIŞ GÖRÜŞÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE
Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Bölümü.
veyselgulluce@atauni.edu.tr

Kur'ân'da yaratılış konusu çok geniş bir alanı içine alır. Bütün varlıkları içine alır. Kur'an kâinâtın ilk halinden, göklerin ve yerin yaratılış ve tesviyesinden, başlangıçta bitişik olan gökler ve yerin daha sonra ayrıldığından [1], semavat ve arzın "altı gün" olarak ifade edilen altı devirde, altı merhalede yaratıldığından, yer küredeki kûtların (bitki ve rızıkların) dört merhalede takdir edildiğinden bahseder[2]. Her canlıya su ile hayat verildiğini[3], keza her canlının sudan yaratıldığını bunlardan kiminin karnı üzerinde süründüğünü, kiminin iki, kiminin de dört ayak üzerine yürüdüğünü belirtir[4]. Canlıların çift yaratıldığına, büyük ve küçükbaş hayvanların çift olarak ayrı ayrı yaratıldığına işaret eder[5].

Kur'ân'da yaratılış konusu bütün varlıkları içine alır.

İnsana gelince, Kur'ân insanın yaratılışı hakkında tafsilatlı bilgi verir. İlk insanın topraktan yaratılış merhalelerini çeşitli âyetlerde anlattığı gibi, diğer insanların anne rahmindeki yaratılış merhalelerini de ayrıntılı bir şekilde anlatır.

Kur'ân insanın yaratılışı hakkında tafsilatlı bilgi verir. İlk insanın topraktan yaratılış merhalelerini çeşitli âyetlerde anlattığı gibi, diğer insanların anne rahmindeki yaratılış merhalelerini de ayrıntılı bir şekilde anlatır.

Tüm bu âyetlerde herhangi bir canlı türünün bir diğerine dönüştüğüne, birbirlerinden türediğine dair bir ifadeye rastlanmaz. Bilakis türlerin müstakil olarak yaratıldığına işaret edilir.

---

[1] Enbiyâ Suresi, 30.ayet.
[2] Fussilet Suresi, 10.ayet.
[3] Enbiya Suresi, 30.ayet.
[4] Nûr Suresi, 45.ayet.
[5] En'âm Suresi, 142-144.ayetler; Zümer Suresi, 6.ayet.

Kur'ân'da anlatılan yaratılış konularına dikkat ettiğimizde iki türlü yaratılış sahnesine şahit oluruz. Birincisi fevrî, yani âni ve def'i yaratmadır. Buna **ibdâ'** (yoktan, daha önce örneği görülmemiş bir surette yaratma[6]) da denilmektedir. İkincisi ise, tedricî yaratmadır. Buna da **inşâ** yani, yaratılan şeyin merhaleler halinde, zaman içinde tamamlanıp kemâle erdirilmesi diyebiliriz. Bu iki yaratılışa dikkat çeken Muhammed Hamidullah, fevrî yani âni –bir anda olup bitme- tarzındaki yaratmaya, "*Bizim emrimiz ancak bir keredir; bir göz kırpması gibidir*"[7]. "*Bir şeyi yaratmak istediğimizde ona sadece ol deriz o da derhal oluverir"* [8] . âyetlerini örnek olarak zikreder. Tedricî yaratma hususunda ise, semavâtın altı günde yaratılışına dair âyetleri zikreder. Daha sonra yaratmanın bu iki kısmı arasında bir tezat olmadığını, fevrî yaratmanın Yüce Allah'ın kemâl-i kudretini, diğerinin ise, sünnetini (âdetullah) ve bunun gerçekleşme şeklini ifade ettiğini belirtir.[9]

Kur'ân'da iki türlü yaratılış sahnesine şahit oluruz. Birincisi fevrî, yani âni ve def'i yaratmadır. Buna ibdâ' (yoktan yaratma) **da diyebiliriz. İkincisi ise, tedricî yaratmadır. Buna da inşâ yani, yaratılan şeyin merhaleler halinde, zaman içinde tamamlanıp kemâle erdirilmesi diyebiliriz.**

Hiç bir âyette herhangi bir canlı türünün bir diğerine dönüştüğüne, birbirlerinden türediğine dair bir ifadeye rastlanmaz. Bilakis türlerin müstakil olarak yaratıldığına işaret edilir.

Evrim ve Evrimci Yaratılış Teorisi

Hayatın ortaya çıkışını, canlıların çoğalıp çeşitlenmesini tamamen tesadüfî başıboş, sahipsiz, gayesiz bir şey olduğunu iddia eden ve temelde, ateizme, materyalist tabiatçı düşünceye dayanan *evrim teorisi*, ateist bir bakış açısına sahip ideolojik sebeplerle, bir teori olduğuna bakılmaksızın bilimsel bir gerçekmiş gibi

---

[6]Bu yönüyle "Halk" (yaratma) kavramından daha hususi mana taşıyan bir İbda' kavramıyla ilgili olarak bkz. Rağıb el-İsfehani, el- Müfredat fi Garibi'l-Kur'an, Daru'l-Ma'rife, Beyrut, tsz., s. 38; Ebu Hilal-el-Askeri, el-Furukfi'l-Luğa, Daru'l-Afaki'l-Cedide, Beyrut, 1980, s. 126; Sakıp Yıldız, Kur'an Işığında Yaratılış Konuları, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1992, s. 13; Veli Ulutürk, Kur'an-ı Kerim'de Yaratma Kavramı, İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 23 vd.

[7] Kamer Suresi, 50.ayet.

[8]Yâ-Sîn Suresi, 82.ayet.

[9]Hamidullah,M. "Halku'l-Kâinât ve Aslu'l-EnvâHasebe'l-Kur'ânve'l-Müfekkirine'l-Müslimin", Atatürk Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi Prof. M. Tayyib Okiç Armağanı içinde. Sevinç Matbaası, Ankara, 1978, s. 38.

kabul edilip sıkça gündeme getirilmiştir. Öyle ki, bitki ve hayvanlarla ilgili belgesellerde bu teoriden sıkça bahsedilir olmuş, gazete, dergi, kitap ve ansiklopedilerde yer almış, çizgi filmlerde, reklamlarda dahi yer verilmiş, pek çok filmin konusu olmuştur. Böylece insanlar yoğun bir evrim propagandasıyla karşı karşıya kalmış, pek çok kimse bu teorinin tartışmasız bilimsel bir gerçek olduğunu zanneder olmuştur. Bu durumdan bazı Müslümanlar ve ilâhîyatçılar da nasibini almış, böylece gerçekte dini talimatlara zıt görünen bu teori bazı ilâhîyatçılar tarafından da benimsenmiş, bu teoriyi bilimsel bir gerçek zanneden bu ilâhîyatçılar, "mademki evrim bilimsel bir gerçektir ve ilâhî bir kelam olan Kur'an'ın bilime aykırı olması düşünülemez, o halde Kur'an bu teoriye de aykırı değildir. Bu teoriye aykırı görünen ayetler varsa –ki var- bu ayetler yeniden ele alınıp evrim teorisiyle çelişmeyecek şekilde tekrar ele alınıp değerlendirilmelidir" anlayışıyla bu teoriye zıt görünen ayetleri tevil ve tahrif etme yoluna girmişler hatta daha da ileri giderek, "bu teori bilimsel bir gerçek olduğuna göre bu teoriye aykırı ayetlerin bulunması bir tarafa, Kur'an'da bu teoriyi destekleyen ayetler dahi bulunmalıdır" düşüncesiyle bir takım ayetler bu teori göz önünde bulundurularak yorumlanmış ve ayetlerden evrimi destekleyen manalar çıkarılmaya çalışılmıştır.

Evrim teorisi, hayatın ortaya çıkışını, canlıların çoğalıp çeşitlenmesini tamamen tesadüfî olaylarla izah eder. Temelde, ateizme ve materyalist tabiatçı düşünceye dayanan bu teori, bilimsel bir gerçekmiş gibi kabul edilip sıkça gündeme getirilir.

Ayetlere ve ilgili rivayetlere bu tarzdaki bir yaklaşımın, fırak-ı dâlle denilen sapık fırkaların Kur'an ayetlerine yaklaşımlarından bir farkı yoktur. Çünkü bu fırkalar da aynen evrimi savunan bazı ilâhîyatçıların yaptığı gibi, bir konuyla ilgili muhkem ayetleri esas alıp, farklı manalara muhtemel olan müteşabih ayetleri bu ayetler ışığında ele alıp açıklamak gerekirken, aksini yapıp muhkem ayetleri bırakıp, mezhep ve meşrep taassubuyla müteşabih ayetlerin peşine düşüp, tekellüflü tevillere girişmekte, diğer taraftan kendi görüşlerine aykırı olan sahih rivayetleri dahi kabul etmemektedirler. Böylece şu ayetlerde ifade edilen duruma birer masadak olmaktadırlar:

"*O, sana Kitab'ı indirendir. Onun* (Kur'an'ın) *bazı âyetleri muhkemdir, onlar kitabın anasıdır. Diğerleri de müteşabihtir. Kalplerinde bir eğrilik olanlar, fitne çıkarmak ve onun olmadık yorumlarını yapmak için müteşabih âyetlerinin ardına düşerler. Oysa onun gerçek manasını ancak Allah bilir. İlimde derinleşmiş olanlar, "Ona inandık, hepsi Rabbimiz katındandır" derler.* (Bu inceliği) *ancak akıl sahipleri düşünüp anlar. Rabbimiz! Bizi hidayete erdirdikten sonra*

kalplerimizi eğriltme. Bize katından bir rahmet bahşet. Şüphesiz sen çok bahşedensin"[10].

Bazıları da İslam adına evrim teorisine karşı çıkmanın, bu teoriyi benimseyen kimseleri dinden uzaklaştıracağı vehmiyle, hakikatte materyalist temeller üzerine oturtulmuş olan bu teoriyle mücadele etmek yerine, bu teoriyi İslamîleştirmeye ve Kur'anîleştirmeye çalışmışlar, bu teorinin Kur'an'a, İslam filozof veya âlimlerinin görüşlerine aykırı olmadığını iddia etmişlerdir.

Böylece ateist evrimcilerin yanında bir de canlıların çeşitli oluşunun evrimleşme yoluyla olabileceğini hatta olduğunu iddia eden inançlı bir grup daha ortaya çıkmıştır. Bunlar canlıları Allah'ın yarattığını kabul ettikleri için *yaratılışçı*, öte yandan canlıların çeşitliliğinin evrimleşme yoluyla olduğunu savundukları için *evrimci*dirler. Bu anlayışa kısaca "**evrimci yaratılış**" da denmektedir.

Evrimci Yaratılışı Desteklemek İçin İleri Sürülen Ayetler

Kur'an-ı Kerim'de evrim teorisiyle çelişir gözüken âyetler daha çok ilk insanla ilgili olduğu için, evrimci yaratılışçılar da genelde bu tür ayetlere yönelip, bu ayetleri evrim teorisiyle uzlaştırmaya, uyumlu hale getirmeye çalışmışlardır.

Bu anlayış sahiplerinden bazılarına göre Kur'an-ı Kerim'de pek çok ayette geçen beşer ve insan kelimeleri farklı anlamlar taşımaktadır. Onlara göre beşer, insanın hayvanî, maymunsu atalarını ifade etmektedir. Hz. Âdem beşeriyetten insaniyete doğru evrimleşmedeki ilk halkadır. Yani Hz. Âdem maymunların bir kolunun evrimleşmesi sonucu ortaya çıkmış beşer içinden seçilmiş aklî melekelerle donatılmış ilk insandır.

Bazıları, materyalist temeller üzerine oturtulmuş olan bu teoriyi, İslamîleştirmeye ve Kur'anîleştirmeye gayret etmektedirler. Bu teorinin Kur'an'a, İslam filozof veya âlimlerinin görüşlerine aykırı olmadığını ileri sürerler.

Bazı ilâhîyatçılar da Hz. Âdem'in ilk insan olduğu kabul edildiği takdirde çocuklarının çoğalmasını izah etmede zorlanılacağını düşünerek çözümü Hz. Âdem'in ilk insan olmadığını ve onunla beraber başkalarının da var edildiğini kabul etmekte aramışlardır. Böylece yağmurdan kaçarken doluya tutulmuşlardır.

Bu uğurda tedrici yaratma, terbiye, tekâmül, istihale, değişme, gelişme gibi durumların her birine evrim ismi verilerek mesela, kâinâtın altı günde yaratılması, insanın anne karnında çeşitli merhalelerden geçerek yaratılması, bitkilerdeki

[10] Al-i İmrân Suresi, 7-8.ayetler.

minerallerin istihale yoluyla hayvana, oradan insana geçmesi evrim olarak isimlendirilmiş, böylece evrimin evrensel bir hakikat olduğu, evrime itiraz etmenin Kur'an âyetlerine itiraz etmek olacağı iddia edilebilmiştir.

Oysa kâinâtın altı günde yaratılması, insanın anne karnında çeşitli merhalelerden geçerek yaratılması, bitkilerdeki elementlerin yenip hazmedilmek suretiyle hayvana, oradan insana geçmesi, canlıların alınan besinlerle tedrici olarak büyüyüp gelişmeleri sünnetullah çerçevesinde cereyan eden hadiseler olup, türlerin evrimini ifade eden evrim teorisiyle hiçbir alakası yoktur.

Burada, ya evrim teorisinin ne manaya geldiğini kavramamak, ya da kasıtlı olarak her türlü değişim ve gelişime evrim adı vererek bu konuda bir kavram kargaşası oluşturup, bu durumları evrim teorisini desteklemek için basamak yapmak planı söz konusudur.

Kâinâtın altı günde (devrede) yaratılması, insanın anne karnında çeşitli merhalelerden geçirilmesi, canlıların alınan besinlerle tedrici olarak büyüyüp gelişmeleri sünnetullah çerçevesinde cereyan eden hadiselerdir. Türlerin evrimini ifade eden evrim teorisiyle hiçbir alakası yoktur.

Keza ilerde değinileceği gibi, varlıkların tasnifine ve başka konulara dair bazı İslâm âlimlerinin görüşleri de evrimcilik olarak değerlendirilmiştir.

Bazıları daha da ileri giderek Kur'ân'daki yaratılışla ilgili âyetlere evrim teorisi göz önünde bulundurularak, başka bir ifadeyle evrimi destekleyecek bir hale getirilerek mana verilmesini savunmuşlardır. Böylece üzülerek belirtmek gerekir ki, bu teorinin izdüşümleri Kur'ân-ı Kerîm meâllerinde dahi görünür olmuştur.

Yukarda Muhammed Hamidullah'tan nakille zikrettiğimiz Kur'ân'daki âni yaratmayı ifade eden âyetlerle ilgili bazı meâller bu durumun bir örneğidir. Bu nevi âyetler, evrimci yaratılışı savunan bazı ilâhiyatçılar tarafından evrimi çağrıştırır bir şekilde anlamlandırılmış, bazıları da bu meâlleri farkında olmadan kullanır olmuştur.

Bu tür meâllerin başında, "*Bir şeyi yaratmak istediğimizde ona sadece ol deriz o da derhal olur*" âyetindeki "yekûnu/olur" kelimesine "oluş sürecine girer" veya "olmaya başlar"[11] manasının verilmesi gelir. Bu anlayışa göre, "Allah'ın ol dediği şey derhal olmaz, sadece olmaya başlar, oluş sürecine girer. Bu meâli

[11] Yıldız, S. Kur'ân Işığında Yaratılış Konuları. DİB, Ankara, 1992, s. 30.

verenler âyetteki yekûnu/olur kelimesinin muzarî (şimdiki ve geniş zaman) kipinde oluşunu da gerekçe gösterirler. Böylece, yaratılışın başlayıp biten bir olay değil, safhalar halinde devam eden bir bütün olduğunu[12] söylerler. Yukarıda zikrettiğimiz iki türlü yaratmadan sadece birini yani tedricî yaratmayı kabul eder görünürler. Allah'ın varlıkları tedricî olarak, safhalar halinde yaratmasının yanında dilediği bir şeyi hiçbir sebep ortada yok iken bir anda var edebileceği hakikatini göz ardı eder bir görünüm sergilerler.

Oysa bu nevi âyetler böyle bir çıkarım için uygun değildir. Çünkü "*Ol deriz o da derhal olur*" şeklindeki ifadede "**olur**" kelimesi geniş zaman ifade eder ama, ayeti bir bütün olarak ele aldığımızda ve ayetin sevk olunduğu ortamı dikkate aldığımızda böyle bir anlayışın doğru olmadığı görülecektir. Zira bu nevi âyetler Yüce Allah'ın sonsuz kudretini dile getirmek için sevk olunmuş, Allah için yaratmanın ne kadar kolay olduğunu belirtmek için zikredilmiştir. Bu manadaki âyetlerden biri[13] Hz. Âdem'in yaratılışı hakkında, ikisi[14], Hz. İsa'nın yaratılışı hakkında, üçü ise[15] kıyamet gününde insanların yeniden yaratılıp diriltilmesi hakkındadır.

Kıyamet günündeki dirilişin âni olacağı, Sûr'a üflenince insanların derhal kabirlerinden kalkacakları çeşitli âyetlerde ifade edildiği üzere, bilinen bir gerçektir. Hz. Âdem ve Hz. İsa'nın yaratılışıyla ilgili olarak bu nevi ifadelerin zikredilişi de insanlara garip gelen bu gibi şeylerin Allah için ne derece kolay olduğunu bildirmek içindir.

Nitekim Katade'nin belirttiğine göre, "Arapçada bu sözden (kun/ol) daha hafif, daha kolay bir söz yoktur. Allah'ın yaratması da böyle olup, istenen şey böylesine bir kolaylıkla meydana gelir."[16] Yani, bu söz dile kolay geldiği, bir çırpıda söylendiği gibi, yaratma işi de Allah için o derece kolay, bir anda gerçekleştirilen bir şeydir. Hz. İsa'nın: "***Ben sizin için çamurdan bir kuş yapar ve ona üflerim, Allah'ın izniyle derhal bir kuş olur...*** *" ifadesindeki* "***fe-yekûnu/ olur***" kelimesi de yaratmadaki sürati ifade etmek için kullanılmıştır. Aksi halde, (bu kelimeyi"olmaya başlar, oluş sürecine girer" manasında düşünürsek) Hz. İsa (a.s)'nın çamur şeklindeki kuşa üfürdükten sonra gerçekten kuş olup uçmasını görmesi ve insanlara göstermesi için günlerce hatta yıllarca beklemesi gerekirdi(!) Keza cumartesi yasağına uymayan Yahudiler hakkındaki **"Onlara, 'Aşağılık maymunlar olun.' demiştik. Biz bunu, hem onu görenlere hem de sonra**

---

[12] Yıldız, a.g.e., s. 34.
[13] Al-i İmrân Suresi, 59.ayet.
[14] Al-i İmrân Suresi, 47, 59.ayetler.
[15] Nahl Suresi, 40.ayet; Yâ-Sîn Suresi, 82.ayet; Mü'min Suresi, 68.ayet.
[16]Ulutürk, V. Kur'ân-ı Kerîm'de Yaratma Kavramı. İnsan Yayınları, İstanbul, 1995, s. 51.

geleceklere bir ibret kıldık.”[17] ayetinde de o insanların milyonlarca sene süren süreçte (!) değil de aniden maymuna dönüştüğü aşikârdır.

Nitekim Türkçemizde de**“… ol der, o da olur**” ifadesinde “olur” fiili geniş zaman ifade ettiği halde, cümle bir bütün olarak ani ve def’i oluş, yaratılış şeklinde anlaşılır. Dolayısıyla ister Arapçadaki formunu (yekûnu), isterse Türkçedeki formunu (olur) dikkate alalım sevk olunuş gaye ve ortamını göz ardı ederek sadece kelimenin kipini esas alıp, cümleye ona göre mana vermek doğru bir yaklaşım değildir.

Ayrıca, bu ayetlerde asıl vurgulanan husus, Allah’ın olmasını istediği şeyin –ister ânî ister tedricî olsun- kolaylıkla vücuda gelmesi, var olması, Allah’ın iradesinin karşısına çıkacak hiçbir engelin bulunmamasıdır.

Burada Kur’ân âyetleri hakkında ileri sürülen bu tür iddialara dair birkaç örnek daha zikredelim:

Mesela, “***Sizi tavırdan tavıra geçirerek yarattı***” meâlindeki Nûh sûresi 14. Âyeti, *âyetteki etvâr ile günümüzdeki tatavvur (evrim) aynı kökten gelmektedir. Dolayısıyla bu âyetteki “etvâr” evrimin merhaleleri olarak anlaşılabilir* denilerek[18], evrim manasında yorumlanmıştır. Hakikatte bu âyet Kur’ân’ın mana yüklü câmi âyetlerinden olup insanın ana rahmindeki nutfe, alaka, mudğa gibi devrelerine; hayat boyunca geçirdiği çocukluk, gençlik, ihtiyarlık gibi merhalelerine işaret etmekte; darlıktan bolluğa, bolluktan darlığa, zenginlikten fakirliğe, fakirlikten zenginliğe geçme ve farklı ahlakî ve bedeni özelliklerde yaratılma gibi geniş manalar ifade etmektedir.[19]

İlginçtir ki bu âyet günümüzde reenkarnasyonu savunan bazı kimseler tarafından da reenkarnasyon ifade ettiği şeklinde yorumlanmıştır. Bu durum, Kur’ân metnine önceden kabullenilmiş görüşler istikametinde yaklaşmanın bir sonucu olarak görülebilir.

"*Allah, gökten yere, her işi düzenleyip yönetir. Sonra, sizin saydıklarınızdan bin yıllık bir günde ona yükselir*"[20] âyeti hakkındaki maksatlı yorumlarda da benzer durumla karşılaşıyoruz. Bu âyet bir takım parantez içi ilavelerle evrimi çağrıştırır bir şekle sokularak şöyle manalandırılmıştır:

---

[17] Bakara Suresi, 65-66.ayetler.

[18] Atiyye, Halku’l-İnsan, 82-83; HârunYahya, Bir Tartışmanın Ardından, s. 104. Hâlbuki bu yeni mana bu kelimeye (tatavvur) daha sonra yüklenmiş olup nüzul döneminde bu manalarda kullanılmamışlardır.

[19] Ebu’l-Hasen el-Maverdî, en-Nüket ve’l-Uyûn, Daru’l-Kütübi’l-İlmiyye, Beyrut, 1992, VI, 102.

[20] Secde Suresi, 5.ayet.

"*Emri* (yaratma işini) *gökten yere yönetir* (yaratacağı şeyin en alt düzeyinden başlar), *sonra o iş sizin hesabınızca bin yıl süren bir günde* (adım adım evrimleşerek) *O'na yükselir* (kemaline erer)."[21]

Bir başkası ise, aynı âyeti, biraz daha parantez içi ilaveler katmak suretiyle, reenkarnasyonu çağrıştırır bir şekle sokarak şu manayı vermiştir: (Allah yaratma) işi(ni) gökten yere düzenler (yaratmayı gökten yere indirir. Ruh yere inerek çeşitli varlıklarda görünerek gelişir). Sonra sizin saydığınız (yıllar)dan bin yıl kadar süren bir günde O'na çıkar. (Yaratma adım adım gelişerek inkişâf eder. Hayat çeşitli varlıklarda görünür. Ruh olgunlaşır. Sonunda insanlara göre binlerce milyonlarca yıl sayılan, ama Allah'a göre bir andan ibaret olan bir günde Allah'a yükselir).[22]

Parantez içi ilaveler yoluyla âyete bu şekilde mana verdikten sonra, artık "*Bu âyet tekâmülün nasıl olduğunu çok açık bir şekilde açıklıyor. Rûh'un Yer'e inip çeşitli varlıklarda geliştiğini, yüzyıllarca süren tekâmül ile Allah'a ulaştığını açıklıyor*" iddiasında bulunmak çok kolay oluyor. Bu tür yorumlarda, âyetin meâline parantez içi ilavelerde bulunmanın perde arkasında, metne kendi anlayışını söyletme arzusunun yattığını söyleyebiliriz.

Evrimci yaratılışı savunanlar Kur'ân-ı Kerîm'de insan anlamında kullanılan kelimeleri de evrimci bir bakış açısıyla yorumlayabilmektedirler. Bunların başında beşer kelimesiyle insan kelimesi hakkında yaptıkları yorumlar gelmektedir. Buna göre, Allah öncelikle milyonlarca sene önce *beşer*i yaratmıştır. Milyonlarca sene süren evrim merhalelerinden sonra Yüce Allah vahşi beşer içinden Âdem'i seçerek onu akli melekelerle (akıl, din ve dil) donatmış, böylece Âdem (a.s) beşeriyet özelliğinden insaniyet özelliğine terakki etmiş ve onu selefleri olan beşerin taşıyamadığı halifelik ve mükellefiyet görevleriyle şereflendirmiştir.[23]

Hâlbuki Kur'an-ı Kerim'deki pek çok ayet bu anlayışın yanlışlığını ortaya koymakta, akli melekeler açısından beşerle insan arasında bir fark olmadığı ortaya konulmaktadır. Şu ayetler bu hususta gayet açık birer örnektir:

"*Allah bir beşerle ancak vahiy yoluyla, ya da perde arkasından konuşur. Veya bir elçi göndererek dilediğini vahyeder…*"[24]. Bu âyette beşerin vahye muhatap olduğu belirtildiği gibi, "*Andolsun ki biz onların, "Kur'an'ı ona bir beşer öğretiyor"* dediklerini biliyoruz. İma ettikleri kimsenin dili yabancıdır. "*Bu*

---

[21] Ateş, S. "Kur'ân-ı Kerîm'e Göre Evrim Teorisi". Ankara Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi, Ankara, 1972; c. XX, s. 131.
[22] Akbay, S. Bilinmeyene Doğru, İzmir, 1983, s. 207.
[23] Bu tür iddialar için bkz. Abdussabur Şahin, Ebî Âdem Kıssatu'l-HalîkatiBeyne'l-Usturative'l-Hakîka, Mustafa İslamoğlu, Yaratılış ve Evrim, 3. Baskı, İstanbul, 1986.
[24] Şura Suresi, 51

Kur'an ise gayet açık bir Arapça'dır"[25] ayetinde ise beşere ilim isnat edildiğini görüyoruz.

"(Ey Meryem) Ye, iç, gözün aydın olsun. Beşerden bir kimse görecek olursan, *"Şüphesiz ben Rahmân'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım de"*[26] âyetinde ise beşer ve insan kelimelerinin eş anlamlı kullanıldığını görüyoruz.

Allah Babanız Âdem'i Arzdan Yaratıp(Bitki gibi) **Meydana Çıkardı**

وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا "*Allah sizi yerden* (topraktan) *yaratıp inşa etti"*[27] âyeti hakkında da evrimci yorumlar yapılmıştır. Bu âyette mef'ul-i mutlak olan **nebât** kelimesi Kurtubî'nin ifade ettiği gibi, **inbât** manasında mastarın yerini tutan bir isim olduğu halde, yani enbete-bitirdi (yarattı) kelimesini pekiştirmek için geldiği halde, nebât kelimesi Türkçede bitki anlamına geldiği için ayette de o manada olduğu zannıyla bitki manası verilip, cümledeki yeri de "hal" olarak değerlendirilerek pek çok mealde "Allah, sizi de yerden bitki bitirir gibi bitirmiştir" manası verilmiş, bazıları ise"Allah, sizi de yerden bitki olarak bitirmiştir."Manasını vermişlerdir.

"***Allah sizi*** (babanız Âdem'i) ***arzdan yaratıp meydana çıkardı***"
Ayet meali

Oysa burada kastedilen mana Hz. Âdem'in güzel ve mükemmel bir şekilde topraktan yaratılmasıdır. Yani yaratma ifadesi benzer bir kelimeyle (*enbete* kelimesiyle) ifade edilmiştir. Ayetin sonundaki *nebâten* ise *inbât* yerine kullanılmış (bitirme-yaratma) manasında meful-i mutlaktır. Dolayısıyla âyetin manası Fikri Yavuz meâlinde de belirtildiği gibi "***Allah sizi*** (babanız Âdem'i) ***arzdan yaratıp meydana çıkardı***" şeklindedir. Tefsirlerde de bu kelimeye inşâ etmek manası verilmiştir. Mesela Taberi şöyle tefsir ediyor:

"Allah sizi yerin toprağından yaratıp inşa etti. Kurtubi de şöyle diyor: "Ayetteki *nebaten* ifadesi asıl mastarın dışında bir mastardır. Çünkü "Enbete" fiilinin asıl mastarı "inbât"'tır. Böylece isim (nebât) mastar (inbât) yerinde kullanılmıştır. Razi'nin ifadesi de şöyle: "Ayette أنبتكم إنباتاً denmesi beklenirken, أنبتكم نباتاً denilmiştir. Buradaki nükte "inbat"ın Allah'ın sıfatı olup müşahede edilmeyen bir durum olmasıdır.

Bu âyetin devamı olan ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا "*Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi* (yeniden) *çıkaracaktır*." İfadesine bakılınca bu âyetin manası daha iyi anlaşılacaktır. Çünkü bu âyette Allah'ın varlığı, kudreti ifade edildiği gibi öldükten sonra dirilişin Allah için ne kadar kolay olduğu da belirtiliyor. Sizi

[25] Nahl Suresi, 103
[26] Meryem Suresi, 26.ayet.
[27] Nûh Suresi, 17.ayet.

yerden bir kere yaratan Allah, ölüp toprağa karışmanızın ardından sizi tekrar oradan çıkarabilir. Elbette buna da gücü yeter deniyor. İşte bu kıyası zihinlere yerleştirmek için bu âyettte *inbât* (topraktan bitirme) kelimesi tercih edilmiştir. Bu âyetin bir benzeri de مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى "*Sizi topraktan yarattık,* (ölümünüzle) *sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız*."[28] ayetidir. Görüldüğü gibi bu âyetle Nuh, 17. Ayet arasındaki fark, yaratma manasında birinde **enbete** kelimesinin diğerinde ise **halakna** kelimesinin kullanılmış olmasıdır. Her iki ayet de aynı maksatlarla sevk olunmuştur.

Hz. Meryem'in yaratılışının güzelliğini ifade etmek için bildirilen "*Onu güzel bir şekilde yaratıp inşa etti, büyüttü* (Ve enbete hâne bâten hasenen)"[29] ayetindeki nebat kelimesinin bitki manasında olmadığı "büyütme/yaratma" manasında olduğu açık olduğu gibi (Çünkü Hz. Meryem'in bitki olarak yaratılmadığı yetiştirilmediği, bitkiden insana dönüşmediği açıktır!), Nuh, 17. Ayette de böyledir. Özetle, "enbete" fiili de yaratma manasında kullanılan kelimelerdir.

Melekler İnsanın Kan Dökücü Özelliğini Nereden Biliyordu?

Evrimci yaratılışçıların evrime delil sadedinde zikrettikleri bir diğer ayet ise "*Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım*" demişti. Onlar, "*Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz*." demişler. Allah da, "*Ben sizin bilmediğinizi bilirim*" demişti."[30] ayetidir.

Yüce Allah meleklere "*Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım*" deyince melekler "_Rabbimiz bu halîfe ne olacaktır?_**" derler. O da, "*onun yeryüzünde fesat çıkaran birbirine hased eden, birbirini öldüren zürriyyeti olacaktır*" buyurur.**
Taberî tefsiri

Bu âyetteki; "*Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın?*" ifadesinden hareketle, insanın kemâlini bulmadan önceki vahşi atalarına atıfta bulunduğuna işaret edildiği belirtilmiştir. Güya melekler insan öncesi bu atalara bakarak bu ifadeyi kullanmışlardır. Hâlbuki fesat ve kan dökücülük vasfı insanlık tarihi boyunca görülmüş ve günümüz insanında da cari olan bir durumdur. Ayrıca fesat maymunsu varlıklara değil, insana has bir özelliktir. Çünkü bütün hayvanlar

[28] Ta-Ha Suresi, 55.ayet.
[29] Al-i İmran Suresi, 37.ayet.
[30] Bakara Suresi, 30.ayet.

yeryüzündeki dengeye hizmet etmektedirler. Bu dengeyi bozan, fesat çıkaran tek varlık insandır.

Burada peki, “*Melekler insanın bu özelliğini nereden biliyordu?*” denirse, biz de Taberi’de nakledilen rivayetle cevap veririz:

Taberî'nin İbn Abbas, İbn Mes'ûd ve ashâbdan daha başka kimselerden naklettiğine göre, Yüce Allah meleklere "*Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım*" deyince melekler "*Rabbimiz bu halîfe ne olacaktır*?" derler. O da, "*onun yeryüzünde fesat çıkaran birbirine hased eden, birbirini öldüren zürriyyeti olacaktır"* buyurur. Böylece melekler yaratılacak olan bu varlık hakkında bilgilendirilmiş oluyor. Böylece bu görüş âyette zikredilmemiş olan diyaloğu ortaya koyuyor. Yani, "*Ben yeryüzünde bir halîfe yaratacağım*" ve "*Dediler ki, sen orada fesat çıkaracak, kan dökecek birini mi yaratacaksın?"* ifâdeleri arasındaki boşluğu dolduruyor.

Görüldüğü gibi, bu tür yorumlarda, benimsenmiş bir görüş istikametinde metne yaklaşıldığına ve dinî metinlerin bu düşünceler istikametinde tevil edilip yorumlandığına şahit olmaktayız. Bu durumda *metin ne diyor*dan çok, *metne ne söyletebilirim* yaklaşımı yorumlama ameliyesine hâkim olmaktadır. Bir takım bilimsel gelişme ve teorilerin temellerini dinî kaynaklarda veya eski âlimlerin sözlerinde arama temayülü çoğu kere doğru olmayan farklı yorumların yapılmasında etkili olmaktadır.

Evrimci Yaratılış Görüşünün Tutarsızlığına Dair Ayetler

Burada Kur’ân’da anlatılan yaratılışın, evrimci bir yaratılış olmadığına, canlı türlerinin müstakil olarak yaratıldığına, Hz. Âdem (a.s)’in ilk insan olduğuna işaret eden bazı âyetleri vereceğiz.

İlk İnsanın Yaratılışı

İnsanın topraktan yaratılış merhalelerini bildiren ayetler evrim teorisi aleyhinde gözükmektedir. Her ne kadar diğer canlıların yaratılış merhaleleri tafsilatlı bir şekilde anlatılmasa da Kur’ân’da ilk insanın yaratılış merhalelerinin tafsilatlı bir şekilde anlatıldığını görüyoruz. Bu ayetleri şöyle sıralayabiliriz:

Kur’ân’da, ilk insanın yaratılış merhalelerinin tafsilatlı bir şekilde anlatıldığını görüyoruz.

“Sizi topraktan yarattıktan sonra beşer olarak yeryüzünde yayılmanız da O’nun ayetlerindendir”[31].

[31] Rum Suresi, 20.ayet.

"Sizi çamurdan yarattı..."[32]

"İnsanı süzülmüş çamurdan yarattık"[33].

"Onları yapışkan bir çamurdan yarattık"[34].

"Gerçekten biz insanı kara çamurdan oluşmuş kuru balçıktan yarattık"[35]

"İnsanı kiremit gibi sertleşmiş balçıktan yarattı"[36].

Görüldüğü üzere bu ayetlerde insanın yaratılış safhaları ifade edilmektedir. Buna göre insanın yaratılışı toprakla başlamış, çamur, süzülmüş çamur gibi merhalelerden geçmiş, sonra kiremit gibi sert bir yapıya kavuşmuştur.

Bu merhalelerde anlatılanın ilk insanın yaratılışı olduğu açıktır. Nitekim bu nevi âyetlerin bazılarının devamında bu yaratılıştan sonra meleklerin Hz. Âdem'e secde etmeye davet edilmelerinin zikredilmesi de bu kanaati desteklemektedir.

İlk ayette insanın topraktan yaratıldığı ifade edildikten sonra yeryüzünde yayıldığının belirtilmesi, yeryüzünün muhtelif bölgelerine yayılmış çeşitli ırkların topraktan yaratılmış olan Âdem'in soyundan geldiğine işaret etmektedir. Nitekim bir hadis-i şerifte de Hz. Âdem'in yeryüzünün çeşitli bölgelerden alınan bir kabza topraktan yaratıldığı, bundan dolayı Âdemoğullarının çeşitli renklerde olduğu ifade edilmektedir.[37]

Bu tür ayetlerde çoğul kipinin kullanılması, yani "sizi topraktan yarattı" ifadesinin kullanılması evrimci yaratılışı savunanlar tarafından, bu ayetlerde kastedilenin Hz. Âdem değil de bütün insanlar olduğu çünkü hepsinin menşeinin toprağa dayandığı şeklinde yorumlanmıştır. Hâlbuki burada kastedilen "siz"den maksat babanız Âdem manasındadır. Çünkü Âdem (a.s.) topraklan yaratılınca diğer insanlar da dolaylı olarak topraktan yaratılmış sayılırlar. Böyle bir üslup, yani insanları atalarının yerine koyarak hitap etmek, atalarının yaptıklarını onlar yapmış gibi ifade etmek veya atalarına verilen nimetleri onlara verilmiş gibi zikretmek Kur'an'da sıkça karşılaşılan bir durumdur. Meselâ "*Ey İsrail oğulları Allah'ın* ***size olan nimetini*** *hatırlayın…*" , "*Su kabarınca sizi gemide taşıdık*" ayetlerindeki "siz"lerden maksat aslında o dönemdeki insanların atalarıdır. Ataları için yapılanlar onlar için yapılmış gibi anlatılmaktadır.

Gerçi diğer insanlar da menşe itibariyle topraktır. Çünkü insan bitki ve hayvanlardan gıdalanmaktadır. Etini yediğimiz hayvanlar da bitkiler vasıtasıyla beslenmektedir. Bitkiler ise gıdalarını topraktan almaktadır. Dolayısıyla toprak üzerindeki diğer canlılar gibi bizler de dolaylı olarak topraktan yaratılmaktayız.

---

[32] En'am Suresi, 2.ayet.

[33] Mü'minûn Suresi, 12.ayet.

[34] Saffat Suresi, 11.ayet.

[35] Hicr Suresi, 26.ayet.

[36] Rahman Suresi, 14.ayet.

[37] Müslim, II, 261; Tirmizî, IV, 67-68; Ebû Davud, 4693; Ahmed, IV, 400.

Ancak burada dikkat edilmesi, gözden uzak tutulmaması gereken önemli bir nokta var: Eğer insanın yaratılışıyla ilgili ayetlerde sadece toprak (turab) kelimesi kullanılmış olsaydı, o zaman bu ayetlerle böyle bir mananın kastedilmesi ikinci bir ihtimal olarak düşünülebilirdi. Hâlbuki yukarda takdim ettiğimiz ayetlerde görüldüğü gibi, insanın yaratılışı anlatılırken sadece toprak değil, çamur, süzülmüş çamur, yapışkan çamur, sertleşmiş çamur ifadelerinden de bahsedilmektedir. Dolayısıyla bu ayetlerde ilk insan olarak yaratılan Hz. Âdem'in topraktan nasıl yaratıldığının ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı açıktır. Nitekim diğer ilâhî kitaplarda anlatılanlar ve sahih pek çok rivayet de bu durumu desteklemektedir.

Hz. Havva'nın Yaratılışı

"*Sizi bir tek kişiden* (nefs-i vâhideden) *yarattı, ondan da eşini yarattı*"[38].

Bu ayette Yüce Allah insanlara hitaben onları bir tek kişiden (nefs-i vâhide'den) yarattığını haber vermektedir. Bütün tefsirler bu nefsin (kişinin) Hz. Âdem olduğu ve ondan yaratılan eşinin de Hz. Havva olduğu konusunda ittifak halindedirler. Hz. Âdem'in yaratılışıyla ilgili hadis-i şerifler bu manayı ifade ettiği gibi, Bu konuda Tevrat'taki ifadeler de müfessirlerin yorumlarını desteklemektedir.

> ***"Ve o ikisinden pek çok erkek ve kadınlar yaratıp yeryüzüne yaydı"***
> Ayet meali

Ayetteki "ve halaka minha zevceha" (ondan da eşini yarattı) ifadesi hakkında ise, genelde "Âdem'in sol kaburgasından da Havva'yı yarattı" manası verilmiştir. Bununla beraber -zayıf bir görüş olsa da- bazı müfessirler ise eşini, "mincinsihâ" (onun yani Âdemin cinsinden) yarattı manasını vermişlerdir. Yani sizi Âdem'den yarattı ve Havva'yı da Âdem'den (genel kabule göre) veya Âdem cinsinden (bazı müfessirlere göre) yarattı denmiş olur. Böylece her iki tefsire göre de insanların bir kişiden (Hz. Âdem'den) yaratıldığı ifade edilmiş oluyor.

Ancak *nefs* kelimesi Türkçeye geçtiği ve farklı manalarda kullanıldığı için meallerde aynen kullanılmakta, "sizi bir tek nefisten yarattı" diye meal verilmekte, bazen de "sizi bir tek özden yarattı" şeklinde tercüme edilip bu nefse öz, cevher gibi manalar verilmektedir. Böylece ayetin manası kapalı hale gelmekte nefs, öz veya cevher ile ne kastedildiği net olarak anlaşılmamaktadır. Bizce bu ayetteki *nefs-i vâhide*nin "bir kişi" manasında olduğu açıktır. Dolayısıyla ayetin manası da yukarda zikrettiğimiz üzere "***Sizi bir tek kişiden yarattı, ondan da eşini yarattı***" şeklindedir. Nitekim "*Sizin yaratılmanız ve yeniden diriltilmeniz*

[38] A'râf Suresi, 189.ayet.

ancak nefs-i vâhidenin (bir tek kişinin) *yaratılıp diriltilmesi gibidir*"[39] âyetinde **nefs-i vâhide**nin "bir tek kişi" manasında olduğu gayet açık olduğu gibi, bu ayetteki **nefs-i vahide**den maksadın bir tek kişi olduğu da o derece açıktır. Ve bu bir tek kişi ilk insan olan Hz. Âdem'dir.

Nisa suresindeki benzer ayette devamla "*ve o ikisinden (minhumâ) pek çok erkek ve kadınlar yaratıp yeryüzüne yaydı*"[40] ifadesi de bu ayette belirtilenlerin **iki kişi** (Hz. Âdem ve Hz. Havva) olduğunun ve Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın bütün insanların ebeveyni olduğunun ayrı bir delilidir.

Hz. Âdem'in Neslinin Yaratılışı

"*İnsan'ı yaratmaya çamurdan başladı. Sonra onun neslini hakir bir sudan yarattı*" ayetinde, ilk insanla diğerlerinin yaratılışı arasında ayırım yapılıyor. Bu ayette, "insan"dan maksadın Hz. Âdem, "neslehu" (onun nesli) ifadesinden maksadın da onun neslinden gelen diğer insanlar olduğu açıktır.

> ***"İnsan'ı yaratmaya çamurdan başladı. Sonra onun neslini hakir bir sudan yarattı."***
> Ayet meali

Allah'ın; "*Âdem'e secde edin*!" Emrine karşılık, İblis'in "*Çamurdan yarattığın bir kimseye mi secde edeceğim*"[41] diyerek secdeden imtina etmesi de, Hz. Âdem'in doğrudan çamurdan yaratıldığı, bunun için İblis tarafından hakir görüldüğü ve çamurdan yaratılan kişinin Hz. Âdem olduğu konusunda açık bir delildir.

Hz. İsa'nın Yaratılışı

"*Allah katında İsa'nın misali Âdem gibidir. Onu topraktan yarattı sonra ol dedi o da oluverdi*"[42].

Bu ayet, Hz. Âdem (a.s.)'in ilk insan olduğunun ve doğrudan topraktan yaratıldığının en açık ve önemli delillerindedir. Çünkü bu ayette Hz. İsa'nın babasız olarak dünyaya gelişine inanmayan, böyle bir şeyin imkânsız olduğunu iddia eden Yahudilere ve İsa (a.s.)'ın babasız olarak dünyaya geldiğinden hareketle onu ilahlaştıran ve Allah'ın oğlu olduğunu iddia eden Hıristiyanlara karşı cevap olarak Yüce Allah, bundan daha ilginç bir yaratma örneği zikrederek Hz. İsa'nın yaratılışının Hz. Âdem gibi olduğunu söylüyor. Yani Âdem nasıl ki bir baba olmaksızın topraktan yaratılıp Allah'ın kün (ol) emri neticesi hayat kazanıp

[39] Lokman Suresi, 28.ayet.
[40] Nisa Suresi, 1.ayet.
[41] İsra Suresi, 61.ayet.
[42] Al-i İmran Suresi, 59.ayet.

insan olmuşsa, Hz. İsa'nın durumu da öyledir. Onu ana-babasız yaratan bunu da babasız yaratabilir deniyor.

Böylece bu ayet Hz. İsa'nın babasız olarak mucizevi bir yaratılışla yaratılmasını, daha hayret verici bir durumla yani hem anne hem de babasız olarak Hz. Âdem'in topraktan yaratılmasıyla anlattığı gibi, bir taraftan da Hz. Âdem'in yaratılışının da Hz. İsa'nın yaratılışı gibi mucizevi olup ani ve def'i bir surette topraktan meydana getirildiğini belirtmiş oluyor.

Çamurdan Kuş Yaratılması

"*Ben sizin için çamurdan bir kuş yapar ve ona üflerim, Allah'ın izniyle derhal bir kuş oluverir...*"[43] ayeti, Hz. İsa'nın eliyle Allah'ın kuş şekli verilmiş bir çamur parçasına hayat verişini anlatırken, bu işin ne kadar kolay ve çabuk olduğunu da gösteriyor. Böylece canlıların nasıl yaratıldığına dair ipuçları veriliyor. Keza, bu çamur parçasının kuşa dönüşmesi için milyonlarca yıl beklenmediği tam aksine bir anda gerçekleştiği gibi, Hz. Âdem'in de çamurdan insan haline geçmesi için (evrimci yaratılışçıların iddialarının aksine) milyonlarca yıla gerek olmadığı açıkça anlaşılır.

Hz. Âdem'e İsimlerin Öğretilmesi

"*Ve Allah Âdem'e bütün isimleri öğretti"*[44]*, "Rahman, insanı yarattı, ona beyanı öğretti*"[45] ayetleri de ilk insanın bizler gibi konuşmayla mücehhez yaratıldığını gösteriyor.

Keza, Hz. İsa (a.s)'ın daha kundaktaki bir bebek halindeyken annesinin işareti üzerine "*Ben Allah'ın kuluyum..."* diye söze başlayarak konuşması gösteriyor ki Hz. Âdem (a.s) da yaratılması tamamlandıktan sonra derhal konuşabilir. Konuşması için uzun devirlere ihtiyaç yoktur.[46]

İnsanın En Üstün Olarak Yaratılması

"*Ademoğlunu mükerrem kıldık....*"[47], "*İnsanı en güzel kıvamda yarattık"*[48] gibi insanın değerli bir varlık olduğunu bildiren âyetler, insanın başka türlerden değil, ayrı bir surette müstakil olarak yaratıldığını, maymun vs. hayvanlarla uzak-yakın bir akrabalığının bulunmadığını göstermektedir.

---

[43] Al-i İmrân Suresi, 49.ayet.
[44] Bakara Suresi, 31.ayet.
[45] Rahman Suresi, 1-4.ayetler.
[46] . Akkal, er-Redd ala Abdussabur Şahin, İslamiyat. com'dan(Müracaat tarihi: 05.06.2017)
[47] İsra Suresi, 70.ayet.
[48] Tîn Suresi, 4.ayet.

Nitekim Allah'ın emirlerine karşı gelmekte ısrar eden İsrail oğullarından bir gruba "*Aşağılık maymunlar olun*!"[49] dedik ifadesindeki, hâsiîn (aşağılık kimseler) ifadesi gösteriyor ki, maymun Allah nezdinde insana nispetle aşağılık bir mahlûktur. Şu halde insanı ayrıca yaratmak kendisi için çok kolay bir iş olduğu halde, Allah'ın insanları maymun veya maymun benzeri canlılarla akraba kılması düşünülemez.

"*Yarattığı her şeyi güzel yarattı"*[50] *"Her şeyi mükemmel yaratan Allah'ın sanatı", "Rahman'ın yarattığında/mahlûkatında bir kusur/düzensizlik göremezsin*"[51] gibi ayetlerde kâinattaki varlıkların ve canlıların en mükemmel bir surette yaratıldığı, kusursuz oldukları bildirilmektedir. Bu durum da evrim teorisi aleyhine açık bir delildir. Çünkü bu teoriye göre canlıların organları yavaş yavaş gelişmiş, çevreye ayak uydurmuştur. Yani mükemmel bir canlı yoktur sürekli değişen ve gelişen canlılar vardır. Hâlbuki hakikatte her varlık ve canlı mükemmeldir. İlkel, basit zannedilen canlılar dahi mükemmel ve kusursuzdur. Nitekim "leyse fil imkân…" yani var olandan daha mükemmeli imkân dairesinde yoktur" insanoğlu hiçbir varlık için şöyle olsaydı daha iyi ve güzel olurdu diyemez. Kusurlu, noksan gördüğü şey hakikatte kendi bakış açısındadır.

Sonuç olarak, Kurân âyetlerinde evrimi destekleyen bir ifade olmayıp, aksine bazı âyetlerin türlerin müstakil olarak yaratıldığına işaret ettiğini, ilk insan olan Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığı hususunun ise, sarih ifadelerle belirtildiğini söyleyebiliriz. Bu konuda aksi görüşler ileri sürenlerin ellerinde kat'i bir delil olmayıp delil olarak ileri sürdükleri şeyler, kendi görüşleri istikametindeki yorum ve tahriflerden başka bir şey değildir.

Kur'na'da Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığı açık ifadelerle belirtilmiştir. Bu konuda aksi görüşler ileri sürenlerin ellerinde kat'i bir delil olmayıp, ileri sürdükleri şeyler, kendi görüşleri istikametindeki yorum ve tahrifleridir.

İslam Âlimlerine Yöneltilen Evrim İddialarının Değerlendirilmesi

Kur'ân âyetleri karşısında sergilenen tutumda olduğu gibi, İslâm âlimlerinin bazı ifadeleri de reenkarnasyona inananlar tarafından reenkarnasyonu, evrimciler tarafından da evrimi savundukları şeklinde yorumlanmıştır. Mevlana'nın şu beyitleri üzerindeki yorumlarda olduğu gibi:

[49] A'râf Suresi, 166.ayet.
[50] Secde Suresi, 7.ayet.
[51] Mülk Suresi, 3.ayet.

“Önce toprak ve cemad’dın, seni bitki âlemine getirdi; bitki âleminden ‘alaka’ ve ‘mudğa’ âlemine sefer ettin… Böylece seni daha başka, türlü türlü âlemlere de götüreceklerdir. Bunu inkâr etme ve sana bundan haber verilirse kabul et…”

Söz konusu etapların ‘ahır’ veya ülke (iklim) kelimesiyle temsil edildiği şu beytler de öyle*:*

“… Eğer ahır sahibi isterse onu (onları) *ahırdan nakleder ve padişahın ahırına götürür… Yokluktan varlığa getirir. Varlık ahırından cemad ahırına…” “İnsan önce cansızlar ülkesine* (iklim) *gelmiştir; cansızlardan nebatlara düşmüştür… Böylece ülkeden ülkeye gider…”*[52]

Şu beytler de benzer şekilde yorumlanmıştır:

“Seni şekilden şekle sokanın yüzünden, ilk varlık kalmadı; onun yerine ondan daha iyi bir varlık getirdi O.

Böylece binlerce varlığa büründün, her büründüğün varlık ilkinden daha iyi...

Varlığın başlangıcından şimdiye dek yüz binlerce ***haşir neşir*** *gördün a inatçı.*

Hiçbir şeyden haberi olmayan cansızlardan, gelişip boy atan bitkiye…

Bitkiden mücerred cana dek bu iki durak arasında, bunun gibi binlerce geçit var, yüzlerce durak.[53]

Mevlana’nın evrimden bahsettiği ileri sürülen yukarıdaki beyitlerde iddiaların aksine, O’nun asıl meramının öldükten sonra dirilişi inkâr edenlere cevap vermek olduğu bizce açıktır. Mevlana dirilişi akla yakınlaştırmak için bu konuya bir hazırlık olarak insanın bünyesini oluşturan maddelerin çeşitli istihalelerle topraktan bitkilere, oradan hayvanlara, oradan da insan bünyesine geçmesini, her bir safhada bir nevi dirilişe mazhar olduğunu anlatıyor. Kur’ân-ı Kerîm’de öldükten sonra dirilişe delil sadedinde, insanın ana rahmindeki evrelerinden bahsetmesi de bu örneklerin zikredilmesindeki maksadın yeniden dirilişin ispatı olduğunu gösteriyor. Nitekim “*Varlığın başlangıcından şimdiye dek yüz binlerce* ***haşir neşir*** *gördün a inatçı*” (Sad hezerânhaşrdîdî…) gibi ifadeler onun meramını açıkça ortaya koyuyor. Asıl muhatabının haşri inkâr edenler olduğunu gösteriyor. Mevlana’nın şu ifadeleri de bu tür beyitlerden kastının istihale ve tahavvulât-ı zerrât olduğunu gösteriyor:

“*Su ve toprak bahçesinden ayrılıp lokma oldun, dirilerin vücuduna girdin. Artık gıda ol, kuvvet ol, düşünce ol. Evvelce süttün şimdi ormanlarda arslan*

---

[52] Yakıt, İ. Batı Düşüncesi ve Mevlana, ÖtükenNeşr., İstanbul, 1993, s. 65, 67-68, 71; Mevlana Celaluddin er-Rûmî,FihiMafih, s. 185-186; Mevlana, Mesnevi, IV. Cilt’den; Bayraktar, M. İslam’da Evrimci Yaratılış Teorisi, İstanbul 1987, s. 97

[53]Yakıt, İ. a.g.e. s. 73; Mevlana, Mesnevî, V. cilt’ten; Mevlana, Mesnevî, III, 52.

kesil… Bitkinin ölümü, hayvanın varlığını meydana getirdi… Yemek insana gıda olunca cansız halinden yükselir, canlı bir hale gelir.”[54]

Dolayısıyla Mevlana’nın bu tür beyitlerini evrim manasında yorumlamanın, “iklim (ülke)” ve “haşir ve neşirler” ifadelerini evrimin merhaleleri ve bu merhaleler içindeki art arda değişim ve dönüşümler olarak değerlendirmenin[55] tutarlı olmadığı anlaşılıyor.

Aslında Mevlana’nın haşri inkâr edenlere karşı ileri sürdüğü bu ikna metodu bizzat Kur’an’da yer almış bir metoddur. Kur’ân-ı Kerim’de de öldükten sonra dirilişin ispatı sadedinde, diriltme işinin Allah için ne kadar kolay olacağı belirtilirken insanın geçirmiş olduğu devrelere dikkat çekilerek “bunları yapan ölüleri de diriltir” denilmektedir.

Mesela, "*Sizler ölü iken* (yani, ölü varlıklar halinde iken) *sizi dirilten* (dünyaya getirip hayat veren) *Allah'ı nasıl inkâr ediyorsunuz?! Sonra sizi öldürecek, sonra tekrar diriltecek, sonra da O'na döndürüleceksiniz*" [56] ayeti Allah'ın varlığı, kudreti ve dirilişin mümkün olduğunun ispatı sadedinde zikredildiği için, insanın dünyaya gelmezden önceki hali hakkında, *emvât* (ölü varlıklar) tabiri uygun görülmüş ve istidlâle “*ve küntum emvâten”* (ölüler idiniz) ifadesiyle başlanmıştır. Böylece öldükten sonra dirilişin bir benzerinin insanın dünyaya gelmesiyle gerçekleştiğine işâret edilmiştir. Ayrıca, ölen insan da tekrar toprak haline gelir. Böylece, bu benzerlikleri görenin âhireti inkâr etmemesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Yani, ayette dünya hayatına gelmezden önceki halimiz ve dünyadan göç edişimiz, *ölüler* sözcüğüyle ifâde edilerek, daha kolay karşılaştırma yapmamız sağlanıyor: Ölüydünüz dirildiniz, yani yoktunuz yaratıldınız. O halde bunu gerçekleştiren Allah'ın, ölümünüzden sonra sizi diriltmeye de gücü yeter denilmiş oluyor. Böylece bu ifâdeyle, *fe-ahyâkum* "... sizi diriltti" ifâdesine bir hazırlık yapılmış ve daha sonra gelen, "sonra sizi öldürecek, sonra diriltecek" ifâdeleri de akla yakınlaştırılmış oluyor[57].

Öldükten sonra dirilme hakkında şüphe içinde olanlara, bu şüphelerini gidermek için zikredilmiş, insanın anne karnında geçirdiği devreleri anlatan Hac ve Mü'minûn surelerindeki âyetlerde de bu durum daha geniş bir şekilde ele alınmış, bir taraftan da yukardaki âyettеki*emvât*'ın bir açılımı takdim edilmiştir. Bu âyetlerde şöyle buyruluyor: "*Ey insanlar eğer öldükten sonra dirilme hakkında bir şüphe içindeyseniz, düşününüz, biz sizi topraktan, sonra nutfeden sonra*

---

[54]. Gölpınarlı, Mevlana,.Kapı Yayınları, İstanbul, 2014; 178 vd.
[55]. Bu tür yorumlara örnek olarak bkz. Yakıt, Batı Düşüncesi ve Mevlana, s. 75 vd.
[56] Bakara Suresi, 28.ayet.
[57]. İbn Aşûr, I, 376.

alakadan, sonra belirli ve belirsiz bir çiğnemlik et parçasından yarattık..."[58], "*Andolsun biz sizi süzülmüş bir çamurdan yarattık. Sonra onu sağlam bir yerde nutfe haline getirdik. Sonra nutfeyi alaka yaptık, ardından alakayı mudğa'ya* (bir çiğnemlik et parçasına) *çevirdik, mudğayı da kemik yaptık, kemiklere de et giydirdik. Sora onu yeni bir yaratılışla inşa ettik...*"[59,60]

Görüldüğü gibi, öldükten sonra tekrar dirilişin akıllara yaklaştırılması sadedinde zikredilen bu âyetlerle, Mevlana'nın ifadeleri arasında bir benzerlik ve paralellik söz konusudur. Mevlana'nın ifadeleri bir yönüyle bu âyetlerin tefsiri mahiyetindedir. Bu âyetlerden haberdar olan bir kimsenin Mevlana'nın bu nevi beyitlerinin maksat ve manasını daha iyi anlayacağı kanaatindeyiz.

Mevlana'nın, "*Ecel gelince can bedenden ayrılır. Ten, eski bir hırka gibi bir yana atılır. Topraktan gelen ten toprağa, ezelî nurdan gelmiş olan ruh da kendi yerine gider*"[61]. "*... Andolsun Allah'a sen önce O'nun sıfatlarından ayrıldın da geldin. Tekrar çevikçe hareket et, tez ol da O'nun sıfatlarına ulaş...*"[62] gibi ifadelerle değindiği ve "nihayetin, başlangıca dönüşü" olarak tanımlandığı devir nazariyesini işmam eden beyitleri de bazıları tarafından evrim manasında yorumlanmıştır. Öztürk'e göre bu nevi beyitlerde dile getirilen "devr"in bir evrimleşme safhası vardır, ama "devr"'in tamamı evrimleşme olarak takdim edilemez.[63]

Bizce Mevlana'nın bu tür ifadeleri, "O müminler Allah'a *kavuşacaklarına ve O'na döneceklerine inanırlar"*[64], *"Onlara bir musibet isabet ettiği zaman biz Allah'a aidiz ve O'na döneceğiz* derler"[65], *"... Hepsi bize dönecektir*"[66] ve "*O müminler sadaka ve zekâtlarını verirken Rablerine dönecekleri düşüncesiyle kalpleri bir ürperti içindedir*"[67] gibi âyetlerde ifade edilen gerçeklerin bir açıklaması ve tefsiri mahiyetinde olup evrimle alakalı değildir.

Evrim Kargaşası

Aslında Mevlana'nın bu tür ifadelerini "evrim" manasında yorumlamanın temelinde her türlü değişim, dönüşüm ve gelişim için "evrim" ifadesinin

---

[58] Hacc Suresi, 5.ayet.
[59] Mü'minûn Suresi, 12-14.ayetler.
[60].Bu âyetlerdeki tabirler ve geniş açıklamaları için bkz. M. Zeki Duman, Kur'ân-ı Kerîm ve Tıbba Göre İnsanın Yaratılışı ve Tüp Bebek Hadisesi, Nilyay. İzmir, 1991.
[61] Rubailer, 1210
[62] . Gölpınarlı, Mevlana, 178 vd.
[63] . Yaşar Nuri Öztürk, Mevlana ve İnsan, Yeni boyut, İstanbul, 1992, s. 190 vd.
[64] Bakara Suresi, 46.ayet.
[65] Bakara Suresi, 156.ayet.
[66] Enbiya Suresi, 93.ayet.
[67] Mü'minûn Suresi, 60.ayet.

kullanılması yatmaktadır. Hâlbuki biyoloji biliminde ifadesini bulan *canlı türlerinin birbirine dönüşümü* manasındaki "evrim teorisiyle" cansızlardaki değişim ve gelişimler veya bir canlının hayatı boyunca meydana gelen kendi bünyesindeki değişim ve gelişimler, ceninin ana rahmindeki gelişimi gibi şeyler "evrim teorisi"nin muhtevası dışında olan ve herkesçe kabul edilen gerçeklerdir. Bu tür şeylere de evrim ismi vermek kavram kargaşasına sebep olmakta, "evrim" ifadeleriyle kastedilenin ne olduğu konusunda zihinlerde istifhama sebep olmaktadır. Dolayısıyla Bayraktar'ın, Mevlana'nın tahavvulat-ı zerrât veya zerrelerin istihâle yoluyla topraktan bitkiye, bitkiden hayvana, hayvandan insana geçişine dair ifadelerini "özümleme ile evrim" olarak takdim ederek onun evrimleşme yollarından biri olan özümlemeden bahseden ilk kimse olduğunu söylemesi, keza O'nun kâinâtın kozmolojik, insanın biyolojik ve psikolojik evriminden söz ettiğini, canlı-cansız her şeyin kozmo-biyolojik ve rûhî bir evrim sonucu meydana geldiğini kabul ettiği[68] iddiaları tutarlı değildir. Keza, ruhen yükselmeye dair görüşlerini evrimleşme olarak değerlendirmek[69], ilk varlık olarak açıkladığı ilk aklın çeşitli varlıklarda tezahür etmesine dair ifadelerini "evrim" olarak isimlendirmek de [70] doğru isimlendirmeler değildir. Bu kavram kargaşasından dolayıdır ki, Mevlana'yı bir *evrimci yaratılışçı* olarak takdim edenler arasında da onun nasıl bir evrimi savunduğu konusunda farklı görüşler ortaya atılmıştır. Meselâ biri onun özümseme ile evrimi savunduğunu iddia ederken[71] bir başkası bu iddianın kesinlikle doğru olmadığını söylemiştir.[72] Bu sadette Ateş'in "Kur'an'a Göre Evrim Teorisi" adlı makalesinde değindiği ve evrimin aşamaları olarak takdim ettiği: *Anorganik evrim, organik evrim ve insanın kendi bünyesindeki evrimleşme* ifadelerinde de kavramların yerli yerinde kullanılmadığı kanaatinde olduğumuzu belirtmek isteriz.

Keza İzmirli'nin Mevlana'nın: "*Ademoğlu, önce cansızlar âlemine geldi, oradan kalkıp nebat âlemine geçti, burada da yıllarca kaldı, cansızlar âlemini ve o âlemdeki kavgaları anladı.· Nebat âleminden hayvan âlemine düştü, bu âlemde nebat halini hatırlamadı. Yüce Yaratan onu hayvanlar âleminden insanlar*

---

[68] Bayraktar, M. İslam'da Evrimci Yaratılış Teorisi, İnsan Yayınları, s. 95 vd. Bayraktar özümle ile evrim'i şöyle açıklar: "Bunun esası şudur: Bitkilerin toprak, su ve onlarda bulunan çeşitli minareleri ve elementleri özümleyerek, bitkileştirmeleri; bitkileri yiyen hayvanlarda bitkilerin hayvanlaşması, nihayet hayvanları ve bitkileri yiyen insanda, bütün bunların özümlemesiyle insana dönüşmesidir. Böylece toprakta bulunan basit bir maddenin mesela bir demir zerresi insana kadar ulaşmasıyla insanlaşmış oluyor. İnsanla ve insanda en güzel şeklini alarak bir çeşit evrim geçiriyor" (s. 98).

[69] . Bayraktar, s. 97 (Nicholson, Translation of Eastern Poetry and Prose, s. 55'den).

[70] . Bayraktar, s. 96 (Mevlana, Mesnevî, Nicholson neşri, IV, 3259'dan).

[71]. Bkz. Bayraktar, a.g.e., s. 95.

[72]. bkz. Yakıt, Batı Düşüncesi ve Mevlana, s. 75 vd.

âlemine çekti. Böylece bir âlemden diğer bir âleme dolaşa dolaşa şimdi akıllı ve âlim oldu." Meâlindeki beyitlerinde geçen "cansızlar âlemini ve o âlemdeki kavgaları anladı." Cümlesindeki bir tek "kavga" kelimesinden yola çıkarak Mevlana'nın, "tekâmül sisteminden ve hayat kavgalarından bahsettiğini iddia etmesi, "Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin andığı kavgalarla, Darwin'in "Hayat Mücadelesi"' arasında büyük bir benzerlik olduğunu iddia etmesi de [73] kanaatimizce böyle bir değerlendirme asla yeterli değildir. Bizce bu tür değerlendirmeler, bazılarının "*Rabbin dilediğini yaratır ve seçer*"[74] âyetindeki bir tek *seçme* kelimesine dayanarak Kur'ân'da doğal seleksiyon yoluyla evrimleşmenin ifade edildiğini iddia etmeleri kadar zayıf bir iddiadır.

Marifetname

Marifetname adlı meşhur ansiklopedik eserinde İslam Filozoflarından nakil yoluyla zikrettiği bazı ifadelerden dolayı Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri de bazılarınca "Evrimci İslam Âlimi" olarak nitelendirilmiş, İnsanın evrimin ürünü olduğunu Darwin'den önce Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın yazdığını, evrimci yaratılış düşüncesinin klasik anlamda son temsilcisinin Erzurumlu İbrahim Hakkı olduğu iddia edilmiştir.[75]

Bu iddiaların tutarlılığını araştırmak için eserin aslına yönelerek incelemek gerekmektedir. İbrahim Hakkı Hazretleri'nin evrim manasında yorumlanan ifadeleri şöyledir:

"Hak Teâla'nın emir ve tesiriyle eflâk ve nücûm devr ü hareket eyleyip anasır-ı erbaayı (dört unsuru) *istihâle-i mezkûra üzere* (daha önce bahsedilen hal değiştirme üzere) *birbirine mezc ve tahmîr etmişlerdir* (birbirine katıp mayalandırmıştır). *Ta kim, izdivâc ve imtizâc-ı anasırdan ibtidâma'deniyyât hâsıl olup* (böylece unsurların bir araya gelip karışmasından önce madenler meydana gelmiş) *ândan nebâtât peydâ olup ândan hayvanât vücuda gelmiştir* (onlardan bitkiler, onlardan da hayvanlar var edilmiştir). *Ve hayvan kemalini buldukta, insan zâhir olmuştur. Ve bu ecsâm-ı mürekkebâtın* (terkip olunmuş cisimlerin) *merâtib-i erbaa-i mezkûresi meyanında* (bahsi geçen dört mertebesi zımnında) *mütevassıt* (arada, ortada olan) *mürekkebât hem vardır. Amma ma'deniyât ile nebatât*

---

73. İ. Hakkı İzmirli, İslam Mütefekkirleri ile Garp Mütefekkirleri Arasında Mukayese, D.İ.B. Yayınları, Ankara, 1981, s. 36, 44

74 Kasas Suresi, 68

75. Bu tür iddialara örnek olarak internetten takip edilebilecek şu yazılara bakılabilir: Ahmed Baki, "Marifetnamede Evrim Açıklaması"; Özer Ozankaya, "İnsanın da Evrim Ürünü Olduğunu Darwin'den Önce Erzurum'lu İbrahim Hakkı Yazmıştı" Kerem Doksat: Evrim tezini Marifetname adlı eserinde şöyle özetledi…; Ahmet F. Yüksel, "İbrahim Hakkı Erzurumî, Mevlana, İkbâl ve Evrim Teorisi"; İsmail Yakıt, "Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Evrimle İlgili Görüşlerinin Analizi", Türk İslam Düşünce Tarihinde Erzurum Sempozyumu, Erzurum, 2007; II, 179-189.

arasında mütevassıt mercandır. Zira ki salabette hacer gibidir (katılıkta/sertlikte taş gibidir). *Ve nebat gibi zerre be-zerre ka'r-ı deryadan* (deniz dibinden) *bitip vech-i maden yukarı gelip yabis* (kuru) *oldukta berk olur. Ve amma nebatat ile hayvanât arasında mütavassıtnahl-i hurmadır* (hurma ağacıdır). *Zira ki ol nebat iken hayvan gibi müzekkerine mukarin olmadıkça* (erkeğine yaklaşmadıkça) *neticesi hurma olmaz. Ve başını kat'etseler* (kesseler) *helâk olup kuruyup berk ve bârî kalmaz. Ve amma hayvanât ile insan arasında mütavassıtların azharı maymundur. Zira ki, cümle azası şa'r ve zenebden maada* (kıl ve kuyruk dışında) *bîrunu ve derûnu insana müşabihtir. Ve bu mütavassıtların vücudunda hikmet budur ki, her biri kendi mertebesi esfelinden nihâyet-i a'lâsına* (aşağısından en yükseğine) *vasıl olup merâtib-i mevcudât* (varlık mertebeleri) *ol teselsül ile müretteb ola ve mertebe-i insaniyede nihâyet bula. Pes, tetimme-i devr-i zaman ve zübde-i eczâ-i cihân* (cihanın cüzlerinin özü) *vücûd-i insandır. Ve âbâ-i seb'a-i ulviyyenin ve ümmehât-i Erbaa-i süfliyyenin ve mevâlîd-i selâse-i mürekkebenin hulasa-i netâici beden-i insandır. Belki, illet-i ğâiyye-i her dû-cihân* (iki cihanın yaratılış gayesi) *ancak hazret-i insandır.*"

İbrahim Hakkı Hazretlerinin yukarda naklettiğimiz ifadelerine dayanarak onun hakkında bu tür iddialarda bulunmanın temelinde, ifadelerindeki *istihale* kavramını evrim olarak değerlendirmek yatmaktadır. Bu ifadeleri sadeleştirilirken, istihale yerine evrim tabiri kullanılmış bazen de istihale denip parantez içinde evrim ifadesi yazılmıştır. Keza, madenlerle bitkiler, bitkilerle hayvanlar, hayvanlarla insanlar arasında her iki türe benzerlik gösterdiği gerekçesiyle "iki tür arasında olan" manasında kullandığı "mutavassıt" tabirini aracı, vasıta veya geçit olarak isimlendirmek de doğru değildir. Çünkü böyle denerek adetâ bu varlıkların bir türden diğerine aracılık yaptığı, geçiş formu olduğu ima edilmiş oluyor.

İbrahim Hakkı Hazretleri'nin daha 10 sayfa önce[76] ilk insanın yaratılışıyla alakalı olarak söyledikleri göz önüne alındığında yukarıdaki naklinden maksadının evrimi savunmak olmadığı açık bir şekilde anlaşılacaktır. Çünkü şöyle diyor:

"*Ba'dehu, Hak Tealâ baba-i âlem ebu'l-beşer olan Âdem (a.s)'i halk etmek muradeyledikte Azraîl (a.s)'i gönderip yeryüzünde ekâlim-i seb'a'dan enva-i turâb almıştır. Ba'dehu Cebraîl (a.s)'i gönderip ol tîn-i yâbis'i 40 gün tahmîr kılmıştır. Ba'dehu Hak Tealâ onu ahsen-i takvîm üzere batn-ı Vâdi-i Nu'mân'da tasvîr etmiştir…"*

Devamında Hz. Âdem'in daha sonra semavata ref' edilip Cennetu'l-Firdevs'e konuluşunu… Hz. Havva'nın sol eğri kaburgasından yaratıldığını anlatır… Hz.

---

[76] İbrahim Hakkı Marifatname s. 18.

Âdem'in yaratılışıyla ilgili olarak bu açıklamalarda bulunan bir zatın İslam filozoflarından naklettiği yukarıdaki ifadelerine dayanarak evrimci olduğunu iddia etmek doğru olmasa gerektir. Çünkü böyle bir anlayışa sahip olsa burada bir açıklama yapar, en azından günümüzde evrimci yaratılış teorisini savunanların yaptığı gibi bir takım teviller yapardı…

Mevlana'nın ifadelerinde olduğu gibi, bu ifadelerle de tahavvülat-ı zerrat'tan (atom ve moleküllerin hal değiştirmesi) bahsedildiğini, elementlerin kademe kademe çeşitli mertebelerden geçerek insan vücudunda yer aldığına işaret edildiğini söyleyebiliriz.

İbrahim Hakkı Hazretleri'nin bir kaç paragraf sonra söyledikleri şu ifadeler bu anlayışı destekler mahiyettedir:

"*O vücûd-i sârî, âlem-i nebatâta girerken bazı âfât ârız olup nebât olamaz. Yahud nebat olur, lakin kemaline ermezden mukaddem fasid olur... Ve kâh olur ki, itidaldan baîd olan nebât ared olunup ekl-i hayvana* (hayvanlara yiyecek olmaya) *layık olmaz ve kâh olur ki ekl-i hayvana layık olur lakin kable'l-*ekl (yenmeden önce) *zâil olur... Ve kâh olur ki bir hayvan kâbil-i ekl-i insan* (insan tarafından yenilmeye müsait iken) *olmuş iken kable't-tenâvül* (insanın yemesinden önce) *ol hayvan fasid olur ve hayvanı insan mertebesine nakl ettirmekten mani' olur. Ve kâh olur ki, insan mertebesine nakl eder lakin kemal mertebesine vasıl olamaz ve akl-ı küll'i bulamaz. Dünyaya hayvan gelir nâdân gider. Ve Kâh olur ki, merâtib-i urûcutayy edip hâdken eşcâra* (topraktan ağaçlara) *gelip süratle fevâkih* (meyveler) *suretine girip gıda-i insan olup nutfe şeklini bulup insan suretine gelir ve âkıl ve ârif olur lakin akl-ı evvele vasıl olamaz, kemalini bulamaz*[77].

Bu ifadeler göz önüne alındığında, yukarda anlatılmak istenen şeyin tahavvülat-ı zerrât denilen elementlerin hal değiştirmesi olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır. Yani elementler cansız varlıklardan bitkilere, bitkilerden hayvanlara, bitki ve hayvanlardan insanlara geçerek onların bünyesine yerleşmekte böylece onlara dönüşmektedirler.

Başka bir ifadeyle, anlatılmak istenen şey, elementler yoluyla birbirine bağlanmış olan varlıkları tasniften, sınıflandırmadan, mertebeler halinde gruplandırmaktan ibarettir. O günkü bilgiler ışığında varlıklar cemadât, nebatât, hayvanât ve insan olarak sınıflandırılmıştır. Bu arada bazı varlıkların iki ayrı türe yakın olduğuna işaret edilmiş bu sadedde mantarlar cansızlarla bitkiler arasına, hurma ağacı bitkilerle hayvanlar; nasnas veya maymun da hayvanlarla insanlar arasına yerleştirilmiştir. Oysa mantarların bitki olduğunda bir şüphe olmadığı gibi

[77] İbrahim Hakkı Marifatname s. 29.

hurma ağacının bitki olduğunda da hiçbir şüphe yoktur. Hurma ağacından daha ilginç özellikler taşıyan pek çok bitki vardır. Meselâ etobur bitkiler böcek, kurbağa vs. avlamaları sebebiyle hurma ağacından daha çok hayvan özelliği gösterirler. Ancak bu durum da onları bitki olmaktan çıkarmaz.

Maymun ve nasnas konusuna gelince, bugün yeryüzünde insan-maymun arası bir varlık olmadığını, insanlarla maymunların birbirlerinden kesin çizgilerle ayrıldıklarını, insanların maymunlardan ruh, akıl, duygular vb. yönlerden çok farklı oldukları gibi, beden ve azaları bakımından da çok farklı olduklarını biliyoruz.

İbrahim Hakkı Hazretleri'nin evrim manasında yorumlanan yukarıda zikrettiğimiz ifadelerinin bir nakilden ibaret olduğunu belirtmiştik. Çeşitli eserlerde rastlanan bu nevi ifadeler, bizce eser sahibine göre değerlendirilmelidir. Çünkü aynı söz söyleyenin niyetine göre farklı mana taşıyabilir. Dolayısıyla sözün kime ait olduğuna bakılıp, ona göre değerlendirilmesi uygun olacaktır.

Sonuç olarak, Kur'ân âyetlerinden yola çıkarak evrimin varlığını ispat etmeye çalışanların çabalarında olduğu gibi, Mevlana ve Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretleri ve benzer ifadeler sahibi diğer İslâm âlimlerine nisbet edilen evrim iddiaları da kat'i değil zannî delillere, kanaatlere dayanmaktadır. Bu ifadelerin farklı şekilde yorumlanıp anlaşılması mümkündür. Ayette ifade edildiği gibi, "zan hakikat adına bir şey ifade etmez"[78]. Zanna tabi olmak da bilimsel bir yaklaşım olamaz.

[78] Necm Suresi, 28.ayet.

AYETLER IŞIĞINDA İNSANIN YARATILIŞI

Dr. Öğr. Üyesi Zeki KESKİN
Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Öğretim Üyesi, Burdur.
zekikeskin1974@hotmail.com

Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılışıyla ilgili ayetlere baktığımızda; "*O, insanı ateşte pişirilmiş toprak kaplar gibi kurutulmuş çamurdan yarattı*"[79]. "*Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık*"[80]. İnsanı toprak maddesinden yaratan yüce bir yaratıcı olduğunu müşahede etmekteyiz. "*Gerçek şu ki biz insanı çamurdan alınmış bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir korunakta nutfe haline getiriyoruz. Ardından nutfeyi alakaya çeviriyor, alakayı şekilsiz et yapıyor, bu şekilsiz etten kemikler yaratıyor daha sonra da kemiklere et giydiriyoruz; nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ediyoruz. Yapıp yaratanların en güzeli olan Allah çok yücedir*"[81].

Kur'an-ı Kerim'de insanın yaratılışıyla ilgili ayetlere baktığımızda, insanı toprak maddesinden yaratan yüce bir yaratıcı olduğunu müşahede etmekteyiz.

İnsanın ilk atası Hz. Âdem (A.S.) topraktan yaratıldı ve O aynı zamanda ilk peygamber idi. Şerefli bir varlık olarak yaratılan insanlığın ilk atası Hz. Âdem (A.S.) bir maymunumsu varlık olmayıp akıllı zeki, Allah (c.c.) tarafından eşyanın bütün isimleri kendisine öğretilmiş olan bir peygamberdi. "*Seni topraktan, sonra bir damla suyundan yaratan, sonra da seni* (eksiksiz) *bir insan şeklinde düzenleyen Allah'ı*

İnsanın ilk atası topraktan yaratıldı ve O da Hz. Âdem (a.s.) idi, hem de ilk peygamberdi. Şerefli bir varlık olarak yaratılan insanlığın ilk atası Hz. Âdem (a.s.) bir maymunumsu varlık olmayıp akıllı, zeki, Allah (c.c.) tarafından eşyanın bütün isimleri kendisine öğretilmiş olan bir peygamberdi.

[79] Rahman Suresi,14.ayet.
[80] Hicr Suresi, 26.ayet.
[81] Müminun Suresi, 12-13-14.ayetler.

inkâr mı ediyorsun?"[82] ayetten de anlaşıldığı üzere ilk İnsanın maymunumsu bir varlık olması mümkün değildir.

İlk İnsan Hz. Âdem'in Yaratılışı

Cenab-ı Hakk'ın, melekleri, cinleri ve insanları akıllı varlıklar olarak yarattığını ayet ve hadislerden öğreniyoruz. Önce meleklerin sonra cinlerin akabinde akıllı varlıkların en son halkası olan insanlar yaratılmıştır. Meleklerin nurdan yaratıldığını hadislerden [83], cinlerin ise dumansız ateşten[84], ilk insanın da topraktan yaratıldığını ayetlerden öğreniyoruz. Bu ayetleri aşağıda inceleyeceğiz.

Bütün bitkiler ve hayvanların yaratılış gayelerinden birisi insana hizmettir.

İlk insanın; melek, cin, bitki, hayvanlardan sonra yaratılmasının da bir hikmeti ve sebebi vardır. İnsandan önce yaratılan bütün varlıklar insanı özel yapıyor. İnsandan önce yaratılan bütün bitkiler ve hayvanlar insanın faydasına hizmet etmektedir. Yaratılan varlıklar içinde insan gibi şerefli varlığın yaratılmadan önce yeryüzü insanın yaşaması için rahat ve bayındır hale getirilmiştir. Ev sahibi gelmeden ev, sahibine uygun hale getirilmiştir. Kâinatta Allah (c.c.) yarattığı varlıklar eşeyli ve eşeysiz olarak çoğalırlar. Döllenme olmadan meydana gelen üreme şekli olan eşeysiz üreme; bakteriler, yosunlar, tek hücreli hayvanlarda görülür. Bu tür üreme şekli karşı cinslerin birbirine ihtiyaç duymadığı bir üremedir. Eşeyli üremede ise erkek ve dişinin olması gerekir.

Hz. Âdem (a.s.)'ın neslinden gelen insanlar, eşeyli üreme kanununa tâbi tutulmuşlardır. Yani bir erkek ve dişinin bir araya gelmesinden teşekkül eden bir üreme şeklidir.

Hz. Âdem (a.s.)'ın neslinden gelen insanlar eşeyli üreme kanununa tâbi tutulmuşlardır. Yani bir erkek ve dişinin bir araya gelmesinden teşekkül eden bir üreme şeklidir. Bu üreme de bir vasıtaya ihtiyaç duyulmaktadır. Anne ve baba olmadan neslin devam etmesi mümkün değildir. Hz. Âdem (a.s.) ise ilk yaratmada başlangıç olduğu için eşeysiz bir üreme olduğu ortaya çıkıyor. Yani bir erkek ve dişiye ihtiyaç duymadan Hz. Âdem (a.s.) ve eşi bu şekilde anne ve babaya ihtiyaç duymadan varlık âleminde yoktan var edilerek Allah (c.c.) tarafından yaratılmışlardır.

[82] Kehf Suresi, 37.ayet.
[83] Müslim, Zühd, 60.
[84] Hicr Suresi, 27. ayet; Rahman Suresi, 15.ayet.

Yeryüzünde yaratılmış olan bütün mahlûkatın onun faydasına ve menfaatine hizmet etmek amacıyla var olduğu bir dünyada, yerkürenin beklenen halifesi efendisi olan insanın varlığı kutsal kitaplarda ve Kur'an-ı Kerim'de mevcuttur: *"Hani Rabbin Meleklere, 'Ben Yeryüzünde bir halife yaratacağım' demişti. Melekler: 'yeryüzünde bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz' demişler. Allah da, 'Ben sizin bilmediğinizi bilirim' demişti"*[85].

Ayetin genel çerçevesine baktığımızda sanki Allah (c.c.)'ın insanı yaratmadan önce meleklere danışıyor gibi izlenim verebilir, fakat burada böyle bir niyet olmayıp yeryüzüne gelecek olan misafirden haberleri olsun babında bir söyleyiştir. Yoksa yüce yaratıcının bir şeyi yaratırken kimseye danışması gibi, izin alması gibi bir durum söz konusu değildir.

Meleklerin, yaratılacak olan insanın yeryüzünde kan dökecek, bozgunculuk yapacak bir varlık olacağı bilgisi ise, ayette belirtilmeyen fakat özelde meleklerin Allah (c.c.) suallerinin karşılığında aldığı cevapların sonuçlarından çıkardıkları bir tedirginlik olabilir. Bir başka görüş ise, Allah (c.c.) insanı yaratmadan önce yeryüzünün imarı ve düzenlenmesi için cinleri yarattığı ve bu cinler asli görevleri yerine getirmek yerine birbirleriyle didişip kan dökerek fesatlık çıkarınca Allah (c.c.) onları helak etmiş[86] melekler de insanın cinler gibi yeryüzünde kan dökecek bozgunculuk yapacak bir varlık olarak görmüşlerdir.[87]

Bir başka görüş ise, meleklerin bu bilgiyi kâinatın başlangıcından kıyamete kadar herşeyin yazılı olduğu Levh-i mahfuzdan almışlardı.[88] Bu konuda yine başka bir görüş ise, günahsız olan meleklerin kendi dışında yaratılan varlıkların günah işleyebileceği öngörüsüydü.[89] Bütün bu farklı görüşler düşünüldüğünde, meleklerin böyle bir düşünceye sahip olmaları *"halife"* kavramının ayetlerde de belirtildiği gibi; *"Sonra biz sizi yeryüzüne halifeler yaptık"*[90], ve *"Hatırlayınız, sizi halifeler yapmıştık"*[91], *"Muhakkak ki biz seni yeryüzünde halife yaptık; öyleyse sen, insanlar arasında hak ile hükmet"*[92], *"Sizi yeryüzünün halifeleri yapan, O Allah'tır"* [93] *"halife"* anlamını öğrenmiş olmalarından da

[85] Bakara Suresi, 30.ayet.
[86] Razi, Fahruddin, Tefsir-i Kebir, Huzur Yay., İstanbul, 2013, c. II, s. 243.
[87] Taberi, Muhammed b. Cerir, Taberi Tefsiri, Hisar Yay., 2012, İstanbul, c. 1, s. 164-167.
[88] Zemahşeri, Keşşaf, Beyrut, ts, c. I, s. 271.
[89] Taberi, c. 1, s. 170-176.
[90] Yunus Suresi, 14.ayet.
[91] Araf Suresi, 69.ayet.
[92] Sad Suresi, 26.ayet.
[93] Enam Suresi, 165.ayet.

kaynaklanabilir.[94] Aslında meleklerin yüce yaratıcıyla lafzi olarak konuşmalarından kasıt, meleklerin bu ifadeleri direk belirtmek yerine bir anlık böyle bir düşünceye dalmalarından olabilir. Bu düşüncelerini okuyan yüce yaratıcı ayetlerde de belirtildiği gibi, karşılıklı konuşma şeklinde cevaplar vermiş ve bu tedirğinliklerini izale etmiştir.

Hz. Âdem'in yaratılması ile ilgili ayetlere baktığımızda Allah (c.c.) sonsuz irade, ilim ve kudretiyle ilk insanı yaratmıştır. Hz. Âdem'in tabii seleksiyon yoluyla tesadüfen ya da bir başka canlıdan tekâmül süretiyle değil, topraktan ve tamamen bağımsız bir canlı türün ilk atası, yeryüzünde öteki bütün canlı ve cansız varlıkların aksine, yükümlü ve sorumlu tutulan ve bunun için gerekli manevî, ahlakî, zihnî ve psikolojik kabiliyetlerle donatılmış bir varlık olarak yaratıldığı, tartışmaya yer vermeyecek şekilde açıktır[95].

İlk insanın yaratıldığı toprağın özelliği Kur'an'da şöyle tarif edilir: *"O, insanı ateşte pişirilmiş toprak kaplar gibi kurutulmuş çamurdan yarattı."* Ayet meali.

İlk insanın yaratıldığı toprağın özelliği Kur'an'da şöyle buyrulur:

"O, insanı ateşte pişirilmiş toprak kaplar gibi kurutulmuş çamurdan yarattı"[96]. Allah (c.c.) insanlığın ilk atası olan Hz. Âdem'i güneşte kurutulmuş, ateşte pişirilmiş testiler gibi vurulduğunda çin çin ses çıkaran bir balçıktan yaratmıştır. İnsanın ilk menşei olan arz, hayat belirtisinden uzak iken Allah (c.c.) ondan süze süze insanı yaratmıştır. Fakat bu balçık kurutulmadığı halde böyle ses çıkaran kuru bir balçıktır. Bu konuda Sahabeden Abdullah b. Abbas (r.a.) şöyle demiştir:

"Âdem yaratıldığı yerde kırkgün bir ceset olarak kaldı, İblis gelip ayağıyla O'na vuruyordu. Âdem'in vücudu ise ses çıkarıyordu. İşte Allah c.c. "Testi gibi" buyurmasından maksat budur. Yani, vurulduğunda ses çıkaran içi boş bir cisimdi."[97]

Ku'an'da ilk insanın topraktan, tin'den, tin'i lazib'den, hame-i mesnun'dan, ma-i mehin'den yaratıldığı bildirilmektedir. İlk insan olarak yaratılan Hz. Âdem'in topraktan O'nun neslinin ise, ma-i mehin'den yaratıldığını belirtmektedir.[98] Hz. Âdem'in yaratıldığı maddeler Kur'an'da farklı ayetlerde değişik zikredilir. Bunlar toprağın farklı şekillerdeki halini, değişikliğini gösterir.

---

[94] Kurtubi, Muhammed, El-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, Buruç Yay., 1997, İstanbul, c. 1, s. 536-538.
[95] Bolay, Süleyman Hayri, "Âdem", DİA, İstanbul, 1989, c. I, s. 358-359.
[96] Rahman Suresi, 14.ayet.
[97] Taberi: c. 2, s. 98.
[98] Ateş, S. Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşr., 2007, İstanbul. c.9, s.187.

Toprağın farklı cinslerdeki halinin değişik katılımlarıyla oluştuğu gibi, yaratılma aşamasında önce topraktan yaratılmaya başlanmış, sonra bu toprak çamur haline gelmiş, sonra yapışkan-kokuşmuş bir durum almış, böylece aşamadan aşamaya geçirilerek Hz. Âdem yaratılmıştır.[99]

Yine bir başka ayette; "*Muhakkak ki, Biz insanı en güzel bir biçimde yarattık*" [100] . Bazıları bu ayetlerdeki kastedilen Âdem'in aslında insanı ifade ettiğini belirtmektedirler. Önce çamurdan seçerek bir sülale çıkarmış ve insanı ilk defa o sülaleden yaratmıştır. Ayrıca sülale nutfenin meydana geldiği gıda maddeleri ile de yorumlanmıştır. Böylece yukarıdaki ayetle yalnız Âdem'e veya Âdem manasında insan cinsine ait her ferdi de doğrudan doğruya kastettiğini belirtmek uygun olur.[101]

> **Yüce yaratıcı Hz. Âdem'in fiziksel vucudunu yarattıktan sonra, bütün canlıların hayat kaynağı olan, canlı bedenin teşekkülü için kendi *ruh*'undan üflemiştir:** *"Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın"***ayetinden, Hz.Âdem'in canlı bir ruh taşıyan ilk insan olduğunu anlıyoruz.**

İlk İnsana Ruhun Verilişi

Yüce yaratıcı Hz. Âdem'in fiziksel vucudunu yarattıktan sonra bütün canlıların hayat kaynağı olan, canlı bedenin teşekkülü için kendi *ruh*'undan üflemiştir: *"Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın"*[102] buyurmasından, Âdem'in canlı bir ruh taşıyan ilk insan olduğunu anlıyoruz.

"Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık"[103].

İlk insanın yaratılış özü topraktır ve toprağın çeşitli aşamalardan geçerek ona insani özellik ve şeklini veren yüce yaratıcıdır. Toprak, insanın teşekkülünde yer alan elementlerin büyük bir kısmını bünyesinde barındırmaktadır. Öyleki topraktan çıkan bitkiler ve bitkileri yiyip gıdasıyla insana faydası olan hayvanlar da topraktaki maddeleri besin yoluyla almaktadırlar. Toprağın ve suyun içindeki

---

[99] Razi, c. 29, s. 97.
[100] Tin Suresi, 4.ayet.
[101] Yazır, Elmalılı M. Hamdi, Hak Dini Kur'an Dili, Azim Dağıtım, 2003, İstanbul, c. 5, s. 511-12.
[102] Hicr Suresi, 29.ayet.
[103] Hicr Suresi, *26*.ayet.

mineraller ve maddeler insan vücuduyla uyum içindedir. Bu da insanın çamurun özünden meydana geldiğini göstermektedir.[104]

İnsan Neslinin Yaratılışı

Yüce yaratıcı, ilk insanın ve onun neslinin yaratılışı ile ilgili olarak şöyle buyurur:

"Yarattığı her şeyi güzel yaratan, insanı başlangıçta ilk olarak çamurdan yaratan, sonra onun soyunu, bayağı bir suyun özünden yapan, sonra onu şekillendirip ruhundan ona üfleyen Allah'tır. Size kulaklar, gözler, kalbler verilmiştir. Öyleyken, pek az şükrediyorsunuz"[105].

"İnsanı yaratmaya çamurdan başlayandır. Sonra O, bunun zürriyetini hakir bir sudan meydana gelen nutfeden yaratmıştır"[106].

Yani Âdem çamurdan, onun nesli nutfeden, nutfe de yenen besinlerden meydana gelir. Böylece insan gıdalardan neşet etmiştir. Katade bu ayeti şu şekilde izah etmiştir:

"*Şüphesiz ki biz, insanların atası Âdem'i, süzülmüş bir balçıktan yarattık.*"

Mücahid ve İbni Abbas ise şöyle izah etmiştir:

"*Şüphesiz ki biz, Âdem'in evlatları olan insanları, topraktan yaratılan Âdem'in sülbünden süzülen sudan yarattık*"[107].

Bu ayet aynı zamanda yaratıcının ilk insanı yaratırken bizzat kendisinin yarattığını ifade etmektedir. Aynı zamanda bu ayet insanın yaratılışındaki yavaş yavaş gelişim safhalarını anlatmaktadır. Allah (c.c.) çamuru süze süze İnsan tohumunu yaratır. Toprağa ekilen her bitki su ile sulanır. Sulanmış çamurdan gıdasını alır. Bu bitkiler yetişir, büyür sonra onu insan yer, ana maddesi toprak olan toprağın ürünü olan bitkiler, sebzeler, meyveler ve gıdalar insan vücudunda aşamalardan geçerek kan ve insan spermine dönüşür. İşte bu topraktan süzülerek meni hayvancığı *"meniyyin yumna"* haline gelen insanın aslıdır. Bu menideki hayvancığın (spermin) annedeki yumurta ile birleşmesinden

Alaka safhasından sonra gelişen embriyo bir çiğnem et haline bürünmesiyle beraber, şekillenen kıkırdak kemiklerin teşekkülü esnasında 40-42 gün içinde insan diğer canlılardan farklı bir kimliğe büründürülür. Kemik teşekkülü ve kemiklere giydirilen adaleler ve kaslarla insan diğer bütün canlılardan ayrı bir şekle dönüştürülmüştür.

---

[104] Razi, c. 16, s. 399.
[105] Secde Suresi, 7-9.ayetler.
[106] Secde Suresi, 7-8.ayetler.
[107] Taberi, c. 6, s. 63-64. ; Razi, c. 16, s. 398-399.

zigot hâsıl edilir. Bu zigot kısa bir süre içerisinde korunaklı olan ana rahmine alaka (yapışkan şey) olarak yerleştirilir.

Böylece o rahim, bu nutfenin *"sarp ve metin bir karargâhı"* olmuştur. Allah (c.c) burada "karar" kelimesiyle, karar kılınacak yer anlamında *'müstekarr'* kelimesi kastedilmiştir. Bu da yüce yaratıcının karar kılınacak yeri, masdar ile ifade etmiştir. Böylece Allah (c.c) ana rahmini yaratmada karar kılınacak yerin vasfı olan, sarplık ve sağlamlıkla nitelemiş ve o nutfeyi korumuştur.

"Sonra o nutfeyi bir alaka haline getirdik"[108]. Bu ayette yüce yaratıcı, "Yani Biz, o nutfeyi, üzerinde bulunduğu halden, yapışkan şey olan, *"alaka"* haline çevirdik" demektedir. *"Sonra o alakayı, bir çiğnem et yaptık"* ayetiyle de "Biz, o alakayı mudğaya, yani bir çiğnem miktarı olan et parçası yaptık" buyurmaktadır. Bu da tıpkı, *"bir avuç"* anlamına gelen *"gurfe"* kelimesi gibidir. Allah (c.c) bu çevirme işine *"halk, yaratma"* demiştir. Çünkü o *"alaka"*nın bazı vasıflarını yok edip, onların yerine diğer başka vasıflar yaratmıştır. Böylece de, vasıfları yaratma işini, (cevheri) yaratma olarak adlandırmıştır. Böylece o "mudğa"da, yeni cüzler, yeni unsurlar yaratmış gibidir.

"O bir çiğnem eti de, kemikler haline getirdik ve o kemiklere et giydirdik" Zira et, kemikleri örtmektedir. Bundan dolayı, o eti, kemiklerin kisvesi ve giysisi gibi addetmiştir. *"Sonra onu bir başka yaratılışla inşa ettik"* ayetiyle de ilk yaratılıştan çok farklı olan bir başka yaratılışla inşa edildiğini anlıyoruz. Bu da Allah (c.c)'ın insanı cansız iken canlı, konuşmazken konuşur, duymazken duyar ve görmezken görür hale getirmiştir. Onun hem içini hem de dışını, güzelce yapmıştır. Hatta onun her uzvu ve her parçasını vasfedenlerin nitelemelerinin ve şerh edenlerin de açıklamalarının tam olarak kuşatamıyacağı, bir yaratış harikası ve hikmetin eşsiz bir eseridir.

Sahabeden ibni Abbas'ın (r.a.), bu ayet ile ilgili olarak, insanın doğumuna müteakib, çocukluk çağından delikanlılık çağına kadar gelişim aşamasından geçirmesi, bu dönemden sonra olğun yaşından ölümüne kadar geçen süreçte onda akıl anlayış gücünü yaratmasını, tekevvün etmesini kastediyor demektedir.

İnsanın bu olgunlaşma ve gelişim sürecini, yani insanın tekevvününü, tedevvününü ısrarla yeni aydın ve ilâhîyatçılar evrim diye ifade etmelerinin anlamsız olduğunu belirtmek isteriz.

Ayette, insanın alaktan rahim duvarına yapışan embryo'dan yaratıldığını şu ilâhî sözlerle anlıyoruz*:*

---

108 Müminun Suresi, 14.ayet.

“O, insanı alaktan (yapışkan bir şeyden) *yarattı*”[109]. Bu ayetler ışığında dikkat ettiğimizde nutfenin sperm hayvancığı olarak kastedildiğini anlamaktayız. Ana rahmindeki yumurtayı bu sperm hayvancığı aşılar ve onunla birleşerek zigot adı verilen tek hücre olur. Rahme yerleşen bu tohum döllenmeden itibaren altı gün içinde rahmin duvarına asılıp filizlenmeye başlayan bu tek hücreden ibaret olan zigot bölünerek çoğalır ve çok hücreli yapışkan bir hal alır. Bu şekil yavaş yavaş çiğnenmiş ve atılmış sakız görünümüne benzer bir çiğnem et şekline girer. Bu bir nevi içinde bütün proğramı barındıran büyük bir uygulama hafızası gibi yavaş yavaş teşekkül aşamasından geçirilerek kıkırdak meydana getirilir. Sonra bu kıkırdak kemiklerinin üzeri kaslarla kaplanır. Sonra Allah (c.c.) sonsuz kudretiyle onu bağımsız bir birey olarak, mükemmel yaratılmış bir insan şekline koyar:

“Sonra onu bambaşka bir yaratık olarak inşa ettik”[110].

Bu ayetle de teyit edildiği gibi, insanın bağımsız, kâmil, farklı olarak yaratıldığını öğreniyoruz.

Burada şunu ifade etmekte fayda var, insan ve onun dışındaki bütün hayvanlarda döllenme ve zigot aşaması birbirine çok benzemektedir. Bu yaratılma safhasındaki alaka aşamasından sonra gelişen embriyo bir çiğnem et haline bürünmesiyle beraber şekillenen kıkırdak kemiklerin teşekkülü esnasında 40-42 gün içinde insan diğer canlılardan farklı bir kimliğe büründürülür. Bu kemik teşekkülü ve kemiklere giydirilen adaleler ve kaslarla insan diğer bütün canlılardan ayrı bir şekle dönüştürülmüştür. *“Sonra onu bambaşka bir yaratık olarak inşa ettik”* [111]. İlahi sözünde ifade edilen insanın anne karnındaki bu yaratılış safhaları, gözlenmekte ve Kur’an’ın 14 asır önce beyan buyurduğu gelişim safhaları aynen tespit edilmektedir.

Üç Karanlık Bölge

Kur’an, insan embriyosunun üç karanlık bölge içinde büyüdüğünü söyler. Günümüzde ilmin tesbiti de bu yöndedir. Bunlar dış karın cidarı *“maternal anterior duvarı”*, rahim cidarı, *“uterus duvarı”*, iç rahim zarı, *“amnio chorionic membrane”*[112] olarak ifade edilmiştir. Ayrıca şunu belirtmekte fayda vardır. Anne karnındaki bütün canlıların kemik yapısı kıkırdak şeklinde olarak kalır. Cenin anne karnından dünyaya geldiğinde bu kıkırdak sert bir kemik pozisyonuna girer.

[109] Alak Suresi, 2.ayet.
[110] Müminün Suresi, 14.ayet.
[111] Müminün Suresi, 14.ayet.
[112] Keith L. Moore, The Devoloping Human Clinically Oriented Embryology, London, 1982. s. 8,

Bu da ceninin anne karnında iken sert kemik yapısının anne zarına ve karnına zarar vermemesi olarak ifade edilmiştir.[113]

Kalbi Yaratan, Bilerek ve Görerek Yaratıyor

Kur'an'da insanın anne karnında bulunduğu esnada gelişim safhaları öyle açıklayıcı ve tatmin edici bir şekilde anlatılır ki, buna hiç kimse itiraz edemez. Bunların birkaçından bahsedelim; İnsan kalbi dört bölümden meydana gelmektedir. Bunlar; Sağ kulakçık, sol kulakçık, sağ karıncık, sol karıncıkdır. Kalbin sağ ve sol kısmı bir bölme ile birbirinden ayrıldığı gibi, kulakçıklar ve karıncıklar da birbirinden ayrılmıştır. Kalpten bir tulumba gibi sol karıncıktaki temiz kan aort atardamarıyle vücuda pompalanır. Bu kan vücut hücrelerini dolaşarak onlara gıda taşır, muhtaç oldukları enerji verilir. Onlardaki zararlı maddeler ve karbondioksit alınır, böylece kan kirlenir. Kirlenen kan, toplardamarla kalbin sağ kulakçığına getirilir. Oradan açılan bir kapakla sağ karıncığa iner. Sağ karıncıktaki kirli kan, akciğer atardamarıyla akciğere gönderilir. Akciğerdeki hava keseciklerini dolaşarak, keseciklerdeki havaya karbon dioksidini verir ve havadan oksijen alır. Böylece temizlenir, akciğer toplardamarı vasıtasıyla kalbin sol kulakçığına, oradan da sol karıncığına iner. Sol karıncıktan tekrar vücuda pompalanır. Kan dolaşımı denen bu olay, Cenab-ı Hak tarafından bir dakikada 70-80 defa tekrarlanır.

İnsanın bu kalb fonksiyonlarının anne karnında iken sağ ve sol kulakçıklar arasındaki perde açıktır. Çünkü anne karnında cenin teneffüs etmez. Onun kanı, annenin akciğerinde temizlenen kandır. Anne akciğerinde temizlenen kan, göbek bağı vasıtasıyla ceninin kalbinin sağ kulakçığına gelir, oradan hemen sol kulakçığa geçer, sol kulakçıktan sol karıncığa iner, oradan da vücuduna pompalanır. Ceninin kanı, akciğerine gitmez, onda küçük kan dolaşımı olmaz. Bu iş, anne akciğeri tarafından yapılır. Bundan dolayı ceninin kalbinin sağ kulakçığına gelen kan, sağ karıncığa inmeden, doğrudan sol kulakçığa geçer.

Fakat çocuk doğup burnu ve ciğerleri hava ile temasa gelir gelmez iki kulakçık arasındaki perde derhal kapanır. Kapanır ki sağ kulakçıktaki kan, sağ karıncığa insin, oradan akciğere giderek temizlensin, sol kulakçığa gelsin, sol karıncığa insin ve vücuda pompalansın. Anne karnında kalbin bu iki bölümü arasındaki perde açık iken çocuk doğar doğmaz bunun kapanması gerekir. Yoksa çocuk kanı temizlenmediği için kısa süre içinde ölür. Önce açık iken çocuk doğunca yaşaması için bu perdeyi kapatan, hiç şüphesiz o yüce yaratıcının hikmeti, tedbiri ve düzenidir.

---

[113] Elmalılı, c. 5, s. 514.

Evrimcilerin ifade ettiği gibi insan tesadüfen tabii seleksiyon sonucu meydana gelmiş değildir. Bütün bu hikmetli, planlı ve programlı ve pek çok maksat ve gayeye göre tanzim edilmiş ve düzenlenmiş hadiseler tesadüfün veya akılsız, şuursuz, ilimsiz tabiatın eseri olabilir mi? Herşeyi mükemmel ve kusursuz yaratan Yüce Allah'ın (c.c.) işinde tesadüf olabilir mi? Elbetteki tesadüfte böyle düzen olamaz.

Bu hayretşinaz yaratılış karşısında insanın dili tutulup beden ve ruh diliyle *"fe tebareke Allahu ehsenülhalikin"*(Yaratanların en güzeli Allah ne yücedir)[114]. Demeye mecburdur. Çünkü bütün bereketlerin içinde rahmetin imzası vardır. Bütün hareketlerin, hayırların sahibi Allah'dır (c.c.). Bu sebeple bu kadar insanı mükemmel yaratan Allah (c.c.) en çok saygıya ve en büyük övgüye layıktır.

Allah Her Şeyi En Güzel Tarzda Yaratmıştır

"Yapıp yaratan ve yaratıcıların en güzeli olan Allah çok yücedir"[115]. Bu ayetle "Allah (c.c.) takdir edenlerin en güzelidir." buyrulmaktadır. Allah (c.c.) çok yücedir. Bütün bereketler ve hayırlar Allah'tandır. Yarattığını mükemmel şekilde eşsiz yaratandır. Yarattığı bütün varlıklarda renk uyumu ve simetrik uyumu eşsiz ve mükemmeldir. Özellikle insan, hayvan, bitki ve kâinatta yaratılan herşey ölçü, boyut, simetriği ve renklerdeki altın oran[116] dengesi eşsizdir. Yarattığı bütün varlıklarda belirli ölçü ve simetrik boyutlarındaki bu altın oran dengesi olarak da bilinen, denge mükemmeldir, kusursuzdur.

İnsan vücudunun bir parçası olan kolları dirsekle iki bölüme ayrılır (Büyük-üst bölüm ve küçük-alt bölüm olarak). Kolumuzun üst bölümünün alt bölüme oranı altın oranı vereceği gibi, kolumuzun tamamının üst bölüme oranı yine altın oranı verir. Bildiğiniz gibi her insanın kafasında bir ya da birden fazla saçların çıktığı düğüm noktası denilen bir nokta vardır. İşte bu

Her insanın kafasında bir ya da birden fazla saçların çıktığı düğüm noktası vardır. İşte bu noktadan çıkan saçlar doğrusal yani dik değil, bir spiral, bir eğri yaparak çıkmaktadır. İşte bu spiralin ya da eğrinin tanjantı, yani eğrilik açısı bize altın oranı verecektir.

---

114 Müminün Suresi, 14.ayet.

115 Müminun Suresi, 14.ayet.

116 **Altın oran:** Yüce yaratıcı, âlemleri hatasız bir sistem üzere yaratmıştır. Fersah da, dünyada, canlı ve cansız varlıklarda, ibret verici bir düzen, intizam, insanoğlunu hayran bırakan harikalıklar bulunur. Altın oran, dünya üzerinde ki canlı ve cansız varlıkların, yani tüm kâinat düzeninin teşekkülünde Yüce Yaratıcı'nın kullandığı orandır. Altın oran, matematik ve sanatta, bir bütünün parçaları arasında gözlenen, uyum açısından en yetkin boyutları verdiği geometrik ve sayıya dayalı bir oran bağıntısıdır. http://www.tech-worm.com.

noktadan çıkan saçlar doğrusal yani dik değil, bir spiral, bir eğri yaparak çıkmaktadır. İşte bu spiralin ya da eğrinin tanjantı, yani eğrilik açısı bize altın oranı verecektir. Ellerimizdeki parmaklarla altın oranın ne alakası var diyebilirsiniz. İşte size alaka… Parmaklarınızın üst boğumunun alt boğuma oranı altın oranı vereceği gibi, parmağınızın tamamının üst boğuma oranı, yine altın oranı verir.[117] Bunun gibi örnekleri sıralayabiliriz.

Yoktan var eden, vardan yok eden O'dur. Cansız iken ona can veren, canlı iken onu cansız yapan elbette Allah'dır (c.c.). *"Allah her şeyin yaratıcısıdır*"[118]. Ve bu yaratma işi Allah'a (c.c.) *"Bu, O'na göre pek kolaydır*"[119].

Yarattıklarını en güzel yaratan ve kendisinden başka yaratıcı olmayan Allah (c.c.) şanı ne yücedir ve övülmeye en layık olandır.

Allah'ın İlmi Yazmakla Bitmez

"De ki: Rabbimin (ilim ve hikmetinin) *kelimeleri(*ni yazmak*) için deniz(*ler)*ve okyanuslar mürekkeb olsaydı ve ek olarak bir o kadar denizler ve okyanuuslar daha getirmiş olsaydık, Rabbimin sözleri tükenmeden elbette o deniz(*ler) *ve okyanuslar tükenir*(di)*!"*[120].

İnsanın yaratılışında en ince noktasına kadar noksansız yaratarak bütün insanlığı hayret içinde bırakan eşsiz yaratıcı, hiçbir işini tesadüfe bırakmaz. Çocuğun yaratılma esnasındaki harikulade gelişim safhalarını incelediğimizde karşımıza yeni yeni öğrendiğimiz birçok şey çıkmaktadır. Yukarıda da örneklerini sıraladığımız hayretşinaz durumlara bir başka örnekle devam edelim; dokuz aylık süreyi tamamlamadan doğan çocukların anne sütünde, normal doğanların anne sütlerine oranla iki katı fazla besleyici maddeler vardır. Bu da erken doğan çocuğun normal zamanda doğan çocuğa göre daha fazla olan beslenme ihtiyacını karşılamak içindir. Erken doğan yavru, anne karnında alacağı gıdayı alamayıp organları ve hücreleri gerekli tekâmülü tamamlamadığından bu eksikliği gidermek için Allah (c.c.), erken dünyaya gelen çocuğun annesinin

Dokuz aylık süreyi tamamlamadan doğan çocukların anne sütünde, normal doğanların anne sütlerine oranla iki katı fazla besleyici maddeler vardır. Bu da erken doğan çocuğun normal zamanda doğan çocuğa göre daha fazla olan beslenme ihtiyacını karşılamak içindir.

[117] www.tech-worm.com.
[118] Rad Suresi, 16.ayet.
[119] Rum Suresi, 27.ayet.
[120] Kehf Suresi, 109.ayet.

sütüne diğer normal doğanlarından iki kat besleyici gıdalar ve maddeler katmaktadır ki, bu eksik günlü doğan çocuk tekâmülünü tamamlasın. İşte bu kadar hikmetli ve eşsiz yaratan her şeyi bilen yüce Allah'dır.

Anne karnındaki yavrunun böyle mükemmel yaratıp bir düzen içinde varlığa getirmekte ve çocuğun gelişimini tamamlaması için gerekli ortamı sağlamaktadır. [121] İşte bütün bunların hepsi; *"Fe tebareke Allahu ehsenülhalikin"* yani; *"Yarattıklarını en güzel yaratan Allah ne yücedir"* [122] . Kâinatta yarattığı her şeyde denge ve düzen kuran, bir ölçü üzere takdir eden Allah (c.c.) övülmeye layık en yüce yaratıcıdır.

Kâinatta yarattığı herşeyde denge ve düzen kuran, bir ölçü üzere takdir eden Allah (c.c.) övülmeye layık en Yüce Yaratıcı'dır.

[121] Ateş, S. s. 93-94.

[122] Müminün Suresi, 14.ayet.

İlk İnsan Hz. Âdem Kıssasında
YARATILIŞIN GAYE VE HİKMETİ

Dr. Öğr. Üyesi Fatih TOK
Osmangazi Üniv. İlahiyat Fak. TİBB Tefsir Anabilim Dalı. Eskişehir.
fatihtok2001@mynet.com

Kur'an-ı Kerim bizlere ilk insanın Hz. Âdem yaratılışı ve onun hayatı ile ilgili bazı bilgiler sunmaktadır. Bu bağlamda Ayrıca kendisine ilmin verildiği (isimlerin öğretildiği) ve onun Allah tarafından gönderilen bir rehbere tâbi olması gerektiğinin bildirildiği aktarılmıştır. Yine kıssa içerisinde İblis'in suçu Yaratıcı'ya atıp isyana devam ettiği, kendisini yoktan var edenin emrini sorguladığı ve beğenmediği ve bu yüzden küfre düşüp lanetlendiği belirtilirken, Hz. Âdem'in ise suçu kendisinde görüp pişmanlığını ifade ettiği ve tövbe ederek tekrar Allah'ın hidayetine tâbi olduğu ifade edilmektedir.

Kur'an-ı Kerim'de ilk insanın topraktan yaratıldığı, yeryüzünde halife olarak görevlendirildiği, bir yasak haricinde cennet imkânları içerisinde yaşatıldığı belirtilmektedir. Farklı varlık kategorileriyle (melekler ve İblis) **yüzleştiği, kendisine dost ve düşman varlıkları müşahede ettiği, nefsinin arzu ve heveslerini tecrübe ettiği, isyan edip karşılığında ceza gördüğü anlatılmaktadır.**

Kıssada anlatılanlar dikkatle incelediğinde onun, ilk insan üzerinden tüm insanlara yaratılışın; Nasıl?, Niçin?, Neden? Ve kim tarafından? Olduğuna dair insan zihnine takılan tüm sorulara birer cevap mahiyetinde olduğu anlaşılır. Zira bu tür soruların cevaplarını arayan insanoğlunun zaman içerisinde yaratılışa, varlığa, bilgiye, hayata, ahlaka dair birçok felsefe geliştirdiğini görmekteyiz. İşte ilk insanın kıssası da bir açıdan insanoğlunun bu tür sorularına cevaplar ihtiva etmektedir. Biz de araştırmamızda Kur'an'daki bu kıssanın unsurları çerçevesinde, yaratılışın gayesi ile hayatın mahiyeti hakkında bir değerlendirme yapmaya çalışacağız.

Kıssa kelimesi Kur'an lügatinde; hikâye etmek, anlatmak, sözlü beyanda bulunmak, iz sürmek, adım adım takip etmek gibi anlamlarda kullanılmıştır.[123] Kur'an ıstılahı açısından düşünüldüğünde ise, "Geçmiş kavimlerin tarihi izlerini açığa çıkarmak suretiyle unutulmuş veya bilinmeyen olaylar üzerinde dikkatleri yoğunlaştırarak insanı derinden derine tefekküre yönelten bir olgu" olarak tanımlanabilir.[124]

Kıssalar Kur'an-ı Kerim'deki ayet sayısının yaklaşık olarak üçte birini teşkil etmektedir.[125] Kur'an kıssalarında zaman mefhumuna rastlanmazken mekân ve isimler ise nadiren yer alır. Yusuf kıssasını istisna edecek olursak, kıssalar mesaj verilecek kadarıyla pasajlar halinde ve yer yer tekrarlarla anlatılmıştır. Canlı, müşahhas, hareketli temsilî ve edebî bir üslupla anlatılan kıssalar Arapların az çok bildiği ve aşina olduğu kıssalardan seçilmiştir.[126]

Kur'an-ı Kerim'de kıssaların, yani öncekilerin hayat hikâyelerinin anlatılmasının bazı sebep ve hikmetleri vardır. Öncelikle Cenab-ı Hak kıssa anlatımı ile Kur'an'ın ana gayesini, yani insanların hidayetini gerçekleştirmeyi hedeflemiştir. Ayrıca inanan ve inanmayan tüm insanların ibret almasını sağlamayı,[127] Hz. Muhammed'in nübüvvetini ispat etmeyi,[128] peygamberi ve müminleri teselli etmeyi[129] ve tüm peygamberlerin dinlerinin bir olduğunu ortaya koymayı[130] hedeflediğini söyleyebiliriz. Keza bu bağlamda kıssaların bazı ilmi gelişmelere işaret anlamı da taşıdığı ifade edilmiştir.[131]

---

[123]Yusuf Suresi, 3; Kehf Suresi, 64; Kasas Suresi, 11.Kur'an-ı Kerim'de kıssaları ifade etmek için; Nebe' (Kehf Suresi, 13; Yusuf Suresi, 102; Ali İmran Suresi, 44; Şuara Suresi, 69), hadîs (Naziat Suresi, 15) ve darb-ı mesel (Yasin Suresi, 13) gibi kavramlar da kullanılmıştır.

[124]Demirci, M. Tefsir Usulü, İFAV, İstanbul, 2016, 52. Baskı, s. 210.

[125]Bu konuda yapılan bir araştırmaya göre Kur'an'da yer alan 6236 ayet-i kerimenin 1787 tanesi kıssalarla ilgilidir. Bu oranda ayetlerin % 27.65'ine tekabül etmektedir. Bkz. Mustafa Kara, "Kur'an Kıssalarında Konu ve Kapsam Merkezli Bir Analiz", İslami İlimler Dergisi, 2014, Yıl. 9, C. 9, S. 1, s. 94-99.

[126] Demirci, M.Tefsir Usulü, s. 213-214; Mustafa Kara, "Kur'an Kıssalarında Konu ve Kapsam Merkezli Bir Analiz", s. 94-99.

[127]Yusuf Suresi, 111; Hicr Suresi, 75; Hac Suresi, 45-46; Şuara Suresi, 10-191.

[128]Yusuf Suresi, 102; Kasas Suresi, 44-45; Hud Suresi, 49.

[129]Hud Suresi, 120; Bakara Suresi, 214.ayet.

[130]Enbiya Suresi, 48-92; Araf Suresi, 59-85; Hud Suresi, 25-99; Şuara Suresi, 10-191.

[131]Bu konudaki ayetler için bkz. Furkan Suresi, 53; Rahman Suresi, 19-20; Enam Suresi, 125; Hicr Suresi, 22; Rad Suresi, 3; Zariyat Suresi, 47; Kıyamet Suresi, 3-4; Enbiya Suresi, 30. Kur'an'da kıssa anlatımının sebep ve hikmetleri için bkz. Muhsin Demirci, Tefsir Usulü, s. 211-213; Mustafa Öztürk, Kur'an Kıssalarının Mahiyeti, İstanbul: Kuramer, 2016, s. 213-374; İdris Şengül, "Kıssa", DİA, İstanbul: 2002, C. 25, s. 500.

İlk İnsan Hz. Âdem'in Kıssası

Hz.Âdem'in kıssası Kur'an-ı Kerim'de yedi farklı surede anlatılmaktadır.[132] Âdem ismi Kur'an-ı Kerim'de 25 yerde zikredilmektedir. Kıssa anlatılırken Hz. Havva'dan hep eşi olarak bahsetmektedir. Hz. Âdem kıssasının vazgeçilmez unsurları ise İblis ve ilk yaratılış sahnesinde yer alan meleklerdir. Bu kıssayı okurken onların da durumunu göz önünde bulundurmak durumundayız.

Bu kıssanın ele alınmasının nedeni ise, Hz. Âdem'in kıssasının Yaratan, yaratılan varlıklar ve özellikleri, yaratılışın başlangıcı ve sonrası, hayatın anlamı ve gayesi üzerine bilgiler verdiğine dair kanaatimizdir. Diğer kıssalarda peygamberlerin karşısında hep inanmayan bir kitle varken burada sadece İblis'ten bahsedilmektedir. Olayda Hz. Âdem'in karşısında onunla mücadele eden onu Allah'ın yolundan alıkoymaya çalışan başka herhangi bir kitle söz konusu değildir. Bu da onun ilk insan oluşunun bir göstergesidir. Her hangi bir kitleyi davet etmekten ziyade kendi imtihanıyla uğraşıyor. Kendisinden sonra yaratılan eşi ile birlikte bir imtihana tâbi tutuluyor. Öyle ki onlara yönelik gelen yasaklama emri de "*...siz ikiniz şu ağaca yaklaşmayın...*"[133] demektedir. Bu ifadede çoğul bir hitap yoktur. Bu da imtihan esnasında başka insanların olmadığı ve yalnız ikisinin imtihana tâbi tutulduğunu gösteriyor.

Kıssada Hayata Dair Bilgiler

Hz. Âdem ve Eşi Hz. Havva ilk yaratılan insan oldukları için onlar üzerinden Rab, görünen ve görünmeyen varlıklar ve özellikleri, insan, yeryüzü, hayat ve ölüm, vazife, insanın gücü ve sınırı, varlık, bilgi, zaman ve mekân, hidayet, nimet, üstünlük ve alçaklık, günah, pişmanlık, tövbe, haddini bilme, dürüstlük ve fesat hali, itaat ve isyan, insanlar arası ilişki vs gibi hususlarda insanlara bilgi vermektedir.

Yaratıcı ve yaratılış, varlık türleri, hayatın anlamı, ölüm ve ötesi gibi konularda şayet insana vahiy ile herhangi bir bilgi gelmemiş olsaydı, muhtemelen insan bu hususlarla ilgili düşünce ve arayışlar içinde olacaktı. Zira bir düşünce faaliyeti olan felsefe de bu bağlamda bazı soruların cevaplarını aramaktadır. Tarih boyunca filozoflar İlah (Yaratıcı), yaratılış, insan, ruh, bilgi, vazife ve ahlak/değer gibi birçok mesele hakkında düşünüp yazmışlardır. İnsan zihninin tabii olarak öğrenmek istediği/isteyeceği bu gibi sorulara Kur'an'da özellikle de ilk insan Hz. Âdem'in kıssası üzerinden bazı cevaplar vermiştir. Biz de bu yazıda söz konusu

---

[132] Hz. Âdem kıssasının anlatıldığı sure ve ayetler: Bakara Suresi, 30-39; Al-i İmran Suresi, 33-34; Araf Suresi, 11-25; Hicr Suresi, 26-44; İsra Suresi, 61-65; Kehf Suresi, 50; Taha Suresi, 115-127; Sad Suresi, 71-85. ayetler.

[133] Araf Suresi 19. ayet.

kıssa üzerinden Yaratıcı, yaratılış, varlıklar ve hayata dair bazı hususları tespit edip paylaşmak istiyoruz.

Varlıklar ve Özellikleri

Allah yarattığı ilk insana muhatap olacağı varlıklar ve onların özelliklerini bizzat tecrübe ile gösterirken, sonraki insanlara da onun kıssası üzerinden varlıklar ve özellikleri hakkında bilgiler vermiştir. Aşağıdaki ayet-i kerimelerde görüyoruz ki, ilk insanın kıssasında Yaratıcı insanın muhatap olacağı bazı varlıkları zikrediyor.

*"Hani, **Rabbin meleklere**, "Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım" demişti. Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz." demişler, Allah da, "Ben sizin bilmediğinizi bilirim" demişti."*[134]

*"Hani meleklere, "**Âdem** için saygı ile eğilin" demiştik de **İblis** hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis* (bundan) *kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu."*[135]

*"Hani Rabbin meleklere, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir **insan** yaratacağım. Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti. Bunun üzerine bütün melekler saygı ile eğildiler. Ancak İblis, saygı ile eğilenlerle beraber olmaktan kaçındı."*[136]

Ayetlerde Yaratıcı olan Rabbin yanı sıra melek, cinlerden olan İblis ve insan türünden bahsediliyor. Bu kıssa bir yandan Yaratıcı ve diğer varlıklardan haber verirken bir yandan da onların bazı özellikleri hakkında bizleri bilgilendirmektedir. Bu varlıkların ilki aynı zamanda diğer varlıkların yaratıcısı olan Rab'dir.

Yaratıcı

Rab, farklı kategorilere ait varlıkların var olma sebebidir. O varlıkları farklı şekillerde ve özelliklerde yaratmıştır. Ancak bu konuda bizlere ne kadar canlı ve iradeli ne kadar cansız varlık yarattığına dair bilgi vermekten ziyade bizimle alakalı olan varlık türlerinden bahsetmiştir. Mesela aşağıda mealleri verilen ayet-i kerimelerde insan için yaratılan yeryüzü ve gökyüzü hakkında bilgi verilmiştir. Yeryüzü insanın hayat alanı olarak yaratılmıştır.

"De ki: "Siz mi yeri iki günde (iki devrede) *yaratanı inkâr ediyor ve O'na ortaklar koşuyorsunuz? O, âlemlerin Rabbidir." O, dört gün içinde* (dört devrede), *yeryüzünde yükselen sabit dağlar yarattı, orada bolluk ve bereket*

[134] Bakara Suresi, 30. ayet.
[135] Bakara Suresi, 34. ayet.
[136] Hicr Suresi, 28-31. ayetler.

meydana getirdi ve orada rızık arayanların ihtiyaçlarına uygun olarak rızıklar takdir etti. Sonra duman halinde bulunan göğe yöneldi; ona ve yeryüzüne, "İsteyerek veya istemeyerek gelin" dedi. İkisi de, "İsteyerek geldik" dediler. Böylece onları, iki günde (iki devrede) *yedi gök olarak yarattı ve her göğe kendi işini bildirdi. En yakın göğü kandillerle süsledik ve onu koruduk. İşte bu, mutlak güç sahibi ve hakkıyla bilen Allah'ın takdiridir."*[137]

Keza Allah insan türünü topraktan, cinleri ise zehirli, yalın bir ateşten yarattığına dair bizlere bildirimde bulunuyor. *"Allah insanı, pişmiş çamur gibi bir balçıktan yarattı. 'Cin'i de yalın bir ateşten yarattı."*[138]

Bu bağlamda ayrıca insanın hayatını ve vazifesini devam ettirirken muhatap olacağı bir varlık olan meleklerden de bahsetmektedir. Zira melekler bir yandan insanın yaşadığı kâinatın işleri, İlahî mesajın insana ulaşması ve ölüm gibi meselelerde görev almaktadırlar. Burada dikkat çeken husus ise insan (Âdem) ile cin (İblis) benzer bazı özellikler sergilerken melekler onlardan daha farklı bir hususiyettedir. Aşağıda söz konusu bu varlıkların özelliklerine ve aralarındaki farklara değineceğiz.

Melekler

Bakara suresinde Rabb'in insan yaratacağına dair sözü üzerine melekler olayın hikmetini sorgularken aslında bir yandan da kendi özelliklerinden bahsetmektedirler. Daha doğrusu Rab onların sözü üzerinden onların bazı hususiyetlerini bizlere haber vermektedir. Söz konusu ortamda melekler, *"Oysa biz sana hamd ederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz"*[139]demektedirler. Yani onlar sürekli Allah'ı hamd ile tesbih ve takdis ettiklerini, asla O'na isyan etmediklerini, O'nun her emrini yerine getirdiklerini ifade ediyorlar. Başka bir ayet-i kerimede de Cenab-ı Hak, *"Ey iman edenler! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. O ateşin başında gayet katı, çetin, Allah'ın kendilerine verdiği emirlere karşı gelmeyen ve kendilerine emredilen şeyi yapan melekler vardır."*[140] Buyurarak onların bu özelliğine dikkat çekmiştir. Bu yüzdendir ki Âdem'e secde edin emrini hiç itirazsız yerine getirmişlerdir. İşte Hz. Âdem kıssasındaki bu sahne insanın hayatında yeri olan melekler hakkında bize bir takım bilgiler aktarmaktadır.

Keza İblis'in, Hz. Âdem ve Hz. Havva'ya yasak ağaçtan yedirmek, yani onu Allah'ın emrine isyan ettirmek için ileri sürdüğü gerekçelerden biri de, o ağaçtan

---

[137]Fussilet Suresi, 9-12. ayetler.
[138] Rahman Suresi, 14-15. ayetler.
[139] Bakara Suresi, 30. ayet.
[140]Tahrim Suresi, 6. ayet.

yedikleri takdirde “melekleşecekleri” yalanıdır. Bu ifade de meleklerin Allah katındaki değerini göstermesi açısından önemlidir.

Cinler

Rab, cinlerin hem yaratıldığı maddeyi ve hem de özelliklerini oldukça geniş açıklamaktadır. Rahman suresindeki, *“Andolsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık. Cinleri de daha önce dumansız ateşten yaratmıştık.”* [141] ayete göre cinler, hem insanlardan önce yaratılmış hem de farklı bir maddeden (zehirli, yalın ateş) yaratılmıştır. Dikkat çeken bir husus ise, cinlerin de insanlara benzer bazı özellikler taşımaları ve bu imtihandan sonra da insana düşman olmalarıdır. Kehf suresindeki, *“Hani biz meleklere, "Âdem için saygı ile eğilin" demiştik de İblis'ten başka hepsi saygı ile eğilmişlerdi. İblis ise cinlerdendi de Rabbinin emri dışına çıktı. Şimdi siz, beni bırakıp da İblis'i ve neslini, kendinize dostlar mı ediniyorsunuz? Hâlbuki onlar sizin için birer düşmandırlar. Bu, zalimler için ne kötü bir bedeldir!”*[142]ayeti hem İblis’in cinlerden olduğunu, hem isyan ettiğini ve hem de insana düşman olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

İblis’in en önemli özelliği insan karşısında kendini üstün ve büyük görmesidir. Bunu ise kendi kazandığı herhangi bir meziyet sayesinde değil de, Allah’ın onu yarattığı maddeye bağlamıştır.

İblis’in en önemli özelliği insan karşısında kendini üstün ve büyük görmesidir. Bunu ise kendi kazandığı herhangi bir meziyet sayesinde değil de, Allah’ın onu yarattığı maddeye bağlamıştır. Bu bağlamda birkaç ayet meali verebiliriz:

*“Hani meleklere, “**Âdem** için saygı ile eğilin" demiştik de **İblis** hariç bütün melekler hemen saygı ile eğilmişler, İblis* (bundan) *kaçınmış, büyüklük taslamış ve kâfirlerden olmuştu.”*[143]

“Allah, "Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıkoydu?" dedi. (O da) *"Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın" dedi.”*[144]

“Allah, "Ey İblis! Saygı ile eğilenlerle beraber olmamandaki maksadın ne?" dedi. İblis dedi ki: "Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan yarattığın insan için saygı ile eğilemem."[145]

---

[141]Hicr Suresi, 26-27. ayetler.
[142]Kehf Suresi, 50. ayet.
[143]Bakara Suresi, 34 ayet; Araf Suresi, 11. ayet.
[144] Araf Suresi, 12. ayet.
[145]Hicr Suresi, 32. ayet.

İblis bir yandan isyanında suçu Rabbine attı, diğer yandan da her yolu deneyerek, sağdan soldan önden arkadan alttan üsten gelerek, yeminler edip yalanlar söyleyerek insanı Rabbine isyan ettirmeye çalıştı. Aşağıdaki ayet-i kerimeler bu durumu anlatmaktadırlar:

Şeytan yaptıklarından pişmanlık duymadı, tövbe etmeye yanaşmadı.

*“Şeytan dedi ki: " (*Öyle ise) *beni azdırmana karşılık, yemin ederim ki, ben de onları saptırmak için senin dosdoğru yolunun üzerinde elbette oturacağım”. "Sonra* (pusu kurup) *onlara önlerinden, arkalarından, sağlarından ve sollarından sokulacağım ve sen onların çoğunu şükreden (*kimse)*ler bulamayacaksın."*[146]

“Derken şeytan, kendilerinden gizlenmiş olan avret yerlerini onlara açmak için kendilerine vesvese verdi ve dedi ki:(Öyle ise, yasak ağacın meyvesinden yiyin ki melek olasınız yahut Cennet’te ebediyyen kalasınız)" *Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da* (cennette) *ebedi kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı.""Şüphesiz ben size öğüt verenlerdenim" diye de onlara yemin etti.”*[147]

“Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: “Ey Âdem! Sana ebedilik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi?”[148]

Şeytana tâbi olan insanlar şeytanlaşmış olarak kabul edildi ve Rab cehennemi İblis ve onun yolundan gideceklerle dolduracağını bildirdi.

“Rabbiniz size bu ağacı ancak, melek olmayasınız, ya da (cennette) *ebedi kalacaklardan olmayasınız diye yasakladı.”*[149]

Şeytan yaptıklarından pişmanlık duymadı, tövbe etmeye yanaşmadı. Kıyamete kadar aldığı süreyi de hem isyan etmek ve hem de insanı isyana sürüklemekle geçirmeye çalıştı. Tüm bu tavırları sonucu İblis kâfirlerden oldu ve lanetlendi. Ona tâbi olan insanlar da şeytanlaşmış olarak kabul edildi ve Rab cehennemi İblis ve onun yolundan gideceklerle dolduracağını bildirdi.

İnsan

İlk insan Hz. Âdem hayat alanı olan yeryüzünün hammaddesi olan topraktan yaratılmış ve yeryüzüne halife tayin edilmiştir. Bir bakıma yeryüzü insan için yaratılmışken insan da yeryüzü için yaratılmıştır. Oranın halifesi yani hem istifade edicisi hem de imar ve inşa edicisi olarak vazifelendirildi.

---

[146] Araf Suresi, 16-17. ayetler.
[147] Araf Suresi, 20-21. ayetler.
[148] Taha Suresi, 120. ayet.
[149] Araf Suresi, 20. ayet.

*“Hani, Rabbin meleklere, "Ben **yeryüzünde** bir **halife** yaratacağım" demişti. Onlar, "Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamd ederek daima seni tesbih ve takdis ediyoruz." demişler, Allah da, "Ben sizin bilmediğinizi bilirim" demişti.”*[150]

Ancak ayet-i kerimede meleklerin ifadesinden anlaşıldığına göre insan fesat çıkaran, kan döken yani Rabbinin emirlerine isyan eden bir varlık olacaktır. Zira insan bunu ilk adımda ispat etti. Hz. Âdem ve Hz. Havva Rabbinin yasak ağaç konusundaki emrini ihlal ettiler ve Rablerinin “apaçık düşmanınız, dikkat edin” dediği İblis’in emir ve tavsiyelerine uydular. Ancak insanı bu hususta İblis’ten ayıran önemli bir özellik ortaya çıkmıştır ki bu, insanın hem yaratılış fıtratını ortaya koymuş hem de insanı lanetlenen İblis’in durumuna düşmekten kurtarmıştır.

Zikredilen ayetlerden anlıyoruz ki insan günah işleyebilen, zaman zaman Rabbine isyan edebilen bir varlıktır. Hatta öyle ki, cennet nimetleri içerisinde mahrum kaldığı bir meyve dahi onu günaha isyana sürükleyebilmektedir.[151]

İnsan yanlış yaptığı zaman, şeytana veya nefsine uyduğu zaman sonunda pişman olmalı ve Allah’tan bağışlanma dilemelidir. Allah’ın hiddet ve gazabından yine O’na sığınıp yalvarmalıdır. Zaten kulluğunun gereği de budur.

Ancak insan olarak kalabilmesi için bu hatalarının farkına varması, suçu kendinde araması ve hemen Rabbinden özür dilemesi gerekir. Tıpkı Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın yaptığı gibi:

“Dediler ki: "Rabbimiz! Biz kendimize zulüm ettik. Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz."[152]

Aslında Rab Hz. Âdem’e “esma”yı (her şeyin isimlerini) öğretmiştir. *“Allah Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti.*[153]*”* Yani insana hem bilgi hem de kabiliyet vermiştir. Ancak bilgi insanı yanlışa düşmekten alıkoyamamıştır.

Hz. Âdem ve Hz. Havva isyan edince çıplak bir halde kaldılar ve bu zor ve rezil durumdan kendilerini kurtarabilmek için de cennetteki yapraklarla örtünmeye çalıştılar. Ancak Rab, *“takva elbisesi daha hayırlıdır”*[154] buyurarak insanın kusurlarını yaprakların veya elbisenin değil de “takva elbisesinin”, yani onun Allah karşısındaki sorumluluk bilincinin örteceğini söylemiştir.

---

[150] Bakara Suresi, 30. ayet.

[151] Zira Rab insana, *“Ey Âdem! Sen ve eşin cennette kalın. Dilediğiniz yerden yiyin. Fakat şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa zalimlerden olursunuz.”* (Araf Suresi, 19) buyurarak bir ağaç hariç her türlü yiyeceği ve içeceği emrine vermiştir.

[152] Araf Suresi, 23. ayet.

[153] Bakara Suresi, 31. ayet.

[154] Araf Suresi, 26. ayet.

Maide suresinde anlatılan Hz. Âdem'in iki oğluna dair kıssayı dikkate aldığımızda ise, insanın her türlü bilgi ve kabiliyetine rağmen çok aciz, bilgisiz kalabileceğine işaret etmektedir. Burada ayrıca insanın nefis diye İblis haricinde bir güçlü düşmanının daha olduğunu görüyoruz:

İlk insan Hz. Âdem hayat alanı olan yeryüzünün hammaddesi olan topraktan yaratılmış ve yeryüzüne halife tayin edilmiştir.

"Onlara, Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku. Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, "Andolsun seni mutlaka öldüreceğim" demişti. Öteki, "Allah ancak kendisine karşı gelmekten sakınanlardan kabul eder" demişti. "Andolsun! Sen beni öldürmek için elini bana uzatsan da ben seni öldürmek için sana elimi uzatacak değilim. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım." "Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennemliklerden olasın. İşte bu zalimlerin cezasıdır." Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de (nefsine uyarak) *onu öldürdü ve böylece ziyan edenlerden oldu. Nihayet Allah, ona kardeşinin ölmüş cesedini nasıl örtüp gizleyeceğini göstermek için yeri eşeleyen bir karga gönderdi. "Yazıklar olsun bana! Şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini örtmekten aciz miyim ben?" dedi. Artık pişmanlık duyanlardan olmuştu."*[155]

Son olarak diyebiliriz ki, insan yanlış yaptığı zaman, şeytana veya nefsine uyduğu zaman sonunda pişman olmalı ve Allah'tan bağışlanma dilemelidir. Allah'ın hiddet ve gazabından yine O'na sığınıp yalvarmalıdır. Zaten kulluğunun gereği de budur.

Yaratılış ve Gayesi

Rab yeryüzünü ve gökleri insan için yaratmıştır. İnsana çeşitli kabiliyetler vererek onu yeryüzünde halifelikle görevlendirmiştir. İlk insan yaratılırken Allah tarafından bu husus açık bir şekilde ifade edilmişti. Bu husustaki bazı ayet mealleri:

Rab yeryüzünü ve gökleri insan için yaratmıştır.

"O, yeryüzünde olanların hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök halinde düzenleyendir. O, her şeyi hakkıyla bilendir."[156]

*"Hani, Rabbin meleklere, "Ben yeryüzünde bir **halife** yaratacağım" demişti."*[157]

---

[155] Maide Suresi, 27-31.ayetler.
[156] Bakara Suresi, 29.ayet.
[157] Bakara Suresi, 30.

"O, sizi yeryüzünde halifeler (oraya hâkim kimseler) *yapan, size verdiği nimetler konusunda sizi imtihan etmek için bazınızı bazınıza derece derece üstün kılandır."*[158]

Burada başka ayet-i kerimeler ışığında belirtelim ki Cenab-ı Hak insandan sadece kendisine kulluk beklemektedir. Yani insan, Hz. Âdem'in yaptığı gibi İblis'in ya da onun yolunda gidenlerin değil de, yalnızca Rabbinin emir ve yasaklarına uymalıdır. Bu durum sadece insan için değil de cinler, görünür görünmez tüm varlıklar için geçerlidir. Zira Rab,*"Ben cinleri ve insanları, ancak bana* ***kulluk*** *etsinler diye yarattım."*[159] buyurmaktadır.

Bilgi ve Kaynağı

İnsanın yeryüzünü tanıması, halifelik vazifesini yerine getirebilmesi hatta hayatını devam ettirebilmesi için gerekli olan en önemli unsurlardan birisi de bilgidir. Bu bağlamda Hz. Âdem kıssasında geçen bazı ifadeler bizlere bilginin kaynağı ve çeşitleri hakkında bilgi vermektedir.

"Allah Âdem'e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklere göstererek, "Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin" dedi. Melekler, "Seni bütün eksikliklerden uzak tutarız. Senin bize öğrettiklerinden başka bizim hiçbir bilgimiz yoktur. Şüphesiz her şeyi hakkıyla bilen, her şeyi hikmetle yapan sensin" dediler. Allah şöyle dedi: "Ey Âdem! Onlara bunların isimlerini söyle." Hz. Âdem, meleklere onların isimlerini bildirince Allah, "Size, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ki ben bilirim, yine açığa vurduklarınızı da, gizli tuttuklarınızı da ben bilirim demedim mi?" dedi."[160]

İnsan bir yandan kendisine verilen kabiliyetleri kullanarak bilgi üretmeli, bir yandan da kendisine gönderilen vahye tâbi olarak kalbini tatmin etmelidir. Bu iki bilgi türü biri diğerinin alternatifi değil, birbirlerinin tamamlayıcısıdır. İnsan bunlar birlikte olduğu zaman ancak kalben ve zihnen mutmain olabilir.

Söz konusu ayet-i kerimelerde Rab, Hz. Âdem tüm varlıkların isimlerini öğrettiğinden bahsetmektedir. Meleklere verilmeyen bu bilginin ne ifade ettiğine dair yukarıda bazı bilgiler sunmuştuk. Bu husus, Hz. Âdem'e bütün eşyanın isimlerinin ya da eşyadan nasıl istifade edileceği bilgisinin yahut da tüm bunları keşfetmesine yarayacak özel bir kabiliyetin verilmesi olabilir

[158] Enam Suresi, 165.
[159]Zariyat Suresi, 56.
[160] Bakara Suresi, 31-33.ayetler.

Ayet-i kerimelerde dikkat çeken önemli hususlardan birisi de, bu bilginin kaynağının Allah olmasıdır ki, melekler de aynı hususu ifade ediyorlar. Muhtemeldir ki bu kabiliyet, insanın akıl kabiliyeti ile elde ettiği/edeceği bilgi türünden bahsetmektedir. Ancak Cenab-ı Hak bir başka bilgi türünden bahsediyor ki o da peygamberler aracılığıyla insanlara ulaştırdığı vahiydir. Bu, Taha suresinde olduğu gibi bazen zikir ismini de almaktadır.

"Derken, Âdem (vahiy yoluyla) *Rabbinden birtakım kelimeler aldı,* (onlarla amel edip Rabb'ine yalvardı. O da) *bunun üzerine tövbesini kabul etti. Şüphesiz o, tövbeleri çok kabul edendir, çok bağışlayandır."*[161]

"Sonra Rabbi onu seçti, tövbesini kabul etti ve ona doğru yolu gösterdi. Allah şöyle dedi: "Birbirinize düşman olarak hepiniz oradan inin. Eğer tarafımdan size bir ***yol gösterici*** (kitap) *gelir de, kim benim yol göstericime uyarsa artık o, ne* (dünyada) *sapar ne de* (ahirette) *sıkıntı çeker." "Her kim de benim* ***zikrimden*** (Kur'an'dan) *yüz çevirirse mutlaka ona dar bir geçim vardır. Bir de onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz.""*[162]

Dikkat çeken bir nokta ise, insanın hem dünyada ve hem de ahirette sıkıntıya, dalalete düşmemesinin de bu bilgiye tâbi olmasına bağlanmasıdır. Birinci bilgi türünü akıl, ikincisini de nakil olarak nitelendirirsek, insanın her iki bilgi türüne ihtiyacının olduğu ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Yaratılan ilk insanın kıssası aslında her bir insanın kıssasıdır. Öyle ki, insanların düşünüp dile getirdiği birçok sorunun cevabı bu kıssada dile getirilmektedir. Bu şekilde bizleri zihnen ve kalben rahatlatan birçok husus söz konusu kıssada anlatılmıştır. Bununla birlikte Kur'an her detayı açıklamamakta ve onları, her şeyin isimlerini öğrettiği insana bırakmaktadır. Bu yüzden insan bir yandan kendisine verilen kabiliyetleri kullanarak bilgi üretmeli, bir yandan da kendisine gönderilen vahye tâbi olarak kalbini tatmin etmelidir. Bu iki bilgi türü biri diğerinin alternatifi değil, birbirlerinin tamamlayıcısıdır. İnsan bunlar birlikte olduğu zaman ancak kalben ve zihnen mutmain olabilir.

Rab, Hz. Âdem'in kıssası üzerinden tüm insanlara hem muhatap olacakları varlıklar ve özellikleri hakkında bilgiler vermiş ve hem de insanın yaratılış aşamaları, sorumluluğu, bilgi kaynakları, fıtrî özellikleri gibi hususlar hakkında açıklamalar yapmıştır. Kısacası bu kıssa her insanın kendinde bir şeyler bulacağı bir "ilk insan" kıssasıdır.

---

[161] Bakara Suresi, 37.ayet.

[162] Taha Suresi, 122-124.ayetler.

Haşr Suresi 24. Ayete Göre
YARATILIŞ İMKÂNI VE MAHİYETİ

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR
Bitlis Eren Üniv. İslami İlimler Fakültesi TİBB. Tefsir Anabilim Dalı.
ahmetzdmr77@gmail.com

Kur'an, açık bir şekilde ilk canlının ne zaman ve nasıl yaratıldığına dair herhangi bir bilgi sunmamaktadır. Fakat genel olarak kâinatın; özel olarak da her bir varlığın yaratılışına dair bilgi vermektedir.

O, Hâlık her şeyi yaratan, yoktan var eden, her mahlûka sûret veren Allah'dır. Göklerde ve yerde ne varsa, O'nu tesbîh eder.

Haşr Suresinin 24. Ayetinde Cenab-ı Hak şöyle buyurmaktadır:

"*O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir*" [163].

Söz konusu ayetten anlaşılacağı gibi, Allah varlıkları belli bir nizama ve ölçüye göre yokluktan, hiçlikten örneksiz yaratıp belirli ve gerekli form haline getirmekte ve fizikî veya zihnî olarak suret verip güçlendirmektedir. O, varlıkları yarattıktan sonra kendi başına bırakmamıştır. Her an bütün mevcudat O'nun idaresi, kontrolü ve hükmü altındadır.

Kuran'a Göre Kâinatın Yaratılışı

Kuran'a göre yaratılış, Vacibu'l-Vücud olan Yaratıcı tarafından bütün mümkinatı, yani canlı cansız bütün eşyayı ve varlığı içine almaktadır. Toprak, bitkiler ve hayvanlar, melekler ve cinler gibi bütün ruh sahibi varlıklar ve son olarak insan, hepsi yaratılmış âlemlerdir. İnsan, aynı zamanda yaratma fiilinin nihayi noktasını teşkil etmektedir.

Evrimci görüşün, hayattaki hareketliliğin arka planındaki kanunlara ve sebeplere ulûhiyet vermesi, Yaratıcı'nın varlığını kabul etmemekten veya anlayamamaktan kaynaklanan bir neticedir.

[163] Haşr Suresi, 24.ayet.

Kur'an'da şu ayetlerde genel olarak kâinatın yaratılışı ve safhaları hakkında geniş bir bilgiye sahip olabilmekteyiz:

"(Gök ile yer) *bitişik iken, Biz onları birbirinden koparıp ayırdık"*[164].

"Sonra da yeri yayıp (düzenleyip) *döşedi"*[165].

"Doğrusu sizin Rabbiniz gökleri ve yeri altı günde (devrede) *yaratıp sonra arşa hükmeden, işi düzenleyen Allah'tır, izni olmadan kimse şefaat edemez. İşte Rabbiniz olan Allah budur. O'na kulluk edin. Nasihat dinlemez misiniz?"*[166].

"Göğe burçlar yerleştiren, orada bir ışık kaynağı (güneş) *ve aydınlatıcı bir ay yaratanın şanı çok yücedir. O, geceyi ve gündüzü birbiri ardınca getirendir"*[167].

"O, o yaratıcıdır ki, yerde ne varsa (faydalanıp ibret alasınız diye) *hepsini sizin için yarattı. Sonra semayı* (yaratmayı) *kasdetti de onları* (semaları), *yedi gök halinde nizama koydu. O her şeyi hakkıyla bilendir."*[168].

"İnsanı yarattı. Ona beyanı (düşünüp ifade etmeyi, konuşmayı) *öğretti. Güneş ve ay bir hesaba göre hareket etmektedir. Otlar ve ağaçlar* (Allah'a) *boyun eğerler. Göğü yükseltti ve ölçüyü koydu"*[169].

"Yedi gök, yer ve bunların içinde bulunanlar Allah'ı tespih ederler. Her şey O'nu hamt ile tespih eder"[170].

Âlimler tarafından boşluğu doldurmak için hem şer'i hem diğer farklı kaynaklardan birçok bilgi bir araya getirilerek yaratılışa dair bazı yorumlar geliştirilmiştir:

> "*Şeriatın nakliyatına nazaran, Cenab-ı Hak bir cevhereyi, bir maddeyi yaratmıştır, sonra o maddeye tecellî etmekle bir kısmını buhar, bir kısmını da mâyi kılmıştır. Sonra mâyi kısmı da, tecellîsiyle tekâsüf edip zebed* (köpük) *kesilmiştir. Sonra arz veya yedi küre-i arziyeyi o köpükten halk etmiştir. Bu itibarla, herbir arz için hava-i nesîmîden bir sema hâsıl olmuştur. Sonra o madde-i buhariyeyi bast etmekle (açmakla) yedi kat semavatı tesviye edip yıldızları içine zer'etmiştir* (ekmiştir) *ve o yıldızlar tohumuna müştemil olan semavat, in'ikad etmiş, vücuda gelmiştir."*
>
> *"Hikmet-i cedidenin nazariyatı* (fennin görüşüne göre) *ise şu merkezdedir ki: Görmekte olduğumuz manzume-i şemsiye ile tâbir edilen güneşle ona bağlı yıldızlar cemaati, basit bir cevhere imiş. Sonra bir nevi buhara inkılâp etmiştir. Sonra o buhardan, mâyi-i nârî hâsıl olmuştur. Sonra o*

164Enbiyâ Suresi, 30.ayet.
165Nâziât Suresi, 30.ayet.
166Yunus Suresi, 3.ayet.
167Furkan Suresi, 61.ayet.
168Bakara Suresi, 29.ayet.
169Rahman Suresi, 3-7.ayetler.
170İsra Suresi, 44.ayet.

mâyi-i nârî, burudetle (sıcaklıkla) *tasallûb etmiş, yani katılaşmış; sonra şiddet-i hareketiyle bazı büyük parçaları fırlatmıştır. O parçalar tekâsüf ederek* (yoğunlaşarak) *seyyarat olmuşlardır*"[171].

Söz konusu bu iki alandan yani dini ve pozitif ilimler alanından getirilen delillerle yapılan yorumlara baktığımızda hem birbirlerini hem de yukarıda sunduğumuz ayetlerin manalarına işaret ettikleri ve destekledikleri görünmektedir. *"Sonra arşa hükmeden, işi düzenleyen Allah'tır,"*[172]ayetinde geçen *arş* ifadesi, Allah'ın büyüklük ve yüceliğinin ve her şeyi kuşatan sınırsız egemenliğinin tecelli ettiği yer manasındadır. Bir yoruma göre Allah'ın kudretinin tecelli ettiği arş veya yer su hükmünde olan esir maddesidir:

"*Cenâb-ı Hakkın arşı, su hükmünde olan şu esîr maddesi üzerinde imiş. Esîr maddesi yaratıldıktan sonra, Sâni'in ilk icadlarının tecellîsine merkez olmuştur. Yani esîri halk ettikten sonra, cevâhir-i ferde kalb etmiştir. Sonra bir kısmını kesif kılmış ve bu kesif kısımdan, meskûn olmak üzere yedi küre yaratmıştır. Arz, bunlardandır"*[173].

Hadislerde de Kur'an ayetlerini destekleyen rivayetlere rastlamaktayız. Hayber fethi sırasında Yemenli bir grup Peygamber efendimizin huzuruna giriyor ve *"Ey Allah'ın Resûlü! Biz dinimizi öğrenmeye ve bu yaratılış başı ne idi, onu senden sormaya geldik*!" dediler. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.s), mahlûkatın ve Arş'ın başlangıcını anlatmaya başladı:

*"Bidayette Allah vardı, O'ndan önce başka bir şey yoktu. O'nun Arş'ı suyun üzerinde bulunuyordu. Sonra gökleri ve yeri yarattı. Sonra zikr (*denen kader defterinde ebede kadar cereyan edecek) *her şeyi yazdı"*[174].

Yine başka bir rivayette *"Mahlûkat yaratılmadan önce Rabbimiz nerede idi?"* sorusuna karşılık Peygamber efendimiz, *"el-Amâ'da idi. Ne altında hava, ne de üstünde hava vardı. Arşını su üzerinde yarattı"* cevabını veriyor. Ahmed İbnu Hanbel de Yezid'den rivayetle, *el-Amâ*, Allah'la birlikte başka bir şeyin olamaması, demektedir[175].

Kur'an'a Göre Canlı Varlıkların Yaratılışı

Kâinatın yaratılışı ile gerek Kur'an ve hadisler gerek diğer kaynaklarda yer alan bilgiler kısaca yukarıda arz ettiğimiz şekildedir. Ancak kâinatın yaratılışının ötesinde tek tek canlı varlıkların yaratılışı nasıl olmaktadır? Evrimci görüşün

[171] Nursİ, Bediüzzaman S., İşârâtü'l-İ'caz, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2015, s. 618.
[172]Yunus Suresi,3.ayet.
[173]Nursî, a.g.e., s. 620.
[174]Buhârî, Megâzî, 67, 74, Bed'u'l-Halk 1, Tevhid 22; Tirmizî, Menâkıb, 3946.
[175]Tirmizi, Tefsir, Hud, 3108.

savunduğu gibi biyolojik evrim ve bununla birlikte türler arası geçiş söz konusu mudur? Sorularına karşılık, Kur’an’dan kesin ve açıklayıcı deliller görmekteyiz. Kur’an’da canlı varlıklardan özellikle insanın yaratılışını anlatan birçok ayet göze çarpmaktadır. *Âli- İmran, 3/59; Kehf, 18/37; Hac, 22/5 önce; Fatır, 35/11; Mü'min, 40/67; Rum, 30/20* ayet-i kerimelerinde insanın önce topraktan ve sonraki aşamaları olan *nutfe, alaka ve mudğadan* yaratıldığı belirtilir. Hicr, 15/26, 33 ve Mü’minun, 23/12 ayetlerinde de bir çeşit çamurdan (salsâl) ve toprak ya da balçıktan süzülmüş bir *“öz”*den yaratıldığı belirtilir. Bazı müfessirler ayetlerde geçen *“insanı bir nutfeden yarattık”* hükmünün, Âdem (aleyhhisselam) için de geçerli olabileceğini ileri sürerler. Onlara göre, bu balçıktan nutfe hâsıl edilmiştir[176]. Aşağıdaki ayette ise, yaratılış bütün safhaları ile anlatılmaktadır:

> *“Ey İnsanlar! Ölümden sonra dirilmede şüphedeyseniz, o zaman,* [hatırlayın ki,] *Biz, gerçekten de sizi topraktan, sonra bir sudan* (meniden- döl suyu damlasından), *sonra bir ‘alaka’dan* (döllenmiş hücreden), *sonra ‘mudga’dan* (bütün öğeleriyle henüz tamamlanmamış bir ceninden) *yarattık ki, size* [menşeinizi böylece] *açıklayalım. Ve* [doğmasını] *dilediğimizin,* [annesinin] *rahminde* [Bizce] *belirlenmiş bir süre için kalmasını sağlarız; sonra sizi çocuk olarak dünyaya getirir ve* [yaşamanıza imkân veririz]; *böylece* [bazılarınız] *olgunluk çağına erişir; öyle ki, kiminize* [daha çocukluk çağında] *ölüm tattırılırken, kiminiz de yaşlılığın öyle düşkün çağlarına eriştirilir ki, bildiğini bilmez olur. Ve* [sen, ey insanoğlu, ölümden sonra tekrar dirilişten şüphe ediyorsan, düşün ki:] *bir bakıyorsun yeryüzü kupkuru; ama ona su indirdiğimizde,* (bir de bakıyorsun) *canlanıp kabarmış ve her türden güzel ekinler ortaya koymuş!*[177].

İhtira /İbda ve İnşa

Canlı varlıkların yaratılışlarına dair kanunlar ve o kanunların mahiyetinin anlaşılabilmesi, öncelikle iki kavramın anlaşılmasına bağlıdır. Bunlardan birincisi, ihtira’/ibda’; ikincisi, inşa/san’at kavramlarıdır. Bu iki kavram, her şeye kadir olan Yüce Allah’ın yaratma tarzlarıdır. *İhtirâ' ya da ibdâ', Yüce Allah’ın, kudretiyle bir varlığa hiçlikten,* yokluktan vücut

> **İhtirâ' ya da ibdâ', Yüce Allah’ın, kudretiyle bir varlığa hiçlikten, *yokluktan vücut vermesi ve ona lâzım her şeyi de yokluktan var edip yaratmasıdır.***

[176]Yazır, Elmalılı Hamdi. Hak Dini Kur’an Dili, c. X, Azim Dağıtım, İstanbul 1992. V/3058.
[177]Hac Suresi, 5.ayet.

vermesi ve ona lâzım her şeyi de yokluktan var edip yaratmasıdır.

Kısacası ihtirâ', Allah'ın her bir şeyi, daha önce bir benzeri olmadan emsalsiz bir şekilde, hiçten ve yoktan var etmesine denir. Allah'tan başka hiçbir şeyin olmadığı bir hengâmda yarattığı ilk varlık ya da varlıklar buna örnektir. Bununla birlikte ilk defa varlık sahnesine çıkmış varlıklar ve bunlar içinde vücuda gelmiş nisbi sıfat ve arazların da vücuda çıkması buna misal teşkil eder.

İnşa ve san'at tarzı ise, var olan mevcudat ve eşyadan, yeni vücut ve eşyaların yaratılmasıdır.

İnşa ve san'at tarzı ise, var olan mevcudat ve eşyadan, yeni vücut ve eşyaların yaratılması demektir. Mesela var olan topraktan bitkilerin, bitkilerden de meyvelerin yaratılması buna örnek teşkil eder. İnşa, Yüce Allah'ın, ilim ve hikmetiyle isimlerinin tecellisini göstermek için, kâinatın unsurlarından varlıkları sanatlı bir şekilde inşa edip farklılaştırmasıdır. Kâinatta en çok icra edilen yaratma şekli inşadır ve her bahar mevsiminde milyonlarca örneklerini görmekteyiz[178].

Yaratılışın Üç Safhası

Yüce Allah Kur'an'da, ihtira' ve inşa kapsamında yaratılışın mahiyeti ve safhalarını beliğ bir tarzda kendi isimleri üzerinden sunmaktadır. Çünkü kâinat ve bütün varlığın mahiyeti, Yüce Allah'ın isimlerine dayanır[179].

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاء الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

"O, Hâlık, Bâri' Müsavvir olan Allah'tır. En güzel isimler O'nun'dur. Göklerde ve yerde ne varsa, O'nu tesbîh eder. Çünki O, Azîz, Hakîm'dir"[180].

Bu ayette yaratılışın üç farklı safhasından bahsedilmektedir.

a-Birinci Safha

... هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ *"O Halik olan Allah'tır"*

Birincisi, varlığın belli bir ölçüye göre tanzim/takdir edilmesi, bununla birlikte örneksiz ve emsalsiz bir tarzda yokluktan varlık meydanına çıkarılmasıdır.

---

[178]Nursi, Bediüzzaman S. Sözler, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2015, s. 461.

[179]Nursî, Bediüzzaman S. Mesnevî-i Nuriye, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 4. Baskı, Ankara 2015, s. 212.

[180]Haşr Suresi, 24.ayet.

h-l-k kelimesinin aslı "takdir etmek/doğru dürüst planlama"dır. Buna göre *halk* kelimesi, "ölçüp biçme, takdir etme, planlama ve bir şeyi daha önce bir benzeri olmaksızın, örneksiz, emsalsiz bir şekilde yoktan, hiçlikten planlayarak yaratma" anlamına gelmektedir. Yine Kur'an'ın, *"O, sizi tek bir nefisten yarattı"* [181] ve *"O, insanı bir nutfeden yarattı"*[182] ayetlerinde geçen *"bir şeyi başka bir şeyden yaratma fiili"* de *halk* olarak ifade edilmiştir[183].

Yaratılışın birinci safhasında, varlığın belli bir ölçüye göre tanzim/takdir edilmesi, bununla birlikte örneksiz ve emsalsiz bir tarzda yokluktan varlık meydanına çıkarılmasıdır.

Halk kelimesi, Kur'an'da başkası için kullanılmayan Allah'tan başkası için söz konusu olmayan *ibda'* manasındadır. Dolayısıyla ölçme, değerlendirme, takdir etme, yani "bir benzeri ve örneği olmaksızın yaratma" anlamındadır. Bu anlamların yanında "şekil verme, dönüştürme" anlamını da ihtiva ettiği Kur'an'ın ifadelerinden anlaşılmaktadır. Mesela; *"Hani iznimle çamurdan kuş şeklinde bir şeyler yaratıyordun ve ona üfleyince de iznimle kuş oluveriyordu"*[184].

Tefsirlere göre yaratmak tabir edilen *halk* fiili, iki mana ifade eder. "Birisi, takdir etmek, yani bütün açıklığı ile eşyanın miktar ve derecelerini tayin etmektir. Dolayısıyla *Hâlık*, varlıkları sınıflandıran, her sınıfa bir ölçü koyan ve buna göre büyük küçük, uzun-kısa, insan-hayvan, yerde sürünen-gökte uçan herşeyi, ölümü ve hayatı, özetle bütün varlıkları var edendir. Şüphesiz yoktan ve örneksiz var etmeyi kabul etmek, yaratmayı kabul etmektir. Çünkü yaratma, örneksiz var etmenin bir şeklidir. Bu yüzden birbirinden ayrılmazlar. Zira bir şeyi bütünüyle takdir etmek, onun eşyâ arasındaki miktar ve derecesini tamamıyla bilmeye bağlıdır. Bu takdir manası itibariyledir ki *halk,* ekseriya miktar ve sayısı bulunan şeylerde kullanılır. Diğer bir manası ise, yok olan şeye varlık vermek, hiçbir asıl ve örneği yokken icat etmektir. Bazen bir şeyden başka bir şeyi ortaya çıkarmak manası da verilebilir. Ancak bu manaya daha çok inşâ (icat) tabir edilir. Yaratıklara nispet edilen en yüksek sanatlar, Allah Teâlâ'nın takdir buyurduğu keşf ve icat mahiyetinden ileri geçemez. Çünkü mahlûk, fiillerinin tafsilatını takdir edemez ve bir atom bile yapamaz. Böyle bir yaratma sonsuz ilim ve kudrete bağlıdır. Mahlûk ise bundan ancak sınırlı kısmını elde edebilir. Her şeyi tam

[181] Nisa Suresi, 1.ayet.
[182]Nahl Suresi, 4.ayet.
[183]İsfahani, Müfredat, s, 359.
[184] Maide Suresi, 110.ayet.

anlamıyla takdir ve icad ederek yaratan Ancak Allah Teâlâ'dır. O, öyle Allah'tır ki, *Hâlık*'tır diğerleri ise mahlûktur"[185].

b-İkinci Safha

هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ ... *"O Halık, Bari' Olan Allah'tır"*

B-r-e fiili, bir şeyden kurtulmak, uzaklaşmak ve kirli işlere bulaşmamak anlamındadır. Mastar olarak da hoşlanılmayan şeyden uzak durmak manasındadır.

Bu fiilden türemiş ve ism-i fail olarak *el-Bâri'* kelimesi ise, Allah'ın sıfatıdır ve varlığı yoktan var eden anlamındadır[186]. Başka bir yoruma göre de "var eden ve kudretiyle bir şeyi türeten, ortaya çıkaran, icat eden, birbirleriyle uyumsuz olmaktan uzak bir şekilde yapıcı/yapan" demektir[187].

Yaratılışın ikinci safhasında, yarattıkların tertemiz ve sağlam bir ölçü ve kanun ile irade edilip, birbirlerinden farklı özelliklerle yaratılmasıdır. Yani, türleri ve türlerin alt gruplarını birbirinden ayıran bütün özelliklerin takdir edilmesidir.

Lisanu'l-Arab'ta geçtiği kadarıyla, bu kelimede ihtisas vardır ve genel olarak canlı varlıklar için kullanılır. Cansız varlıklar için nadiren kullanılmakla birlikte, *b-r-e* fiili canlılar için kullanılmaktadır. Genel olarak yer ve gökler, yani cansız varlıklar için ise *h-l-q* fiili kullanılır[188].

Tefsirlerde *el-Bari'*isminin geçtiği ayetlere baktığımızda şu ortak yorumları görmekteyiz. *Barî',*Yüce Allah'ın *Hâlık* ismiyle takdir edip var olmasını istediği şeyi, fiiliyatıyla türetip var edendir. Varlıkları/yarattıklarını, tertemiz ve muhkem bir ölçü ve kanun ile irade edip, birbirlerinden farklı özelliklerle yokluktan türetip ortaya çıkaran ve inşa eden demektir. Çünkü Allah'tan başka bir şeyi takdir edip düzene koyarak infaz ve var etmeye gücü yeten başka bir yaratıcı yoktur.

"Tenfiz edip vücuda getirmek", kararlaştırılan ve takdir edileni fiiliyata geçirmektir. Birbirlerine bağlı bu sıfatların arasındaki fark ise ince ve dakiktir[189].

---

[185] Beğavi, Ebu Muhammed el-Huseyn b. Mesûd (v. 516/1122), Me'alimu't-Tenzil, DaruİbnuHazm, Beyrut 2002. s, 1301; Kutub, Seyyid, Fizilali'l-Kur'an, (Ter: M. Emin Saraç-İ. Hakkı Şengüler- Bekir Karlığa), Birleşik Yayıncılık, İstanbul 2012. XIV/399;Elmalılı, VII/527.

[186]İsfahani, s. 138.

[187]Taberi, Tefsiru't-Taberi, VII/268; KâdıBeydavî, Muhtasar Kur'an Tefsiri (Envaru't-Tenzil ve Esraru't-Te'vil), 2. Baskı, Trc. Şadi Eren, Selsebil Yayınları, İstanbul 2011, s. 397.

[188]İbnManzûr, Ebu'l-Fazl Muhammed b. Mükerrem (ö. 711/1311), Lisânü'l-'Arab, I-XV, Dâru Sâdır, Beyrut, tsz, c. I/30.

[189]İbn Kesir,Ebü'l-Fidâ İsmail b. Ömer ed-Dımeşkî (ö. 774/1373) ,Tefsiru'l-Kur'ani'l-'Azim,c. VIII, 1. Baskı, Daru'L-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1999,VIII/109; Beğavi, s, 1301; Kutub, XIV/399; Elmalılı, VII/527

Ayrıca yaratan manasında olan *Bari',* hem "cevherde hem de arazda" sağlam bir yaratış ile yaratmaktadır[190]. Cevher, "asıl, öz" demektir ve "kendi başına bulunan, değişmeyen, daima bir yüklemin konusu olup kendisi yüklem olmayan öz varlık anlamında mantık, felsefe ve kelâmda kullanılan bir terimdir". Bu kullanımıyla kelime "bir şeyin menşei, tabii teşekkülü veya yapısı, nesnelerin hâsıl edildiği madde, tabii cins ve türler" anlamına gelmektedir.

Zerrelerin hareketinden meydana geldiği iddia edilen kuvvet, şekil ve görünümler, sonradan ortaya çıkan a'razlar olmaları hasebiyle türlerdeki cevheri ya da öze dayalı farklılıkları veya aykırılıkları teşkil edemez.

Kısaca cevher, madde; araz ise maddenin özellikleri demektir. Mesela demir bir maddedir, onun sertliği ise arazdır, yani sonradan verilen bir özelliğidir. Gümüş bir maddedir, beyazlığı ise onun için arazdır[191].

Bu noktada Said Nursî, eğer yaratılanlara önyargılardan uzak ve insaflı bir göz ve akıl ile yaklaşırsak atom parçacıklarının hareketlerinin bir sonucu olarak rastgele ortaya çıktığı iddia edilen kuvvet ve suretlerin, türlerin cevherini/özlerini meydana getiremeyeceğini ifade etmektedir.

Zerrelerin hareketinden meydana geldiği iddia edilen kuvvet, şekil ve görünümler, sonradan ortaya çıkan a'razlar olmaları hasebiyle türlerdeki cevheri ya da öze dayalı farklılıkları veya aykırılıkları teşkil edemez. A'raz, cevher olamaz. Yani, bizzat bir varlığın özü/cevheri olmayan ve daha sonra bir özellik olarak ortaya çıkan şeyler, varlığın veya eşyanın özü, esası, fıtratı olamaz. Ancak türleri ve türlerin alt gruplarını birbirinden ayıran bütün özelliklerin yoktan takdir edilmesidir[192].

c-Üçüncü Safha

هُوَ اللّٰهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ... ***"O, Halık Bari' Müsavvir olan Allah'tır"***

S-v-r fiili şekil vermek ve tasvir etmek demektir. Bu kökten türemiş olan *el-Musavvir,* ism-i fail olarak şekil, suret ve renk veren manasındadır. Yaratmanın bu üçüncü aşamasında *el-Musavvir,* varlığa belirli bir form veren, model haline getirip yaratandır. Varlığı kademeli olarak değiştirerek/geliştirerek var eden ve

Yaratılışın üçüncü safhası, murad edilen son için uygun görülen belirli bir formun, şeklin veya rengin verilmesidir.

---

190 İbn Manzûr, a.g.e.,c. I/30.

191 Kutluer, İlhan, "Cevher", TDV İslam Ansiklopedisi (DİA), 1993. s, 450-455

192 Nursi, Bediüzzaman S. Muhakemat. rnk Yayınları, İstanbul 2008. s. 135.

yaratıklara son şekli ve her birine has özellik veren, onları birbirinden farklılaştırıp yaratandır.

Kısaca, murat edilen son için uygun görülen belirli bir formu, şekli veya rengi verendir. Bu, yaratılışın gözle görülür aşamasının tamamlanmasıdır. Artık bu aşamayla birlikte bir gayeye, hikmete ve faydaya matuf tekâmül denilen olay gerçekleşmektedir. Taberî'nin deyimiyle *el-Musavvir,* "varlığı dilediği gibi var eden şekil veren"dir[193]. *"O, seni yaratıp sana şekil veren, seni düzgün ve ölçülü kılan, istediği şekilde seni terkip edendir"*[194] ayetlerinde geçen *"istediği şekilde seni terkip eden"* kavli de buna işarettir.

Bu isim noktasında da tefsirlerde benzer görüşlerin olduğunu görmekteyiz. Şöyle ki *el-Musavvir,*"yaratıkların suretlerini ve hallerini takdir edip, dilediği şekilde icat ederek tasvir eden, bütün formlara ve görüntülere şekil veren"dir. Suret, varlığın kendisiyle nakışlanıp diğerlerinden fark edildiği şeydir. Bu da iki kısımdır. Birincisi, hissedilen surettir ki, onu hem sıradan hem seçkin insanlar, hatta hayvanlardan birçoğu da idrak eder. Mesela görülen bir hayvanın sureti gibi. Biri de makul olan surettir ki, bunu bütün insanlar değil ancak seçkinler anlar. Mesela, insana mahsus olan akıl, düşünce ve eşyanın birbirlerine nazaran hususiyetlerini ifade eden manalar gibi ki, *"Sizi yarattık, sonra size biçim verdik"*[195] şeklindeki ayetlerde iki surete de işaret edilmiştir.

Önce yaratılış ortaya konuluyor sonra var ediliyor sonra da tasviri yapılıyor. Böylece *el-Musavvir,* varlıkları birbirlerinden ayırtedilen alametlerle şekillendiren manasını ifade etmektedir. Dolayısıyla her şeye özel kimliğini, kişiliğini kazandıran temel özellikleri ve belirtileri veren demektir. Bu da önceki iki sıfatla, yani *Halık* ve *Barî'* ile ilgili/bağlantılı bir sıfattır. Birbirine bağlı olan ve aralarında ince farklar bulunan bu sıfatların art arda sıralanışı insanın kalbini harekete geçirip duyarlılık kazandırmak içindir. Böylece O'nun yaratma, var etme, icat etme ve ortaya çıkarmayı, insanın düşüncesine göre aşama şeklinde izlenmesi sağlanmak istenmiştir. Gerçek âlemde ise, aşamalar ve adımlar sözkonusu değildir. Bu sıfatların anlamlarına ilişkin bildiklerimiz ise onların sınırsız gerçekleri değildir. Bunu Allah'tan başkası bilemez. Biz sadece bunların etkilerinden bir kısmını

İnşa ya da terkip suretindeki Allah'ın yaratması, hiçlikten, yokluktan yaratmayıp unsurlardan ve etraftaki diğer eşyalardan toplamak şeklindedir. Bu ise, ayette belirtilen yaratmanın üçüncüsafhasına işaret etmektedir.

193Taberi, VII/268
194İnfitâr Suresi, 7-8.ayetler.
195A'râf Suresi, 11.ayet.

öğrenebiliyoruz. İşte biz bu bildiklerimizle az olan gücümüz ve imkânlarımızla onları anlamaya çalışıyoruz![196].

Kur'an'ın bize bildirdikleri doğrultusunda yukarıda ifade etmeye çalıştığımız yaratılışın üç safhası hakkında Mevdudi'nin söyledikleri, bütün olayı özetler niteliktedir. Ona göre "Allah'ın yaratması üç safhada beyan edilmiştir:

Birincisi *"Halk"*, yani planı çizmek, takdir etmek demektir. Tıpkı bir mühendisin binayı yapmadan önce binanın maksada uygun kullanılacak şekil ve özelliklerde bir modelini çizmesi gibi.

İkinci safha, *"Ber"* yani kısımlara ayırmak, parçalamak, yırtmak demektir. Hâlik olan Allah, hakkında çizdiği modeli bölüm bölüm meydana getirdiğinden dolayı, "Bari" sıfatı kullanılmıştır. Adeta bir mühendisin önce kendi zihninde bir model çizip, bu modele göre araziyi ölçmesi, üzerinde hesaplar yapması, temeller kazıp, duvarlar örmesi ve binanın inşaatını tedricen (kısım kısım) tamamlaması gibi.

Üçüncü safha ise "Tasvir", yani şekil vermektir. Burada, Allah'ın her şeye son şeklini vermesinden bahsediliyor. Musavvir olan sadece Allah'tır. O her cinse, her cüz'e ve her ferde benzersiz şekil vermiş ve hiçbir modeli aynen tekrarlamamıştır"[197].

Buraya kadar söz konusu üç yaratılışın üç safhasını toparlayacak olursak, varlığın sahneye çıkarılması, yaratılması, ya yokluktan ya da terkip suretinde, yani çeşitli unsurlardan ve eşyalardan bir araya toplanır. Biz, bütün bu safhaların tek bir ilah tarafından meydana getirildiğini kabul ediyorsak zorunlu olarak o ilahın, her şeyi kuşatan bir ilmi ve her şeye yeten bir kudretinin de bulunduğunu kabul ettiğimiz anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu şekilde, onun ilminde suretleri ve ilmî varlıkları bulunan varlığa, eşyaya dış bir varlık vermek, yani "vücud-u ilmîyeye vücud-u haricî" vermek ve zahir bir yokluktan/ademden çıkarmak ise, bir kibrit çakar gibi veya göze görünmeyen bir yazıyla yazılan bir hattı göze göstermek için gösterici bir maddeyi üstüne geçirmek ve sürmek gibi veya fotoğrafın merceğindeki şekilleri kâğıt üstüne nakleden işlem gibi çok kolay bir şekilde yapılmaktadır.

İnşa tarzı yaratma gibi, ihtira' tarzı yaratma da hâlihazırda sürekli olarak devam ediyor. İlk varlıkların yaratılması ile son bulmuş ve bitmiş bir yaratma şekli değildir.

Sâni' olan Yüce Allah, ilminde plânları ve programları ve mânevî miktarları bulunan eşyayı, "ol" emri *(Cenâb-ı Hak, Bir şeyin olmasını murat ettiği zaman, Onun işi sadece 'Ol' demektir; o da oluverir"[198])* ile zahirî yokluktan varlık sahnesine çıkarmaktadır. Bu şekilde yaratma, ayette belirtilen Yüce Allah'ın *Halık ve Bari'* sıfatlarıyla ilk iki safhada varlığı yaratmasıdır, yani ihtira' ya da ibda'dır.

---

[196]İbn Kesir, a.g.e.,VIII/109; Şeyh Zade a'laTefsiri'l-Beydavi, c. VIII, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut 1999, VII/178; Beğavi, s, 1301; Kutub, XIV/399; Elmalılı, VII/527.

[197]Mevdudî, Ebu'l-A'la, Tefhimü'l-Kur'an, c. VII, (Trc: M.H. Kayani-Y. Karaca-N. Şişman-İ. Bosnalı-A. Ünal-H. Aktaş), İnsan Yayınları 1997, VI/226.

[198]Yâsin Suresi, 82.ayet.

Bir diğer boyut olan inşa ya da terkip suretindeki Allah'ın yaratması ise, hiçlikten, yokluktan, yokluktan/ademden yaratmayıp unsurlardan ve etraftaki diğer eşyalardan toplamak şeklindedir. Bu ise, ayette belirtilen yaratmanın üçüncü safhasına işaret etmektedir. Bütün kâinatın Sultanı olan Yüce Allah'ın emrindeki zerreler, O'nun takdir ettiği ölçü ve ilmî düsturlarıyla ve her şeyi içine alan kudretinin kanunlarıyla ve ayrıca temas ettikleri diğer çeşitli varlıklar, Allah'ın kuvveti, kanunu ve memurları olarak sevk olunup bir araya gelerek varlığı şekillendirirler. Bu zerreler, bir canlının vücudunu teşkil etmek için, ilmî olarak ve takdir edilen bir ölçü nispetinde birer mânevî kalıp hükmünde belirlenmiş bir miktarın ve şeklin içine girer ve dururlar[199].

Kısaca ihtira'/ibda' varlığın her türüne ve ferdine ve o tür ve o fert için tertip ve takdir edilmiş, onlara has özelliklerini ortaya çıkaran ve o türe ve ferde özel kabiliyet, kabiliyet ve ruhi özelliklerine uygun bir vücudun verilmesidir. İnşa ise, takdir edilmiş miktar ve ölçüde uygun bir şeklin, rengin ve kokunun verilmesidir. Dolayısıyla aklî açıdan zahiri olarak üç safhada meydana getirilen bütün varlıklarda, yaratmanın her iki boyutu da söz konusudur: Mesela; bir insan suretinin ana hatları, yani yüzündeki aza ve organları bir kalıp ve model olarak öncekilere ve sonrakilere benzer; bu yüzden ana hatları ile insanın yaratılışı ihtira' değil inşadır. Ama diğer insanlara hiç benzemeyen kendine mahsus yüz kimliği, sesi, kokusu ve parmak izi itibari ile insanın yaratılışı ihtira'dır. Yani benzersiz ve modelsiz olarak hiçten yaratılıyor. Öyle ise inşa tarzı yaratma gibi, ihtira' tarzı yaratma da hâlihazırda sürekli olarak devam ediyor. İlk varlıkların yaratılması ile son bulmuş ve bitmiş bir yaratma şekli değildir[200].

Bu da Cenab-ı Hakk'ın her an kâinatta devamlı tasarruf ettiğinin delillerinden birisidir.

En Güzel İsimler O'nundur

لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى

Yüce Allah'ın üç ismi üzerinden yaratılışın üç safhası ifade edildikten sonra ayetin "*en güzel isimler O'nundur"*ifadesi ile devam edilmesi, zerreden güneşe kadar her bir eşyanın ve kâinattaki her bir canlının ancak O'nun isimlerinin mührünü taşıdığının ifadesidir. *"En güzel isimler"* ifadesinden kasıt, Yüce Allah'ın onlarla kendisini ve fiillerinin birer ünvanı olarak isimlendirdiği isimlerdir[201]. "En güzel isimler O'nundur" derken, aynı zamanda güzellikleri kendilerindendir. *"Hüsna", "*kalplere güzellik mesajı veren ve üzerine güzellik bahşeden demektir. Bunlar, müminlerin üzerinde düşünüp kendilerini

> **"*Allah'ın halk ettiklerini, san'atını tefekkür edin, ancak onun zatını düşünmeyin, çünkü Onu tam anlamıyla değerlendirip anlayamazsınız*"**
> Hadis

[199]Nursi, Bediüzzaman S. Şualar. Rnk Yayınları, İstanbul, 2008, s. 49.
[200]http://www.sorularlarisale.com/makale/21873/
[201]Taberi, VIII/269.

onların mesajlarına ve yönlendirmelerine göre şekillendirmeyi planladıkları sıfatlardır"[202].

Şüphesiz bütün güzel isim ve sıfatlar Allah'a aittir. Ancak ayetin bu kısmını, öncesinde zikredilen *"Halık, Bari' ve Musavvir"* isimlerinin ünvanı olduğu Yüce Allah'ın fiilleri doğrultusunda anlamak gerekmektedir. Yaratma eyleminin üç safhadan meydana geldiği ve bu üç safhanın da kâinatın yaratıcısı olan Allah'ın sonsuz ilmi, iradesi ve kudreti çerçevesinde tesadüften uzak olarak belirli bir ölçü ve miktarda ve bir gayeye matuf olarak yaratıldığı; dolayısıyla burada tecelli eden isimlerin en güzel unvanlar olduğu vurgulanmaktadır.

Yüce Allah, varlıkları hikmetiyle sanatlı bir şekilde yokluktan icat etmekte, ilmi ve iradesiyle yaratıp şekil vermektedir.

Kur'an'ın geneline baktığımızda Yüce Allah, zatından bahsetmemektedir. *"Allah'ın benzeri hiçbir şey yoktur"* [203] ayetinden, Allah'ın zatının bizim anlayabileceğimiz hiçbir şeye benzemediği ve benzerinin de olmadığını; *"Sizin elinizdekiler tükenir, ama Allah'ın elinde olanlar bakidir"*[204] ayetinden Allah'ın bekasını, ebediliğini; *"Yerin üstünde olan herkes fanidir. Ancak senin azamet ve kerem sahibi Rabbinin Zatı baki kalır"*[205] mealindeki ayetten de Allah'ın zatının ebediliğini/sonsuzluğunu anlıyoruz. Allah, Kur'an'da daha çok fiillerini nazara vererek, mülkün tek sahibinin kendisi olduğunu; mülkünde de onun dilediğinin dışında hiçbir şeyin meydana gelmediğini, isimleri üzerinden bizlere hatırlatmaktadır. Bu gerçeği belirtmek için şöyle denilmiştir: "*Allah'ın halk ettiklerini, san'atını tefekkür edin, ancak onun zatını düşünmeyin, çünkü onu tam anlamıyla değerlendirip anlayamazsınız*"[206].

Canlı Varlıkların Yaratılışını Sebeplere Vermek Akıl Dışıdır

Kâinattaki bütün faaliyet ve eylemlerin her birisi, Yüce Allah'ın birer isim ve sıfatlarına dayanır. Canlı varlıkları, sahip oldukları eşsiz güzellik ve inceliğe rağmen tesadüfe havale etmek, gerçek olarak sunulan tezlerdeki çelişkilere işaret ettiği gibi, insanların insaf, akıl ve mantıklarını kullanmaktan ve fikirlerinin gerçekliğini sorgulamaktan ne kadar uzak olduklarını göstermektedir. Tüm bilim dalları, her şeyin ilim ile yapıldığını ilan ederken yeni var oluşların arkasındaki

---

[202]Kutub, XIV/399

[203]Şura Suresi, 11.ayet.

[204]Nahl Suresi, 96.ayet.

[205]Rahman Suresi, 26-27.ayetler.

[206] Aclûnî, İsmail b. Muhammed, Keşfu'l-hafâ ve muzîlu'l-ilbâs amma işteheremine'l-ehâdîsialâelsineti'n-nâs, I-II, Dâru'l-kütübi'l-ilmiyye, Beyrut 2009, I/311.

gerçek itici gücün şuursuz sebepler olabileceğini ve gerçek bir varlığı olmayıp hayalde cisimleştirilmiş bir fikirden ibaret olan tabiatın, varlıkların kaynağı olabileceğini söylemek ya da varlıklardaki akılları hayrette bırakan eşsiz sanat ve güzelliği kör tesadüfle bağdaştırmak, gerçeklikten uzak bir iddiadır[207]. Çünkü her bir varlığa Yüce Allah, hikmetiyle sanatlı bir şekilde yokluktan icat etmekte, ilmi ve iradesiyle yaratıp şekil vermektedir. Ayrıca, "*Birbirinin misli ve aynı veya az farklı ve birbirine benzeyen mahsur ve mahdut yumurta ve yumurtacıklardan ve nutfe denilen su katrelerinden o hadsiz hayvanların yüz binler çeşit tarzlarda ve birer mu'cize-i hikmet mâhiyetinde bulunan suretlerini, gayet muntazam ve muvazeneli ve hatasız bir hey'ette açmak ve fethetmek öyle parlak bir hakikattir ki, hayvanlar adedince senetler, deliller o hakikati tenvir eder*"[208].

"Göklerde ve Yerde Olan Her Şey O'nu Tesbih Eder"

يُسَبِّحُ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ

"*Semavat ve arzda bulunan her şey onu över, onu tesbih ve her türlü noksan sıfatlardan tenzih eder. Yerde ve göklerde var olan her şey O'nu tespih eder ve isteyerek veya istemeyerek secde ederler*"[209]. Çünkü "her bir şey, O'nun tarafından yaratılmış, var edilmiş ve şekil verilmiştir ve O'nun mülkü ve O'nun mülkündedirler. Yine *"Göklerde ve yerde olanlar O'nun şanını yüceltmektedirler. İzzet sahibidir O. İşlerini hikmetle düzenleyendir"* cümlesinde sergilenen sahne, yukarıda geçen isimlerin sıralanmasından sonra kalbin beklediği bir manzaradır.

İnsanın yaratılmasındaki amaç ve gaye, Allah'a iman vasıtasıyla tanıması ve ibadet yoluyla ona kulluk etmesidir.

Bazı hadis rivayetlerinde, *"Her şey sahibini, kendini terbiye edeni bilir". "Yüce Allah, zatının tanınmasını ve bilinmesini istedi. İsim ve sıfatlarının tecellisi olarak kâinatı yarattı"*[210]. Kutsi bir hadiste de Yüce Allah: *"Ben gizli bir hazine idim, bilinmek ve tanınmak istedim mahlûkatı yarattım"* buyurmuşlardır[211].

Bu rivayetlerden çıkan sonuç, kâinatın yaratılması Yüce Allah'ın kendisi içindir. İnsanın yaratılmasındaki amaç ve gaye de Allah'a iman vasıtasıyla tanıması ve ibadet yoluyla O'na kulluk etmesidir. Said Nursî'nin ifade ettiği gibi, "Allah'ı tanımayanlar ve eşyanın ardındaki olağanüstü varlığı göremeyenler,

---

[207]Nursî, Bediüzzaman Said. Muhakemat, rnk Yayınları, İstanbul 2008. s. 135.

[208] Nursi, Bediüzzaman S. Tarihçe-i Hayat, rnk Yayınları, İstanbul 2008. s. 423.

[209]Hadid Sures,i 1. ayet; Ra'd Suresi, 15. ayet; İsra Suresi, 44. ayet;

[210]Buharî, 67

[211]Aclûnî, a.g.e.,II/132.

olağanüstü bir varlığı kabul etmemekten doğan zorunluluk ve çaresizlikten dolayı parçacıkların hareketinin arka planındaki kanunlara ve sebeplere olağanüstülük vermektedirler"[212].

"O Aziz ve Hakîm'dir"

وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

O azizdir, izzet ve azamet sahibidir. Her işi, bir hikmete binaen yapar ve her yaptığı şey de ilim ve hikmetin bir gereğidir. Genel olarak surenin; özel olarak da ayetin bu fezlekeyle bitmiş olması, ayetin ve surenin bağlamıyla ilgilidir. Sure, Yahudi kabilesini, Müslümanlar ve münafıkların davranışlarını konu edinirken, son ayette bir nevi Yüce Allah'ın bazı isim ve sıfatlarına dikkat çekerek buna rağmen onların o olumsuz davranışları nasıl sergileyebildiklerini vurgular mahiyettedir.

"Aziz", düşmanlarından şiddetli bir şekilde intikam alan; *"Hakîm"*, varlığı uygun bir şekilde idare eden ve yerli yerinde tasarrufta bulunan manasındadır. Ayrıca bu iki isim, "her şeye galip, hüküm ve hikmet sahibi" olarak da tefsir edilmektedir[213]. Dolayısıyla Yüce Allah, *el-Halik* ismiyle, eşyayı hikmetin iktizasına binaen takdir eder; *el-Bari'* ismiyle eşyanın gerektirdiği eksiklik ve fazlalıktan beri olarak meydana getirir veya eşyanın bir kısmını diğerinden değişik şekillerle ayırt eder; *el-Musavvir* ismiyle de dilediği gibi eşyanın suret ve keyfiyetlerini var edendir. *En güzel isimler O'nundur* ifadesiyle, güzel mânâlara delâlet eden isimlerin hepsi O'na aittir. Bu durumda *Göklerde ve yerde bulunan her şey O'nu tesbih eder*, yani mevcudatın tamamı lisanı hal ile O'nu tesbih eder. Çünkü mevcudatın içinde hikmet ve maslahatlar vardır ki dille onları saymaya imkân yoktur. Veya Cenab-ı Hak onlara konuşan dil verir. Herkese kendisine uygun olduğu şekilde lisan verir. *O aziz ve hâkimdir*, ifadesinden, Aziz ismiyle Yüce Allah, bütün kemâlatı derleyendir. Zira kemalatın çokluğuna rağmen hepsi kudretin kemâline dönüşür. Ayrıca Hakîm ismiyle de her şey ilmin kemâline dönüşür. Çünkü Hakîm'in manası hikmetin gereğini yapan demektir[214]. Bu durumda, yaratılışın kanun ve prensiplerine uygun hareket edilmemesi izzet sahibi olan Allah'ın azametine ters düşer ve O da azametin gereği olarak, herkese ve her şeye galip gelir; hikmet sahibi olarak hükmünü verir.

Yaratılışın meydana gelmesini sağlayan şey, kanunlar değil; onların mahiyetini oluşturan tek bir Yaratıcı'nın ilmi, iradesi ve kudretidir.

[212] Nursî, Muhakemat, s. 135.
[213]Taberi, VIII/268
[214] Arslan, A. Büyük Kur'an Tefsiri, 14 Cilt, Arslan Yayınları, İstanbul 1984, 15/73-76.

Yaratılışın kanun ve prensiplerine uygun hareket edilmesi gerektiği gibi, varlık ve eşyayı da yaratılışa uygun bir şekilde ele almak gerekmektedir. Çünkü "halk etmek, icat etmek yalnızca Allah'a mahsustur. Sebepler ise yalnız birer perdedir. Melekler gibi şuur sahibi olanların bile yalnız cüzi ihtiyarıyla, cüz'î, icadsız, kesb denilen fıtri bir hizmet ve amelî bir çeşit ubudiyetten/kulluktan başka bir rolleri yoktur". Bu durumu, şu ifadeler veciz bir tarzda ortaya koymaktadır: *"Evet, izzet ve azamet isterler ki, esbab, perdedar-ı dest-i kudret ola aklın nazarında. Tevhid ve ehadiyet isterler ki, esbab ellerini çeksinler tesir-i hakikîden"*[215].

Demek ki sebepler, akıl için Allah'ın izzet ve azemetine bir perde olarak konulmuştur. Eşyanın meydana gelmesinde sebeplerin doğrudan müdahalesi yoktur. Çünkü Allah'ın tekliği, sebeplerin hakiki tesir sahibi olmamasını gerektirir. Zira, sebeplere hakiki tesir vermek şirke yol açar.

Sonuç

Kâinattaki varlıklar bir kudret olmadan nasıl şekilden şekle girecektir? Burada önemli olan kâinatta cari olan kanun ile o kanunun mahiyetinin birbirine karıştırılmamasıdır. Çevremizi gözlemlediğimizde sürekli bir şekilde düzenli olarak birbirine benzer formlarla yaratılışın meydana geldiğini görmekteyiz. Ancak yaratılışın meydana gelmesini sağlayan şey, kanunlar değil; onların mahiyetini oluşturan tek bir Yaratıcı'nın ilmi, iradesi ve kudretidir. Meselâ, tek hücreden yaratılan insanı ele aldığımızda onun tek bir hücreden yaratılması, çamurdan insan yaratılmasından daha kolay değildir. Gözle görülemeyecek kadar küçük bir hücreden, dokuz ayda şuur ve akıl sahibi bir insan süzülüyor. Zigotun bebek hâline gelinceye kadar geçirdiği değişiklikleri adım adım takip etmek mümkündür. Ama hadisenin izahını nasıl yapacağız? Hangi kudret kalbi tanzim ediyor; baştan gözü, ağızdan dişi çıkarıyor? Hem de, Hz. Âdem (a.s.)'den beri bütün insanlarda aynı kanunlar icra ediliyor. Meselenin anlaşılmasındaki güçlük, ileri sürülen yanlış kıyastan ileri gelmektedir. Kâinattaki hadiselerin cereyan tarzını devamlı kendi güç, kuvvet ve ilmimizle mukayese ettiğimizden işin içinden çıkamamaktayız. Hâlbuki bu hadiselere Cenab-ı Hakk'ın kuvvet, kudret ve ilmi noktasından bakmak gerekmektedir. O zaman, her şeyin gerek vücuda gelmesi, gerekse ortadan kalkması o kadar kolay olur ki, şüpheye mahal kalmaz.

---

[215] Nursi, Bedizzaman, S. Şuâlar, s. 235.

KUR'AN'DA İNSANIN YARATILIŞ DEVRELERİ

Dr. İhsan ŞENOCAK,[1] Dr. Ahmet YAZICI[2]
[1,2]DİB Aşıkkutlu Eğitim Merkezi,
ihsansenocak2001@yahoo.com, ahmethamzat@gmail.com

Kur'an-ı Kerîm'e göre Tefsir, Hadis, Fıkıh ilim kabul edildiği gibi, Tıp, Kozmoloji, Tarih, Coğrafya vb. de birer ilimdir. Müslümanlar insanlığın maslahatına olan bütün ilimleri tahsil etmekle mükelleftirler. Fakih, müfessir ve muhaddis âlim kabul edildiği gibi, fizikçi, tıpçı da bu manada âlim addedilir. Nitekim Kozmoloji, Botanik ve Zooloji'den bahseden ayetlerin siyakında (uslup ve tarzında) Allah Azze ve Celle, "*Muhakkak, kulları içinden ancak âlimler, Allah'ın büyüklüğü karşısında heyecan duyarlar*."[216] buyurmaktadır.

İnsanı, neden ve nasıl yaratıldığına dair tefekküre davet eden Kur'an-ı Kerim, bunun nereden başlayacağını tayin noktasında Hz. Âdem'in topraktan yaratılması, neslinin anne karnında teşekkülü ve merhaleleri itibariyle iki boyuttan bahseder.

Yaratılış

Topraktan Yaratılma

Bütün canlıların tek bir kökten türeyip geliştiğini savunan Evrim Teorisiyle Kur'an-ı Kerim'in haber verdiği yaratılış merhaleleri her yönüyle birbirinden farklıdır. Zira Evrim, yaratılışı inkâr etmek için ortaya atılan, bu yüzden ispat edilemeyen bir teori, yaratılış ise binlerce yıldır milyarlarca defa gözler önünde cereyan eden bir hakikattir. Ne var ki bazı müslümanlar aşağıdaki ayeti esas alarak insanlarla maymunların müşterek bir kökten türemiş olabileceğini söylemiştir;[217]

Evrim, yaratılışı inkâr etmek için ortaya atılan, bu yüzden ispat edilemeyen bir teori, yaratılış ise binlerce yıldır milyarlarca defa gözler önünde cereyan eden bir hakikattir.

"Şüphesiz siz, içinizden Cumartesi yasağını çiğneyenleri bilirsiniz. Biz onlara, 'Aşağılık maymunlar olun!' demiştik."[218]

---

[216] Fâtır Suresi, 28.ayet.

[217] Ateş, S. Kur'an-ı Kerim'e Göre Evrim Teorisi. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 1972, c. 20, sy. 1, s. 131.

[218] Bakara Suresi, 65.ayet.

Kur’an’ın Evrim’i reddetmediğini savunanların istidlal ettiği, yani delil getyirdiği bu ayet-i kerime, Cumartesi gününü ibadete tahsis etmekten imtina eden, deniz kenarına açtığı havuzda toplanan balıkları pazar günü avlayarak Cumartesi’yi ibadete hasretme emrini dolayısıyla da avlama yasağını delmediğini düşünen Yahudileri uyarmakta ve onları istiğfara çağırmaktadır.

İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem insan olarak yaratıldı, çocukları da nesiller boyu insan olarak evlendi ve çoğaldı.

Allah’ın (c.c.) emrine uymayan Yahudiler bir anda aşağılık maymuna çevrildi. Fakat bu, Evrimcilerin iddia ettiği gibi uzun bir zaman içerisinde değil, bir anda oldu ve maymuna dönen insanlar üç gün sonra öldü, hiç biri maymun olarak üreyemedi.[219] Ayrıca Evrim’de tekâmül esastır. Bu hadisede ise insanın hayvan olması yani inhitatı söz konusudur.

İlk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem insan olarak yaratıldı, çocukları da nesiller boyu insan olarak evlendi ve çoğaldı. Kur’an-ı Kerim de sarih bir ifadeyle Hz. Âdem’in tek olduğunu ve topraktan yaratıldığını beyan eder. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini var eden; ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getirip yayan Rabbinize karşı kulluk vazifenizi yerine getirememekten sakının.”[220].

Allah’ın (c.c.) emrine uymayan Yahudiler bir anda aşağılık maymuna çevrildi. Fakat bu, Evrimcilerin iddia ettiği gibi uzun bir zaman içerisinde değil, bir anda oldu ve maymuna dönen insanlar üç gün sonra öldü, hiç biri maymun olarak üreyemedi.

Ayette geçen (خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ) *“Sizi tek bir nefisten yarattı”* ifadesiyle Hz. Âdem’in; (وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا) “*Ondan da eşini yarattı*” terkibi ile Hz. Havva’nın Hz. Âdem’den yaratıldığına, (وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء) “*İkisinden birçok erkek ve kadın meydana getirip yayması*” ise bütün bir beşeriyetin Hz. Âdem ve Havva’dan geldiğini işaret etmektedir. Yine Zümer Suresi’nde yaratılışın iki boyutu nazara verilerek, *“Allah sizi bir tek nefisten* (Âdem'den), *sonra da o tek nefisten eşini yarattı.”* denmekte ve ardından, *“Sizi de annelerinizin karınlarında üç katlı karanlık içinde çeşitli safhalardan geçirerek yaratıyor.”*[221] buyrularak topraktan yaratılan Hz. Âdem’in çocuklarının

---

[219] Muhammed el-Emîn el-Hererî, Hadâiku’r-Ravhi ve’r-Rayhan, Dâru’l-Minhac, Cidde, 2009, I, 466.

[220] Nisa Suresi, 1.ayet.

[221] Zümer Suresi, 6.ayet.

rahimlerde yaratıldığına dikkat çekilmektedir.

Kur'an-ı Kerim eşi kendinden yaratılan Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığını sarahaten ifade etmektedir. Buna göre ilgili ayetlerde Hz. Âdem'in -insan olana kadar- geçirdiği devrelere işaret edilmekte ve yaratılış o devrelere isnat edilmektedir.

Allah Teâlâ, Hz. Âdem'i turâb/toprak[222], tîn-i lâzib/yapışkan çamur,[223] sülâle min tîn/çamurdan öz,[224] hame-i mesnûn/değişime uğramış kara çamur[225] ve salsal/kuru çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan[226] yarattığını haber vermektedir.

Ayetlerde zikredilen beş kelimenin her biri, yaratılışın bir devresine tekabül etmektedir. Bu durum kişinin evinin; "Topraktan, çamurdan veya tuğladan bina edilmiştir" demesinden farksızdır. Bu ifadede evin inşaatında kullanılan malzemenin teşekkül süreci ile ilgili bilgi verilmektedir. Evde kullanılan malzemenin cinsi topraktır. Toprak, tuğla olabilmek için çamura dönüşmüştür. Tuğla da çamurun pişirilmiş halidir. Misalde de görüldüğü gibi, topraktan tuğlaya doğru bir tekâmül söz konusudur. Bu durumda toprağın evrelerinden her hangi birini esas alarak; "Ev topraktan ya da tuğladan yapılmıştır" demek yanlış olmadığı gibi, teşekkül süreci ile alakalı hususi bilgi verdiğinden hakîmane bir izah olur.

Hz. Âdem'in topraktan yaratılmasından bahseden ayet-i kerimeler de böyledir. Allah Teâlâ ayetin siyak ve sibakına (öncesi ve sonrasına) göre toprak, yapışkan çamur, çamur özü, kara çamur ya da kuru çamuru murad etmiştir.

Kur'an'a ve Sünnet'e Göre Anne Karnında Yaratılma

Kur'an-ı Kerim pek çok yerde farklı açılardan yaratılışa dikkat çeker ve cenînin anne karnında geçirdiği merhalelerle alakalı ayrıntılı bilgi verir. Mü'minûn Suresi'ndeki ayetler ise, Hz. Âdem'in topraktan yaratılması, cenînin anne karnındaki merhaleleri, ölüm ve diriliş fasıllarını da bir arada zikrederek insanın nereden ve nasıl gelip, nereye gittiğini şu

Kur'an-ı Kerim pek çok yerde farklı açılardan yaratılışa dikkat çeker ve cenînin anne karnında geçirdiği merhalelerle alakalı ayrıntılı bilgi verir.

[222] Rûm Suresi, 20.ayet. Diğer ayetler için bkz. Tâhâ Suresi, 55; Hacc Suresi, 5; Fâtır Suresi, 11; Mü'min Suresi, 67; Rahmân Suresi, 14.
[223] Sâffât Suresi, 11. Ayet. Şu ayetlerde de, insanın çamurdan yaratıldığı bildirilmektedir: En'am Suresi, 2; A'raf Suresi, 12; Secde Suresi, 7; Sâd Suresi, 71,76.
[224] Mü'minûn Suresi, 12.ayet.
[225] Hicr Suresi, 26.ayet.
[226] Rahmân Suresi, 14.ayet. Ayrıca, Hicr Suresi, 26, 28, 33.

şekilde tasvir eder:

"Gerçek şu ki biz insanı çamurdan süzülüp çıkarılmış bir özden yarattık. Sonra onu sağlam bir karargâhta nutfe haline getirdik. Sonra nutfeyi 'alaka'ya (aşılanmış yumurta/zigot) *dönüştürdük. Peşinden alakayı, bir parçacık et haline* (mudğa) *soktuk; bu bir parçacık eti kemiklere* (iskelete) *çevirdik; bu kemikleri etle kapladık. Sonra onu başka bir yaratılışla insan haline getirdik. Sonra* (Ey insanlar) *siz bunun ardından muhakkak öleceksiniz. Sonra da kıyamet gününde tekrar diriltileceksiniz."*[227]

İnsanın yaratılışı ve cenînin anne karnında geçirdiği merhalelerle alakalı pek çok hadis rivayet edilmektedir. Abdullah b. Mes'ud'un rivayet ettiği hadis, yaratılışla alakalı detay bilgi veren ayetin[228] tefsiri konumundadır:

"Sizden birinin yaratılışı, annesinin karnında kırk günde toplanıp teşekkül eder. Sonraki kırk günde 'alaka'; bu kadar müddet geçince de 'mudğa' olur. Sonra Allah bir meleği dört kelime ile gönderir. Bu melek onun rızkını, ecelini, amelini, kötü biri mi yoksa iyi biri mi olacağını yazar. Sonra ona ruh üflenir.[229]

Bu hadiste insanın yaratılışının başlangıcı belirtilmekte, ayrıca cenînin rahimde geçirdiği merhaleler ve ruhun üflenme zamanı bildirilmektedir.

Hadiste üç defa tekrar edilen *"kırk gün"* ifadesiyle bir şeyin ardı sıra olma hali mi, iç içelik mi kastedildiği, kırklar arasında zikredilen "sümme/sonra" kelimesi ile zamanda mı yoksa ifadede mi tertibin amaçlandığı ictihadî bir mevzudur.

Ayrıca "insan hayatının başlangıcı" terkibi ile döllenme, sinir sisteminin yaratılması, isteğe bağlı hareketlerin olması ya da ruh üflenmesi hadiselerinden hangisinin kastedildiği farklı görüşlerin teşekkülüne yol açmıştır. Buna göre cumhur, yumurtanın spermle döllenip rahme yerleştiği zamanı, insan hayatının başlangıcı olarak kabul etmiş, çoğunluğun dışında kalanların takdirleri ise, dört ayın bitip beşinci ayın girmesi[230], döllenmeden sonra yüz yirmi günün geçmesi, seksen dördüncü gün, üç ay, on iki hafta ve bir küsur ay şeklindedir.[231]

---

[227]Mü'minun, 12-14. İbn Abbas, Şa'bî, Ebû'l-Âliye, Dahhak, İbn Zeyd gibi sahabe ve tabiun kuşağından pek çok müfessir, ayetin, 'Sonra onu başka bir yaratılışla insan haline getirdik.' kısmıyla yaratılışın tamamlanmasının ardından gerçekleşen ruh üflemesinin kastedildiğini belirtmektedir. Bkz. Ebû Ca'fer Muhammed İbn Cerîr et-Teberî, Camiu'l-Beyân an Te'vîli'l-Kur'an, Dâru's-Selam, Beyrut, 2007, VII, 5910; Ebû Muhammed Abdulhakk İbn Atıyye, el-Muharreru'l-Vecîz fî Tefsîri'l-Kitabi'l-Azîz,Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2007, IV, 138; Ebû Abdullah uhammed b. Ahmed el-Kurtubî, el-Cami'u li Ahkâmi'l-Kur'an, Dâr-u İhya-i't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 2002, XII, 75.

[228] Mü'minun Suresi, 12-14.ayetler.

[229]Buhari, Kader, 1; Bed'ül-Halk, 6; Enbiya, 2; Tevhid, 28; Müslim, Kader, 1; Ebu Davud, Sünnet, 17; Tirmizi, Kader, 4.

[230]130 günlük bir zaman kastedilmektedir.

[231] Vefa Guneymî, ed-Devâbidu'ş-Şer'iyye li'l-Mumaresâti't-Tıbbıyyeti'l-Muteallika bi'l-Mer'a, Dâru's-Sumey'î, Riyat, 2009, 266.

Allah Rasûlü (s.a.v.) mevzuyla alakalı bir başka hadiste ise sadece döllenmenin başlangıcından bahsetmektedir:

"Nutfe üzerinden kırk iki gece geçince, Allah ona bir melek gönderir (ve onun vasıtasıyla) *nutfeyi şekillendirir; işitmesini, görmesini, derisini, etini ve kemiğini yaratır.*[232]

Bu iki hadis birlikte değerlendirildiğinde ortaya şu hakikat çıkmaktadır: Birinci hadis, üçüncü dönemin sonunda yani cenînin üzerinden yüz yirmi gün geçince ruhun üflendiğini, ikincisi ise kırk ikinci günde organların yaratıldığını ifade etmektedir.[233]

Gerek yaratılışla ilgili nasslar, gerekse de tıbbi veriler cumhurun görüşünü desteklemektedir. Nitekim ikinci hadiste kırk ikinci günde yaratılışın pek çok aşamasının tamamlandığı ifade edilmekte, sadece ruhun üflenmesi zikredilmemektedir.[234]

Buna göre ruhun üflenmesi ile insanın yaratılması birbirinden farklı hâdiselerdir.

Cenînde hayatın başlaması ile ona ruhun üflenmesi birbirinden farklı hadiselerdir. Bu yüzden insan öldükten sonra da hücrelerde hayat bir müddet daha devam etmektedir

Hadis, meleklerin görevleri bağlamında değerlendirildiğinde ikinci hadisi birinciye hamlederek anlamak pekâlâ mümkündür. Buna göre ikinci hadiste geçen "nutfe" kelimesi "mudğa" yerinde kullanılmıştır. Bu tesbit dikkate alındığında anlam, "mudğa üzerinden kırk iki gün geçince, yani cenîn; nutfe, 'alaka ve mudğa'dan oluşan kırkar günlük üç dönemi tamamlayınca, Yüce Allah mudğaya dönüşen nutfeye rahim işleriyle görevli meleğin dışında başka bir melek gönderir ve ona tam bir insan sureti verir." şeklinde olur.[235]

Bu bahsin hülasası şudur ki, Allah Rasûlü (s.a.v.) kırkar günlük ilk üç dönemin ilk merhalesi olan "nutfe"yi zikredip sonuncusu olan "mudğa"yı kastetmiştir.

Nasslardan anlaşıldığına göre cenînin gelişimi iki alanda gerçekleşmektedir. Birincisi hissedilebilir, maddi gelişmedir. Bu alanda bedende peşi sıra gerçekleşen yaratılış halleri görülür.

İkincisi ise gelişmekte olan bedene izafe edilen fakat hissedilemeyen bir terakkidir ki onunla hayat, akletme, irade, tefekkür gibi kabiliyetler ortaya çıkar.

---

[232] Müslim, Kader 1.

[233]Muhammed el-Emin b. Abdullah el-Hererî, el-Kevkebu'l-Vehhâc ve'r-Ravdu'l-Behhâc fî Şerh-i Sahihi'l-Müslim b. el-Haccâc, Dâru'l-Minhâc, Cidde, 2009, XXIV, 517-8.

[234] Müslim, Kader 1.

[235]el-Hererî, el-Kevkebu'l-Vehhâc ve'r-Ravdu'l-Behhâc fî Şerh-i Sahihi'l-Müslim b. el-Haccâc, Dâru'l-Minhâc, Cidde, 2009., XXIV, 517-8.

Bu ikinci gelişme ruhun cesede üflenmesiyle başlar.[236]

Dolayısıyla cenînde hayatın başlaması ile ona ruhun üflenmesi birbirinden farklı hâdiselerdir. Bu yüzden insan öldükten sonra da hücrelerde hayat bir müddet daha devam etmektedir.[237]

Kur'an-ı Kerîm ve Sünnet-i Seniyye'de zikredilen cenînin merhaleleri, modern tıbbın uzun araştırmalar neticesinde ulaştığı verilerle pek farklılık göstermemektedir.

Kur'an-ı Kerîm ve Sünnet-i Seniyye'de zikredilen cenînin merhaleleri modern tıbbın uzun araştırmalar neticesinde ulaştığı verilerle pek farklılık göstermemektedir. Nitekim Toronto Üniversitesi Anatomi bölümü hocası Keith Leon Moore, çocuğun anne karnında geçirdiği merhalelere dair Kur'an'ın yaptığı sınıflandırmanın XX. Yüzyılda emriyologların yaptığı tarif ve taksimlerden daha üstün ve daha isabetli olduğunu söylemektedir.[238]

Buna göre Modern Tıpla Kur'an-ı Kerim arasında bir kaç mevzuda fark varsa bu, tıbbın yapacağı yeni keşiflerle Allah kelamı olan Kur'an'ın asırlar öncesinden bildirdiği hakikatlere ulaşacağına işaret eder.

Cenîne Ruh Üflenmesi

Ulema cenîne ruhun üflenme zamanı noktasında ihtilaf etmiş ve bu noktada iki farklı görüş ortaya çıkmıştır:

Hanefî, Şafiî, Hanbelî ve Zahirî hukukçuların da içerisinde yer aldığı cumhur, ruhun üflemesinin dört ayın sonunda ya da yüz yirminci günde gerçekleştiğini ifade etmektedir. İbn Hacer bu konuda fukahanın fikir birlikteliği içerisinde olduğunu zikretmektedir.[239]

Hanefî, Şafiî, Hanbelî ve Zahirî hukukçuların da içerisinde yer aldığı cumhur, ruhun üflemesinin dört ayın sonunda gerçekleştiğini ifade etmektedir.

Bu görüşü benimseyen âlimler aşağıdaki delillerle istidlal etmektedirler:

-Bir önceki bölümde de zikredildiği gibi- İbn Mes'ud'un rivayet ettiği hadiste

---

[236] Müsfir b. Ali b. Muhammed el-Kahtânî, İchazu'l-Cenîni'l-Müşevveh ve Hukmuhu fî'ş-Şeriati'l-İslamiyye, Mecelletu'ş-Şeria ve'd-Dirâsâti'l-İslamiyye, Kuveyt, yıl: 18, sy. 54, 2003, 166.

[237] Ahmed Şevki İbrahim, Metâ Bedet Hayatu'l-İnsan, 76;Guneymi, a.g.e, 272.

[238] el-Kahtânî, a.g.m., 166.

[239] İbn Hacer, El-Askalânî, *Fethu'l-Bârî Bi Şerhi Sahîhi'l-Buhârî,* thk: M. Fuâd Abdülbâkî, Dâru'l-Meârif, Beyrut, trsz., XI, 490; Guneymî, a.g.e., 273.

Hz. Peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

"Sizden birinin yaratılışı, annesinin karnında kırk günde toplanıp teşekkül eder. Sonra kırk günde 'alaka'; bu kadar müddet geçince de 'mudğa' olur. Sonra Allah bir meleği dört kelime ile gönderir. Bu melek onun rızkını, ecelini, amelini, kötü biri mi yoksa iyi biri mi olacağını yazar. Sonra ona ruh üflenir.[240]

Cenîn ilk üç aşaması olan "nutfe, alaka ve mudğa"nın her birinin kırk gün olduğu, ruhun üflenmesinin de bunların nihayetinde gerçekleştiği dikkate alındığında söz konusu hâdise yüz yirminci güne ya da dört ayın sonuna tekabül etmektedir.

Ebû Hatim de, *"Sonra onu başka bir yaratılışla insan haline getirdik."*[241] ayetiyle, nutfe üzerinden dört ay geçince ona meleğin gönderilip ruh üflenmesinin kastedildiğini ifade etmektedir.[242]

Kurtubî'nin de içinde yer aldığı ulemaya göre ruh üflenmesi dört ay on gün geçtikten sonra, yani yüz otuz günün bitiminde olur.[243]

Bu görüşü benimseyen âlimler görüşlerini şu şekilde delillendirmişlerdir:

İbn Abbas cenîn üzerinden dört ay on gün geçince ona ruh üfleneceğini bunun da eşi vefat eden kadının iddeti olduğunu belirtmektedir.[244]

Ayrıca Kurtubî, ruhun dört ayın bitimi beşinci ayın girmesiyle üflendiğine, anne karnında cenînin bu tarihten sonra hareket etmesinin de buna delalet ettiğini belirtmektedir.[245]

Ne var ki, İbn Abbas'tan nakledilen bu rivayetin senedinde yer alan Muhammed b. Humeyd er-Razî, Buharî ve Nesâî başta olmak üzere pek çok muhaddis tarafından cerh edilmiştir (bu fikrin kabul edilmemesi).[246] Bu yüzden söz konusu rivayet zayıftır. Ayrıca günümüzdeki çeşitli tıbbi aletler de cenînin hareketlerinin daha önceki dönemlerde başladığını tespit etmektedir.

Söz konusu rivayetleri birinciyi esas alarak şu şekilde birleştirmek de mümkündür:

Ruhun yüz yirmi gün geçtikten sonra üflenmesi, döllenmeden itibaren hesaplanırsa yüz otuz güne ulaşır. Ayrıca ruh üflemenin yüz yirminci günde başlayıp yüz otuza kadar devam ettiği yani birinci rivayetin hadisenin başlangıç,

---

[240] Buhari, Kader, 1; Bed'ül-Halk, 6; Enbiya, 2; Tevhid, 28;Müslim, Kader, 1; Ebu Davud, Sünnet, 17; Tirmizi, Kader, 4, 8.
[241] Mü'minun Suresi, 14.ayet.
[242] İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, XI, 490.
[243] el-Kurtubî, Ebû Abdullah uhammed b. Ahmed, *el-Cami'u li Ahkâmi'l-Kur'an*, Dâr-u İhya-i't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut, 2002, XII, 75., VIII, 12.
[244] Kurtubî, a.g.e., VIII, 12; İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, XI, 494.
[245] Kurtubî, a.g.e., VIII, 12.
[246] İbn Hacer, Tehzîbu't-Tehzîb fî Ricâli'l-Hadîs, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 2004, V, 548-50.

diğerinin ise son tarihini bildirdiği kabul edilebilir.

Ayet, hadis ve günümüz tıbbi verilerinden hareketle cenîne dair şunlar söylenebilir:

1. Cenînin yaratılması birinci kırk günün erken döneminde başlar, ikinci kırkın başlangıcında tamamlanır. Beyin ve sinir sisteminin teşekkülüyle ceninin, tam bir insan görünümüne kavuşması üçüncü kırk günün sonu ve dördüncünün başında olur. Bu dönemden doğuma kadar olan süreç cenînin normal gelişim gösterdiği merhaledir.[247]

2. Fukahanın çoğunluğuna göre cenînin insanî hayatı, ruhun üflenmesiyle başlar. Zira cenînin insan olarak hukuki kimlik kazanması beyinle değil ruhla gerçekleşir.

3. Yukarıdaki hadisten de anlaşıldığı gibi, ruhun üflenmesi yüz yirminci günden sonra gerçekleşir. Nitekim Nevevî, Kurtubî, İbn Hacer, İbn Receb el-Hanbelî ve İbn Âbidîn başta olmak üzere pek çok âlim de bu görüştedir.[248]

II. Kur’an'ı Kerim'deki Yaratılış Mucizesi

Tıp tarihinde cenînin gelişmesiyle alakalı ilmi nazariyelerinin en güçlüsü “bodur cenîn” nazariyesidir.[249] XVII. yüzyılda bulunan mikroskop 1940’larda gelişmiş haline kavuşana kadar cenînin bir tohumdan çıkan küçük bir ağaç suretinde geliştiği, ilk haliyle son hali arasında yalnızca büyüme noktasında bir farklılık olduğu zannedilmekteydi.[250]

Mikroskop geliştirilip, cenînin yaratılma ve gelişme safhaları tesbit edilene kadar Kur’an-ı Kerim dışında hiçbir eser döllenmeden modern tıbbın anlattığı şekil ve muhtevada bahsetmemiştir.

Döllenmiş yumurtanın teşekkül ve gelişim merhalelerini görüntüleyen cihazların keşfinden önce tıp otoritelerinin önemli ihtilaf mevzularından biri, insanın erkeğin sperminden mi, yoksa kadının hayız kanından mı yaratıldığı idi.

---

[247] Bu terkip, hadisleri 40, 45, 42 rakamlarından dolayı muzdarip gören Hayreddin Karaman’ın işkalini de gidermektedir. Farklı rakamlar alt ve üst sınırı belirtmektedir. (Hayrettin Karaman ruh üflemeyle alakalı hadislerde ızdırab olduğunu, "cenini öldürme, cenîn üzerinde tasarrufta bulunma" konusu ile hiçbir ilgisinin bulunmadığını bu yüzden insanın yaratılması ve kaderinin belirlenmesi ile alakalı açıklamalar bağlamında zikredildiğini söylemesi isabetli bir yaklaşım değildir. Karaman, ruh üflemeyi yaratılışın başlangıcı olarak aldığından hadisleri modern tıbbın yaratılışla alakalı ulaştığı verilere de aykırı bulur. Gerçekte ise yaratılış ve ruh üflemesi birbirinden farklı hadiselerdir. Bkz: http://www.hayrettinkaraman.net/yazi/hayat/0077.htm

[248] el-Kahtânî, a.g.m., 171-2.

[249] Abdurrahim Hayrullah eş-Şerif, Şubuhat Havle Merâhili’l-Cenîn,http://quran-.com/quran/article/2309/

[250] Bkz. Nayif Munir Faris, el-I’cazu’l-Ilmî fi’l-Kur’an-ı ve’s-Sunne, Mektebet-u İbn Kesîr, Kuveyt, 2011, I, 212.

Modern Tıp ise cenînin anne karnındaki gelişiminin bir defada olup bitmediğini, farklı merhalelerden geçerek doğum safhasına geldiğini söylemektedir. Buna göre cenîn hayız kanından yaratılmıştır. Sperm ise, mayanın sütü dönüştürüp peynir yapması gibi bir işleve sahiptir. Sütü dönüştürüp peynir yapan maya gibi, sperm de cenîn üzerinde döllenme dışında başka bir tasarrufa malik değildir. Ne var ki 1775 yılına kadar Batı'da ilmine güvenilen hiçbir tıpçı cenînin, erkeğin sperminin kadının yumurtasıyla karşılaşmasının bir sonucu olduğunu söylememiştir.[251]

Mikroskop geliştirilip, cenînin yaratılma ve gelişme safhaları tesbit edilene kadar, Kur'an-ı Kerim dışında hiçbir eser döllenmeden modern tıbbın anlattığı şekil ve muhtevada bahsetmemiştir.

Yaratılmayla alakalı her iki görüşü de reddeden Kur'an-ı Kerim, on dört asır önce insanın, erkeğin spermi ile kadının yumurtasının karışımıyla oluşan bir nutfeden yaratıldığını bildirmiştir.[252]

İnsanın kadının rahminde "bodur ağaç" gibi değişmeden büyüdüğünün kabul edildiği bir zamanda Kur'an-ı Kerîm, cenînin bir merhaleden başka bir merhaleye intikal ederek yaratıldığını haber verdi.[253]

Bir oturumda Abdulmecid Zindani, ABD'li Anatomi Profesörü E. Marshall Johnson'a, Kur'an-ı Kerîm'in cenînin anne karnında bir anda değil, belli merhalelerden geçerek yaratıldığını ifade ettiğini söyleyince, ABD'li bilim adamı "Bu doğru olamaz." der. Daha sonra ise ikili arasında şu çerçevede bir konuşma geçer; Zindani:

- Kur'an-ı Kerîm'in Miladi 7. asırda insanın anne karnında farklı merhalelerden geçerek yaratıldığını haber vermesi ayetlerle sabit bir mevzudur.

- Hayır! Bu doğru olamaz.

- Niçin bu hükmü veriyor, imkânsız olduğunu söylüyorsunuz? Kur'an-ı Kerîm'in bu mevzudaki ayetleri son derece açıktır; "Sizi annelerinizin karnında, bir yaratılıştan sonra başka bir yaratılışla (halden hale geliştirip, dönüştürerek) üç karanlık içinde yaratır." [254] ; "Ne oluyorsunuz ki Allah'a büyüklüğü yakıştıramıyorsunuz. Hâlbuki O, sizi merhalelerden geçirerek yaratmıştır."[255]

Bu ayetleri duyunca sarsılan ABD'li bilim adamı biraz düşündükten sonra, "burada üç ihtimal var." der ve şu hususları sıralar;

1. Ceninin merhale merhale yaratıldığını söyleyen Muhammed'in yanında

---

[251] Bkz. http://quran-m.com/quran/article/2309.
[252] İnsan Suresi, 2.ayet.
[253] Nuh Suresi, 13-14.ayetler.
[254] Zümer Suresi, 6.ayetler.
[255] Nuh Suresi, 13-14.ayetler.

yüksek teknolojiyle üretilmiş bir mikroskop ya da görüntüleme cihazı olmalı. Ondan istifade ederek cenîn üzerinde araştırma yaptı, kimsenin bilmediği sonuçlara ulaştı ve bize bu bilgileri verdi.

2.Kur'an'da bu bilgiler tesadüfen yer almıştır.

3.Muhammed, Allah'ın Rasûlü'dür.

Abdulmecîd Zindani, ABD'li bilim adamıyla ihtimalleri teker teker münakaşa eder ve nihayet ABD'li, Kur'an'ın i'cazını kabul etmek zorunda kalır.

Birinci ihtimale dair şunlar söylenebilir:

Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) yaşadığı asırda insanlar ne büyüteçin, ne de mikroskobun yapımı için gerekli olan sınaî alt yapıya sahipti. Ne Roma'da, ne de İran'da mikroskop yapabilecek teknolojik bir alt yapı vardı. Buna göre Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) bir laboratuvar ortamında cenînin anne karnındaki gelişmeleri inceleyip merhaleleri tesbit etmesi daha sonra da bunları insanlarla paylaşması imkânsızdır.

Kur'an-ı Kerîm'in cenînin devrelerinden bahsetmesi tesadüf olamaz. Zira Kur'an-ı Kerim bir değil, birden çok ayette cenînin devrelerinden mücmel ya da mufassal olarak bahsetmektedir. Mevzunun çok sayıda ayette tafsîl edilmesi tesadüfî bir durum olamaz.

Zindanî cenînin rahimde geçirdiği devrelerden bahseden ayetleri okuyup izah edince ABD'li bilim adamı Kur'an-ı Kerim'deki malumatın tesadüfen olabileceği yönündeki iddiasının gerçeğe aykırı olduğunu itiraf etmek zorunda kalır. ABD'li Johnson, Kur'an-ı Kerim'deki yaratılışla alakalı bilgilerin tek isnat noktasının semadan gelen vahiy olduğu yönündeki üçüncü ihtimali kabul eder.[256]

III. Modern Tıbba ve İslam'a Göre Yaratılış

Modern tıbba göre hamilelik, kadının son hayzı üzerinden on dört gün geçince başlar. Döllenmeden sonra geçen yirmi bir ile otuzuncu günler arasında "alaka", "mudğa"ya dönüşür. Yirmi bir ve yirmi sekizinci günler arasında ise sinir sisteminin teşekkülü başlatılır. Otuz beşinci günde üst bölgeler, kırk ikide ise alt taraflar meydana getirilir. Bir hafta sonra sırasıyla üst ve alt kaslar şekillenir ve kan dolaşımı başlatılır. Altıncı haftanın sonu, yedinci haftanın başı itibariyle çalışmaya başlatılan kalp, insan hayatının sonuna kadar faaliyetine devam eder. Yüzün şekillenmesi sekizinci haftada tamamlanır. Cenînin gelişim süreci ise devam eder. On altıncı haftada (yüz yirminci günde) yeni bir yaratılış başlar. Bu da yirminci haftaya kadar sürdürülür. Bu dönemde beyin, beynin üst bölgeleri ve sinir hücreleri hâsıl edilir. Cenîn bu dönemde hayatta ihtiyaç duyacağı ve insanî

---

[256] Nayif Munir, a.g.e., I, 213.

fiilleriyle iradî tasarruflarını yerine getireceği bütün organlara sahip kılınmıştır. Bunlarla da duygu, düşünme, hatırlama ve hayal gibi soyut ameliyeleri gerçekleştirir.[257]

Birinci Merhale

Sağlam Karargâh

Nutfe, lügatta az ya da çok saf su demektir.[258] Istılahta ise erkeğin üreme hücreleri (sperm), kadının üreme hücresi (yumurtacık) ve aşılanmış yumurta (zigot) anlamlarına gelmektedir.[259] Kur'an'daki kullanımda ise "nutfe"nin "zigot (döllenmiş yumurta)" anlamı öne çıkmaktadır.[260]

"Sonra onu* (spermi) *sağlam bir karargâhta nutfe/zigot haline getirdik."
Ayet meali

Kadınla erkeğin birleşmesinde, erkekten ayrılan 200-300 milyon spermden ancak birkaç yüz tanesi yumurtaya kadar ulaşabilir. İlk temasa geçen hücre ise yumurtayı döller ve yumurta hücresi zarına tutunur. Bir kaç dakika sonra dış zar birbirine kaynar. Bu sırada yumurta diğer spermlerin tutunmasına mani olabilmek için spermi içine çeker ve dışarıdaki spermleri uzağa iten bir kimyevî madde salgılanır. Sonuçta içine başka spermlerin giremeyeceği bir zar meydana getirilir ve bu zar gittikçe sertleşir. Sperm ve yumurta hücresinin tüp içerisinde birleşmesi yani döllenmesi sonrası teşekkül eden yeni tek hücreye zigot (nutfe) adı verilir. Zigot bölünerek rahim içerisine doğru ilerler ve rahme yapışarak yerleşir.[261]

İnsanın bir ağaç gibi rahimde büyüdüğünün farz edildiği bir zamanda yaratılmanın bütün safhalarını ayrıntısıyla anlatan Kur'an-ı Kerim, spermin içeriye, ondan başka hiçbir şeyin giremeyeceği korunaklı bir yerde zigota dönüştürüldüğü şöyle haber verilmiştir:

"Sonra onu (spermi) *sağlam bir karargâhta yumurtanın içine girerek*

---

[257] Muhammed el-Barr, el-Cenînu'l-Müşevveh ve'l-Emradu'l-Verâsiyye, Dâru'l-Kalem-Dâru'l-Menâr, 1411, 35-48; el-Kahtânî, a.g.m., 168-170.

[258] Ebü'l-Fadl Cemalüddin Muhammed b. Mükrem İbnü'l-Manzûr, Lisânü'l-Arab, Beyrut ts., IX, 334.

[259] el-Mevsûatü'l-Fıkhiyye'de şöyle denmektedir; "Bazı müfessirler, nutfenin yalnızca erkeğin spermi olduğu görüşünü benimsemiştir. Gerekçe olarak da insanın,"Tazyikle atılan bir su"dan" (et-Târık 86/6) yaratıldığını bildiren ayeti göstermiş bunun da erkeğe ait sperm olduğunu ifade etmişlerdir. Bazıları da bunun erkeğin spermi ile kadının suyundan oluşan nutfe olduğunu belirtmiştir. Ulema ve müfessirlerin çoğunun kanaati de budur." Bkz. Vizâretü'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, el-Mesvûatu'l-Fıkhıyye, Kuveyt 1409/1989, "Cenin" maddesi, XVI, 117, 118.

[260] İnsan Suresi, 76/2.

[261]http://www.jinekolojivegebelik.com/2012/05/sperm-ve-yumurtanin-birlesmesi-dollenme.html ;https://www.youtube.com/watch?v=iKNPyJi-ouU

nutfe/zigot haline getirdik."[262]

Zigotun sağlam bir karargahta geliştiğini Ümmi olan Hz. Muhammed'e (s.a.v.) Allah Azze ve Celle'den başka kim bildirebilirdi?

Nutfe İçerisinde Şekillenen Varlık

İnsanın saç ve göz rengi dâhil olmak üzere yüzlerce karakteristik özelliği, yumurtayla birleşen spermin içerisinde "nutfe" halinde iken vardır. Bilim adamları bu durumu ancak asırlar sonra tesbit edebilmiştir. Cenînin nutfe içerisinde ilk buluşmada insan olarak şekillendiğini bildiren şu ayetin, insanı yaratan ve ona şekil veren Allah'tan başka bir güce isnadı söz konusu olabilir mi?!

İğne ucundan daha küçük olan cenîndeki özellikleri bir insanın Miladi 7. asırda vahiy olmadan bilmesi tahayyül edilebilir mi?!

"Kahrolası (inkârcı) *insan! Ne nankördür o! Allah onu neden yarattı? Bir nutfeden* (bir damla sudan) *yarattı da ona insan şeklini verdi."*[263]

Ayete göre sperm cenîne dönüşürken insan olmanın pek çok özelliğini taşımaktaydı. İğne ucundan daha küçük olan cenîndeki özellikleri bir insanın Miladi 7. asırda vahiy olmadan bilmesi tahayyül edilebilir mi?!

Cinsiyetin Belirlenmesi

Kur'an-ı Kerim, cenîn nutfe halindeyken cinsiyetin belirlendiğini şöyle haber vermektedir:

"Şüphesiz O, iki cinsi erkeği ve dişiyi, (rahme) *atıldığında az bir sudan* (meniden) *yaratmıştır."*[264]

Ayet, nutfenin (döllemiş hücre) spermin, yumurtanın içine girmesiyle hâsıl olduğunu bildiriyor. Bilim adamları -nutfenin bu döneminde- cinsiyetinin erkek mi, kız mı olduğunu ancak 1932'de icad edilen elektron mikroskobun gelişmiş modelleriyle belirleyebildi. Kur'an-ı Kerim ise Miladi 7. asırda sperm yumurtanın içine girdiğinde cinsiyetin belirlendiğini haber veriyor. Bununla alakalı yarım asır öncesinde yazılan tıp kitaplarıyla asırlar önce telif edilen tefsirler mukayese edildiğinde görülecektir ki, pek çok müfessir cinsiyetin nutfe aşamasında şekillendiğini söylemiştir.[265]

---

[262] Mü'minun Suresi, 13.ayet.
[263] Abese Suresi, 17- 19.ayet
[264] Necm Suresi, 45-46.ayet.
[265] Taberi, a.g.e., IX, 7715.

Nutfe'nin Yürüyüşü

Erkeğin spermi, kadın yumurtasıyla birleştikten sonra nutfenin (döllenmiş hücre) rahme yerleştirilene kadar seyri devam eder. Bu konuda Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurmaktadır:

"Nutfe, rahimde kırk yahut kırk beş gecede yerleştikten sonra, ona görevli melek gelir ve 'Ya Rabbi, şu mahluk şaki mi olacak, said mi olacak?' diye sorar. Bu iki halden biri yazılır. Melek tekrar, 'Ey Rabbim, erkek mi olacak yoksa dişi mi?' diye sorar. Yine bu ikisinden biri yazılır. Ameli, yaşadığı müddet içinde yeryüzündeki ayak izleri, eceli ve rızkı hep yazılır. Sonra bunların yazıldığı sayfalar dürülür. Artık o sayfalara ne bir ekleme yapılır ne de onlardan bir şey eksiltilir."[266]

Bilim adamları, spermin, yumurtanın içerisine girdikten sonra nutfe olarak rahme doğru ilerlemesinin belli bir zaman devam ettiğini, rahme ulaştığında ilerlemenin durup, nutfenin oraya yerleştiğini söylemektedir. Allah Rasûlu de (s.a.v.), spermin döllenmeden sonra rahme yerleşene kadar sabit olarak bir yerde durmadığını, cinsiyetin de bu süreçte yaratılıp, melek tarafından yazıldığını belirtmektedir. Görüntüleme cihazlarının olmadığı bir zamanda Allah Rasûlü'nün (s.a.v.) rahimlerdeki seyir ve istikrardan bahsetmesinin vahiyden başka bir dayanağı olabilir mi?

Kadınlar Sizin İçin Bir Tarladır

Nutfe rahim duvarını yarar ve açılan toprağın içine giren tohum gibi rahme dahil olur, daha sonra içeriye doğru çekilir ve üzeri örtülür. Bu yüzden Tıp ve Anatomi kitapları bu dönemi "ekim dönemi" olarak isimlendirir. Embriyoloji uzmanları rahmin bu halini içerisine tohum ekilen toprağa benzetmektedirler. Kuran-ı Kerim bilim adamlarının yakın bir zaman önce gözlemleyebildiği bu ilişkiyi asırlar önce haber verdi ve *"Kadınlarınız sizin için bir tarladır."* buyurdu.[267]

"Men" yerinde "Ma"nın Kullanılması

Yaratılışla ilgili olarak bir ayette şöyle buyrulmaktadır:

"Allah her dişinin karnında ne taşıdığını, rahimlerin neyi eksiltip neyi artırdığını bilir. O'nun katında her şey bir ölçü iledir."[268]

Sperm yumurtanın içine girdiğinde ceninin cinsiyeti belli olmasına rağmen ayette akıllı varlıklar için kullanılan "من " yerine akılsızlar için olan "ما"

[266] Müslim, Kader, 2.
[267] Bakara Suresi, 233.
[268] Ra'd Suresi, 8.ayet.

kullanılmış ve "اللهُ يَعْلَمُ من تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَى" denilmemiştir. Bu kullanımdaki nükte ise "saç renginden göz şekline kadar nutfe"de yaratılan sayısız özelliklerin yanında cinsiyetin sıradan bir hadise olduğunu vurgulamaktır.

Rahimde Eksilme ve Artma

Annenin yumurta ve babanın sperm hücresi döllenip birleştikten sonra bölünerek çoğalır. Daha sonra bir kısım hücrelerden plasenta (bebek eşi), geri kalanlardan da farklılaştırılarak bebek hâsıl edilir.[269]

Kur'an'ın, nutfeden ayrılıp "bebek eşine" dönüştürülen hücrelerin kopmasıyla yaşanan küçülmeyi, geri kalan kısmın ise büyütülerek bebek olmasını haber vermesi mucizeden başka bir şekilde izah edilemez.

Ayette zikredilen "eksiltme" bebek eşinin teşekkülü sürecindeki bölünmeyi ve buna bağlı olarak "nutfe"deki ayrılmayı; "وَمَا تَزْدَادُ" artırmak ise geride kalan nutfenin büyüyerek çocuğun teşekkülünü sağladığı anlatılmaktadır. Nitekim "nutfeden" ayrılan "bebek eşi" yarım kilo ağırlığında kalırken nutfe büyütülüp çocuk şekline çevrilir.

Kur'an'ın, nutfeden ayrılıp "bebek eşine" dönüştürülen hücrelerin kopmasıyla yaşanan küçülmeyi, geri kalan kısmın ise büyütülerek bebek olmasını haber vermesi mucizeden başka bir şekilde izah edilemez.

İkinci Merhale

Nutfe belli bir zaman sonra "alaka"ya dönüştürülür. Nitekim Allah Teala, *"Sonra o nutfeyi alaka* (yapışan şey) *hâline getirdik."*[270] buyurmaktadır. Bu, cenînde yaşanan ikinci büyük dönüşümdür.

Sudaki "alaka (sülük)**" ineklerin ağzına yapışarak, kadındaki "alaka" da rahme yapışarak kan emer. Nutfe'nin "alaka"ya dönüşüp rahme yapışmasını ve sudaki "alaka" gibi kanla beslenmesini, bu yüzden de "alaka"ya** (sülüğe) **benzetilerek muşahhas hale getirilmesini, Allah Rasûlü(s.a.v.)'nün Allah'tan başka bir kaynaktan almış olması mümkün değildir.**

Alaka Mucizesi

Lügatte "alaka" bir şeye tutunmak ve yapışmak anlamına gelir. Her çeşit kana "alaka" dendiği gibi, kelimeyi "donmuş kan" olarak anlayan

[269] http://www.jinekolojivegebelik.com/2010/07/plasenta-bebegin-esi.html
[270] Mü'minun Suresi, 14.ayet.

müfessirler de vardır.[271]

Alak Suresi'nde yaratılma, bu ikinci merhaleye isnat edilerek insanın "alak"tan yaratıldığı haber verilmiştir.[272] Arapça'da sülüğe de "alaka" denir. Bir "alaka" olan cenînle, sülük arasında şöyle bir münasebet vardır. Göletlerde yaşayan sülükler su içerken koyunların ve sığırların ağzına yapışarak kan emerler. Suyun içindeki "alaka"nın konumu ne ise, nutfeden "alaka"ya dönüşen ceninin durumu da o dur. Cenîn de alaka da su ile kuşatılmıştır.

Sudaki "alaka" ineklerin ağzına yapışarak, kadındaki "alaka" da rahme yapışarak kan emer. Nutfe'nin "alaka"ya dönüşüp rahme yapışmasını ve sudaki "alaka" gibi kanla beslenmesini, bu yüzden de "alaka"ya benzetilerek muşahhas hale getirilmesini, Allah Rasûlü(s.a.v.)'nün Allah'tan başka bir kaynaktan almış olması mümkün değildir.

Mudğa

"*Çiğnenmiş bir parça et*"[273] anlamına gelen "mudğa", cenînin "alaka"dan sonraki merhalesine verilen addır. Bu dönemde "alaka" üzerinde, sanki dişlenmiş gibi bir görüntü teşekkül eder. Amerikalı emriyolog Keith Leon Moore, mudğa ile çiğnenen bir şey arasındaki benzerliği gösterebilmek için yerden bir parça toprak alır, dişleriyle çiğner sonra da onu, mudğanın yanına koyar ve şöyle der, "Bu, cenînin 'mudğa hali', diğeri ise dişlerle çiğnenerek yapılan mudğa."[274]

Bir pirinç tanesinden çok daha küçük olan cenînin çiğnem şeklinde olduğunu Allah Rasûlü (s.a.v.) vahiyden başka bir yolla öğrenip aktarması mümkün değildir.

Mudğa ağızda çevrilen bir çiğnem gibi bir şekilden başka şekle girer, lakin üzerinde diş izlerine benzeyen işaretleri hep muhafaza eder. Bir pirinç tanesinden çok daha küçük olan cenînin çiğnem şeklinde olduğunu Allah Rasûlü (s.a.v.) vahiyden başka bir yolla öğrenip aktarması mümkün değildir.

Cenînin kemikleri bu "mudğa"dan neşet eder. Kur'an-ı Kerîm bu durumu şu şekilde anlatmaktadır:

"Sonra nutfeyi alaka yaptık. Peşinden alakayı mudğa (bir çiğnem et) *yaptık, bir çiğnem eti kemik*(lere) *çevirdik* (ve) *o kemiklere de et* (kaslar) *giydirdik."*[275]

Mudğa bir anda kemiğe dönüştürülmez. Bir kısmında hücreler tam olarak

---

[271] Bkz. Vizâretü'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, a.g.e., "Cenin" maddesi, XVI, 118.
[272] Alâk Suresi, 2.ayet.
[273] Vizâretü'l-Evkâf ve'ş-Şuûni'l-İslâmiyye, a.g.e., "Cenin" maddesi, XVI, 118.
[274] Nayif Munir, a.g.e., I, 223.
[275] Mü'minun Suresi, 14.ayet.

şekillenmezken, diğer bölümünde insan cisminin esasını teşkil eden mudğa, ancak nihaî aşamaya yaklaşır. Kur'an-ı Kerim bu durumu şöyle izah etmektedir:

*"Biz, gerçekten de sizi(*n her birinizi) *topraktan, sonra zigottan, sonra alakadan, sonra (*temel özellikleriyle) *teşekkülü tamamlanmış ama* (bütün unsurlarıyla) *henüz tamamlanmamış bir ceninden yarattık."*[276]

Cenîn bu haldeyken onda organların bir kısmının teşekkül ettiğini, diğerlerinin ise henüz ortaya çıkmadığını Ümmi bir Peygamber'in haber vermesi mucizeden başka nasıl izah edilebilir?!

Kırk İki Gün Hadisi

Altıncı haftanın sonuna geldiğinde pirinç tanesinden daha küçük olan cenînde beyin, gözler, ağız, iç kulaklar, kalp, akciğerler ve sindirim sistemi şekillenmeye başlar. Bu dönemde cenînin kulakları küçük nokta şeklindedir. Kol ve bacakları da şekillenmeye başlamıştır. Mikroskopla on binlerce defa büyüterek gözlenebilen bu devreler hakkında Allah Rasûlü (s.a.v.) şöyle buyurmuştur:

"Nutfenin anne rahmine düşmesinin üzerinden kırk iki gün geçince Allah Azze ve Celle ona bir melek gönderir, "mudğa"ya insan şekli verir, kulağını, gözünü yarıp ortaya çıkarır, cildini, etini ve kemiğini meydana getirir."[277]

Altıncı haftanın sonuna geldiğinde pirinç tanesinden daha küçük olan cenînde beyin, gözler, ağız, iç kulaklar, kalp, akciğerler ve sindirim sistemi şekillenmeye başlar. Bütün bunlar sonsuz ilim, irade ve kudret sahib bir Yaratıcı'yı göstemiyor mu?

Kemik Önce Yaratıldı

Yakın zamana kadarki eserlerde cenînde önce etin sonra kemiğin yaratıldığı belirtilirdi. Lakin Kur'an-ı Kerîm'de Cenab-ı Hak şöyle; *"Mudga'yı kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik."*[278] buyurarak kemiğin etten önce olduğunu haber vermiştir. Allah Teâlâ daha sonra bu kemiklere adale giydirdi.

Bir İngiliz üniversitesinde hoca, önce etin sonra kemiğin yaratıldığını anlatmış, yıllar sonra kemiğin önce yaratıldığını keşfedince, derste öğrencilerine önemli bir buluşa imza attığını, kemiğin önce yaratıldığını söyleyince, talebeler arasında bulunan bir Müslüman; "Hocam! Kur'an Kerim bunu on dört asır önce haber verdi." deyince, hoca bunun imkânsız olduğunu söyler, nihayet talebe İngilizce bir

---

[276] Hac Suresi, 5.ayet.

[277] Müslim, Kader 3.

[278] Mü'minun Suresi, 14.ayet.

mealden okuyunca hoca önceliğin Kur'an'a ait olduğunu kabul eder.

Üçüncü Merhale

Kemiklere adale giydirildikten sonra cenînde üçüncü merhale başlar. Bu merhalede cenin gelişmeye, beden de büyümeye devam eder ve nihayet ruhu taşıyacak bir yapıya ulaşır. Ayette geçen "أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ" terkibi, Allah Teâlâ'nın cenîni başka bir şekilde inşa edip ruhu ona yerleştirmesi anlamındadır.

Yakın zamana kadarki eserlerde cenînde önce etin sonra kemiğin yaratıldığı belirtilirdi. Lakin Kur'an-ı Kerîm'de Cenab-ı Hak şöyle; *"Mudga'yı kemiklere dönüştürdük ve bu kemiklere de et giydirdik* (Mü'minun, 14)" **buyurarak kemiğin etten önce olduğunu haber vermiştir.**

Bu merhalenin iki önemli hadisesi, cenînin maddî manada gelişiminin devam etmesi ve ona ruh üflenmesidir. Bu yüzden Allah Teala bu hadiseyi şöyle ifade buyurmuştur, *"Nihayet onu bambaşka bir yaratık halinde inşa ettik."*[279]

Kâinat'ta hiçbir şey maddeden ve ruhtan yaratılan insana benzemez. O, Kur'an'ın haber verdiği gibi bambaşka bir varlıktır; Hayvan doğar, büyür, gelişir, hayvan olarak yaşar ve hayvan olarak ölür. İnsansa büyür, dahi, âlim, mütefekkir, muslih, kaşif ve mucid olur. Çünkü o ruhuyla bambaşka bir varlıktır.

Bugün bilim, cenînin maddî gelişim safhalarının hangisinde his ve duyguların devreye girdiğini, ruhla bedenin ne zaman ve nasıl birleştiğini bilmekten acizdir. Bu yüzden yaratılışa dair tasnif ve tayinler yapılırken hâlâ pek çok meselede susan Tıp ve Biyoloji, Kur'an-ı Kerim'in Allah Tela'nın "cenini bambaşka bir yaratık olarak inşa ettiğini" haber verdiği ayetlerle ruhun dördüncü ayın sonunda üflendiğini haber veren hadisleri dikkate alırsa, keşif yolculuğunda daha hızlı mesafeler kat edebilir.

Sonuç

Allah (c.c.), *"Sizi annelerinizin karınlarında, üç karanlık içinde, bir yaratılıştan sonra* (bir başka) *yaratılışa* (dönüştürüp) *yaratmaktadır."* [280] ayetiyle insanları üç karanlık içerisinde, üç aşamada yarattığını haber vermektedir.

Emriyologlar da cenînin anne karnındaki gelişiminin üç embriyolojik

[279] Mü'minun Suresi, 14.ayet.

[280] Zümer Suresi, 39/6.

aşamadan geçerek tamamladığını söylemektedir. [281] Buna göre yaratılış merhalelerini "nutfe", "mudğa" ve ruhun üflenmesiyle başlayan ve insanı bütün canlılardan ayıran ruh aşaması olarak tasnif edebiliriz.

Malum olduğunu zannettiğimiz büyük meçhul olan insanı, vahyin gölgesinde anlama ameliyemiz terakki ettikçe insanlık Evrim Masalından bütünüyle kurtulacak ve Yaratılış hakikatiyle yüzleşecektir.

Evrim yaratılışı inkâr etmek için uydurulan bir teori, zigotun yumurtayla buluşması sonucu başlayan yaratılış süreci ise, Allah Teala'nın kanunlara bağladığı bir hakikattir.

Bir mucize olan yaratılışı daha iyi anlayabilmek için mucez ve mu'ciz bir kelam olan Kur'an-ı Kerim üzerinde daha derin okumalar yapma mecburiyetimiz vardır. İslami İlimler okuyan öğrencilerin bir kısmı Tıp Fakültelerinde alanında uzman hocalar riyasetinde master ve doktora yaparsa Kur'an-ı Kerim'in yaratılışla alakalı mucizevî beyanları daha derinlikli anlaşılacaktır.

Olmayan, olma ihtimali de olmayan Evrim masal, Yaratılış ise hakikattir. Yaratılış, binlerce yıldır milyarlarca defa tekrar ederken, yazılı hiçbir kaynakta Evrim'in olduğuna dair kayda değer tek bir malumat yoktur.

Malum olduğunu zannettiğimiz büyük meçhul olan insanı, vahyin gölgesinde anlama ameliyemiz terakki ettikçe insanlık Evrim Masalından bütünüyle kurtulacaktır.

[281] Williams P.L, Basic Human Embryology, 1984, s. 64.

Kaderle İlgili Bir Açıklama

Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle buyurur:

“Sizden birinin yaratılışı, annesinin karnında kırk günde toplanıp teşekkül eder. Sonra kırk günde ‘alaka’; bu kadar müddet geçince de ‘mudğa’ olur. Sonra Allah bir meleği dört kelime ile gönderir. Bu melek onun rızkını, ecelini, amelini, kötü biri mi yoksa iyi biri mi olacağını yazar. Sonra ona ruh üflenir.” (Buhari, Kader, 1; Bed’ül-Halk, 6; Enbiya, 2; Tevhid, 28;Müslim, Kader, 1; Ebu Davud, Sünnet, 17; Tirmizi, Kader, 4, 8).

Bu hadiste geçen*, “kötü biri mi yoksa iyi biri mi olacağını yazar”* ifadesiyle ilgili olarak aşağıdaki gibi bir takım sorular sorulmaktadır:

“İnsanın önceden ne yapacağı belli ise, kişi yaptığından nasıl sorumlu tutulabilir?” Ve

“Allah eğer gelecekte olacakları biliyorsa, önceden bilinen bu olayları gerçekleştiren insanların özgür iradeleri olduğundan bahsedilebilir mi?”

“İlim Maluma Tabidir”

Kaderde Cenab-ı Hakk’ın Âlim ismi hâkimdir. O ismin tecellisi olan ilim burada esastır. Bu durum İslam düşünürlerince *“İlim maluma tabidir/bilgi bilinene tabidir”* sözüyle de kısaca ifade edilir. Allah (celle celâluhu) olacakları olacağından dolayı bilmektedir. Fakat bilmesi olanları belirlemez. Çünkü ilim maluma tabidir ve bilme olacakları belirlemez. Öyleyse *“ilim Maluma tabidir”* sözüyle ne kastedilmektedir? Bilindiği gibi ilim/bilgi: Okumakla, araştırmakla, görmekle, dinlemekle bir şeyin ve olayın gerçeğini, hakikatini öğrenmek ve bilmektir. Bilgi; zandan/sanıdan farklıdır. Zan, kesinliği olmayan kanaat, tercih, inanç ve düşüncedir.

Peki, ikinci olarak *“malum nedir ve ilmin maluma tabi olması ne demektir?”* Malum; bilinen şey, ilmin konusu ve ilime konu olan objedir. Malum sözü içine, bilime konu olan ve yaratılan her şey girer. Bu konuda aşağıda geçen örneklemelerin konunun anlaşılmasına yardımcı olacağını düşünmekteyiz:

Önce şu örnek üzerinden konuyu kavramaya çalışalım: Antalya-Isparta karayolu belli bir uzunluktadır. Bu yol, bilgiye konu olan şey olması açısından *“malum”* diye adlandırılır. Biz bu yolun varlığını, 120 km uzunlukta olduğunu biliriz. Buna da *“ilim/bilgi”* denir. Burada bizim bilgimiz/ilmimiz maluma (ilme konu olan şeye) tâbidir, ona uyar ve ona uyduğu için ilimdir. Bu yol 120 km uzunluğunda olduğu için, biz onu 120 km olarak biliriz. Biz yola 120 km dediğimiz için, yol 120 km değildir. 150 km desek de yol 150 km olmaz.

Eğer; Malum ilme tabi olsa ve uysaydı, biz *“bu yol 150 km.dir”* deyince yol 150 km olurdu.

Bilimsel verilerde konunun açıklayıcı başka örnekleri de vardır: İlim adamları, tecrübe ve araştırmalara dayanarak, güneşin hangi gün, hangi saatte tutulacağını önceden tespit ederler. Günü ve saati gelince güneş tutulur. Şimdi şöyle soralım:

"Güneş, onlar 'şu günde şu saatte tutulacak' dedikleri için mi o gün ve o saatte tutuldu, yoksa güneş o gün ve o saatte tutulacağı için mi, bilim adamları o şekilde tespit ettiler?"

Şimdi kader inancı açısından konuya bakalım:

"İlim maluma tabidir" düsturu gereğince, Yüce Allah (celle celâluhu) olanları ve olacakları İlm-i ezelîsi ile bilmektedir.[1] Onun ilmi/bilgisi de maluma tabidir. O böyle bildiği için biz böyle yapmıyoruz, biz böyle yaptığımız ve yapacağımız için o öyle bilmektedir. Malum ilme tabi olsaydı, o öyle bildiği için biz böyle yapacaktık, bu takdirde irademizi o yönlendirmiş olacak ve hür irademizle serbest hareketimiz engellenecekti. Hâlbuki Allah (celle celâluhu) olmuş ve olacakları nasılsa öyle bilir. Yani onun ilmi de maluma tabidir.

"Her şey önceden biliniyor muydu?"

Evet, İlm-i Ezelî her şeyi önceden biliyordu. Fakat bilmek zorlamak değildir.

"Madem Cenab-ı Hak, İlm-i Ezelîsi ile Cennetlik veya Cehennemlik olduğumuzu biliyor, irademizle gayret sarf etmemize ne gerek var?"[1]

O bizim Cennetlik ve Cehennemlik olduğumuzu bilir. Fakat biz serbest irademizle ne yapacaksak o öyle bilir.

Hayrı da şerri de yaratan Allah'tır. O'nun külli iradesi bizim cüz'i irademize tâbidir. Biz ibadethaneye gitmek istesek, O bu fiili yaratır. Meyhaneye gitmek istesek onu da yaratan Allah'tır. Biz cüz'i irademizi kötü yönde kullandığımız için mesuliyeti yüklenmekteyiz.

Allah'ın yanında bütün kâinat bir atom gibidir. Yani bir atomu nasıl biliyor ve idare ediyorsa, sonsuz kâinatı da yine bir atom gibi görür, bilir ve idare eder. O'nun için az-çok, büyük-küçük farkı yoktur. Bize göre geçmiş ve gelecek olan her şey bir anda O'nun ilmindedir (Sarıcık, M. Bilimlerin Işığında Yaratılış. Üsküdar Üniversitesi Yayını, İstanbul, 2017) (Yayına hazırlayanların notu).

KUR'AN'A GÖRE İNSANIN YARATILIŞ MU'CİZESİ

Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ
Harran Üniv., İlahiyat Fakültesi, Tefsir Bilim Dalı, Şanlıurfa.
musakazimyilmaz@gmail.com

Allah, insanı annelerinin karnında üç kat karanlığın ortasında birbirini izleyen yaratma merhalelerinden geçirerek yarattığını ifade ediyor. [282] İnsanın, üç karanlığın ortasında mükemmel bir varlık olarak dünyaya getirilmesi, Kur'an'ın 1400 yıl önce haber verdiği yaratılış mu'cizelerinden sadece bir tanesidir. Nitekim günümüz tıp bilginlerinin ortaya koydukları verilere baktığımız zaman, anne karnındaki ceninin tam da üç ayrı zarın içinde büyüdüğünü görüyoruz. Bunlardan birisi ***Amniyon*** zarıdır ki, cenin bunun içinde yer alır. İkincisi eş dediğimiz ***Koriyon*** zarıdır. Üçüncüsü de düşen eş dediğimiz ***Decidua*** geçici zarıdır.[283]

İnsanın, üç karanlığın ortasında mükemmel bir varlık olarak dünyaya getirilmesi, Kur'an'ın 1400 yıl önce haber verdiği yaratılış mu'cizelerinden sadece bir tanesidir.

Kur'an bununla da kalmayarak, sürekli bir şekilde insanın dikkatini kendi yaratılışına çekiyor ve nasıl yaratıldığı konusunda düşünmesini emrederek şöyle diyor:

"*İnsanoğlu neden yaratılmış olduğuna bir baksın. O,* (üreme organlarından) *fışkıran ve omurga ile kaburga arasındaki bölgeden çıkan ve hayat tohumları ihtiva eden basit bir sudan yaratıldı.*"[284].

İnsan görmez mi ki, biz kendisini bir damlacık hayat suyundan yarattık (ve akıl fikir bahşettik),***fakat o apaçık bir hasım oluverdi*"** **buyuruyor.**

Bir diğer ayette:

---

[282] Zumer Suresi, 6.ayet.
[283] Muhammed Ali el-Bar. İnsanın Yaratılışı (Terc. Abdulvahhap Öztürk), s. 161 vd., Ankara, 1991.
[284] Tarık Suresi, 5-7.ayetler.

"İnsan görmez mi ki, biz kendisini bir damlacık hayat suyundan yarattık (ve akıl fikir bahşettik), *fakat o apaçık bir hasım oluverdi*" buyuruyor.[285]

Diğer taraftan, insanın yaratılışıyla ilgili olarak nazil olan yetmişten fazla ayette, yaratılış mu'cizesinin bir yasaya dönüştüğüne işaret ederek "**Yarattık**" (***Halakna***), "**Yarattı**" (***Halaka)***, "**Sizi yarattık**" (***Halaknakum***) gibi geçmiş zamana ait ifadeler kullanılmıştır. Özellikle Hac (22. Sure) ve Muminûn (23. Sure) surelerinin başlarında yer alan ayetler, bu konuda çok dikkat çekici ifadeler ihtiva etmektedir. Biz Muminûn Suresinin 12.13.14.15.ve16. ayetlerinin mealini buraya alarak açıklamaya çalışalım:

"*Doğrusu biz insan türünü bir nevi yoğunlaştırılmış balçıktan yarattık. Epey sonra onu karar kılacağı* (rahimde) *yer tutan bir hayat tohumu kıldık. Daha sonra, o hayat tohumundan döllenmiş hücreyi yarattık; hemen sonra döllenmiş hücreden cenini yarattık ve ceninden de kemikleri yarattık. En sonunda kemiklere kas giydirdik; sonuçta onu bağımsız bir varlık olarak inşa ettik. İşte her şeyi en güzel şekilde yaratan Allah'ın şanı böyle yücedir. Ve kuşku yok siz, bu sürecin ardından elbette öleceksiniz. Yine kuşku yoktur ki siz, kıyamet günü tekrar dirileceksiniz*."

İnsanın ilk yaratılışı bağımsız bir şekilde gerçekleştirilmiş ve bu safha, Hz. Âdem'in yaratılışından sonra "*bir erkek ile bir dişiden*" günümüze kadar tekrarlanarak devam etmektedir.

Bu ayette görüldüğü gibi, insanın yoğunlaştırılmış balçıktan yahut balçığın özünden yaratılmış olduğunu gösteren çok sayıda ayet vardır. Fakat en kapsamlı ve detaylı anlatım, meallerini yukarıya aldığımız Muminun Suresinde yer almıştır. İnsanın yaratılışı ile ilgili olarak Kur'an'da yer alan çok sayıdaki bu atıflar, insan bedeninin toprakta yetişen, ya da toprağın birleşiminde var olan çeşitli organik ve inorganik unsurlardan meydana gelmiş olduğunu gösterir. Ayrıca bu ayetler, toprakta yetişmekte olan besinlerin özümlenmesi yoluyla bu unsurların, sürekli olarak canlı ve üretken hücrelere dönüştüğüne de işaret etmektedir. Böylece insanın bedenine ait menşeinin özünün basitliğini ve buna bağlı olarak da, ona akıl ve duygu donanımını bahşeden Allah'a karşı, insanın ödemesi gereken şükran borcunun bulunduğunu dile getirmektedir.[286]

İnsanın embriyolojik yaratılış sürecini de dile getiren bu ayetler, insan var oldukça sürecek olan bir "***Yaratılış Yasası***"na dikkat çekmektedir. Çünkü

---

285 Yasin Suresi,, 77.ayetler.

286 Alusi, Ruhu'l-Ma'anî, XVIII, 13 vd.,Beyrut, Tarihsiz. Ayrıca bkz. Muhammed Esed, Kur'an Mesajı, II, 690,İst., 1999.

yaratmak, Allah'a mahsus olan bir yasa şeklinde takdir edilmiştir. Yaratıcı, bu yasayı istediği zaman işleterek yeniden ve hiç yoktan eşyayı var etmektedir.

Kur'an'da"**Yarattık**" (***Halakna***) şeklinde ifadesini bulan geçmiş zaman sığası, "***Yaratılış Yasasını takdir ettik***" anlamındadır. Başka bir ifadeyle, "**Yarattık**" kelimesi, yaratılış devrelerinin hepsinin Allah tarafından öngörülüp gerçekleştirildiğine ve bu sürecin, insanın ilk yaratılışından bu yana aynı şekilde hep tekrarlanıp durduğuna işaret etmektedir. Şu halde insanın ilk yaratılışı bağımsız bir şekilde gerçekleştirilmiş ve bu süreç, Hz. Âdem'in yaratılışından sonra "*bir erkek ile bir dişiden*" günümüze kadar tekrarlanarak devam etmektedir.

Ayetlerde yer alan "*İnsanın balçıktan yaratılması*" şeklindeki ifadeler, insan ile toprak arasındaki sıkı ilişkiye de vurgu yapmaktadır.

Ayetlerde yer alan "***İnsanın balçıktan yaratılması***" şeklindeki ifadeler, insan ile toprak arasındaki sıkı ilişkiye de vurgu yapmaktadır. Zira insan hem element halinde, hem embriyolojik, hem de doğduktan sonraki biyolojik varlık süreçlerinin tamamında toprağa borçludur. Diğer taraftan, insanın yaratıldığı çamur, toprakla suyun birleşmesini temsil eder. Nitekim insanı besleyen tüm nebatî ve hayvanî besinler toprak ve suyun birleşmesinden elde edilir. Toprakta mevcut olan element ve minerallerin yaklaşık olarak insanda da bulunduğu gerçeği bunu doğrulamaktadır. Bu ayet aynı zamanda, insanın ilk canlıdan son canlıya kadar yeryüzündeki serüveniyle, anne karnındaki spermadan doğuma kadarki serüveni arasında bir paralellik bulunduğunu da göstermektedir.

Asıl dikkati çeken nokta, ancak binlerce defa büyütülerek görülebilen insan tohumunu evirip çevirerek mükemmel yaratılışta bir insan haline getiren eşsiz Yaratıcı'nın kudretidir.

Kur'an-ı Kerim'in diğer bir ayetinde Allah;

(إنا خلقنا الإنسان من نطفة امشاج نبتليه) "İnsanoğlunu katmerli bir karışım olan hayat tohumundan biz yarattık"[287] buyuruyor.

Bazı müfessirler bu ayete mana verirken "امشاج" kelimesinin "**karışım**" manasında olduğunu söylüyorlar.[288] Bazıları "**halden hale dönüşebilen" karışık bir su damlası**" olduğunu söylemişlerdir. Seyit Kutup gibi çağdaş

[287] İnsan Suresi, 2.ayet.
[288] İbnu Kesir, Tefsr, IV, 483; Beyrut, 1987M.

müfessirler ise, “امشاج”ın, erkeğin suyunda yer alan sperma ile kadının rahminde yer alan yumurta olduğunu söylemişlerdir. Seyit Kutup, aynı kelimenin nutfede saklı bulunan ve insanın ailevi özelliklerini ve temel vasıflarını taşıyan genlere de işaret ettiğini belirtmiştir.[289]

Şüphesiz insanın, şekilden şekle girebilen bir nutfeden yaratılması, sonra yaratılma sürecinde çeşitli merhaleler geçirmesi üzerinde dikkatle durulması gereken düşündürücü olduğu kadar mucizevî bir olaydır. Asıl dikkati çeken nokta ise, ancak binlerce defa büyütülerek görülebilen insan tohumunu evirip çevirerek mükemmel yaratılışta bir insan haline getiren eşsiz yaratıcının kudretidir.

Yaratma Sanatının Düşündürdükleri

Bu girişten sonra, her şeyin Allah tarafından bağımsız bir şekilde yaratıldığını, hiç bir şeyin kendi kendine meydana gelmediğini, başka bir deyimle, hiçbir türün başka bir türe dönüşmediğini görelim. Allah Kur’an’da şöyle buyuruyor:

“*İşte Rabbiniz Allah budur; O’ndan başka bir ilah yoktur. O her şeyin yaratıcısıdır. O halde yalnızca O’na kulluk edin. Çünkü her şeyi koruyup gözeten o’dur.*”[290]

Kur’an’da, Allah’ın her şeyin yaratıcısı olduğunu ifade eden çok sayıda ayet bulunmaktadır.[291] Bu ayetler yaratma sanatının Allah’a mahsus olduğunu gösteriyor. Kur’an, Allah’ın her şeyin yaratıcısı olduğunu vurgulamadan önce göklerin, yerlerin, güneşin, yıldızların, bulutların, şimşeklerin, yıldırımların, yağmurun, karın, ağaçların, hayvanların ve insanların birer varlık olduklarını ve bu varlıkları ve fiillerini yaratanın da fail-i hakiki olan Allah olduğunu bildiriyor. Nitekim Allah bazı ayetlerde eşyanın ortaya koyduğu fiil ve eserlerin de Allah’ın sanatının eseri olduğunu vurguluyor. Mesela, insanın yürümesi, balıkların yüzmesi, kuşların uçması v.s…Bu mealdeki ayetler aynı zamanda dikkatleri insanın yaratılış mucizesine de çekiyor. Yani, bir insanın bir damla sudan meydana gelmiş olması insanı düşünmeye davet eden müthiş bir olaydır.

Kur’an’da Her Canlı Grubunun Ayrı Yaratılması

Bununla ilgili olarak Allah şöyle buyuruyor:

[289] Kutub, S. Fi Zilali’l-Kur’an, VI, 3779, Beyrut, tarihsiz.
[290] Enam Suresi, 102. ayet.
[291] Rad Suresi, 16.ayet; Zumer Suresi, 62; Mumin Suresi, 62.ayet.

“*Yine her türlü canlıyı sudan yaratan Allah'tır. Onlardan bazıları karnı üzerinde sürünmektedir; kimi iki ayağı üzerinde, kimi de dört ayağı üzerinde yürümektedir. Allah dilediğini yaratır; şundan emin olun ki, Allah her şeye gücü yetendir.*”[292]

Allah insana, sürüngenlere ve kuşlara ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız birer yaratma bahşetmiş ve her bir türü kendi içinde mükemmel bir şekilde yaratmıştır.

Bu ayet, insanın balık, kuş, sürüngen ve maymun yoluyla evrim geçirerek mükemmelleştiğini iddia edenlere bir cevap niteliğindedir. Zira bu ayete göre Allah insana, sürüngenlere ve kuşlara ayrı ayrı ve birbirinden bağımsız birer yaratma bahşetmiş ve her bir türü kendi içinde mükemmel bir şekilde yaratmıştır. Nitekim “***O yarattığı her şeyi en mükemmel şekilde yapandır***”[293] ayetinde her şeyin aslında ilk defa mükemmel yaratıldığı, tekâmülün ve zamanla mükemmelleşmenin, sadece yaratma merhalelerinde söz konusu olduğu vurgulanmıştır. Bunun en büyük delili de ayetin devamında yer alan diğer iki ayettir. O ayetlerde Allah şöyle buyuruyor:

Tekâmül zamana bağlı olarak mükemmelleşme türler arasında değil, her türün yaratılış merhalelerinde söz konusudur.

“*Öyle ki, Allah insanı yaratmaya, balçıktan başlamıştır. Sonra onun neslini basit bir sıvı özünden sürdürmektedir. Daha sonra onu, yaratılış amacını gerçekleştirecek bir donanıma sahip kılarak kendi ruhundan ona üflemiştir. Derken sizi* (Ey İnsanoğlu), *hem işitme, hem görme, hem de duygu ve düşünce kabiliyetleriyle donatmıştır. Buna rağmen ne kadar da az şükrediyorsunuz!*”[294]

Şu halde tekâmül ve zamana bağlı olarak mükemmelleşme türler arasında değil, her türün yaratılış merhalelerinde söz konudur.

Ayetin sonunda yer alan “***Buna rağmen ne kadar da az şükrediyorsunuz***” kısmı, Allah'ın yaratmasını inkâr ederek her şeyi sebeplere bağlayan ve insanın kendiliğinden, ya da bir hayvan türünden meydana geldiğini iddia edenlerin nankörlüğüne bir işarettir. Eski zamanlardan beri, yaratılış ve hayat mucizelerini gözleriyle gördükleri halde akıllarına sığıştıramayan insanlar, sebeplere müracaat etmişler ve gerçek tesiri camid ve şuursuz sebeplere vererek yaratıcının varlığından gaflet etmişlerdir. Bediüzzaman, eşyayı

[292] Nur Suresi, 45.ayet.
[293] Secde Suresi, 7. ayet.
[294] Secde Suresi, 8-9. ayetler.

sebeplere bağlayan ve Allah'ın yaratmasını inkâr edenlere verdiği cevapta özetle şöyle der:

Kudret-i ilâhîyenin zahiri kusurlara, merhametsizliklere ve noksanlıklara kaynaklık etmemesi için Allah sebep ile müsebbebi (sebep olunan şeyi, sonucu) birlikte yaratmış, sebepleri ve tabiatı kudretine perde yapmış ve izzetini bu şekilde muhafaza etmiştir. Tıpkı bir saatçinin saat yapması gibi… Eğer saatçi önce saatin çarklarını yapıp sonra saati çalıştırmaya başlarsa bu son derece kolay bir yoldur. Ama eğer saatin çarklarını yaptıktan sonra bu çarkları çalıştırabilmek için mükemmel bir makine icat edip satın içine yerleştirirse işi zorlaştırmış olur. Tıpkı bu misal gibi Allah sebepleri yaratmış, müsebbebatı da yaratarak ikisini bir birine bağlamış ve eşyanın tabiatını iradesiyle tayin etmiştir. Tabiatın dışa bakan yüzünü kudretiyle icat etmiş ve eşyayı o tabiat üzerinde yaratmıştır[295].

Eski zamanlardan beri, yaratılış ve hayat mucizelerini gözleriyle gördükleri halde akıllarına sığıştıramayan insanlar, sebeplere müracaat etmişler ve gerçek tesiri camid ve şuursuz sebeplere vererek Yaratıcı'nın varlığından gaflet etmişlerdir.

İhtira ve İbda Şeklinde Yaratma

İnsanın yaratılmasından söz eden ayetler, aynı zamanda her şeyin Allah'ın yaratmasıyla meydana geldiğini ve hiçbir şeyin yaratma sanatının haricinde tutulamayacağını ifade ediyor. Demek ki, ister insan, ister hayvan, ister bitki, ya da cemadat (cansız varlıklar) olsun, yaratılan her şeyin fiilleri, hareketleri, gayeleri ve kaderleri Allah'ın elindedir. Ancak Allah'ın yaratması iki türlüdür. Bu iki farklı yaratılışı Bediüzzaman şöyle ifade eder:

"*Birincisi ihtira ve ibda şeklindedir; yani Allah her şeye hiçten ve yoktan vücut veriyor ve o şeye lazım olan her şeyi de hiçten icat edip eline veriyor. Allah'ın diğer yaratması inşa ve sanat yoluyladır. Yani kemal-i hikmetini ve isimlerinin cilvelerini göstermek için bir kısım mahlûkatı, kâinatın unsurlarından inşa ediyor. Her emrine musahhar olan zerreleri ve maddeleri razzakiyet kanunuyla o eşyaya gönderir ve onları çalıştırır. Evet, Allah'ın hem ibda hem inşa suretinde yaratması vardır. Var olanı yok etmek ve yok olanı var etmek Onun için çok kolay ve sürekli, hatta Onun için genel bir kanundur.*"[296]

---

[295] Nursi, Bediüzzaman, S. Lem'alar. Sözler Yayınevi, İstanbul, 1976, s.176-177,
[296] Nursi, Bediüzzaman, S. Lem'alar, s. 183.

Görülüyor ki, kâinatta var olan bütün eşya ve mahlûkat, özünde, kendisi için takdir edilen yaşama süresinde, hedef ve gidişatında Allah'ın yaratmasına dayanıyor. Her tür, basit bir sudan yaratıldıktan sonra, yaratılış merhalelerinden geçerek gittikçe olgunlaşır ve nihayet yaratıcının takdir ettiği en mükemmel hale ulaşır. Hayvanlar ve canlılar arasında rüştünü (kemale erme sürecini) en geç tamamlayan yaratık insandır. Bir yaşında ancak ayağa kalkabiliyor; beş yaşında ancak kendi başına yemek yiyebiliyor; on beş yaşında ancak zararı ve menfaati birbirinden ayırabiliyor ve ancak 20 yaşında sosyal hayata ilk adımı atabiliyor. Bu da insana verilen değerin büyük olmasından kaynaklanıyor. Çünkü insan kâinat ağacının en son ve en kapsamlı meyvesi olduğu gibi, Hz. Peygamber'in (s.a.v) zat-ı akdesini göz önünde bulundurduğumuz zaman, aynı zamanda kâinatın çekirdeği konumundadır.[297] Şöyle ki:

Nasıl ki ağaçlar bir çekirdekten yapılıyorsa; kâinat ağacının da bir çekirdeği vardır. İşte o çekirdek Hz. Peygamber'in (s.a.v) nurudur.

Kâinata hikmet nazarıyla bakılırsa büyük bir ağaç mahiyetinde görülür. Bu ağacın ana gövdesinden çıkan iki büyük ana dal vardır. Yaşadığımız şahadet âlemi (gözle görülen âlem) bu ağacın bir büyük dalını oluşturur. Diğer büyük dalı da gayb (melekût) âlemidir. Şahadet âlemindeki unsurlar (toprak, hava, su, ateş) bu ağacın küçük dalları hükmündedir. Bitkiler ve ağaçlar, kâinat ağacının yapraklarıdırlar. Hayvanlar kâinat ağacının çiçeklerini oluşturur; insan ise o ağacın meyvesi hükmündedir.

Bilindiği gibi çekirdek, ağacın plan ve programını içinde saklar. Nasıl ki bir bina mimarlar ve mühendisler tarafından çizilen plana göre yapılır; bunun gibi her ağaç da çekirdeğin içindeki plana göre şekillenir. Allah'ın dünyadaki ağaçlar için geçerli olan kanunu, büyük kâinat ağacı için de geçerlidir. Zira bu durum, Hakîm isminin bir gereğidir. Öyle ise nasıl ki ağaçlar bir çekirdekten yapılıyorsa; kâinat ağacının da bir çekirdeği vardır. İşte o çekirdek Hz. Peygamber'in (s.a.v) nurudur.

Hz. Peygamber (s.a.v) kâinatın çekirdeği olduğuna göre o çekirdekte hem kâinat ağacının şahadet âlemiyle ilgili özellikleri ve hem de gayb âleminin manevî özellikleri ve numuneleri vardır.

Kâinat ağacının çekirdeği olduğu gibi meyvesi de olması yine Hakîm isminin gereğidir. Çünkü çekirdek meyvede bulunur. İşte o meyve insandır.

[297] Nursi, Bediüzzaman, S. Şualar. Zehra Yayıncılık, İstanbul, 2001. s. 223.

Bütün insanlığın ittifakıyla, insanların içinde en seçkin varlık Zât-ı Muhammediyye ’dır (s.a.v). Kısacası; kâinatın var olmasına çekirdek olan nur Hz. Peygamber’in (s.a.v) zatında tecessüm ederek (cisim haline gelerek) kâinatın en son meyvesi suretinde ortaya çıkmıştır. Şu halde insan hem kâinatın meyvesi hem de çekirdeği hükmündedir.

İnsanın Yaratılıştaki Bağımsızlığı

Kur’an-ı Kerim, İnsanlığın atası olan Hz. Âdem’in yaratılış kökeniyle ilgili olarak “***topraktan, çamurdan, kurutulmuş balçıktan, yoğunlaştırılmış süzülmüş balçıktan, pişirilmiş ses veren balçıktan***…” gibi farklı ibareler kullanır. Bu farklılıklar insanın ilk yaratılışının aşamalı olduğuna delalet etmektedir. Üstelik insanın ilk yaratılışını ifade eden ibarelerin tümünün belirsiz (Nekire) gelmiş olması dikkat çekicidir. Bunun anlamı, insanoğlunun yaratılışıyla ilgili bu tür nitelemelerin, birebir bilinen toprak v.b. şeylerin ötesinde bir mananın varlığına işarettir. Çünkü Allah (c.c), yaratırken dahi her şeyi belli bir sebebe bağlamıştır. Yani, aslında “***Kün***” (***Ol***) fabrikasından çıkan yaratıklar, istenilen seviyeye gelebilmek için sebep-sonuç ilişkisine bağlı olarak yaratılışın muhtelif merhalelerinden geçmeleri gerekmektedir.

Allah (c.c), yaratırken dahi her şeyi belli bir sebebe bağlamıştır. Yani, aslında “*Kün*” (*Ol*) fabrikasından çıkan yaratıklar, istenilen seviyeye gelebilmek için sebep-sonuç ilişkisine bağlı olarak yaratılışın muhtelif merhalelerinden geçmeleri gerekmektedir.

Üç tanesi Hicr Suresinde (26, 28, 33), birisi de Rahman Suresinde (14) olmak üzere Kur’an’da dört ayette insanın ilk menşei olarak “***ses veren çamur***” (من صلصال كالفخار) ifadesi yer almaktadır. Kuşkusuz bu ifade “***düşünen ve konuşan, yani akıl sahibi bir varlık***” anlamına gelmektedir. Ayetlerde yer alan toprak, balçık, ses veren çamur v.b. gibi ifadeler, karmaşık ve muhteşem bir inşanın eseri olan insanoğlunun biyolojik kökeninin basitliğine dikkat çekmektedir. Böylece sebeplere gerçek tesiri verme istidadında olan inkârcıların nazarlarını sebeplerin hakirliğine çevirmektedir.

Şüphesiz ki her bir canlı, hassas ölçülerle alınan muhtelif maddelerden yapılmıştır. Üstelik bu maddeler de mahlûktur (yaratılmıştır).

Yani Allah'ın emri ve müdahalesiyle, bu değersiz, yetersiz ve hakir sebeplerden, (elementlerden) insan gibi bir şaheser yaratılmıştır.

Şüphesiz ki her bir canlı, hassas ölçülerle alınan muhtelif maddelerden yapılmıştır. Üstelik bu maddeler de mahlûktur (yaratılmıştır). Bediüzzaman bu hususta özetle şöyle der:

Bir eczanede muhtelif maddelerle dolu yüzlerce şişeden hayat sahibi bir karışım yapılmak istendiği takdirde her birinden hassas ölçülerle bir miktar madde alınarak yapılabilir. Eğer birinden bir dirhem az veya fazla olsa o karışım hayat sahibi olamaz. Hiç mümkün müdür ki, şişelerin garip bir tesadüf ya da bir rüzgârın çarpmasıyla devrilmesi sonucu, her bir şişeden istenilen miktarda madde aksın ve bir araya gelip o organik ilacı oluşturabilsin? Aynen öyle de, Kâinatın büyük eczanesinde, yaratıcının kaza ve kader mizanıyla (hassas ölçüsüyle) alınan hayatî maddeler, ancak sonsuz bir hikmet ve ilim ve her şeyi kuşatan bir irade ile canlılara vücut verebilir. Yoktan var etmek, ya da unsurlardan (elementlerden) canlı inşa etmek, kör, sağır, sınırsız ve sel gibi akan unsurların (elementlerin) ve sebeplerin işi değildir. 'Canlılar, sebeplerin bir araya gelmesiyle oluşuyor' diyen adam, tıpkı 'O acayip organik ilaç, şişelerin devrilmesi sonucu bir araya gelen maddelerden oluşmuştur" diyen adama benzer.[298]

> ***"Ey İnsanlık Ailesi! Sizi bir tek canlı varlıktan yaratan, ondan da eşini var eden ve her ikisinden de birçok erkek ve kadın üreten Rabbinize karşı sorumluluğunuzun şuurunda olun."***
>
> Ayet meali

Kur'an'ın insanın yaratılışını toprak ve toprak cinsinden olan sebeplerle irtibatlandırmasının bir başka sebebi ise, insanın yeryüzündeki hayatını ve gelişimini toprak ve onun üzerindeki organik ve inorganik elementlere bağımlı olarak sürdürmek zorunda olduğunu açıklamak içindir.

Diğer taraftan Kur'an-ı Kerim'de sadece dört yerde kullanılan "***Başkalaşabilen kara balçık***" (من حمإ مسنون) ifadesi kullanılmıştır (Hicr, 15/26, 28, 33). Bu durumda "***Kokuşup başkalaşarak hüviyetini değiştiren kara balçık***" anlamına gelen (من حمإ مسنون) ibaresi, insanın Allah tarafından belirlenen ideal sureti alması için, hem ilk yaratılıştaki biyolojik gelişme sürecine, hem de anne karnındaki embriyolojik sürece işaret etmektedir. Yani, insanın anne karnında yaratılışı dokuz ay, on gün gibi uzun bir süreye yayıldığı

[298] Nursi, Lemalar, s. 168.

gibi, balçıktan ilk yaratılışı da uzun bir süreçte olmuştur. Nitekim şu ayet de bu manayı desteklemektedir:

"*Size ne oluyor ki, Allah için vakarlı bir tavır takınmıyorsunuz? Hâlbuki sizi uzun süreçler içinde halden hale geçirerek yaratan odur*"[299].

Kaldı ki, giriş bölümünde ele aldığımız Muminun Suresi 12 ve 14. ayetlerinde insanın hem ilk yaratılış süreci ve hem de embriyolojik süreci birlikte ele alınmıştır.

Diğer taraftan Kur'an-ı kerim'de "ياآيهاالناس" (Ey İnsanlık Ailesi!) ile başlayan Nisa Suresinin başında şöyle buyrulur:

"*Ey İnsanlık Ailesi! Sizi bir tek canlı varlıktan yaratan, ondan da eşini var eden ve her ikisinden de birçok erkek ve kadın üreten Rabbinize karşı sorumluluğunuzun şuurunda olun*."[300]

Şüphesiz "***Bir tek canlı varlık***" tan maksat Hz. Âdem'dir. Çünkü Hz. Âdem hem ilk insan aynı zamanda kendi nesline yol gösteren ilk peygamberdir. Onun eşinden maksat da Hz. Havva'dır. Bu iki insan, bugün yeryüzünde varlıklarını sürdüren insan neslinin ebeveynleridirler. Bunu destekleyen diğer ayetler şöyledir:

"*O sizi de bir tek canlı varlıktan yaratmış, ondan da eşini meydana getirmiştir*."[301]

"*Ey Âdemoğulları! Tıpkı atalarınızın cennetten çıkışına sebep olduğu gibi, şeytanın sizi şaşırtmasına fırsat vermeyiniz*." [302]

"(İblis itirazına devamla dedi ki): *Benden üstün tuttuğun şu* (aptal) *şeye bak! Eğer bana kıyamet gününe kadar izin verecek olursan, çok azı dışında onun soyunun ağzına gem vurup tümünün ipini elime geçireceğim*."[303]

Havva annemizin, insanlığın ilk babası Hz. Âdem'den yaratılmış olması, türlerinin aynı olduğunu ifade etmek içindir. Ayet demek istiyor ki, bugün yeryüzünde olan bütün insanlar, birbirilerine benzeyen iki ayrı şahsiyetten neşet etmişlerdir.

"*Allah sizin için, sizin cinsinizden eşler var etti ve eşlerinizden sizin için çocuklar ve torunlar takdir etti*."[304] ayeti ile "*Yine sizin için, kendileriyle huzur bulasınız diye kendi türünüzden eşler yaratması onun mucizevî ayetlerinden*

---

299 Nuh Suresi, 13-14. Ayetler.
300 Nisa Suresi, 1.ayet.
301 Zumer Suresi, 6. ayet.
302 Araf Suresi, 27. ayet.
303 İsra Suresi, 62. ayet.
304 Nahl Suresi, 72. ayet.

biridir"[305] ayeti, Hz. Âdem ile eşi Hz. Havva'nın aynı türden şahsiyetler olduklarını açıkça ifade ediyor.

Hz. Havva'nın yaratılışı ile ilgili Kur'an'da açık bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak müfessirler üç surede geçen, "***Nefs-i vahide***"(tek bir canlı varlık) ibaresinin tefsirini yaparken, o tek nefsin Hz. Âdem (a.s.) olduğunu ve ondan (kaburgasından) yaratılanın da, zevcesi Hz. Havva olduğuna hükmetmişlerdir. Ancak Kur'an-ı Kerim'de, Hz. Havva'nın kaburga kemiğinden yaratıldığına dair hiçbir bilgi verilmemektedir. Hz. Âdem'in yaratılmasından sonra Allah'ın yaratma kanunu, bir erkekle bir dişinin birleşmesi şeklinde tecelli etmektedir. Fakat bu ilahî kanunda bazen değişiklikler yapılmaktadır. Şüphesiz farklı yaratılışlar Allah'ın kudretini gösteren açık delillerdir. Nitekim Allah Hz. Âdem'i anasız ve babasız olarak topraktan, Hz. Havva'yı anasız ve babasız olarak Hz. Âdem'den, Hz. İsa'yı da babasız olarak Hz. Meryem'den yarattığı beyan edilmiştir. Böylece, yaratma sanatının birkaç şekilde tecelli ettiği anlaşılmaktadır.

Eğer insanlık Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın dışında bir varlıktan türemiş olsaydı, ayette "*Ve o ikisinden***" ifadesi yer almaz, onun yerine "***Onlardan ve diğerlerinden...***" şeklinde bir ifade yer alabilirdi.**

İnsan neslinin sadece Hz. Âdem ve Hz. Havva'dan yaratılarak devam ettiğini gösteren en büyük delil, Nisa Suresinin 1. ayetinde yer alan:

"*Ve her ikisinden de birçok erkek ve kadın üreten Rabbinize karşı sorumluluğunuzun şuurunda olun"* kısmıdır.

Eğer insanlık Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın dışında bir varlıktan türemiş olsaydı ayette "***Ve o ikisinden***" ifadesi yer almaz, onun yerine "***Onlardan ve diğerlerinden…***" şeklinde bir ifade yer alabilirdi.

Diğer taraftan Allah mahlûkatın her türüne ve her ferdine, o türe ve o ferde özel kabiliyetler taşıyan birer vücut vermiştir. Buna göre kâinatta hiçbir yaratık ezelden beri var değildir; her şey sonradan yaratılmıştır. Allah bir ayette şöyle buyuruyor:

"*Musa: Bizim Rabbimiz her şeyin yaratılışını takdir eden, sonra da onu yaratılış amacına yöneltendir, dedi*"[306]

Bir diğer ayette:

[305] Rum Suresi, 21. ayet.

[306] Taha Suresi, 50. ayet.

“*Şimdi sen kalkmış, seni toz-topraktan ve ardından bir damla sudan yaratan, sonra da seni yarattığı amacı gerçekleştirecek bir donanıma sahip kılarak adam eden Allah’ı inkâr ediyorsun öyle mi?*”[307] buyuruyor.

Bediüzzaman bu konuda özetle şöyle der:

Kur’an-ı Kerim, ihtira delilini (Allah’ın her şeyi yoktan var ettiğini ifade eden delili), yaratılışla ilgili ayetleriyle insanların zihnine yerleştiriyor. Demek istiyor ki: Müessir-i hakiki Allah’tır. Sebeplerde hakiki tesir yoktur. Sebepler, izzet ve azamet-i İlahiye’nin perdesidir. Ta ki, kudret elinin sıradan şeylerle irtibatı görünmesin. Çünkü her şeyde iki cihet vardır. Birisi mülk cihetidir; aynanın renkli yüzüne benzer. Bu yüzde zıtlıklar birleşebilir; çirkin olur, şer olur, hakir olur v.s. Sebepler bu yüzde vardır. İzhar-i azamet ve izzet-i kudret böyle ister. Diğeri melekût cihetidir; aynanın şeffaf yüzü gibidir. Bu yüzde her şey güzeldir ve burada sebeplerin tesiri yoktur. Allah’ın birliği bunu ister.[308]

İnsan Türünün Devam Etmesi

Şimdiye kadar gördüğümüz ayetler, insan türünün nesil itibariyle Hz. Âdem’e dayandığını ve topraktan yaratıldığını ifade etmektedir. Başka bir deyimle, insanlık Hz. Âdem ve Hz. Havva’ya dayanmaktadır ve insanın başka türle hiçbir ilgisi bulunmamaktadır.

Her insan müstakil birer varlıktır ve hiçbir tür insanlara kaynaklık etmemiştir.

Kur’an-ı Kerim insanın müstakil bir varlık olarak Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın neslinden geldiğini ve onların da topraktan yaratıldıklarını dile getirmektedir. Hiç şüphe yoktur ki, bugün dünyada hayatiyetlerini devam ettiren insanların nesli Hz. Âdem ve Hz. Havva’ya dayanıyor. Her insan müstakil birer varlıktır ve hiçbir tür insanlara kaynaklık etmemiştir. Ancak Hz. Âdem’in evlatları arasındaki ilk evlilik, farklı zamanda doğan kız kardeşlerle erkek kardeşler arasında yapılmıştır. Çünkü o gün için başka çare yoktu. Bu yüzden bugün için şer’an haram olan bir hüküm, o gün uygulama sahasına konmuştur. Çünkü kardeşler arasında yapılan nikâh

Hz. Âdem’in evlatları arasındaki ilk evlilik, farklı zamanda doğan kız kardeşlerle erkek kardeşler arasında yapılmıştır. Çünkü o gün için başka çare yoktu. Bu yüzden bugün için şer’an haram olan bir hüküm, o gün uygulama sahasına konmuştur.

[307] Kehf Suresi, 37. ayet.
[308] Nursi, B.S. Mesnevi-i Nuriye, s. 231, İstanbul, tarihsiz.

akdi tekvinî değil, teşri'î bir hükümdür ve zamanla değişebilen bir karakterdedir. Yani o gün için bu hükmü koyan Allah'tır ve Allah isterse bu hükmü yeniden kaldırabilir.

Bugün kardeşler arasında evlenmenin yasaklanmasının en büyük hikmeti, toplumda fuhşun ve ahlaksızlığın yayılmasını önlemektir. Oysa o gün henüz insan toplumu teşekkül etmemişti ve insanlık yeni üretilmekteydi. Dolayısıyla o gün için kardeşlerin evlenmesinde ahlakî bir engel de bulunmamaktaydı. Üstelik Allah'ın ortağı yoktur ve o istediği gibi hüküm vermekte serbesttir. Allah şöyle buyuruyor:

"(Şu kesindir ki,) ***Allah yasa koyar ve Onun yayasını kimse bozamaz***."[309]

"***Nihaî yargı yalnızca ve yalnızca Allah'a aittir***."[310]

"***O egemenlik ve otoritesine kimseyi müdahil etmez.***"[311]

Hz. İsa'nın Babasız Yaratılışı

Kur'an-ı Kerim İsa'nın yaratılış serüvenini anlattıktan sonra, babasız dünyaya gelen Hz. İsa ile topraktan yaratılan Hz. Âdem arasında bir benzetme yaparak şöyle buyurur:

Hz. İsa'nın babasız bir şekilde dünyaya gelmiş olması, Hz. Âdem'in topraktan yaratılmasına benzemektedir.

"*Allah katında İsa'nın durumu Âdem'in durumu gibidir. Allah onu toprak türünden yarattı; ardından ona: "*Ol*" dedi; o da oluş sürecine girdi. İşte bu gerçek sana Rabbin tarafından bildirildi; öyleyse tereddüt edenlerden olma*."[312]

Yani Hz. İsa'nın babasız bir şekilde dünyaya gelmiş olması, Hz. Âdem'in topraktan yaratılmasına benzemektedir. Allah her ikisini de yaratmak istediği zaman "***Ol***" demiş ve onlar da oluş sürecine girmişlerdir. "***Bizim emrimiz göz açıp kapamak gibi bir anlık iştir***"[313]ayetine rağmen bu ayette yer alan "***Ol***" emri, tedriciliği kaldıran bir emir değildir. Çünkü Allah'ın "***Ol***" emrinden sonra onlar da teşekkül sürecine girmişlerdir. Hz. Âdem toprağın muhtelif süreçlerinden, Hz. İsa da annesinin vücudundan yaratılmıştır. Buna Hz. Havva'nın, Hz.Âdem'in (a.s) vücudundan yaratılmış olmasını da ilave edebiliriz. Bu ayet insanlığa iki temel mesaj da getirmektedir. Birincisi, ayet, Hz. İsa'yı tanrılaştıranlara zımnî bir cevap taşıyor. Çünkü madem Hz. İsa Allah

---

[309] Rad Suresi, 13/41.
[310] Yusuf Suresi, 12/41
[311] Kehf Suresi, 18/26.
[312] Al-i İmran Suresi, 60-61. Ayetler.
[313] Kamer Suresi, 50. ayet.

tarafından yaratılmıştır; o halde yaratılmış olan bir mahlûk elbette ki ilah olamaz. İkincisi, Hz. İsa'nın babasız dünyaya gelmesini akıllarına sığıştıramayanlara cevap veriyor. Yani, Hz. İsa'nın yaratılışı, egemen olan neslin devamı sürecine aykırı olmakla birlikte Hz. Âdem'in yaratılışından farklı değildir. Başka bir deyimle ayet, sebepleri gözünde büyüten ve onlara gerçek tesiri verenlere diyor ki:

"*Görüyorsunuz ki, Allah istediği zaman taptığınız sebepleri ortadan kaldırabiliyor. İşte Hz. Âdem ile Hz. İsa'nın yaratılışı böyledir. Hep bir anne ile bir babadan meydana gelenlerden farklı olarak bu iki insan babasız dünyaya gelmişlerdir*."

Sonuç

Allah (c.c) kâinatta yarattığı mahlûkları iki türlü yaratıyor. Bir kısmı anidir; bir anda ve hiçbir sebep yok iken var ediliyorlar. Yeryüzündeki bütün hayatlar ve ruhlar böyledir. Allah her gün milyonlarca yeni hayatları ve ruhları yaratıyor. Şüphesiz yaratılan bu hayatlar kusursuz ve mucize sahibi bir yaratıcıyı göstermektedir. Tıpkı dünyaya hâkim olan ışığın güneşin varlığını açıkça gösterdiği gibi…

Diğer taraftan, yeni yeni hayatlar yaratıcının varlığına delil oldukları gibi, hayattan terhis anlamına gelen ölümler de yaratıcının varlığını gösteriyorlar. Çünkü ölenler, yeni gelecek hayatlara yer veriyorlar.[314]

Allah bir varlığı ilk olarak yarattığı zaman, basit bir maddeyi o varlık için bir tohum yapmış, sonra diğer fertlerini o tohumdan üretmeye başlamıştır.

Allah basit ve hakir olan elementler gibi şuursuz ve camit sebeplerden insan gibi çok mükemmel bir varlık yaratıyor. Kur'an-ı Kerim, insanın balçıktan yaratıldığını tekrar ile beyan ederek böyle basit bir maddeden bu kadar harika donanımlı bir varlığı yaratmanın bir mu'cize olduğuna dikkatleri çekiyor. Evet, insan yaratılış itibariyle mucizevî bir varlıktır. İnsanın donanımı içinde yer alan ve mercimek büyüklüğünde olan insan hafızasına bakalım: Yüz binlerce kitabı ve insanın tüm serüvenini içine alan insan hafızası doğrudan doğruya bir kudret mucizesi olduğu halde, bu mucizenin arkasında duracak ve ona kaynaklık edecek hiçbir maddi sebep görünmüyor. Bir sanat mucizesi olan insan hafızası bile, insanın doğrudan doğruya Allah'ın sanat eseri olduğunu akil sahiplerine ihtar ediyor. Bütün yumurtaları, çekirdekleri, insan ve hayvan tohumlarını insan hafızasına

[314] Nursi, Sözler, s. 716 vd.

kıyaslamak mümkündür. Kısacası, basit ve dağınık sebeplerin birleşmesiyle meydana gelen her mahlûk aslında birer mucizeden başka bir şey değildir.[315]

Ancak Allah bir varlığı (bir şeyi) ilk olarak yarattığı zaman basit bir maddeyi o varlık için bir tohum yapmış, sonra diğer fertlerini o tohumdan üretmeye başlamıştır. Nitekim insanı bir balçıktan yarattıktan sonra, insan neslinin bir erkek ve bir dişiden devam etmesini takdir etmiş ve yaratma yasası artık bu şekilde devam etmiştir. Eğer Allah isterse, hiçbir sebep olmadan da hiçten ve yoktan en mükemmel bir mahlûku yaratabilir.

Allah isterse, hiçbir sebep olmadan da hiçten ve yoktan en mükemmel bir mahlûku yaratabilir.

Ayrıca Allah her mahlûku müstakil birer varlık olarak yaratmıştır. Ancak her mahlûk, mükemmel oluncaya dek yaratma sürecinde bir takım olgunlaşma merhaleleri geçirmektedir. Yaratma sürecinde takip edilen merhalelere bakan inkârcılar, canlı türler arasında da geçişler olabileceğini iddia ederek insanın maymundan geldiğini ileri sürmüşlerdir. Kur'an bu iddianın asılsızlığını nazara vererek eşyayı ve eşyanın hareketlerini yaratanın Allah olduğunu vurgulamıştır.

---

[315] Nursi, Sözler, s. 720.

KUTSAL KİTAPLARDA İNSANIN YARATILIŞI

Dr. Öğr. Üyesi Selahattin ÇELİK
Kilis 7 Aralık Üniversitesi Coğrafya Bölümü
selahattincelik@kilis.edu.tr

Bu sonsuz kâinatta sayısız varlık yaratılmıştır. Hiç biri çirkin ve bozuk bir biçimde değildir. Her varlığın kendine has güzelliği vardır ve kendi yaratılış tarzı ile uyumludur. Belli bir hikmete göre yaratılan varlıklara en uygun biçim verilmiş ve en uygun keyfiyetlerle donatılmışlardır. İnsanda görmek ve işitmek için yaratılmış olan göz ve kulağın daha iyi, daha uygun bir yapıda düşünülmesi mümkün değildir. Aynı şekilde hava, su ve toprak da yaratılmış oldukları hikmetlere en uygun özelliklere sahip olarak yaratılmışlardır. Hiçbir kimse, herhangi bir yaratığın biçiminde ne bir kusur, ne de bir çatlak gösterebilir ve ne de o biçiminde herhangi bir değişiklik yapabilir. Yaparsa, fıtrata uymayan bu değişikliğin hemen sırıttığı ve yapanı aciz bıraktığı görülür.

Bu sonsuz kâinatta sayısız varlık yaratılmıştır. Hiç biri çirkin ve bozuk bir biçimde değildir. Her varlığın kendine has güzelliği vardır ve kendi yaratılış tarzı ile uyumludur.

İlk insanın yaratılışı ya da insanların ne zamandan beri yeryüzüne teşrif ettikleri hep merak konusu olmuştur. Bu konuda çok sayıda görüş ve teori ileri sürülmüş, hararetli tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle kutsal kitaplardaki bilgileri esas alan ve maneviyatı önemseyenlerle varsayımlar (teoriler) ileri süren evrimciler bu meselenin odağına oturmuşlardır. Kutsal kitaplarda ilk insan Hz. Âdem olduğu, kâinatta yer alan sayısız varlık gibi Allah tarafından var edildiği ve ilk kadın olan eşi Hz. Havva'nın da kendisinden yaratıldığı açık ve net bir şekilde belirtilmektedir. Yani

Kutsal kitaplarda ilk insan Hz. Âdem olduğu, kâinatta yer alan sayısız varlık gibi Allah tarafından var edildiği ve ilk kadın olan eşi Hz. Havva'nın da kendisinden yaratıldığı açık ve net bir şekilde belirtilmektedir.

ilk insan olan Hz. Âdem'den, İlk kadın olan Hz. Havva yaratılmış ve bu ilk çiftten de diğer insanlar türemiştir. Böylece insanlar günümüze kadar gelmiştir.

Kuran'da Hz. Âdem'in yaratılışı ile ilgili ayetlerde, Allah'ın irade ve kudretine özellikle dikkat çekilip, Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığı ve evrimle bir ilgisinin olmadığı belirtilmektedir. İnsanlık tarihi de evrimcilerin ileri sürdüğü kadar çok eskilere gitmemektedir. İnsanlığın ilk yayılış noktası Ortadoğu ve özellikle Mezopotamya ve Şam civarıdır. Yahudiler, apokrif kitaplarında Hz. Âdem'in İ.Ö. 3761-3760'ta yaratıldığını kabul ederler.[316] Ancak tahrif edilen kaynakları ve çeşitli varsayımları reddeden bazı bilim insanları, ilk insanın yaratılışı ile ilgili olarak 1400 küsur senedir bir harfi bile değişmeyen Kuran'da bildirilenlerden başka güvenilir bilgiye sahip olmadıklarını belirtirler[317].

Kuran'da Hz. Âdem'in yaratılışı ile ilgili ayetlerde, Allah'ın irade ve kudretine özellikle dikkat çekilip, Hz. Âdem'in topraktan yaratıldığı ve evrimle bir ilgisinin olmadığı belirtilmektedir. İnsanlık tarihi de evrimcilerin ileri sürdüğü kadar çok eskilere gitmemektedir.

İnsan, Allah'ın kâinatta yarattığı sayısız varlıklardan sadece birisidir ve yaratılmışların en şereflisidir. İnsanı yaratılmışların en şereflisi kılan ise, Allah'ın insana diğer varlıklardan farklı olarak verdiği nimetlerdir. Gerçekten de kendisine verilen akıl, irade, his ve sevgi, düşünce ve muhakeme, irade ve istek, ünsiyet (adaleti zulümden ayırabilme) ve bunların yanında şereflendiği İslam nimetiyle, insan yeryüzünde canlı ve cansız bütün varlıklar üzerinde kesin bir üstünlüğe sahiptir.

İnsanın en güzel bir şekilde yaratılışı ile ilgili olarak Kur'an'da birçok ayet vardır.

İnsanın en güzel bir şekilde yaratılışı ile ilgili olarak Kur'an'da birçok ayet vardır. Bunları bazıları şöyledir:

"*İncire, zeytine, Sina Dağı'na ve şu emin beldeye yemin ederim ki, biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik.*[318]

Bu ayetlerde Allah, insanı ruh ve beden kabiliyetleri bakımından canlıların en mükemmeli olarak yarattığını belirtmektedir. İnsan serbest iradesi ile ya bu kabiliyetlerini en güzel bir şekilde kullanarak, meleklerden bile üstün 'kâmil

[316] James Barr, p. 380.
[317] Bedir, A. Tevhidin Yurdu Kur'an-ı Kerim Atlası", Kaynak Yayınları, İstanbul. 2010, s. 28.
[318] Tin Suresi, 1-5.ayetler.

insan' olacak ya da en kötü bir şekilde kullanarak yaratıkların en aşağı mertebesinde, yani Kur'an'da geçen ifade ile 'esfel-i safilin' olarak yer alacaktır.

"*O, O'dur ki: Sizi yaratmıştır, öyle iken sizden kâfir de vardır ve sizden mümin de vardır ve Allah, ne yapar olduğunuzu hakkıyla görendir. Gökleri ve yeri hak ile yarattı ve size suret verdi de suretinizi güzel yaptı ve dönüş de ancak onadır.*"[319]

Buradan, Allah'ın insanı her yönüyle üstün meziyetlere sahip olarak yarattığı halde bir kısmının kendi akıl ve hür iradesiyle fıtratlarına uygun olmayan küfrü, bir kısmının da imanı seçtiği anlaşılmaktadır.

İlk İnsanın Yaratılışı

Kutsal kitaplara göre ilk insan ve ilk peygamber Hz. Âdem'dir. O, insanoğlunun atasıdır. Lakabı Ebul Beşer ve Ebu Muhammed'dir. Kur'an'da Allah'ın seçtiği kişiler arasında zikredilerek 'Safiyullah' (seçkin, temiz kul) unvanıyla anılmaktadır.[320]

Sahih olarak kabul edilen bir rivayette de Allah, Âdem'i yeryüzünün her tarafından alınan toprak örneklerinin birleşiminden yaratmıştır. Bu toprağın çeşitliliğinden dolayı da Âdem'in nesli değişik karakterler taşır.[321]

İlk insan olan Hz. Âdem'in yaratılışı Kuran ve Tevrat'ta geçer. Her iki kaynakta da topraktan yaratılarak ruh üflendiği ve böylece canlı bir varlık olduğu açıklanmaktadır. Kuran'da İlk yaratılışla ilgili ayetler şöyle geçer:

İlk insan olan Hz. Âdem'in yaratılışı Kuran ve Tevrat'ta geçer. Her iki kaynakta da topraktan yaratılarak ruh üflendiği ve böylece canlı bir varlık olduğu açıklanmaktadır.

"*Hani Rabbin meleklere demişti: 'Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan bir beşer yaratacağım*"[322].

"*Sizi çamurdan yaratan, sonra bir ecel belirleyen O'dur. Adı konulmuş ecel O'nun katındadır. Sonra siz yine kuşkuya kapılıyorsunuz.*"[323].

"*Yaratmaya başlayan, sonra onu tekrarlayan O'dur ki bu, O'nun için pek kolaydır. Göklerde ve yerde* (tecelli eden) *en yüce sıfat O'nundur. O, mutlak güç ve hikmet sahibidir. Allah,* (o yüce varlıktır) *ki sizi yaratmış, sonra rızıklandırmıştır; sonra O, hayatınızı sona erdirecek, daha sonra da sizi* (tekrar)

---

[319]Tegabün Suresi, 2-3.ayetler.
[320]Ali İmran Suresi, 33.ayet.
[321]Ebu Davud, 'Sünnet', 16; Tirmizi, 'Tefsir', 2/1; Müsned, IV, 400.
[322]Hicr Suresi, 28.ayet.
[323] Enam Suresi, 2.ayet.

*diriltecektir. Peki, sizin (*Allah'a eş tuttuğunuz) *ortaklarınız içinde bunlardan birini yapabilecek var mı? Allah onların ortak koştuklarından münezzehtir ve yücedir. Sizi güçsüz yaratan, sonra güçsüzlüğün ardından kuvvet veren ve sonra kuvvetin ardından güçsüzlük ve ihtiyarlık veren, Allah'tır. O, dilediğini yaratır. O, hakkıyla bilendir, üstün kudret sahibidir.*"[324]

Rabbimiz bu ayetlerde insanın yoktan var ettiğini, bunu yapmanın ise ona hiç zor gelmediğini, insanın cenin ve çocukluk döneminde nasıl zayıf ve çaresiz olduğuna, sonra gelişip gücünün zirvesine ulaştığına, daha sonra da nasıl ihtiyarlayıp tekrar güçsüz duruma düştüğüne dikkat çekerek, insanın yalnızca Allah'a kulluk etmesi gerektiğini hatırlatmaktadır.

İlk insan Hz. Âdem'in süzülmüş yapışkan, siyah sert balçıktan yaratıldığı Kuran'ın dört ayrı yerinde nüans farklarıyla açıklanmıştır.

"Allah, yaratmayı başlatır ki O, yarattığı her şeyi en güzel yapan ve insanı yaratmaya bir çamurdan başlayandır. Sonra onu iade eder, sonra da siz O'na döndürülürsünüz".[325]

Bir ayette de; "*Allah nezdinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona 'ol!' dedi ve oluverdi*" [326] denilerek bu iki peygamberin yaratılışlarındaki olağanüstü duruma işaret edilmektedir. Hz. Âdem'i topraktan, anasız ve babasız olarak yaratan Allah, Hz. İsa'yı da babasız olarak yaratmıştır. Bu ayet, Allah'ın kudretinin sonsuzluğu yanında, Hz. Meryem'in de iffetli olduğunu ifade etmektedir. Allah, yaratıp da bırakan değil devamlı olarak yaratıp kontrol edendir:

"(Allah) *İnsanı yarattı. Göklerde ve yerde bulunan herkes, O'ndan ister. O, her an yaratma halindedir.*"[327]

Yaratılış şekli de şöyle belirtilmektedir:

"*Andolsun ki biz insanı kuru bir çamurdan, şekillenmiş bir balçıktan yarattık. Yani insan cinsini başlangıçta biz vurulduğunda ses çıkaran kuru bir çiğ çamurdan, değiştirip dönüştürme ile özel bir şekilde yoluna konmuş kokar bir balçıktan yarattık*"[328]

Ayette geçen salsâl, su ile karıştırıldıktan sonra süzülüp kuru çamur haline gelmiş bulunan, yeryüzünün rutubetsiz olan tamtakır durumunu gösteriyor ki, tabiatı itibariyle bunda hayat düşünülemez. Bunun özellikle "salsâl" deyimi ile

[324] Rum Suresi, 27, 40, 54. Ayetler.
[325] Rum Suresi, 11.ayet; Secde Suresi, 7.ayet.
[326] Ali İmran Suresi, 3.ayet.
[327]Rahman Suresi, 3, 29.ayetler.
[328]Hicr Suresi, 15, 26.ayetler.

anlatılması, insanın, yeryüzünden bir tabiat eseri olarak ortaya çıkmasının mümkün olamayacağını tam bir açıklıkla anlatmak içindir. Öyle ya, tamtakır bir kuru çamurun tabiatı, hayata ne kadar zıttır. Tabiata kalsa bunda, insan veya hayvan şöyle dursun, bir otun bitme imkânı bile yoktur. Fakat şu bir gerçektir ki, bundan insan yaratılmıştır. Bu ise doğrudan doğruya Allah Teâlâ'nın kudretinin sanatına, ilim ve hikmetine apaçık bir delildir. Tabiat, kendine bırakılınca hiç değişmemesi gerekirken Allah Teâlâ onu yumuşatıp değiştirerek bir balçık haline çevirmiş ve o balçığa sanat ve hikmeti ile öyle bir sünnet (ilâhî kanun) vermiştir ki bununla insan yaratılışı için ilâhî kanunun meydana geldiği maya ortaya çıkmıştır.[329]

"*Gerçek şu ki, biz insanı katışık bir nutfeden* (erkek ve kadının dölünden) *yarattık; onu imtihan edelim diye, kendisini işitir ve görür kıldık. Şüphesiz biz ona* (doğru) *yolu gösterdik. İster şükredici olsun, ister nankör. Onları* (İnsanları) *biz yarattık; onların yaratılışını sapasağlam yaptık. Dilediğimizde* (kendilerini yok eder) *yerlerine benzerlerini getiririz*."[330]

Yaratılış şekli Kuran'ın daha birçok yerinde detaylarıyla açıklanmaktadır:

"*Ey insanlar, sizi tek bir nefisten yaratan, ondan eşini yaratan ve her ikisinden birçok erkek ve kadın türetip yayan Rabbiniz'den korkup sakının*."[331]

Bu ayet açık bir şekilde bütün insanların bir tek ana-babadan yaratıldığını belirtmektedir. İlk önce bir tek insanın (Hz. Âdem'in) yaratıldığı ve sonra bütün insanların birbirinden türeyip yeryüzüne yayıldığı açıklanmaktadır. Diğer bir ayette "*Andolsun, biz sizi yarattık, sonra size suret* (biçim, şekil) *verdik"*[332]denmektedir.

İlk insan Hz. Âdem'in süzülmüş yapışkan, siyah sert balçıktan yaratıldığı Kuran'ın dört ayrı yerinde nüans farklarıyla açıklanmıştır. Bu ilk yaratılış ayetinde insanın yaratılışında iki ayrı kanuna işaret ediliyor. Hz. Âdem'in süzülmüş çamurdan, fakat bizim bilmediğimiz bir kanunla yaratıldığı, O'ndan üreyen insanların ise bizim bildiğimiz biyolojik kanunlarla vücut bulduğu hatırlatılıyor. Yani insanın yaratılış safhaları, bilinen biyolojik ölçülere göre açıklanıyor, böylece yaratan yüce kudretin (Allah'ın) her şeyi belli plan ve kanunlara göre var kıldığı ana fikir mahiyetinde bildiriliyor.[333]

Yaratılıştan sonraki tekâmüle Kur'an'da şöyle işaret buyrulur:

---

[329]Yazır, M. H. Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, İstanbul 1990; Hicr Suresi, 26.ayet.
[330] İnsan Suresi, 2, 3, 28.ayetler.
[331] Nisa Suresi, 1.ayet.
[332] Bakara Suresi, 34.ayet.
[333] Celal Yıldırım, Kuran Tefsiri; Müminun Suresi, 12.ayet.

"*Ey insanlar eğer yeniden dirilmekten şüphede iseniz, şunu bilin ki, biz sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alakadan* (aşılanmış yumurtadan), *sonra uzuvları* (önce) *belirsiz,* (sonra) *belirlenmiş canlı et parçasından* (uzuvları zamanla oluşan ceninden) *yarattık ki size* (kudretimizi) *gösterelim. Ve dilediğimizi, belirlenmiş bir süreye kadar rahimlerde bekletiriz; sonra sizi bir bebek olarak dışarı çıkarırız. Sonra güçlü çağınıza ulaşmanız için* (sizi büyütürüz). *İçinizden kimi vefat eder; yine içinizden kimi de ömrün en verimsiz çağına kadar götürülür; ta ki bilen bir kimse olduktan sonra bir şey bilmez hale gelsin.*"[334]

Şunu önemle belirtmek gerekir ki, yaratılış belli bir gelişme safhası takip edebilir. Ancak bu gelişme hiçbir zaman İlâhî irade ve kudretin tesiri olmaksızın tabii bir tekâmül şeklinde olmamıştır.

Allah Teâlâ bu ayette, öldükten sonra tekrar dirilmeyi inkâr edenlere karşı, önce, insanın yaratılışının seyrini veciz bir şekilde ifade buyuruyor. Burada insanın nutfe, yani sperma halinden başlayarak dünyaya gelişine kadarki bu gelişimi açıklanmıştır. 'Alaka' kelimesi Arapçada ilişik, ilişki, kulp, sülük, tutunmak, yakalanmak, donmuş kan gibi manalarda kullanılmaktadır. İnsanın oluşumunda kullanılan 'alaka' kadının, sperm tarafından aşılanmış ve rahme yerleşmiş yumurtasıdır.[335]

"*Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı.*"[336]

Şunu önemle belirtmek gerekir ki, yaratılış belli bir gelişme safhası takip edebilir. Ancak bu gelişme hiçbir zaman ilâhî irade ve kudretin tesiri olmaksızın tabii bir tekâmül şeklinde olmamıştır. Yaratılış ile ilgili olan bütün Kur'an ayetlerinde Allah'ın irade ve kudretinin etkisine özellikle dikkat çekilmiştir:

"*Andolsun sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra da meleklere, 'Âdem'e secde edin' diye emrettik. İblis'in dışındakiler secde ettiler. O secde edenlerden olmadı.*"[337]

Bu ayette, "*sizi yarattık, sonra size şekil verdik, sonra meleklere, "Âdem'e secde edin dedik*" ifadesiyle Hz. Âdem'in birdenbire değil, bir süreç içerisinde yaratılmış olduğunu hatırlatmaktadır. Çünkü önce insanın esas maddesi yaratılmış, sonra ona insan şekli verilmiş, sonra duyularını kazanıp Âdem durumuna gelince, meleklere O'na boyun eğmeleri emredilmiştir. Hz. Âdem'in,

---

334 Hac Suresi, 5.ayet.
335 Komisyon, Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meali, TDVY, Ankara, 2014, s. 321.
336 Alak Suresi, 1-2.ayetler.
337 Araf Suresi, 11.yet.a

Allah'ın "Kün!" emriyle bir anda yaratılmış olması da Allah'ın kudreti dâhilindedir.[338]

Bu ayetlerden kesin olarak anlaşıldığı gibi insan yoktan var edilmiştir. Dolayısıyla bir dizi genetik adaptasyonlardan geçerek tekâmül etiğini iddia eden Darwin'in Evrim Teorisi reddedilmektedir.

İnsanın yaratılmasında şüphesi olanlara bir ayette şöyle seslenilmektedir:

"*Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa gökyüzünü yaratmak mı ki, onu Allah bina etti, onu yükseltip düzene koydu. Gecesini kararttı, gündüzünü ağarttı. Kahrolası insan! Ne inkârcıdır! Allah onu neden yarattı? Bir nutfeden* (spermadan) *yarattı da ona şekil verdi. Sonra ona yolu kolaylaştırdı.* (Ana karnından çıkmayı veya hayır ve şer yolunu seçmeyi kolaylaştırdı.) *sonra onun canını aldı ve kabre soktu. Sonra dilediği bir vakitte onu yeniden diriltir.*"[339]

Bu muazzam kâinatı yaratan, insanı yaratmadan aciz olamaz. "*İlk yaratmada acizlik mi gösterdik? Hayır, onlar yeni bir yaratma hususunda şüphe içindedirler. Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız.*"[340]

Bir insanın yaratılması ile bütün insanların yaratılması veya bir varlığın yaratılması ile bütün varlıkların yaratılması arasında, Yaratıcı açısından bir fark yoktur

Yaratılış ile ilgili olarak yapılan bütün bu uyarılara rağmen küfürde inat ederek böbürlenen, yeniden dirilmeyi inkâr edenlere şöyle seslenilmektedir:

"*İnsan görmez mi ki, biz onu meniden yarattık. Bir de bakıyorsun ki, apaçık düşman kesilmiş. Kendi yaratılışını unutarak bize karşı misal getirmeye kalkışıyor ve: 'Şu çürümüş kemikleri kim diriltecek?' diyor. De ki: Onları ilk defa yaratmış olan diriltecek. Çünkü O, her türlü yaratmayı iyi bilir. Yeşil ağaçtan sizin için ateş çıkaran O'dur. İşte siz ateşi ondan yakıyorsunuz. Gökleri ve yeri yaratan, onların benzerlerini yaratmaya kadir değil midir? Evet! Elbette kadirdir. O, her şeyi hakkıyla bilen yaratıcıdır. Bir şey yaratmak istediği zaman O'nun yaptığı 'ol' demekten ibarettir. Hemen oluverir. Her şeyin mülkü kendi elinde olan Allah'ın şanı ne kadar yücedir! Siz de O'na döneceksiniz.*"[341]

Bir insanın yaratılması ile bütün insanların yaratılması veya bir varlığın yaratılması ile bütün varlıkların yaratılması arasında, Yaratıcı açısından bir fark yoktur:

---

[338] Komisyon, Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meali, TDVY, Ankara, 2014, s. 143.
[339] Naziat Suresi, 27-29.ayetler.
[340] Kaf Suresi, 15-16.ayetler.
[341] Yasin Suresi, 77-83.ayetler.

"(İnsanlar!) *Sizin yaratılmanız ve diriltilmeniz, ancak tek bir kişinin yaratılması ve diriltilmesi gibidir. Unutulmasın ki, Allah her şeyi bilen ve görendir.*[342] Yani Yaratıcı kâinattaki bütün sesleri bir veya aynı zamanda işitir; hiçbir ses, bir diğer sesi duymasını engelleyecek kadar O'nun işitmesini sekteye uğratamaz. Aynı şekilde O, bütün kâinatı, içindeki bütün ayrıntısına varıncaya kadar, nesne olsun, olay olsun bir ve aynı zamanda görür ve hiçbir şey, başka bir şeyi görmesini engelleyecek kadar O'nun görüşünü sekteye uğratamaz. Aynı mükemmellik insanın yaratılışı ve yeniden yaratılışı için de söz konusudur. O, yaratılışın başlangıcından beri doğmuş ve kıyamete kadar da doğacak olan insanları aynı anda yeniden yaratmaya muktedirdir. Hiçbir insanın yaratılışı, O'nun aynı anda diğer insanları yaratmasını engelleyecek kadar O'nun yaratıcı gücünü sekteye uğratmaz. Çünkü O'nun için bir tek insanın yaratılışıyla milyarlarca insanın yaratılışı denktir, bir ve aynı şeydir.[343]

Allah, yaratılışın başlangıcından beri doğmuş ve kıyamete kadar da doğacak olan insanları aynı anda yeniden yaratmaya muktedirdir.

Hz. Âdem'in ilk insan olması esas olmakla birlikte, O'nun yaratılışıyla ilgili '*Yeryüzünde orayı fesada verip kan dökecek birini mi yaratacaksın?*'[344] Mealindeki ayette geçen 'halife' kelimesine bakılarak, yeryüzünde Âdem'den önce başka bir insan türü yaşamış olduğunu düşünmek yanlıştır. Çünkü bu kelime daha önceki bir insan topluluğunun yerini alma anlamına gelmeyip, Allah'ın vekili, yani yeryüzünde O'nun hükümlerini yaşatan, uygulayan, dünyayı imar eden ve eşyaya müessir olup, dünyadaki diğer canlı ve cansız her şeyi etki ve tesiri altına alan üstün varlık anlamındadır. Meleklerin, O'nun yaratılması konusundaki endişesi ise, kendileri masum sayıldığından, diğerlerinin günah işleyebileceklerini, bu fiilleri yapmadan önce 'ilmi İlahi'den öğrenmiş olmalarından kaynaklanmaktadır.[345]

Gerçekten sağlıklı düşünen bir insan, göklerin ve yerlerin de içinde bulunduğu bu sonsuz kâinatı yaratan ve bu kadar uzun süredir kusursuz, mükemmel bir şekilde idare eden yaratıcı için insanı yaratmak çok daha basit bir olay olduğunu hemen anlar.

---

[342] Lokman Suresi, 28.ayet,

[343]Mevdudi, E.A. Tefhimü'l Kur'an, İnsan Yayınları, İstanbul 1991, s. IV, 337.

[344]Bakara Suresi, 31.ayet.

[345]İbn-i Kesir, Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azim", Tah. Sami Muhammed Selame. 2. Baskı, DaruTaybe 1999. s. I, 6, 454.

"*Elbette göklerin ve yerin yaratılması, insanların yaratılmasından daha büyük bir şeydir. Fakat insanların çoğu bilmezler.*[346]

"*Şimdi sor onlara! Yaratma bakımından onlar mı daha zor, yoksa bizim yarattığımız (insanlar) mı? Şüphesiz biz kendilerini yapışkan bir çamurdan yarattık.*[347]

İşte Allah (başlangıçta bu şekilde yarattığı) insanı tekrar yaratmaya da kadirdir.

En Üstün Yaratık

İnsanın yaratıklar içinde çok özel bir yere sahip olduğunu belirten birçok ayet vardır.

İnsanın şan ve şerefi ve diğer varlıklardan üstünlüğü; Alllah'ın ona verdiği maddî, bedenî, ahlakî ve ruhî meziyetleri sayesindedir.

"*Biz gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık*"[348] ayetinde Yüce Allah, insanı ruh ve beden kabiliyetleri bakımından canlıların en mükemmeli olarak yarattığını belirtmektedir. İnsan, serbest iradesi ile ya bu kabiliyetlerini iyi kullanarak 'kâmil insan' olmakla meleklerden bile üstün olabilecek, ya da aksine yönelerek şuurlu varlıkların ve hatta diğer canlıların en aşağı mertebesinde 'esfel-i safilin' olarak yer alacaktır.

"*Biz, hakikaten insanoğlunu şan ve şeref sahibi kıldık. Onları, (çeşitli nakil vasıtalarıyla) karada ve denizde taşıdık; kendilerine güzel güzel rızıklar verdik; yine onları yarattıklarımızın birçoğundan cidden üstün kıldık*"[349]

Ayetinde de Allah Teâlâ, insanoğluna lütuf ve ikramının bir özetini vermekte ve onun âlemdeki özel yerine işaret etmektedir. Müfessirlere göre insanın şan ve şerefi ve diğer varlıklardan üstünlüğü; Allah'ın ona verdiği beden güzelliği, el, göz, kulak, burun gibi organlarını daha becerikli bir şekilde kullanması, konuşabilmesi, gülüp ağlayabilmesi, okuyup yazmasıdır. Bunun yanında başka birtakım varlıkları kendi hizmetinde kullanması, âletleri icat etmesi, olaylar arasındaki sebep sonuç alakasını görmesi ve bu sayede geleceğe yönelik programlar ve hazırlıklar yapması, iyi kötü, doğru yanlış, güzel çirkin, faydalı zararlı, adalet ve zulüm kavramlarının anlamlarını kavrayabilmesi; kısaca, maddî, bedenî, ahlakî ve ruhî meziyetleri haiz olmasıdır.[350]

---

[346] Mümin Suresi, 57.ayet.
[347]Saffat Suresi, 11. ayet.
[348] Tin Suresi, 4. ayet.
[349]İsra Suresi, 70. ayet.
[350] Komisyon, Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meali, TDVY, Ankara 2012, s. 273.

"*O, insanı bir damla sudan yarattı. Fakat bakarsın ki, (insan) Rabbine apaçık bir hasım oluvermiştir*.[351]

"*Sonra onun soyunu dayanıksız bir suyun özünden* (sülaleden*), basbayağı bir sudan üretmiştir. Sonra O'nu tamamlayıp ve düzeltip şekillendirip 'bir biçime soktu' ve O'na kendi ruhundan üflemiştir. Ve sizin için kulaklar, gözler, kalpler yaratmıştır. Ne kadar az şükrediyorsunuz*!"[352]

İnsanı bir nutfeden yaratmak ne büyük bir kudrettir.

O, insanı bir meniden yarattı. Düşünmeli ki bir nutfe, bir sperma damlası ne kadar değersiz bir sıvı, ne güçsüz ve zayıf bir şeydir? Ondan bir insan yaratmak ne büyük bir kudrettir. Maddesine bakınca böyle bir damla sümükten oluşan insan, yalnız yüce Allah'ın kudretiyle, Allah'ın ona üfürdüğü ruh ile duyu ve irade, konuşma ve fikirlerini açıklamaya sahip kuvvetli bir insan kılığına girer de bir de bakarsın o, bir damla spermadan yaratılan mahlûk apaçık bir mücadeleci kesilir. Kendini savunma yolunda çok konuşan bir tartışmacı ve mücadeleci haline gelir. Veya aslını unutur da yaratıcısına karşı açık bir düşman olur. Ona karşı ortak koşmaya, mantık ve felsefeden bahsetmeye kalkışır. Bundan dolayı bütün bu âlemde haksızlık yalnız insanlarda bulunur. Ve onun içindir ki, uyarı emri de insanlara yönelir.[353]

Ayetlerde insanların bir erkek ve bir kadından yaratılmakla beraber, farklı özelliklere sahip topluluklara ayrılmış olmaları konusuna da dikkat çekilmektedir.

"*Sizi topraktan yaratması, O'nun varlığının delillerindendir. Sonra siz,* (her tarafa) *yayılan insanlar oluverdiniz. Kaynaşmanız için size kendi cinsinizden eşler yaratıp aranızda sevgi ve merhamet peyda etmesi de O'nun (*varlığının*) delillerindendir. Doğrusu bunda, iyi düşünen bir kavim için ibretler vardır. O'nun delillerinden biri de, gökleri ve yeri yaratması, lisanlarınızın ve renklerinizin değişik olmasıdır. Şüphesiz bunda bilenler için* (alınacak) *dersler vardır*."[354]

Ayetlerde insanların bir erkek ve bir kadından yaratılmakla beraber farklı özelliklere sahip topluluklara ayrılmış olmaları konusuna da dikkat çekilmektedir.

"*Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan, size şekil verip te şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran Allah'tır. İşte Allah,*

---

[351]Nahl Suresi, 4.ayet.
[352] Secde Suresi, 8-9.ayetler.
[353] Yazır, M. H. Hak Dini Kur'an Dili, Azim Yayınları, İstanbul 1990; Nahl, 4.ayet.
[354] Rum Suresi, 20-22.ayetler.

sizin Rabbinizdir. Âlemlerin Rabbi Allah, yücelerden yücedir. Sizi topraktan, sonra meniden, sonra alakadan (yapışkan bir şeyden) *yaratan, sonra bebek olarak çıkaran, sonra sizi güçlü kuvvetli bir çağa erişmeniz, sonra da ihtiyarlamanız -ki içinizden daha önce vefat edenler de vardır- ve belli bir vakte ulaşmanız için sizi yaşatan O'dur. Umulur ki düşünürsünüz*.[355]

"Böylesi mükemmel nitelikleriyle bu harika insan ruhu, "dünyada hayvanlar gibi yaşayın" yahut "hayatı hayvanlar gibi orman yasalarına göre düzenleyin" diye bahşedilmedi size. Gözler verildi sizlere ki, nesneleri apaçık göresiniz, körler gibi yaşamayasınız. Kulaklar verildi sizlere ki, nesneleri dikkatle işitesiniz, sağırlar gibi yaşamayasınız! Kalpler verildi sizlere ki, hakikati anlayasınız, düşünce ve yaşayışta doğru yolu bulasınız. Hayvanî yönünüzü besleyip azdıracak şeyleri biriktirmek için tüm kabiliyetlerinizi seferber etmek yahut yaratanınıza karşı isyan programları, isyan felsefeleri hazırlamak için bahşedilmedi size bu kalpler. Bütün bu değeri takdir edilemez nimetlere mazhar olduktan sonra şirk ve ilhadı benimsediğinizde, kendinizde ilahlık vehmettiğinizde yahut düzmece tanrıların kulu haline geldiğinizde, şehvetinizin esiri olduğunuzda, Aslında Allah'a şunu demiş oluyorsunuz:

"Biz bu nimetlere layık değiliz. Sen bizi insan yerine bir maymun yahut bir kurt, bir timsah, bir karga olarak yaratsaydın yeriydi."[356]

İlk Kadının Yaratılışı

Hz. Âdem'in topraktan olan ilk yaratılışından sonra, Hz. Havva'yı da kendisinden yaratarak onları birbirlerine eş yaptı ve onları, diğer insanların yaratılışının müsebbibi kıldı. "*Sizi çifter çifter yarattık*.[357]

"*Allah sizi topraktan yarattı, sonra bir damla sudan* (meniden) *yarattı. Sonra sizi çiftler* (erkek ve dişi) *kıldı. O'nun bilgisi olmadan hiçbir dişi ne gebe kalır ne de doğurur. Bir canlıya ömür verilmesi de, onun ömrünün uzatılması da mutlaka bir kitaptadır. Şüphesiz bunlar, Allah'a kolaydır*."[358]

Ayetten anlaşılan, önce topraktan yaratılan kişinin Hz. Âdem olduğu, daha sonra meniden yaratılanların da diğer insanlar olduğudur. Her şeyin yazılı olduğu kitap ise, Allah'ın bilgisinin ve yapacağı işlerin tespit edildiği Levh-i Mahfuz'dur.[359]

---

355 Mümin Suresi, 64-67.ayetler.
356Mevdudi, Tefhimü'l Kur'an, s. IV, 357-358.
357Nebe Suresi, 8.ayet.
358Fatır Suresi, 11.ayet.
359 TDVY, Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meali, s. 426.

Âdem Aleyhisselam cennette tek başına yaşarken, Yüce Allah O'na bir uyku verdi. Sol eğe kemiklerinden birini alıp yerine et doldurdu. O daha uykudan uyanmadan Hz. Havva'yı ondan yarattı, Hz. Âdem kendisine verilen uykudan uyanınca başucunda bir kadının oturduğunu gördü. O'na kim ve ne olduğunu, niçin yaratıldığını sorduğunda, Hz. Havva, bir kadın olduğunu ve isminin Havva olduğunu ve onun kendisinden sükûnet bulması için yaratıldığını söyledi. Böylece Allah, Hz. Havva'yı Âdem Aleyhisselam'a eş yaptı ve onlardan insanlar yaratılmaya başlandı.[360]

Bu konudaki ayetler şöyledir:

"*Sizi tek bir nefisten yarattı, sonra ondan kendi eşini var etti ve sizin için davarlardan sekiz çift indirdi. Sizi annelerinizin karınlarında, üç karanlık içinde, bir yaratılıştan sonra* (bir başka) *yaratılışa* (dönüştürüp) *yaratmaktadır. İşte Rabbiniz olan Allah budur, mülk O'nundur. O'ndan başka ilah yoktur. Buna rağmen nasıl çevriliyorsunuz?*"[361]

"*Onda 'sükûn bulup durulmanız' için, size kendi nefislerinizden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet kılması da, O'nun ayetlerindendir. Şüphesiz bunda, düşünebilen bir kavim için gerçekten ayetler vardır*.[362]

Kitab-ı Mukaddes'te ise ilk kadının yaratılışı şöyle anlatılmaktadır:

'*Ve Rab Allah, yerin toprağından Âdem'i yaptı ve O'nun burnuna hayat nefesini üfledi, Âdem yaşayan bir canlı oldu… Ve Rab Allah, Âdem'den aldığı kaburga kemiğinden kadını yarattı ve onu Âdem'e getirdi… Ve Âdem ve karısı ikisi de çıplaktılar ve utançları yoktu*.[363]

Prof. Dr. Ahmet Bedir ilk kadın Hz. Havva'nın yaratılmasıyla ilgili olarak şu bilgileri vermektedir:

İlk kadın, Hz. Âdem'in zevcesi ve insan neslinin annesi olan Havva, Tevrat'ta Havvâh, Eva, Heva ve Eve olarak geçer. Rivayetlerde Âdem, O'nu ilk gördüğünde Havva adını vermiştir. 'Havva' ismi Kuran'da doğrudan geçmeyip 'Âdem'in zevcesi' olarak tanıtılır. Nisa Suresi birinci ayetinde belirtildiği gibi, ilk merhalede insanın eşi müstakil yaratılmayıp, insanın kendisinden yaratılmıştır. Böylece insanın ilk çoğalması mucizevî bir şekilde meydana gelmiştir. Bir mucize olarak gerçekleşirken bu vaka, günümüzde Genom projelerine ciddi bir ilham kaynağıdır. Diğer semavi kitaplar da Havva'nın eşinden yaratıldığı hususunu kabul ederler.[364,365]

---

[360] Köksal, M. A. Peygamberler Tarihi, TDVY, Ankara 1990, s. 34.
[361]Zümer Suresi, 6.ayet.
[362] Rum Suresi, 21.ayet.
[363]Kitab-ı Mukaddes, Yaratılış-Tekvin, 2: 7-25.
[364] Tekvin Suresi, 18-23.ayetler.

Bütün âlimlerin ittifakıyla, Hz. Âdem'in eşi Havva, Hz. Âdem'den yaratıldı. Hz. Âdem'de olduğu gibi, Havva'nın da yeryüzünde mi, yoksa cennette mi yaratıldığı ihtilaflıdır. O'ndan yaratılış keyfiyeti ise değişik yorumlara yol açmıştır.

Âdem Aleyhisselam, cennette uykuda iken Havva, Âdem'in nefsinden,[366] O'nun tabiatından veya O'nun eğe kemiğinden yaratıldı. Uyanınca başı ucunda Havva'yı gördü. Havva, bir canlıdan yaratıldığı için bu adı almıştır.[367]

Hz. Âdem ve Havva'nın Cennet'te ne kadar süre kaldığı da bilinmemektedir. Kimi öğle ile ikindi arası bir süre kaldığını söylerken, kimileri de farklı zaman dilimlerini ileri sürmüşlerdir. Bir rivayette ise, dünyadaki zamana göre 130 veya 250 yıl kalmıştır.[368] Yasaklı meyveyi yedikten sonra cennette ne kadar kaldığı ise bilinmemektedir.

Eşinin Hz. Âdem'den nasıl yaratıldığı konusunda kesin ve ayrıntılı bir bilgiye sahip değiliz. Müfessirler, genellikle Hz. Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığını söylerler. Kitab-ı Mukaddes'te de aynı bilgi vardır. Hatta Talmud O'nun Hz. Âdem'in 13. kaburga kemiğinden yaratıldığını belirtir. Kaburga kemiğinden yaratıldığı semavi dinlerle beraber, birçok kültürde de mevcut olmasına rağmen, Kuran'da net bir bilgi yoktur.

Cennetten indirildikten sonraki hayatı hakkında Kuran ve Kitab-ı Mukaddes dışındaki kitaplarda geniş malumat vardır. Bunlara göre, Havva Dicle sularında 37 gün, Âdem ise Eden ırmağında 40 gün kalır. Eden ile Fırat ve Dicle havzası yani Mezopotamya kastedilmektedir. İslami kaynakların çoğunluğuna göre Hz. Âdem, Hindistan'a, Havva'da Cidde'ye iner, Müzdelife ve Arafat'ta buluşup bir araya gelirler. Hz. Âdem ve Hz. Havva bir rivayete göre cennette evlenir, bir rivayete göre de cennetten ayrılışlarının 223. gününde evlenirler. Hz. Havva ağrılı bir doğum ile Kabil'i (Kain) ve aynı batından olan kız kardeşi Aklima'yı (Luva), ardından Habil ve Lebuda'yı (Aklejan) dünyaya getirir. Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın her hamilelikte iki çocuk olmak üzere birçok nesilleri olur. Şit Aleyhisselam ise, Habil'in öldürülmesinden sonra tek olarak dünyaya gelir. Hz. Âdem ile Hz. Havva Habil'in öldürülmesinden dolayı 100 yıl yas tutarlar.

Hz. Havva, Hz. Âdem'den bir yıl sonra vefat etmiş ve vefat ettiğinde El-Halil (Hebron) Harem-i Şerif'e (Makpela Mağarası) gömülmüşlerdir.

---

365 Ahmet Bedir, Tevhidin Yurdu Kur'an-ı Kerim Atlası, 28, 560.
366 Nisa Suresi, 1.ayet.
367 İbn-i Asakir, VII, 402; Taberi-Tefsir, Muhammed b. Cerir et-Taberi. (2000). Camiü'l Beyan an Tefsir-i Ayi'l-Kur'an, I, 513.
368 Dürrül-Mensur, 1, 127.

İslami kaynakların dışındaki bilgilere göre, Nuh tufanında, Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın cesetleri gemiye alınarak, Âdem'inki, bugün Kudüs'te Kıyam Kilisesi'nin yerine defnedilir. Hz. Havva'nınki ise Beytüllahim'e, Mesih'in doğduğu mağaraya götürülür. Gerçek olan şu ki, bunların metfun bulundukları yer kesin olarak bilinmemektedir. Cidde'de 1928'e kadar, boyu 400, eni 7 ayak genişliğinde Havva'nın mezarı olduğu söylenen bir türbe mevcuttu. Suudi idaresi bunu kaldırttı. Şimdi bu kabrin yerinde Makbaratü Ümmüna Havva (Annemiz Havva Kabristanı) mevcuttur. Hz. Peygamber'in, 'kadınlardan Havva, Asiye, Musa'nın Annesi ve Hz. Meryem olmak üzere dört kadın peygamber vardır' sözüne dayanarak Eş'ari, Hz. Havva'nın da bir peygamber olduğunu beyan etmiştir.[369]

Hz. Âdem ve Yaratılış Gerçeği

Canlılık, tesadüfen hâsıl olmamıştır, bilinçli bir biçimde var edilmiştir. Diğer bir deyişle yaratılmıştır. Yani tüm canlı varlıklar, üstün bir güç, bilgi ve akıl sahibi Yaratıcının tasarlamasıyla var olmuşlardır. Yaratıcı yarattığı her şeyi bir hikmet ve sebep ile yaratmıştır. Yani öylesine, iş olsun diye, boşu boşuna bir yaratma söz konusu değildir. İnsan da yaratılmış bir varlıktır. İnsanın fiziki ve ruhi yapısı kusursuz bir yaratıcı tarafından tasarlanıp yaratıldığının delillerindendir.

Canlılık, tesadüfen teşekkül etmemiş, bilinçli, şuurlu ve iradeli bir biçimde yaratılmıştır.

Ölüm ise bu yaratılışın başka bir delilidir. Son kutsal kitap Kur'an'da bu görüşü destekleyen çok sayıda ayet vardır. Bu gerçek yalnızca bir inanç biçimi değil; akıl, mantık ve bilimin vardığı ortak bir sonuçtur. Halik (Yaratıcı) olan Allah, yaratıp bırakan da değildir. O, sürekli olarak yaratma özelliğine sahiptir:

Halik (Yaratıcı) **olan Allah, yaratıp bırakan da değildir. O, sürekli olarak yaratma özelliğine sahiptir**

"*Halkı sürekli yaratmakta olan, sonra onunla iade edecek ve sizi gökten ve yerden rızıklandıran mı? Allah ile beraber başka bir ilah mı? De ki: Eğer doğru söyleyenler iseniz, kesin delilinizi getiriniz.*"[370]

Evrimcilerin ortaya attığı iddialardan biri de insanın maymundan geldiğini ileri sürerek yaratılış gerçeğini insanlardan gizlemeleridir. Yaratılan kâinatta bir tekâmül ve gelişme şüphesiz ki vardır. Ancak bu tekâmül ve gelişme inkârcıların sandığı gibi veya olmasını istediği gibi, bir türden diğer bir türe geçiş şeklinde

[369]Ahmet Bedir, Tevhidin Yurdu Kur'an-ı Kerim Atlası, 28, 560.
[370]Neml Suresi, 64.ayet.

değildir. Aynı türler arasında bir değişme ve gelişme söz konusudur. Yaratıcı onları birbirinden yaratmaktadır. Her çeşit hayvan ve bitki türünün yapısı ve düzeninde mükemmel bir mekanizma yerleştirilmiştir. Hayvan ve bitki fertlerinin yaratılışlarında, kendilerine has bu özellikleri değişmez.

Modern genetik bilimcilerin bu konudaki gözlemleri, önümüze gerçekleri sunuyor. Bunlara göre her bitkiye, sadece kendi türünü üretme kabiliyeti verilmiştir. Öyle ki, her nesil kendi türünün tüm farklı özelliklerine sahip olur. Özel yapıları bakımından her türün fertleri, diğer bütün fertlerden ayrılır, farklı olur. Türlerin bekası için gerekli olan bu unsur ve üreticilik, bütün canlı ve bitkilerin her hücresinde ayrı ayrı vardır. Harikalara vesile olan bu genler, ancak güçlü mikroskoplarla görülebilir. Bu ufacık harika mühendis, bitkinin gelişmesini özellikle kendi farklı türü istikametinde olmasını temin eder. Dünyanın her yanında, buğday tanesinden elde edilenin yine buğday tanesi olması bundandır. Nitekim dünyanın hiçbir ikliminde ve hiçbir yerinde bir buğday tohumunun cinsinden, bir fasulye veya patates elde edildiği görülmemiştir. İnsan ve hayvan türleri için de durum aynıdır.

Her çeşit hayvan ve bitki türünün yapısı ve düzeninde mükemmel bir mekanizma yerleştirilmiştir. Hayvan ve bitki fertlerinin yaratılışlarında, kendilerine has bu özellikleri değişmez.

Hayatın ne olduğunu, nasıl ve nereden geldiğini, insan kendi bilgisi ile keşfedemez.

Yaratma işinin bizatihi kendisi bile başlı başına cevaplanması gereken bir sorudur diyen Mevdudi bu konuda şunları söyler:

Hayatın ne olduğunu, nasıl ve nereden geldiğini, insan kendi bilgisi ile keşfedemez. Cansız maddenin sadece bir araya getirilip düzenlenmesiyle bizatihi hayat denilen gerçek ortaya konamaz. Bilimsel olmamasına rağmen İlah tanımazlar, varlık için gerekli temel maddelerin, rastgele uygun oranlarda bir araya geldiği zaman, hayat denilen olgunun varlık olarak ortaya çıkacağını sanırlar, yeter ki, şansın matematiksel kanunu buna el vermiş olsun. Yine de böyle bir şeyin meydana geliş imkânı sıfırdır. Laboratuvarlarda cansız bir maddeden deneme yolu ile canlı bir varlık meydana getirmek üzere şu ana kadar yapılan bütün teşebbüsler, mümkün olan her türlü ihtimamın da gösterilmesine rağmen tam bir başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Neticede meydana getirilen şey, sadece canlı hücrenin temel yapısını teşkil eden DNA'dır. Bu ise hayatın özü ve fakat hayatın bizatihi kendisi değildir. Hayat olayı bugün bile, bilimsel olarak izah edilemeyen

bir mucizedir. Bu noktada yaratılışın, ancak Yaratıcı'nın iradesi, emri ve tasvirinin bir sonucu olduğunu söylemenin ötesinde bir şey denilemez.

İnsanoğlu şu ana kadar yeryüzünde, yüz binlerce bitki ve hayvan türü keşfetmiş bulunuyor. Bunların tümü, yapısı ve özel karakterleri bakımından son derece açık ve kesin olarak birbirinden tamamen farklıdır. Ayrıca sahip oldukları farklı yapılarını, bilinen ilk zamandan beri öyle ısrarla sürdürmektedirler ki, hiçbir Darwin taraftarı buna, bir olan 'Allah'ın yaratıcı planının bir neticesi' olduğu şeklindeki itiraf dışında herhangi bir akli izah getiremez. Bir türün yapısı ve şeklini değiştiren ve başka bir türün yapı ve özelliklerini ona kazandırmış olan bir bağ, şu ana kadar keşfedilmemiştir. Varolan hiçbir türün hiçbir mensubu, kendi türünden farklı özellikler taşımaz. Yaratma işini yapan, sayısız farklı şekilleri ile hayatı ihsan eden hakîmane düzenleyici, yaratma işine planlayıcı olan, üstün bir varlık vardır.[371]

İnkârcılar, insanları: '*Nasıl olsa hayvandan gelmişiz. Ölünce de toprak olacağız. O halde bu dünyada yiyelim, içelim, eğlenelim. Hakkımız olsun veya olmasın, her şeyden gönlümüzce yararlanalım, hiçbir hak ve hukuk kuralı, ahlaki ve insani değeri tanımayıp hep kendi menfaatimizi ön planda tutalım*' düşüncesine sevk etmektedirler. Kuran'da bu konuda şöyle denilmektedir:

"O, sizi tek bir nefisten yaratandır. (Sizin için) *Bir karar* (kalış) *ve emanet* (olarak konuluş) *yeri vardır. Kavrayabilen bir topluluk için ayetleri birer birer açıkladık.*"[372]

Yani anlayış sahibi olanlar, insanlığın yaratılışında ve doğumundan ölümüne kadar, insan hayatının çeşitli aşamalarında erkeğe ve kadına biçilen farklı fonksiyonlarda gerçekliğin hikmetlerini bulabilirler. Fakat hayvanlar gibi yaşayıp, nefsanî tutkuları peşinde koşanlar bu ayetlerde (hikmetlerde) görmeye değer bir şey bulamazlar.

Yaratıldıklarından bugüne kadar hiçbir hayvan ve bitkinin, fiziksel benzerlikleri olmasına rağmen, gelişerek kendi cinsinden başka bir hayvan veya bitkiye dönüşmemiştir. Kedi, köpek, at, eşek, deve, maymun v.b. gibi bütün çeşitleriyle hayvanlar ancak kendi cinslerini devam ettirdiği gibi, buğday, arpa, pirinç, nohut, fasulye gibi bütün çeşitleriyle bitkiler de ancak kendi cinslerini devam ettirmişlerdir. Yani hiçbir zaman kediden köpek doğduğu veya buğday ekilen yerden pirinç

Bugüne kadar hiçbir hayvan ve bitkinin, fiziksel benzerlikleri olmasına rağmen, gelişerek kendi cinsinden başka bir hayvan veya bitkiye dönüşmemiştir.

[371]Mevdudi, Tefhimü'l Kur'an, IV, 133-134.
[372] Enam Suresi, 98.ayet.

biçildiği görülmemiş ve duyulmamıştır. Her çekirdek, her tohum, her tür ancak ve ancak kendi cinsinin özelliğini sürdürdüğü gibi, insan da ancak kendi türü olan insanın özelliklerini taşır. Hiçbir zaman bir insan kurt veya maymun doğurmadığı gibi, kendisinin de bir kurda veya maymuna dönüştüğü görülmemiştir. Ancak Yüce Allah istediğinde, gazabını hak eden bazı kavimleri aşağılık mahlûklara dönüştürerek cezalandırabilir:

"*Onlar, sakındırıldıkları şeyi yapmada ısrar edip başkaldırınca, onlara: 'Aşağılık maymunlar olunuz' dedik.*"[373]

Kur'an'ın "*Aşağılık maymunlar olun*" ifadesi, bunun fiziksel bir değişme olduğuna işaret eder.

Yasağı çiğnedikleri için aşağılık maymunlara çevrilmelerine sebep olan meşhur 'Cumartesi Yasağı'nı biraz daha açmakta fayda vardır. "Yahudi kabilelerinden bir grup, Cumartesi Günü'ne saygı göstermediği için dejenere edilip domuz ve maymun şekline konulmuşlardır. Olayın ne olduğu konusunda görüş ayrılıkları vardır. Bazıları onların fiziksel olarak maymuna çevrildikleri görüşündedirler; bazıları ise onları o zamandan itibaren maymun gibi davranmaya başladıklarını söylerler. Maymuna çevrilme keyfiyeti, yaygın görüşe güre tam bir maymuna dönüşmedir. Kimi de bu dönüşümü, mesh olmaktan (dönüşmekten) kinaye yolu bir dönüşüm kabul edip, Yahudilerin ahlaki yozlaşma ve deformasyona uğramak suretiyle maymuna dönüştüklerini savunmuştur.[374]

Kimine göre onların vücutları maymuna çevrilmiş, azabın en şiddetlisini çekmeleri için zihinleri insan olarak bırakılmıştır.[375]

Bir başka görüş ise şöyledir:

"Bir insanın şeklinin değiştirilip hayvan şekline konmasına 'mesh' denir. Eski milletlerde bu değişme olurdu. Bu, insanların bozulması sonucu Allah tarafından verilen bir ceza idi. Ancak bunun hakiki olarak insanın maymun biçimine sokulması mı, yoksa ahlaken bozulup maymun gibi taklitçilik ve aç gözlülük durumuna düşürülmesi mi olduğu hakkında görüş ayrılığı vardır. Eğer ayet, ahlaki bir bozulmaya işaret ise, bu her zaman her millette olabilir. İnsanlar nefislerinin zebunu oldukları zaman şeklen değil, huy itibariyle herhangi bir hayvanın kılığına girmiş olurlar."[376]

Bir başka ayette de yine Allah'ın emirlerine karşı gelenlerin akıbeti ve kendilerinden sonra gelenlere bir ibret vesikası oluşları şöylece belirtilmektedir:

---

[373] Araf Suresi, 166.ayet.

[374]Taberi, Tefsir, I, 333.

[375]Mevdudi, Tefhimu'l Kur'an, I, 73.

[376] Komisyon, Kur'an-ı Kerim Açıklamalı Meali, 160.

"*Andolsun, sizden Cumartesi* (günü) *yasağı çiğneyenleri elbette biliyorsunuz. İşte biz, onlara: 'Aşağılık maymunlar olun' dedik. Bunu, hem çağdaşlarına, hem sonra gelecek olanlara 'ibret verici bir ceza', takva sahipleri için de bir öğüt kıldık.*"[377]

Ayetlerde, İsrail oğullarından sürekli bir ahit ve "*Benimle sizin aranızda nesiller boyu sürecek bir işaret' olmak üzere Sebt'e* (Cumartesi Yasağı) *uymaları istenmişti. Buna göre, "altı gün iş yapılabilir; fakat yedinci gün Rab'ba mahsustur ve Sebt günüdür. Kim Sebt Günü iş yaparsa, mutlaka öldürülecektir*"[378].

Fakat İsrailoğulları dinî ve ahlakî yönden bozulunca bu yasağı açıkça çiğnemeye ve cumartesi günü iş yapmaya başladılar. Allah, Beni İsrail'den kötülükte şuurlu olarak ısrar edenleri önce maymun kılığına sokmuş, sonra da onları helak etmiştir. Bunun, insanların aslının maymun olduğu iddiasıyla bir ilgisi yoktur.

Araf Suresi 163. ayette de Cumartesi Yasağı ve buna uymayanların domuza çevrildiklerinden şöyle bahsedilmektedir:

"*Onlara, deniz kıyısında bulunan şehir halkının durumunu sor. Hani onlar cumartesi gününe saygısızlık gösterip haddi aşıyorlardı. Çünkü cumartesi tatili yaptıkları gün, balıklar meydana çıkarak akın akın onlara gelirdi. Cumartesi tatili yapmadıkları gün de gelmezlerdi. İşte böylece biz, yoldan çıkmalarından dolayı onları imtihan ediyorduk.*[379]

Kur'an-ı Kerim ayetlerinde görüldüğü gibi, evrimcilerin ısrarla iddia ettiği, 'maymunun zamanla evrimleşerek insanlaştığı' tezi tamamen gerçek dışı bir hayal ürünüdür.

Daha sonraki ayetlerde de:

"*Onlar kendilerine yapılan uyarıları unutunca, biz de kötülükten men edenleri kurtardık, zulmedenleri de yapmakta oldukları kötülüklerden ötürü şiddetli bir azapla yakaladık. Kibirlenip te kendilerine yasak edilen şeylerden vazgeçmeyince onlara: 'Aşağılık maymunlar olun' dedik.*"[380]

Yahudi şeriatında cumartesi haftalık tatil günü olup o gün çalışmak ve dolayısıyla avlanmak yasaklanmıştır.[381]

---

377 Bakara Suresi, 65–66.ayetler.
378 Çıkış, 31/ 12–17.
379 Araf Suresi, 163.ayet.
380 Araf Suresi, 165-166.ayetler.
381 Çıkış, 20/ 8–11.

Ashab-ı Sebt ise, Sebt gününün icaplarını ihlal ettikleri için gençleri maymun, ihtiyarları ise domuz suretine çevrilerek cezalandırılmış olan Yahudilerdir. Ashab-ı Sebt ile ilgili; "*Ey ehli kitap! Biz, birtakım yüzleri silip dümdüz ederek arkalarına çevirmeden yahut onları, Cumartesi Adamları gibi lanetlemeden önce* (davranarak), *size gelenleri doğrulamak üzere indirdiğimize* (kitaba) *iman edin; Allah'ın emri mutlaka yerine gelecektir*"[382] ayetinde geçen 'Sebt', Yahudilerce mukaddes olan cumartesi günüdür.[383]

Âlimler, maymun haline getirilen bu kimselerin bu halde kalıp kalmadığı, maymunların bunların neslinden olup olmadığı ve bunların helak olup, nesillerinin sona erip ermediği gibi konularda ihtilaf etmişlerdir.[384]

Ne Kur'an'ı Kerim, ne de hadisi şerifler insan suretinden maymuna dönüşenlerin neslinin devam edip etmediğine dair bir açıklama yapmaz.[385]

Cumartesi yasağını çiğneyenlerin meshi konusunda Hasan basri Çantay, bunların üçgünden fazla yaşamadığına dikkati çeker:

Cenab-ı Hak, Cumartesi günleri çalışmayı İsrail oğullarına yasak kılmıştır. Onlar bu yasağa uymayınca, Eyle kasabasında bu hadise meydana gelmiştir. Bu değişme hakkında iki görüş vardır. Birisi, bunların sadece ahlak yönünden maymun şekline getirildiğidir. Diğeri de suret olarak maymun şekline dönüştürüldükleridir. Zaten o insanlar bu olaydan sonra fazla yaşmamışlar, üç gün sonra ölmüşlerdir. Yani hadise, bir beldede (Eyle kasabasında) meydana gelmiş ve maymun şekline dönüştürülen insanlar üç gün sonra ölmüşlerdir[386].

Kuran Kerim ayetlerinde görüldüğü gibi, evrimcilerin ısrarla iddia ettiği, 'maymunun zamanla evrimleşerek insanlaştığı tezi' tamamen gerçek dışı bir hayal ürünüdür. Maymunun insanlaştığına dair, insanlık tarihi boyunca hiçbir ize rastlanmadığı gibi, herhangi bir hayvan cinsinden başka bir hayvan cinsinin, herhangi bir bitki cinsinden de başka bir bitki cinsinin türediğine dair hiç bir örneğe de rastlanmamıştır. İnsanın aşağılık maymunlara dönüştürüldüğü ise şeklen mi yoksa davranış özellikleri bakımından mı olduğu tartışma konusu olmuştur.

---

[382] Nisa Suresi, 47.ayet.

[383]Taberi, Tefsir, XI, 91.

[384] Razi, Tefsir, XI, 126-127.

[385] Ahmet Bedir, Tevhidin Yurdu Kur'an-ı Kerim Atlası, 89-90.

[386] Çantay, B. H. Meâlî Kerim. C.1. s.25.

Sonuç

İlk insan olan Hz. Âdem herhangi bir canlıdan tekâmül suretiyle değil, topraktan ve tamamıyla bağımsız insanın ilk atası olarak yaratılmıştır. Yeryüzünde öteki bütün canlı cansız varlıkların aksine, yükümlü ve sorumlu tutulan ve bunun için gerekli olan manevî, ahlakî, zihnî ve psikolojik kabiliyetlerle donatılmış bir varlık olduğu kutsal kitaplarda tartışmaya yer vermeyecek şekilde kesin ve net olarak açıklanmıştır. Bundan dolayı insanın yaratılışının bu müstesna özelliğini reddederek onu diğer canlılar seviyesine indiren teorileri gerçeklerle bağdaştırmak asla mümkün değildir.

Aslı bozulmamış tek kutsal kitap olan Kur'an'da insanın ilk suretinin çürümüş topraktan yaratıldığı ve kuruduktan sonra ona ruh üflendiği anlaşılmaktadır. Bu şekilde Kur'an: insanın bir dizi genetik adaptasyonlardan geçtiğini iddia eden Darwin'in Evrim Teorisini reddetmektedir. Bu sebeple, bazı çağdaşlaşmış tefsircilerin yaptığı gibi, bu teoriyi Kur'an'a dayandırmak saçma olacaktır.

Hz. Âdem herhangi bir canlıdan tekâmül suretiyle değil, topraktan ve insanın ilk atası olarak yaratılmıştır.

Ayrıca Kuran'da birçok yerde insanlara: '*Ey Âdemoğulları'* diye hitap edilmektedir. Bu ifade ile bütün insanların Hz. Âdem'den geldiği açık bir şekilde belirtilmektedir. Yine Kuran ayetlerinde Hz. Âdem'in ilk insan, yani Ebul Beşer (İnsanların Babası), Hz. Havva'nın ise Ümmül Beşer (İnsanların Anası) olduğu ayrıntılarıyla açıklanmaktadır. İnanç cephesinde, bu konuda bazı düşünürler zaman zaman şüphelere düşmüş ancak gayet açık ve kesin ayet ve hadisler karşısında kendilerini derhal frenlemişlerdir. İnkâr cephesinde ise, insanın kökenini insandan başka nesnelerde arama gayretleri her zaman sonuçsuz kalmıştır.

Başlangıcından bugüne kadar hiçbir hayvan ve bitkinin, fiziksel benzerlikleri mümkün olmasına rağmen, gelişerek kendi cinsinden başka bir hayvan veya bitkiye dönüşmemiştir. Kedi, köpek, at, eşek, deve, maymun gibi bütün çeşitleriyle hayvanlar ancak kendi cinslerini devam ettirdiği gibi, buğday, arpa, pirinç, nohut, fasulye gibi bütün çeşitleriyle bitkiler de ancak kendi cinslerini devam ettirmişlerdir. Yani hiçbir zaman kediden köpek doğduğu veya buğday ekilen yerden mısır biçildiği görülmemiş ve duyulmamıştır. Her çekirdek, her tohum, her tür ancak ve ancak kendi cinsinin özelliğini sürdürdüğü gibi, insan da ancak kendi türü olan insanın özelliklerini taşır. Hiçbir zaman bir kurt veya maymunun insan doğurmadığı gibi, insandan da bir hayvanın doğduğu görülmemiştir.

Aslı değişmemiş kutsal kitap Kur'an, insanın yaratılışı ile ilgili olarak verdiği bilgilerle insanlık tarihinin bir bölümüne, başka türlü ispatlanması mümkün olmayan, insanın yaratılışına ışık tutmaktadır. Şüphesiz bu, daha güvenilir bir bilgi olup, sadece tahmine ve yerin altından çıkarılan kemiklere dayanan bilgiden çok daha önemlidir. Her şeyin ötesinde bu bilgi insanı, zavallı bir evrim yaratığı seviyesinden, Allah'ın en şerefli yaratığı, melekler ve her şeyin secde ettiği, Allah'ın yeryüzündeki halifesi seviyesine çıkarmaktadır.

Eğer yaratılış kabul edilmezse, bu durumda insan hayatı yalnızca tesadüf eseri meydana geldiği şeklinde tamamen saçma bir fikri kabul etmek zorunluluğu doğar. Oysa bir tek hücreli organizmada var olan en basit hayat biçimi bile öylesine karmaşık ve inceliklerle doludur ki, onu bir tesadüf eseri saymak akıl dışıdır. İlk tohumu doğrudan yaratılış eseri olarak kabul etmekten başka çıkış yolu yoktur. Canlılar ailesinin her türüne ait ilk üyenin Allah'ın yaratmasıyla var olduğunu ve soy sürmenin çeşitli üreme şekilleriyle başladığını kabul edilmesi insanı çıkmazdan kurtarır. Aksi halde kendileri de birer yaratık olan Darwin ve yandaşları tarafından geliştirilen ve tüm bilimsel görüşlere rağmen çıkmazdan kurtulamayan Evrim Teorisi'nde çözülmeden kalmış problem ve karmaşıklıklar devam eder.

Bilimsel Veriler Işığında:

KUR'AN-I KERİM'DE ADI GEÇEN TIBBİ BİTKİLERİN FARMAKOLOJİK ETKİLERİ

Prof. Dr. İlkay ERDOĞAN ORHAN
Gazi Üniv., Eczacılık Fakültesi, Farmakognozi Anabilim dalı, 06330 Ankara.
iorhan@gazi.edu.tr

Tüm semavî dinlerde adı geçen 5 meyve vardır. Bunlar; zeytin, incir, hurma, üzüm ve nardır. Ancak Kuran-ı Kerim'de de bu bitkiler ve yanısıra başka bitki türlerinden de bahsedilmektedir. Kuran-ı Kerim'de bitkilerden bahseden surelere örnek vermek gerekirse, bunlar arasında;

- "*Bitkilerin her birinde düşünen bir insan ve toplum için ibretler vardır*"[387].
- "*Veya senin bir hurma bahçen ve üzüm bağın olmalı; öyle ki, içlerinden gürül gürül ırmaklar akıtmalısın.*"[388].
- "*Andolsun incire ve zeytine*"[389].
- "*Yapraklı daneler ve hoş kokulu reyhan vardır*"[390].
- "*Ona rahatlık, güzel kokulu reyhan ve Naîm cenneti vardır*"[391].

bulunmaktadır.

Ayrıca Kuran-ı Kerim'de de gıda olarak tüketilen diğer bitkilerden de bahsedilmektedir:

- "*Hani bir zamanlar, "Ey Musa, biz tek çeşit yemeğe asla katlanamayacağız, yeter artık bizim için Rabbine dua et de bize yerin yetiştirdiği şeylerden; sebzesinden, acurundan, sarımsağından, mercimeğinden ve soğanından çıkarsın." dediniz. O da size "O üstün olanı daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz?*"[392].

[387] Şuara Suresi, 7-9.ayetler.
[388] İsra sûresi, 91.ayet.
[389] Tin sûresi, 1.ayet.
[390] Rahman sûresi, 12.ayet.
[391] Vâkıa sûresi, 89.ayet.
[392] Bakara sûresi, 61.ayet.

- “(Allah) *su sayesinde sizin için ekinler, zeytinler, hurmalar, üzümler ve diğer meyvelerin hepsinden bitirir. İşte bunlarda düşünen bir toplum için büyük bir ibret vardır*”[393].
- “*Biz, yeryüzünde nice nice hurma bahçeleri, üzüm bağları yarattık ve oralarda birçok pınarlar fışkırttık*”[394].
- “*Gökten suyu indiren O'dur. Onunla her çeşit bitkiyi çıkardık, o bitkiden bir yeşillik çıkardık, ondan da birbiri üzerine binmiş taneler; hurmanın tomurcuğundan sarkan salkımlar, üzüm bağları, zeytin ve nar* (bahçeleri) *çıkarıyoruz.* (Bunların) *kimi birbirine benzer, kimi benzemez. Bunlar meyvelendikleri zaman meyvelerinin olgunlaşmasına bakın! Bunlarda inanan bir toplum için ibretler vardır*”[395].
- “Çardaklı ve çardaksız (üzüm) bahçeleri, ürünleri çeşit çeşit hurmaları, ekinleri, birbirine benzer ve benzemez biçimde zeytin ve narları yaratan O'dur. Her biri meyve verdiği zaman meyvesinden yiyin. Devşirilip toplandığı gün de hakkını (zekât ve sadakasını) verin, fakat israf etmeyin; çünkü Allah israf edenleri sevmez”[396].
- “Meyveleri salkım salkım dizili muz ağaçları”[397].

Kuran-ı Kerim’de bahsi geçen bu bitkilerden tıbbî olanlardan bazılarının bilimsel veriler ışığında daha yakından inceleyelim:

1-Hurma (*Phoenix dactylifera* L.)

Ortadoğu bölgesine özgü bir bitki olan hurma, Avustralya, Meksika, Güney Amerika, Güney Afrika ve Amerika Birleşik Devletlerinde (güney California, Arizona, Texas) de yetişmektedir.

Peygamberimiz (sav) orucun hurma ile açılmasını tavsiye etmiştir. Resulullah (sav), namaz kılmadan önce birkaç taze hurma ile orucunu açardı. Eğer taze hurma yoksa, kuru hurma ile açardı. Eğer kuru hurma da bulamazsa, birkaç yudum su yudumlardı[398].

18-55 yaş arasındaki fertlerde, günde 7 hurma (yaklaşık 50 g) tüketiminin bağırsak mikrobiyotasını hiç değiştirmeden kolon kanser riskini azalttığı tespit edilmiştir.

Efendimiz Aleyhissalâtu Vesselâm, hurma ile süte "atyabân" derdi yani "iki en güzel şey"[399].

393 Nahl sûresi, 11.ayet.
394 Yasin sûresi, 34.ayet.
395 En’amsûresi, 99.ayet.
396 En’am sûresi, 141.ayet.
397 Vâkıa sûresi, 29.ayet.
398 Câmiü's-Sağîr, No: 272

Kadim Mısır medeniyetinde de duvar resimlerine hurma ağaçları resmedilmiştir.

Hurmanın içindeki besleyici öğeler arasında karbonhidratlar (%70 oranında; glukoz ve fruktoz eşit oranda), protein, yağ, lifler, vitaminler [tiyamin (B_1), riboflavin (B_2), niasin (B_3), pantotenik asit (B_5), piridoksin (B_6) ve folat (B_9)] ve mineraller (kalsiyum, demir, magnezyum, selenyum, bakır, fosfor, potasyum, çinko, sülfür, kobalt, flor, manganez ve boron) bulunduğu tespit edilmiştir[400].

Hurma üzerinde yapılan çalışmalar, bitkinin antioksidan, anviral, antifungal ve antibakteriyel, antienflamatuvar, antitoksik, antitümör (gastrik, prostat, kolon, meme ve akciğer), hipolipidemik, antidiyabetik ve hepatoprotektif aktivitelere sahip olduğuna işaret etmektedir[401].

Ayrıca 18-55 yaş arasındaki 22 deneği kapsayan randomize, kontrollü, çapraz geçişli, 3 hafta süren bir klinik çalışmada, günde 7 hurma (yaklaşık 50 g) tüketiminin bağırsak mikrobiyotasına ve kolon kanseri üzerine etkileri incelenmiş; günlük hurma tüketiminin genotoksisiteyi anlamlı derecede azalttığı ve bağırsak mikrobiyotasını hiç değiştirmeden kolon kanser riskini azalttığı tespit edilmiştir.

2- Zeytin (*Olea europaea* L.)

Zeytin bitkisi hem yağı, hem de yaprakları açısından tıbbî öneme sahiptir. Tipik bir Akdeniz bitkisi olup, zeytin yetiştiriciliğinin ilk insanlarla birlikte başladığı kabul edilmekte ve "zeytin bütün ağaçların ilkidir" denilmektedir. Tıp biliminin kurucusu sayılan Hipokrat, yıkanamayanlara, hiç olmazsa zeytinyağıyla vücutlarını ovmalarını önermiştir. Tarihte bilinen ilk zeytin koruma kanunu olarak, Antik Yunan'da yedi bilgeden biri kabul edilen Solon'un koyduğu kanunlarla zeytin ağacı kesenlere ağır cezalar uygulanmıştır. Hiçbir ağaç, insanlık tarafından zeytin ağacı kadar kutsi kabul edilmemiş, hiçbir ağacın üstüne bu kadar çok efsane

Zeytinin yaprak ekstreleri ve zeytinyağının antihipertansif, antihiperglisemik, antioksidan, antimikrobiyal, antitümör, antienflamatuvar ve kardiyoprotektif gibi etkilere sahip olduğu bildirilmiştir.

399 Hakim, el-Müstedrek 4/119

400 Al-Alawi, R.A., Al-Mashiqri, J.H., Al-Nadabi,J.S.M., Al-Shihi, B.I., Baqi, Y. Datepalmtree (*Phoenix dactylifera* L.): Natural products and the rapeuticoptions. *Frontiers in PlantScience*, 8: Articlenumber 845, 2017.

401 Al-Farsi, M.A., Lee, C.Y. Nutritional and functional properties of dates: a review.*Critical Reviewsin Food Science and Nutrition*, 48(10):877-887, 2008.

söylenmemiştir. Uzun ömürlü ve dayanıklı olması nedeniyle Anadolu'da 'ölmez ağaç" olarak da anılan zeytin ağaçları binlerce yıl yaşayabilmektedir. Zeytin ağacının anavatanı Ön Asya olarak bilinmekte olup, M.Ö. 5000 yıllarında yabani zeytin ağacı ilk kez yaklaşık Anadolu coğrafyasında ehlileştirilmiştir.

Bitki doymamış yağ asitleri, zeytin biyofenolleri, 3,4-dihidroksifenil etanol, 4-hidroksifenil etanol (tirozol), 4-hidroksifenilasetik asit, protokateşinik asit, siringik asit, vanillik asit, kaffeik asit, kumarik asit, sekoiridoitler, lignanlar ve alfa-tokoferol (E vitamini) taşımaktadır[402].

Bitkinin yaprak ekstreleri ve zeytinyağının antihipertansif, antihiperglisemik, antioksidan, antimikrobiyal, antitümör, antienflamatuvar ve kardiyoprotektif gibi etkilere sahip olduğu bildirilmiştir [403].

3-Nar - (*Punica granatum* L.)

Binlerce yıldan beri birçok kültürde nar, bolluk ve bereket simgesi olan narın, yaklaşık M.Ö. 3500 yıllarından itibaren yetiştirildiği bilinir. Kur’an-ı Kerim’de 3 ayrı ayet-i kerime’de (Enam Suresi 99 ve 141. Sureler ve Rahman Suresi 68. ayetinde) geçen nardan, “Allah’ın yarattığı güzelliklerin bir örneği” olarak ve ‘cennet meyvesi’ olarak bahsedilmektedir. Bilim adamlarına göre narın vatanı Azerbaycan’dır, dünyaya buradan yayılmıştır. Nar, bahardan başlayarak güze kadar çiçek açmaya devam eden ve meyve veren yegâne bitkidir. Türkiye, narın anavatanı sınırları içerisinde olup, binlerce yıldır bu meyveyi üretmekte ve tüketmektedir.

Nar suyunda, hemen hemen bütün aminoasitler (valin ile metiyoninin ise çok yüksek konsantrasyonda) bulunmaktadır.

Narın farmakolojik etkileri arasında antihelmentik, antikanser (kolon, meme, prostat), antioksidan, antidiyabetik, nöroprotektif, antiobezite, kıkırdak koruyucu (osteoartrit) ve gastroprotektif etki mevcuttur.

Narın kimyasal bileşiminde gövde kabuklarında %0.35-0.60 oranında, kök kabuklarında ise % 3’ün üzerinde alkaloit, meyve, çiçek ve tanenlerde yoğun miktarda antosiyaninler

[402] Gouvinhas, I., Machado, N., Sobreira, C., Domínguez-Perles, R., Gomes, S., Rosa, E., Barros, A. Critical review on the significance of olive phytochemicals in plant physiology and human health. Molecules, 22(11),pii: E1986, 2017.

[403] Elias, S., Wisam, S., Luai, A., Massad, B., Nimer, A. Lipotoxicity in obesity: benefit of oliveoil. Advance Experimental and Medical Biology, 960:607-617, 2017.

ve flavonoitler, meyva kabuklarının % 2.58 oranında poliholozitilenar suyunda, hemen hemen bütün aminoasitler (valin ile metiyoninin ise çok yüksek konsantrasyonda) bulunmaktadır[404].

Meyvenin yenen kısmında ise %14.31karotenoit ve % 4.68 beta-karoten, tohumların yağ asidi bileşimi incelendiğinde; serbest yağ asitleriyle birlikte punisik asit (%63.5), C vit (10.20 mg/100 g), protein (1.67 g/100 g), kalsiyum (10 mg/100 g), potasyum (236 mg/100 g) olduğu bildirilmiştir. Narın farmakolojik etkileri arasında antihelmentik, antikanser (kolon, meme, prostat), antioksidan, antidiyabetik, nöroprotektif, antiobezite, kıkırdak koruyucu ve gastroprotektif etki bulunmaktadır[405].

4-İncir (*Ficus carica* L.)

Tüm dinlerde kutsal meyve veya cennet meyvesi olarak kabul edilen incir, üzüm (asma) ve zeytinle beraber kutsal toprakların bitki örtüsünde de bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in 95. suresi olan Tin (incir) suresinde «*İncir ve zeytine yemin olsun ki*» denilmektedir. Taze ve kuru incirdeki besleyici öğelerin muhtevası değişmektedir. Mukayese edildiğinde taze incirde (100 g) protein %1.3, yağ %0.3, karbonhidrat %9.5, lif %2.3, karoten 150 µg, B1 vit 0.03 mg, B6 vit 0.08 mg, C vit 2 mg, potasyum 200 mg, kalsiyum 38 mg, magnezyum 15 mg, fosfor 15 mg, demir 0.3 mg ve çinko 0.3 mg iken, kuru incirde (100 g) protein %3.6, yağ %1.6, karbonhidrat %52.9, lif %12.4, karoten 64 µg, B1 vit 0.08 mg, B6 vit 0.26 mg, C vit 1 mg, potasyum 970 mg, kalsiyum 250 mg, magnezyum 80 mg, fosfor 89 mg, demir 4.2 mg ve çinko 0.7 mg olarak tespit edilmiştir[406].

İncirin farmakolojik aktiviteleri arasında antienflamatuvar, antikanser, hepatoprotektif, hipoglisemik, antihelmentik, anti-konstipasyon (kabızlığa karşı), antiviral/antimikrobiyal, immünstimülan gibi etkiler bulunmaktadır

[404] Wu, S., Tian, L. Diverse phytochemical sand bioactivities in the ancient fruit and modern functional food pome granate (Punica granatum). Molecules, 22(10),pii: E1606, 2017.
[405] Zarfeshany, A., Asgary, S., Javanmard, S.H. Potent health effects of pomegranate. Advances in Biomedical Research, 3:100, 2014.
[406] Vinson, J.A., Zubik, L., Bose, P., Samman, N., Proch, J. Dried fruits: excellent *in vitro* and *in vivo*a ntioxidants. *Journal of the American College of Nutrition*, 24(1):44-50, 2005.

İncirin farmakolojik aktiviteleri arasında antienflamatuvar, antikanser, hepatoprotektif, hipoglisemik, antihelmentik, anti-konstipasyon (kabızlığa karşı), antiviral/antimikrobiyal, immünstimülan gibi etkiler bulunmaktadır[407].

5-Üzüm (*Vitis vinifera* L.)

Üzüm geçmişten bu yana çok fazla tüketilen ve sağlığımıza faydalı olarak bilinen bir meyvedir. Diğer meyvelerle kıyaslandığında en fazla çeşide sahip olan türlerden biri olan üzümün 15.000'nin üzerinde çeşidi bulunduğu tahmin edilmektedir. Anavatanı Anadolu olan çeşit sayısı ise 1200'ün üzerindedir. Bitkinin dünyanın birçok yöresinde aynı dönemde bulunduğu ispatlanmıştır. Türkiye, kültür asması (*Vitis vinifera L.*) ve bağcılık kültürünün anavatanı olması nedeniyle zengin bir gen potansiyeline sahiptir. M.Ö. 6000'den sonra kültüre alındığı tahmin edilmekte, M.Ö. 2400'lerden yetiştiriciliği tasvir edilmektedir. Selçul sarayların duvar çinilerinde asmanın ve üz

Üzümün antioksidan, antikanser, hepatoprotektif, hipoglisemik, antiviral/antimikrobiyal, kardiyoprotektif, anti-aging, menopoz/osteoporozda koruyucu etki gibi çok çeşitli farmakolojik etkileri tespit edilmiştir.

Üzüm çekirdeği polifenoller açısından çok zengindir.

Üzümün antioksidan, antikanser, hepatoprotektif, hipoglisemik, antiviral/antimikrobiyal, kardiyoprotektif, anti-aging, menopoz/osteoporozda koruyucu etki gibi çok çeşitli farmakolojik etkileri tespit edilmiştir[408].

Ayrıca üzüm kabuğunda yüksek oranda bulunan resveratrol adlı molekülün çağımızın en popüler bitkisel kökenli molekülleri arasında olup, farmakolojik aktiviteleri ve dolayısıyla insan sağlığına yönelik faydalı etkileri çok çeşitlidir[409]. Resveratrolün yanısıra, üzüm (özellikle çekirdeği) polifenoller açısından çok zengindir[410].

---

407 Mawa, S., Husain, K., Jantan, I. *Ficus carica* L. (Moraceae): phytochemistry, traditional uses and biological activities. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*, 2013, 974256, 2013.

408 Pasinetti, G.M., Wang, J., Ho, L., Zhao, W., Dubner, L.Roles of resveratrol and other grape-derived polyphenols in Alzheimer's disease prevention and treatment. *Biochimica & Biophysics Acta*, 1852(6):1202-1208, 2015.

409 Rauf, A., Imran, M., Butt, M.S., Nadeem, M., Peters, D.G., Mubarak, M.S. Resveratrol as an anti-cancer agent: a review. *Critical Reviews in Food Science and Nutrition*, 21:1-20, 2016.

410 Woerdeman, J., van Poelgeest, E., Ket, J.C.F., Eringa, E.C., Serné, E.H., Smulders, Y.M. Do grape polyphenols improve metabolic syndrome components? A systematic review.*European Journal of Clinical Nutrition*, 71(12):1381-1392, 2017.

Sonuç

Bu bildiride Kur'an-ı Kerim'de çok bahsi geçen bitki türlerinden özellikle tıbbî amaçla kullanılanlar arasında bulunan hurma, zeytin, nar, incir ve üzümün fitokimyasal muhtevaları ve farmakolojik etkileri hakkında son yıllardaki bilimsel literatür ile desteklenerek bilgi verilmiştir. Tarihin en kadim bitkilerinden olan ve Kur'an-ı Kerim'de de sağlığa faydalı özelliklerine atıfta bulunulan bu bitki türleri tıbbî özelliklerinin yansıra, aynı zamanda insan sağlığı için çok faydalı besinlerdir.

Kur'an-ı Kerim'de de sağlığa faydalı özelliklerine atıfta bulunulan bu bitki türleri tıbbî özelliklerinin yansıra, aynı zamanda insan sağlığı için çok faydalı besinlerdir.

İşte insanı yaratan kim ise, insanın sıhhat ve sağlığına uygun bitkileri de yaratan O'dur.

Kur'an'da İncir ve Zeytin'e Niçin Yemin Edilmektedir?

Yukarıda tıbbî ve kimyevî özellikleri bahsedilen Zeytin ve İncir'le ilgili kasem ayetinin, yani üzerine yemin edilen ayetin tefsiri Mektubat'ta şöyle yapılmaktadır:

"*Vettîni vezzeytûni*"(Tîn Suresi, 1. Ayet) *kasemindeki çok nüktelerinden bir nükteye işaret edeceğiz. Şöyle ki: Cenâb-ı Hak, tîn ve zeytinle kasem vasıtasıyla azamet-i kudretini ve kemâl-i rahmetini ve büyük nimetlerini ihtar ederek, esfel-i sâfilîn tarafına giden insanın yüzünü o taraftan çevirip, şükür ve fikir ve iman ve amel-i salih ile, tâ âlâ-yı illiyyîne kadar terakkiyât-ı mâneviyeye mazhar olabilmesine işaret ediyor.*

Nimetler içinde tîn ve zeytinin tahsisinin sebebi, o iki meyvenin çok mübarek ve nâfi olması ve hilkatlerinde de medar-ı dikkat ve nimet çok şeyler bulunmasıdır.

Çünkü, hayat-ı içtimaiye ve ticariye ve tenviriye ve gıda-yı insaniye için zeytin en büyük bir esas teşkil ettiği gibi; incirin hilkati, zerre gibi bir çekirdekte koca incir ağacının cihazatını saklayıp derc etmek gibi bir harika mucize-i kudreti gösterdiği gibi, taamında, menfaatinde ve ekser meyvelere muhalif olarak devamında ve daha sair menâfiindeki nimet-i İlâhiyeyi kasemle hatıra getiriyor. Buna mukabil, insanı iman ve amel-i salihe çıkarmak ve esfel-i sâfilîne düşürmemek için bir ders veriyor"(Bediüzzaman, Said Nursi, Mektubat. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları-605, 2. baskı, Ankara, 2016).

Cenab-ı Hak, incir ve zeytin üzerine yemin ederek kudretinin azemetini, rahmetinin mükemmelliğini ve nimetlerinin büyüklüğünü hatırlatmaktadır. Böylece, cehennem tarafına düşen insanın yüzünü o taraftan döndürerek; şükür, fikir ve güzel amellerle cennetin en yüksek makamına çıkabileceğine işaret ediyor.

Nimetler içerisinde bu iki meyveye yemin edilmesinin sebebi olarak, bu iki meyvenin çok mübarek ve faydalı birer nimet olmasının yanında, yaratılışlarında dikkat çekici pek çok hususun bulunduğuna işaret ediliyor. Mesela zeytinin toplum hayatındaki özelliklerinden bazıları;

1- Ticaret yoluyla maddî terakkiye sebep olması,

2- Aydınlanmada ve benzeri alanlarda kullanılması,

3- Temel gıda maddesi olması.

İncirin özelliklerinden bazıları;

1-Çok küçük çekirdeğinde koca incir ağacının proramının toplanmasıyla kudret mucizesinin gösterilmesi,

2-Taze ve kuru çeşitleriyle çok tatlı ve lezzetli bir yiyecek olması,

3-Muhtevasında çok menfaatli besinlerin bulunması ve bazı hastalıklara karşı koruyucu olması,

4- Ticaret yoluyla geçim kaynağı olması ve daha pek çok menfaatinin ve özeliklerinin bulunması.

İşte Allah, bu iki nimetine yeminle dikkati çekerek, bütün bu sayılan ve daha bunların bilinmeyen menfaatlerini hatırlatıyor. Bu nimetlere karşılık olarak insanı iman ve salih amellere teşvik ediyor. Cehenneme düşürmemek için ders veriyor.

Yayına hazırlayanlar.

Yaratılış Gerçeği ve
EVRİMCİ GÖRÜŞE GÖRE KADIN

Öğr. Görev. Yasemin AĞAOĞLU
Kavram Meslek Yüksek Okulu İstanbul.
yasemin.agaoglu@kavram.edu.tr

Dinlerin kendi içinde farklılıkları olsa dahi, gönderilen kitap ve Peygamberler her konuda insanoğluna ışık tutmuştur. Ancak insanoğlu bu ışığın aydınlatıcı etkisini görmezden gelerek çoğunlukla kendi aydınlanmalarını kendileri yapmayı tercih etmişlerdir. Çünkü bu durum onların işine gelmiştir. Bilgileri kendi istedikleri gibi yorumlayarak, kendi düşüncelerini empoze etmek, o dönemdeki insanların kendilerine itaat etmelerine neden olmuştur.

O dönemde insanlar merak ettiklerini araştırmak ya da sorgulamak için gerekli olan yetkinlikte değillerdi. Kendilerini bilim adamı olarak gösteren kişilerin söylediklerine inanmak ve bunları benimsemek zorunda hissediyorlardı. Çünkü o zamanlar araştırma yapmak deney yapmak bilimsel çalışmaları yürütmek insanlar için ulaşılması çok ütopik olaylardı. Bu nedenle bunu başaran kişilere gösterdikleri biat ve saygı sonsuzdu. Onlar ne dediyse kuşkusuz, sorgusuz sualsiz doğru kabul edilirdi. Meselâ Charles Darwin'in savunduğu evrim teorisi insanların yaratılışları ile ilgili olarak bilgi vermekte ancak yaratılış gerçeğiyle uyum sağlamamaktadır. Bu teorilerin ışığında; kadın ve erkeğin eşit yaratılmadığını, kadınların hem biyolojik hem de zihinsel olarak evrimleşemedikleri için aşağı sınıf birey olduklarını da savunmuştur.

Charles Darwin'in savunduğu evrim teorisi insanların yaratılışları ile ilgili olarak bilgi vermekte ancak yaratılış gerçeğiyle uyum sağlamamaktadır.

Darwin'in Hayatından Kesitler

Darwin kendi hayatı için şöyle der:

"*Okulu bıraktığım sırada hayatın ne ilerisinde ne gerisindeydim; sanırım bütün hocalarımla babamın gözünde ortalamanın birazcık altında bir zekaya sahip, gayet sıradan bir oğlan çocuğuydum. Bir gün babam gelip bana 'İşin gücün*

avlanmak, köpekler ve sıçan yakalamak; belli, sen kendin için de bütün aile için de bir yüzkarası olacaksın' demişti, onurum fena kırılmıştı."

Çocukluk yıllarında erken bir akademik atılımı gösteren herhangi bir işaret yoktu. İngiltere'de kırsal bölgede yaşayan varlıklı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Darwin, klasikler üzerinde yoğunlaşan bir müfredat sisteminden nefret eden, son derece vasat bir öğrenciydi. Babasının arzusunu yerine getiren Darwin tıp okuluna girdi, fakat insan kadavrası kesip açmaktan iğreniyordu ve çalışmaları hep yarım kaldı. Kadavralar karşısında yaşadıklarının aksine, Darwin'in, avladığı kuşları ve küçük hayvanları öldürmek konusunda pek bir sorunu yoktu. Alanının dışındaki bir girişim olarak kendisi için tespit ettiği görevlerden biri vahşi yaşamı izlemek ve örnek toplamaktı. Charles'ın geleceğiyle ilgili ümitsizliğe düşen Robert Darwin, ikinci oğluna ruhban sınıfına girmesini sağlayacak bir diploma alabilmesi için Cambridge Üniversitesi'ne başvurmasını emretti. Darwin, babasının vazgeçirme çabalarına rağmen Beagle adlı bir araştırma gemisinde bir doğa bilimci olma teklifini hemen kabul etti. Daha sonra bu deneyim için; "*Zihnimin ilk terbiye edilişi ve eğitimi"* diyecekti. Dünya turuna dönüşen bu beş yıllık gezi, ona sonraki düşüncelerini şekillendirecek olan tabiî dünyayı keşfetme ve değerlendirme için yeterince zaman bulma fırsatı verdi.

Darwin birkaç yıl içinde teyzesinin kızı Emma Wedgwood ile evlendi ve ardından, bahçeleri ve seraları çalışmaları için ölümüne dek canlı bir laboratuvar sağlayacak olan bir malikâneye taşındı. Bu hayat biçimini mümkün kılan, ailesinin servetiydi. Keşif yolculuğundan sonra baş gösteren ve baş ağrıları, kalp çarpıntılarıyla kas spazmları gibi pek çok belirtisi olan fakat nedeni anlaşılamayan bir hastalık, 1882'deki ölümüne kadar peşini bırakmadı ve yeni yolculuk planlarının önüne geçti.Tıp eğitimindeki başarısızlığı sebebi ile Cambridge'de ilâhîyat eğitimi görmüştür[411].

Darwinist Düşünceye Göre Kadın

Charles Darwin başta olmak üzere pek çok Darwinist, kendilerince kadınların evrimleşemedikleri için hem biyolojik hem de zihinsel olarak erkeklerden aşağı oldukları gibi akıl almaz bir düşünceye inanmaktadır[412]. Meselâ Darwin'in çağdaşı ve takipçisi olan antropolog McGrigor Allan kadının erkekten daha az gelişmiş olduğunu belirterek durumu şöyle ifade eder; "*Kadın, fiziksel, zihinsel ve*

---

[411] https://tr.linkedin.com/pulse/evrim-teorisi-darwin-yaratili%C5%9F-ve-kutsal-kitaplar-%C3%B6zbabacan

[412] Charles Darwin, The Descent of Man and Selection in RelationtoSex, New York: D. Appleton and Company, 1896, s.563-564.

ahlaken bir tür yetişkin çocuktur…Kadınların bu dünyaya kalıcı değerde ve kayda değer, orjinal nitelikte bir fikirle katkıda bulunup bulunmadığı şüphelidir”[413].

Cenevre Üniversitesi'nde doğa tarihi profesörü olan materyalist Carl Vogt, Darwin'in vardığı bütün sonuçları -hiçbir bilimsel değerlendirmeye tabi tutmadan- kabul etmişti ve "Çocuk, kadın ve bunak beyazın yetişkin bir zenci ile aynı zihinsel özelliklere ve kişiliğe sahip olduğunu, dolayısıyla bunların aşağı sınıftan olduklarını" iddia etmişti[414].

Alman bilim adamı Vogt daha da ileri gitmiş ve '*kadınların erkeklerden çok aşağı ve hayvanlara daha yakın oldukları' yalanını öne sürmüştü. Vogt'un yanılgılarına göre, kadın, evrimi erken durduğu için "gelişimi engellenmiş bir erkekti*"[415]. Vogt'un bir başka sapkın iddiasına göre de, medeniyet ilerledikçe kadınla erkek arasındaki uçurum daha da açılıyordu. Mesela Avrupa'nın ileri toplumlarında bu fark çok daha büyüktü[416]. Darwin, Vogt'un hezeyanlarından oldukça etkilenmişti ve onu en önemli taraftarları arasında saymaktan onur duyduğunu ifade etmişti[417].

Charles Darwin başta olmak üzere pek çok Darwinist, kendilerince kadınların evrimleşemedikleri için hem biyolojik hem de zihinsel olarak erkeklerden aşağı olduklarına inanmaktadırlar.

Darwin'in takipçilerinden evrimci sosyal psikolog Gustave Le Bon ise (1841-1931) kadınlar hakkında şöyle yazmıştı:

"*Kadınların beyinleri erkeklerden çok gorillerin beyinlerine yakındır. Kadınlardaki aşağı ırk olma o kadar belirgindir ki, hiç kimse doğruluğu hakkında bir an bile tartışmaz; yalnızca derecesi tartışmaya değer… Kadınlar insan evriminin en aşağı formunu temsil ederler ve yetişkinlerden ve medeni erkeklerden çok çocuklara ve vahşilere daha yakındırlar. Vefasızlıkta, tutarsızlıkta, düşünce ve mantık eksikliğinde ve sebep yetersizliğinde üstündürler. Hiç şüphesiz ortalama bir erkekten daha üstün olan kadınlar mevcuttur, ama bunlar doğuştan çirkin olan istisna şeylerdirler. Mesela iki kafalı bir goril gibi; sonuç olarak onları tamamen göz ardı edebiliriz*"[418].

---

413 Jerry Bergman, The Dark Side of Charles Darwin, Master Books, 2011, s. 249.
414 Carl Vogt, Lectures on Man: His Place in Creation, and the History of Earth, edited by James Hunt, London: Paternoster Row, Longman, Green, Longman, and Roberts, 1864, xv, 192.
415 Stephanie A. Shields, "Functionalism, Darwinism, and the Psychology of Women; A Study in Social Myth," American Psychologist, no. 1 (1975): 749.
416 Evelleen Richards, "Darwin and the Descent of Women," in David Oldroyd and Ian Langham (Eds.), The Wider Domain of Evolutionary Thought (Holland: D. Reidel, 1983), 75.
417 Evelleen Richards, a.g.e. 74 49.
418 Stephen JayGould, TheMismeasure of Man, New York: W. W. Norton &Company, 1981,s.104,105.

Yine bir evrimci olan Elaine Morgan da kitabında, Darwin'in erkekleri, "kadınların niçin bariz bir şekilde aşağılık ve daha alt tabakada olduklarının sebepleri üzerinde çalışmaya motive ettiğini"belirtecek kadar ileri gitmiştir[419].

Hatta bazı evrimcilere göre erkekler ile kadınlar arasında var olduğunu iddia ettikleri sözde zihinsel fark o kadar önemli boyutlardadır ki, kadın ve erkek iki ayrı tür gibi sınıflandırılmıştır. Evrimcilere göre erkekler *Homo frontalis*, kadınlar *Homo parietalis*'tir[420].

Evrimci bilim adamı John R. Durant'ın da kabul ettiği gibi, ırkçılık ve cinsiyet ayrımı evrim teorisinin belli başlı sonuçlarından ikisidir. Durant Darwin'in kadınlara bakış açısındaki yanlışlığı şöyle ifade etmiştir:

"*Darwin, kadınların sezgi, hızlı algılama ve belki taklit gibi güçlerinin, aşağı ırkların, dolayısıyla eski ve aşağı medeniyet düzeyinden insanların özelliklerine benzer olduğunu düşünüyordu*"[421].

Darwin, evliliği kendince "*Bir kadının arkadaşlığı ne de olsa bir köpeğin arkadaşlığından daha iyidir*" mantığı ile gerekli gördüğünü söylemiştir.

Durant'ın söz ettiği Darwin'in yanılgıları, İnsanın Türeyişi adlı kitabında şöyle geçmektedir:

"*Genellikle kadınlarda, sezgi, hızlı kavrama ve belki taklit gücü gibi özelliklerin, erkeklere oranla çok daha belirgin olduğu itiraf edilir; ancak bu kabliyetlerden -en azından- bazıları, aşağı ırklara ve bu nedenle de eski ve aşağı medeniyet düzeyine ait özelliklerdir*"[422].

Evliliğin kendince neden yararlı olduğunu açıklarken bile Darwin'in kadınları aşağıladığı görülmektedir:

"*…çocuklar, daimi bir arkadaş, ilgi gösterecek (ileri yaşta arkadaş), sevilecek ve oyun oynanacak biri… Herşeye rağmen bir köpekten daha iyi bir şey. Ev ve*

---

419 EIaine Morgan, TheDescent of Woman, New York: SteinandDay, 1972, s.1.
420 RosaleenLove, "Darwinism and Feminism: The 'Women Quesfion' in the Life andWork of OliveSchreinrandCharlottePerkins Gilman" in David Oldroyd and Ian Langham (Eds.), Domain of Evolutionary Thought (Holland: D. Reidel, 1983), 113-131.
421 John R. Durant, "The Ascent of Nature in Darwin's Descent of Man" in The Darwinian Heritage, Ed. by David Kohn, (Princeton, NJ: Princeton UniversityPress,1985),s.295.
422 Charles Darwin, The Descent of Man and Selection in Relation to Sex, New York: D. Appleton and Company, 1871 (1896 baskısı), s.326

evle ilgilenecek bir kişi. Müzik ve havadan sudan konuşmalar. Bunlar sağlık için iyi şeylerdir"[423].

Darwin, evliliği kendince "bir kadının arkadaşlığı ne de olsa bir köpeğin arkadaşlığından daha iyidir" mantığı ile gerekli gördüğünü söylemiş; evlilikle ilgili ifadelerinde, bütün hayatını birlikte geçirecek iki insanın arasındaki dostluk, sevgi, saygı, bağlılık, sadakat, yakınlık, samimiyet ve güven gibi özelliklerden hiç söz etmemiştir. Darwin evlilik için ayrıca şunları söylemiştir:

"*Zaman kaybı; akşamları okuyamazsın, şişmanlık ve tembellik, endişe ve sorumluluk, kitaplar vs. için daha az para ayırmak, eğer çok çocukluysanız geçim sağlama baskısı… belki karım Londra'yı sevmeyecek, o zaman ceza, uyuşuk ve tembel bir aptalla sürgün hayatı olacak*"[424].

Darwin, erkeklerin kadınlara göre daha üstün oldukları iddiasını ise şöyle ifade etmiştir:

"*İki cinsin zihinsel güçleri arasındaki en temel farklılığı, erkeklerin derin düşünme, mantık, hayal gücü veya sadece duyu ve ellerin kullanımını gerektiren her işte kadınlardan daha yüksek mevkilere ulaşmaları göstermektedir. Şiir, resim, heykeltraşlık, müzik, tarih, bilim ve felsefe konularında önde gelen kadın ve erkeklerin listesi yapılmış olsaydı, iki listeyi karşılaştırabilmek mümkün olmazdı. Bay Galton'un, Hereditary Genius* (Kalıtsal Dahi) *adlı kitabında çok iyi ifade ettiği gibi, eğer erkekler, birçok konuda, kadınlar üzerinde tartışılmaz bir üstünlüğe sahip iseler, o zaman erkeklerin ortalama zihin gücünün kadınlarınkinden yüksek olması gereklidir sonucunu, ortalamalardan sapma kanunundan çıkarabiliriz*"[425].

Darwin, erkeklerin cinsel beğenisine göre kadın evriminin şekillendiğini iddia eder. "*Tıpkı hayvan yetiştiricilerinin insanların ihtiyaçlarına göre hayvanları şekillendirmesi gibi*".

Darwin'in kadın karşıtı sözleri çok açıktır, birçok bilim adamı da bu durumun farkındadır. Evrim teorisine karşı çıkan ve Darwinizmin sosyal hayattaki olumsuzluklarını açıklayan 800 üzerinde yayını ve 20 üzerinde kitabı bulunan Dr. Jerry Bergman, The Dark Side of Charles Darwin isimli kitabında, bu konuda şunları söylemektedir:

[423] Charies Darwin,The Autobiography of Charles Darwin 1809-1882(Ed. by Nora Barlow)New York: W. W. Norton&Company,Inc.1958,232-233.
[424] Charies Darwin,The Autobiography of Charles Darwin. s. 232-233.
[425] Charles Darwin, The Descent of Man and Selection in Relation to Sex, New York: D. Appleton and Company, 1871 (1896 baskısı), s.564

"Darwin'e göre erkekler ile kadınlar arasındaki farklılıklar o kadar büyüktür ki ikisinin "aynı türe ait son derece farklı varlıklar" olması ve ikisi arasında "daha büyük farklılıkların" gelişmemiş olması şaşırtıcıdır. Doğal ve cinsel seleksiyon Darwinizmin temelini oluşturur ve kadınların daha aşağı nitelikte olması bu teorinin en önemli delilidir".

Darwin, erkeklerin cinsel beğenisine göre kadın evriminin şekillendiğini iddia eder. "Tıpkı hayvan yetiştiricilerinin insanların ihtiyaçlarına göre hayvanları şekillendirmesi gibi". Diğer taraftan; savaşlar vesilesiyle zayıf erkekler elenmiş, daha güçlü olanlar savaş sonunda evlerine dönüp üremişlerdir. Erkekler aynı zamanda avcıdır. Bu eylem de zayıf erkeklerin elenmesine vesile olmuştur. Kadınlar ise tam aksine bu tarz bir seleksiyona maruz kalmamıştır. Kadınlar güç ve dayanıklılık gerektiren savaş ya da avlanma eylemleri yerine ilkel ekonominin 'toplanma' kısmında özellik kazanmışlardır"[426].

Paris'te Tıp Fakültesi'nden evrimci fizikçi Paul Broca ise özellikle erkekler ve kadınlar arasındaki akıl ve beyin hacimleri ölçümleriyle ilgilenmişti.

İnsanların kafataslarını ölçmek ve onları ırk ve cinsiyete göre sınıflandırmak, kafatası ve beyin boyutunun zekâ veya zihinsel kapasite ile ilgisi olmadığından bilim tarafından tamamen geçersiz kılınmıştır.

Kadın beyninin yapısal olarak daha küçük olan hacmini, kendince kadınların "akıl olarak aşağı olmasına" bağlamıştı. Kafatası ölçümleri üzerine adeta bir ekol olarak kabul edilen Paul Broca da kuramsal bir şekilde ırkçılık yapıyordu. Yaşlıların gençlere göre, kadınlarınsa erkeklere göre daha küçük beyin yapıları olduğunun altını çizen Broca, bir dönem insanların üst kol - alt kol oranını dahi ölçmeye kalkmış, oranlamalar sonucunda beyazlar "alt ırk" sınıflandırmasına uyunca bu görüşü terk etmişti. Bu konudan sonra kafa yapısı, özellikle de beyin üzerine giden Broca, görüşlerini kabul ettirebilmek adına kendisiyle birçok kez çelişecek ama bu çelişkileri usta bir siyasetçi gibi kendi görüşünü savunur hale getirebilecekti.

Broca, "daha düşük bir ırkın daha büyük beyni olabilir" gibi bir söylemde bulunabilecekken, aynı zamanda da "beynin küçük olmasının aşağı olmanın bir işareti olarak değerini ortadan kaldırmaz" diyebilecekti. İşin garip kısmı, Broca, bir brakisefal olarak dolikosefalliğin üstün ırk olarak kabul edilmesine içerlemiş olacak ki bu görüşü çürütebilmek adına çalışmalar yapmıştı. Eski toplumların kafataslarını inceleyen Broca, dolikosefal olmanın herhangi bir üst-alt ilişkisi

[426] Jerry Bergman, The Dark Side of Charles Darwin, Master Books, 2011,s.246.

olmadığını ispatlayarak kendisi gibi kuramsal ırkçı bilim insanlarının yanlışlığını ortaya koyuyordu. Bir diğer yandan Broca, büyük bir beynin ırkların sınıflandırılmasında önemli bir etken olduğunun altını çiziyor, bu konudaki istisnalarıysa "çok yaşlıyken ölmüşler", "kısa boylular", "bünyeleri kötü" diyerek geçiştirme yoluna gidiyordu[427].

Kafatası ölçülerini kullanarak kadınları kendince aşağı gören evrimciler arasında sosyal psikolojinin kurucularından Gustave Le Bon da vardı. Le Bon şöyle diyordu:

"*En zeki ırklarda... çok sayıda kadının beyninin büyüklüğü, en gelişmiş erkek beyninden çok gorillerinkine daha yakındır. Bu aşağılık o kadar belirgindir ki, hiç kimse bir an için bile buna karşı çıkmaz; tartışmaya değecek olan sadece bu durumun derecesidir... Kadınlar... insan evriminin en aşağı formlarını temsil ederler ve... yetişkin, medeni bir erkekten çok, çocuklara ve vahşilere daha yakındırlar. Kararsızlık, tutarsızlık, düşüncesizlik, mantıksızlık ve muhakeme yetersizliği gibi konularda üstünlük sergilerler. Şüphesiz ki, seçkin kadınlar da vardır... ancak onlara, çift başlı bir goril gibi ucubelerin doğumu kadar ender rastlanır; sonuç olarak, onları tamamen göz ardı edebiliriz*"[428].

İnsanların kafataslarını ölçmek ve onları ırk ve cinsiyete göre sınıflandırmak kafatası ve beyin boyutunun zekâ veya zihinsel kapasite ile ilgisi olmadığından tamamen bilim tarafından geçersiz kılınmıştır.

Aslında tabiatta, beyin boyutu ve zeka arasında açıkça doğrudan bir ilişki yoktur. Meselâ, filler ve balinalar insanlardan daha büyük beyinlere sahiptir. Buna ek olarak, günümüz insanının kafatası kapasitesi 700 cc ila 2,200 cc arasında değişmektedir[429]. Ancak bu farklılıklar, insanlar arasında farklı zeka seviyeleri meydana getirmez.

Kafatası ölçümleri dışında, genetik bilim de Darwin'in kadın-erkekler arasındaki farklılık iddialarının yanlış olduğunu ortaya koydu. Miras kanunlarına göre, bir erkek genleri üzerinde hem erkek hem de dişi yavrularına geçer. Adam, Darwin'in söylediği gibi, biyolojik olarak "üstün" özelliklere sahipse, kızının aynı üstün özelliklere sahip olması gerekir. Ancak Darwin ve onun çağdaşları, genetiği hakkında çok az şey biliyorlardı. Darwin, "*Cinsel seçilim yoluyla edinilen bir tür özelliklerinin genellikle bir seksle sınırlı olduğu*"nu söylüyordu[430].

---

[427] Stephen Jay Gould - İnsanın Yanlış Ölçümü.
[428] Stephen Jay Gould, The Mismeasure of Man, s.104-105.
[429] Stephen Jay Gould. a.g.e,s.104-105.
[430] Wayne Jackson, Daha Fazla Skull-Duggery, 7 Ekim 2002, http://www.christiancourier.com/penpoints/skullDuggery.htm

Kutsal Kitaplar ve Dinlere Göre Kadın

İncil'de Kadın

İncil'de kadınların toplantılarda konuşmamaları öğütlenmektedir.

Kadın toplantılarda öğrenmek istediklerini, ancak eve geldiklerinde kocalarına sormalıdırlar. Bu konuyu şöyle dile getirilir:

"*Öğrenmek istedikleri bir şey varsa, evde kocalarına sorsunlar. Çünkü kadının toplantı sırasında konuşması ayıptır*"[431].

İncil'e göre kadın erkeğe egemen olmamalıdır. Kadın sükûnet ve tam bir uysallık içinde bulunmalıdır[432].

İncil'e göre kadın erkeğin altında ikinci derecededir.

İncil'e göre kadın erkeğin altında ikinci derecededir. Bunula ilgili olarak şöyle denir:

"*Çünkü önce Âdem, sonra Havva yaratıldı. Aldatılan da Âdem değildi, kadın aldatılıp suç işledi. Bu bakımdan yöneten, kadın değil erkek olmalıdır*"[433].

İncil'e göre kadın erkek için yaratılmıştır.

"*Erkek kadın için değil, kadın erkek için yaratıldı*"[434].

Yaratıcıya bağımlı olarak yasalarını, emirlerini nasıl yerine getiriyorsak, kadın da kocasına bağımlı olarak isteklerini öyle yerine getirmelidir[435].

Bir başka emirde de şöyle buyrulur:

"*Çünkü Mesih bedenin kurtarıcısı olarak kilisenin başı olduğu gibi, erkek de kadının başıdır*"[436].

Tevrat'ta Kadın

Tevrat'ta kocanın karısında yakışıksız bir şey bulursa ona tek taraflı boşama yetkisi vermektedir. Bu konu şöyle beyan edilir:

Tevrat'ta kocanın karısında yakışıksız bir şey bulursa ona tek taraflı boşama yetkisi vermektedir.

"*Boşanma belgesi yazıp ona verir ve onu evinden kovar...*[437].

Kadının acı çekerek doğum yapacağı ve kocası tarafından yönetileceği hususu şöyle beyan edilir:

"*Ağrı çekerek doğum yapacaksın. Kocana istek duyacaksın, seni o*

---

[431] 1.Korintliler 14 / 35
[432] 1.Timoteos 2/11
[433] 1.Timoteos 2 / 13, 14
[434] 1.Korintliler 11 / 9
[435] Efesliler 5 / 22
[436] Efesliler 5 / 23,24.
[437] Yasa. 24 / 1.

yönetecek[438].

Kadının yaptığı bir takım sözleşmeleri kocasının onaylamayacabileceği şöyle ifade edilir:

"Kocası, kadının kendi isteklerini denetlemesi için adadığı adağı, ya da ant içerek kendini altına soktuğu yükümlülüğü onaylayabilir, ya da geçersiz kılabilir"[439].

Yahudilikte Kadın

Devamlı günah işleme eğilimi olan bir yaratık olarak görülür, kadın aldatıcı bir put olarak adlandırılır. Yahudiler Hz. Âdem ve Hz. Havva'nın hikâyesini anlatırlar. Onlara göre Hz. Âdem Allah'a itaat ettiği için cennette mesut bir şekilde yaşıyordu. Fakat karısı Havva yasak meyveye yemesi için Onu tahrik etti, onu kandırdı ve cennetten çıkardı. Sonra Allah Havva'ya şöyle dedi:

Yahudilikte kadın devamlı günah işleme eğilimi olan bir yaratık olarak görülür ve aldatıcı bir put olarak adlandırılır.

"Sana hamilelik acısı vereceğim. Sancılanarak bebek doğuracaksın. Sen daima kocana karşı eğilimli olacaksın. O sana hükmedecek."

Yahudiler, bu efsaneden dolayı kadını lanetlemiş bir yaratık olarak kabul ediyorlardı. Yunan ve Hristiyan mitolojisinde de böyle bir olay geçer. Eski Yahudi toplumları kızı hizmetçi sayarlardı. Babasının onun utancından dolayı satma hakkına sahip olduğunu kabul ederlerdi. Kız miras alamazdı. Ancak babasının hiçbir erkek çocuğu yoksa o zaman alırdı. Her yahudi sabah duasında şöyle der:

"*Ezeli ilahımız kâinatın kralı beni kadın yaratmadığın için sana hamdolsun*"

Hıristiyanlıkta Kadın

Hıristiyanlığın kadınlara karşı davranışı Yahudulikten daha kötü olmuştur. Hıristiyanlığa göre kadın şeytanca kötülüklere kapı açar, erkeği yasak ağaca götürür, Allah'ın emirlerini çiğner ve erkeğin ahlakını bozar. Kadın günahın anası; fesat ve fitnenin kaynağıdır. Onun mevcut olması

Hıristiyanlıkta kadın, günahın, ahlaksızlığın, ruhî ve manevî alçaklığın canlı bir heykeli olarak görülür.

[438] Yaratılış, 3/16.

[439] http://www.kurandasevgi.gen.tr/kkitaplar/bolum14/baslik2.htm

utanılacak bir durumdur. Kadın, günahın, ahlaksızlığın, ruhî ve manevî alçaklığın canlı bir heykeli olarak görülür.

Hıristiyan aziz Tertolyan diyor ki:

"*Kadın, şeytanın insan nefsine giriş kapısıdır. Allahıın yasalarını iptal eden Allah'ın çehresini bozan iğrenç bir mahlûktur".*

Diğer bir Hristiyan azizi Saint Paul'da şöyle der:

"*Her erkeğin başı İsa idi, her kadının başı da erkekti. İsa'nın başı ise Tanrıydı. Erkek Tanrının şânı ve çehresidir. Fakat kadın erkeğin şanıdır. Çünkü erkek kadına bağlı değildir. Kadın ise erkeğe bağlıdır. Erkek kadın için doğmadı, fakat kadın erkek için doğdu. Mesih adına kadın kendini köleliğin sembolü saymalıdır*".

Hıristiyan azizler "*Hz.İsa'nın annesi dışında kalan tüm kadınların cehennem azabından kurtulamıyacağını*" söylerler[440].

Kuran-ı Kerim ve İslamda Kadın

Kur'an'da bununla ilgili ayetlerden bazıları şöyledir:

"*Erkek olsun, kadın olsun inanmış olarak kim salih bir amelde bulunursa, onlar cennete girecek ve onlar, bir 'çekirdeğin sırtındaki tomurcuk kadar' bile haksızlığa uğramayacaklardır*"[441, 442].

"Erkek olsun, kadın olsun inanmış olarak kim salih bir amelde bulunursa, onlar cennete girecek ve onlar, bir 'çekirdeğin sırtındaki tomurcuk kadar' **bile haksızlığa uğramayacaklardır.**

Ayet meali

"*Allah, mü'min erkeklere ve mü'min kadınlara içinde ebedi kalmak üzere, altından ırmaklar akan cennetler ve Adn cennetlerinde güzel meskenler vadetmiştir. Allah'tan olan hoşnutluk ise en büyüktür. İşte büyük kurtuluş ve mutluluk budur*[443].

"*Mü'min erkekler ve mü'min kadınlar birbirlerinin velileridirler. İyiliği emreder, kötülükten sakındırırlar, namazı dosdoğru kılarlar, zekâtı verirler ve Allah'a ve Resûlü'ne itaat ederler. İşte Allah'ın kendilerine rahmet edeceği bunlardır. Şüphesiz, Allah, üstün ve güçlüdür, hüküm ve hikmet sahibidir*"[444].

"*Kadınlarınız sizin tarlanızdır; tarlanıza dilediğiniz gibi varın. Kendiniz için* (geleceğe hazırlık olarak güzel davranışlar) *takdim edin. Allah'tan korkup-*

---

440 https://www.mumsema.org/tarihte-kadin/263991-yahudilik-ve-hristiyanlikta-kadinin-konumu.html

441 Nisa Suresi, 124.ayet.

442 https://books.google.com.tr/books?id=0qXqAwAAQBAJ&pg=PA123&lpg=PA123&dq=

443 Tevbe Suresi, 72. ayet.

444 Tevbe Suresi, 71. Ayet.

sakının ve bilin ki elbette O'na kavuşucusunuz. İman edenlere müjde ver"[445, 446].

"*Birisine bir kız çocuğu müjdelenirse, üzüntüsünden yüzü simsiyah kesilir...*"[447].

Bu âyette Allah (c.c.) cahiliyyet insanının kadına bakışını anlatır ve takbih eder ve şöyle buyurur:

"*Allah diledigine kız, dilediğine erkek, dilediğine ikisini birden verir, dilediğini de kısır yapar*"[448].

Kadın da tıpkı erkek gibi doğar, erkek gibi insan yavrusudur. Şefkatte ve hediyede aralarını ayırırlarsa, anne baba sorumlu olurlar. Peygamberimizin (asm) vasiyyetini gözetmemiş olarak şefaatten mahrumiyeti hak ederler. Cahiliyyet duygularının insanlarda zaman zaman depreşeceğini bildiği için, Efendimiz (asm) kız çocuklarının, eğitimini özellikle vurgular ve "Üç, iki, hattâ bir kız çocuğunu, haklarını koruyarak yetiştiren babanın, Cennette kendisiyle beraber olacağını" duyurur [449]. Çocuğun kız doğmasında da erkekte olduğu gibi, "Şükür" olarak "akîka" kurbanı kesilir. İsmi güzel verilir, zorunlu eğitimi yaptırılır. Gerekli cinsel bilgileri anneden alır. Kur'ân'da ve Sünnette ilme teşvik eden hiç bir nas, kadınları bundan ayırmaz. Tersine, ihmale uğrayacaklarını bildiği için, Peygamberimiz (asm) özellikle kadın eğitimini tavsiye etmiş, haklarının korunmasını emretmiştir.

Ağzına aldığı lokmayı çiğneyip yutmaktan bile âciz olan insanoğluna cinsiyeti tayin etme inisiyatifi verilmiş olsaydı, yeryüzünde büyük bir kargaşa meydana gelir, düzen bozulurdu.

Bir ayette de şöyle buyrulur:

"*Ey insanlar; doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık...*"[450].

Yine İslâm dini kadın ve erkek arasında bir ayrımın söz konusu olmadığını, doğum, ölüm ve daha sonraki hayatlarında bu iki cinsin birbirinden üstün bir tarafı olmadığını beyan eder. Çünkü insan Allah huzuruna yardımcısız, tek başına çıkarak, hesabını kendisi verecektir[451].

Cinsiyetin Teşekkülünde Etkin Olan Ebeveyn

---

445 Bakara Suresi, 223. Ayet.
446 http://www.kuranfihristi.net/ayetleri/kad%C4%B1nlar
447 Nahl Suresi, 58.ayet.
448 Şûrâ Suresi, 49.ayet.
449 Ibn Mâce, edep 3
450 Hucurat Suresi, 13.ayet.
451 Meryem Suresi, 93; https://sorularlaislamiyet.com/kadinin-haklari-nelerdir-islamin-kadinlara-bir-baski-ve-kisitlama-getirdigi-iddalarina-ne-dersiniz-0

Bu, son yıllarda açığa çıkarılmış son derece mühim bir mevzûdur. Çünkü yakın tarihe kadar bebeğin cinsiyetini neyin belirlediği bilinmiyor, bunda bebeği taşıyan annenin rol oynadığı düşünülerek, “kız çocuk doğuran anneler” yaşadıkları çevrede pek çok baskıya mâruz kalıyorlardı. Hattâ bugün bile annelerin bu konuyla ilgili mağduriyetleri devam etmektedir. Hâlbuki annenin eşey hücreleri, cinsiyeti belirleyecek özellikte değildir.

Cinsiyetin Belirlenmesinde Öncü Rol; Babanın Eşey Hücresidir

Babadan gelen eşey hücrenin getirdiği kromozom yapısı X şeklindeyse, bebeğin cinsiyeti kız, gelen kromozom yapısı Y şeklindeyse bebek erkek olacaktır. Yani bebeğin cinsiyeti, dâimâ babadan gelen hücrenin kromozom yapısıyla belirlenmektedir.

Cinsiyeti belirleyen program babanın kromozomlarına yerleştirilmiştir.

Fakat yanlış anlaşılmasın; babanın kromozomlarında cinsiyet programının taşınması, bu hâdiseyi babaların gerçekleştirdiğini göstermez. Ağzına aldığı lokmayı çiğneyip yutmaktan bile âciz olan insanoğluna cinsiyeti tayin etme inisiyatifi verilmiş olsaydı, yeryüzünde büyük bir kargaşa meydana gelir, düzen bozulurdu.

Doğumla İlgili Mucizevî Ayet

Her şeyden üstün, her işinde hüküm ve hikmet sahibidir O… Ve cinsiyeti belirleyen programı da babanın kromozomlarına yerleştirmiş; bilim dünyasının yakın tarihlerde keşfettiği bu hadiseyi, 14 asır önce indirmiş olduğu Kur’ân-ı Kerîm’de insanlığa îlan etmiştir:

“*İnsan, kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder?! O,* (döl yatağına) *akıtılan meninin içinden bir nutfe* (sperm) *değil miydi? Sonra bu, aleka* (aşılanmış yumurta) *olmuş, derken Allah onu* (insan biçiminde) *yaratıp şekillendirmişti. Ondan da iki eşi, yani erkek ve dişiyi var etmişti. Peki* (bunları yapan) *Allâh’ın ölüleri tekrar diriltmeye gücü yetmez mi?*”[452].

Doğacak Bebeğe Zekâ Geni Kimden Geçer?

Zekâ bakımından artık “Anasının Oğlu” söylemi geçerli. Bir başka tanımlamayla, erkekler kendi zekâ genlerini asla ve asla oğullarına aktaramıyorlar. Sadece kız evlatlarına en çok % 50 oranla aktarabiliyorlar.

[452] el-Kıyâme, 36-40: http://www.islamveihsan.com/bebegin-cinsiyetini-kim-belirliyor.html

Erkekler zekâ bakımından "Anasının oğlu"; kızlar zekâ bakımından "Hem anasının hem babasının kızı" olmuş oluyor.

Böylece bilim erkeklerin "İllaki bir erkek evlat isterim!" dayatmasının bu bakımından da ne kadar boş olduğunu ispatlıyor.

Genetik Mühendisliği kaynaklı bu araştırma raporları dünya bilim literatürlerine girmiş durumda. Raporlara göre erkek çocuklar zekâ genlerini kuşaktan kuşağa sadece ve sadece annelerinden alabiliyorlar. Zekâ genlerinin şifreleri sadece X kromozonunda bulunurken Y kromozonunda ise zekâ genlerinin izine rastlanmıyor.

Erkek çocuklar zekâ genlerini kuşaktan kuşağa sadece ve sadece annelerinden alabiliyorlar.

Cinsiyeti belirleyen kromozonlar anneden daima X olarak geliyor, babadan gelen kromozonlar ise X veya Y olarak değişiklik arz ediyor. Babanın X kromozonu ile annenin X kromozonu doğacak olan çocuğun cinsiyetini "Kız" olarak belirlerken babadan gelen Y kromozonu ile anneden gelen X kromozonu doğacak olan çocuğun cinsiyetini "Erkek" olarak belirliyor.

Bir babanın hiçbir zaman oğluna zekâ genleri aktarılmıyor. Hâlbuki annenin zekâ genleri, hem kızına ve hem oğluna aktarılıyor.

İşte bu duruma göre bir babanın hiçbir zaman oğluna zekâ genleri aktarılmıyor. Hâlbuki annenin zekâ genleri, hem kızına ve hem oğluna aktarılıyor. Durum böyle olunca annelerin zekâsı kesintisiz olarak evlatlarına aktarılabilirken babaların zekâsı cinsiyet nedeniyle kesintiye uğruyor.

Bu konudaki araştırmalardan birinin sahibi bilim adamı Horst Hameister'e göre, erkeklerin zekâ seviyesi bir tane X kromozomu taşıdığından ve bu kromozomun kombinasyonu iyi olmadığı takdirde, erkeklerin zeki olma ihtimali düşüyor. Kadınlardaki ikinci X kromozomu ise birinci X kromozomundaki olası eksikliği giderebiliyor[453].

Sonuç

Genel olarak bir değerlendirme yaptığımızda; Darwin gibi düşünen bilim adamlarının yaptığı çalışmaların güvenirlilik derecelerini sorgulamak kaçınılmaz bir son olmaktadır. Savundukları veriler için hiçbir bilimsel veri bulunmamakta ve varsayımlara bile umarsamaz bir şekilde dayandırılmaktadır.

---

453 www.atasen.org.tr ATASEN Ata Eğitim ve Bilim Çalışanları Sendikası.

Darwin, bayanların aşağı sınıf olduklarını söylerken kendi okul hayatını ve ne kadar başarısız bir öğrenci olduğunu, babasının bunu farkedip onu ruhban okula verdiğini unutmuş olduğu çok açıktır. Darwin ve Darwin'i benimseyen bilim adamları kadın düşmanlığının yanı sıra ırkçılıkta yapmışlardır. Son dönemlerde yapılan çalışmalar, zeka geninin anneden geldiğini ve cinsiyet belirlenmesinin de erkek tarafından olduğunu açıkca göstermektedir. Darwin bununla ilgili tek bir deney ve araştırma yapmadan kendi bastırılmış düşünceleri ve egosunun kurbanı olarak bu varsayımı ortaya atmıştır. Ruhban okulunda din eğitimi almış olmasına dikkat edince, yaratılış ile ilgili olarak nasıl bu kadar kayıtsız kalabildiği düşünülmektedir. Ancak İncil ve Hıristiyanlık'ta da kadının yeri olmadığı ve kadının ikinci sınıf olarak değerlendirildiği gerçeği ile karşılaşınca, Darwin ve onun gibi düşünen bilim adamlarının o dönemde bu düşünceleri yüzünden neden suçlanmadıklarını anlayabiliyoruz. İnsanlar özellikle erkekler bu durumu dinlerini ve kutsal kitaplarını da referans olarak gösterip rahatlıkla savunmuş ve benimsemişlerdir.

Darwin gibi düşünen bilim adamlarının yaptığı çalışmaların güvenirlilik derecelerini sorgulamak kaçınılmazdır. Savundukları tezler için hiçbir bilimsel veri bulunmamaktadır. Tamamen varsayımlara dayandırılmaktadır.

İslam ve Kuran'da kadın ve erkeğin eşit yaratıldığı gerçeği vurgulanmaktadır.

İslam ve Kuran'da ise bunlar tam askine kadın ve erkeğin eşit yaratıldığı gerçeği vurgulanmaktadır. Allah kullarını eşit şartlarda ve aynı şekilde yaratmıştır. Allah-u Teala insanı Secde suresinde de belirtildiği gibi, ''*...Sonra da düzeltip kılığına soktu ve kendi ruhundan ona üfledi de* (böylece) *size işiten kulaklar, gören gözler, anlayan kalbler var kıldı.* '' kendi ruhundan üfleyerek yarattı hem erkeği hem dişiyi. Allah'ın kendi ruhunu üfleyerek yarattığı bir canlıya böyle hoyrat ve adaletsiz bakılacağını savunan kişiye nasıl güvenilir? Kadın ve erkek arasında ki hak ve adalet konusunda okuduğumuz ayetler bu durumu bize açıkca göstermektedir. Aslında herşeyden öte düşünülmesi gereken nokta; Allah'ın yarattığı bir canlıya bir kula eziyet etmek, onu hor görmek, onu küçümsemek bizim dinimizin, bizim inancımızın hiçbir noktasında yer

Her kul Allah katında aynı haklara sahiptir ve Allah her kulunu sevgisiyle yaratmıştır.

almamaktadır. Aksine bizim dinimiz bize, hoşgörüyü, tevazuyu, vicdan ve merhamet duygusunu aşılamaktadır.

Sonuç olarak önemli olan; hayatı, Kuran-ı Kerim rehberliğinde yaşamaktır. Çünkü Allah katında, cinsiyet, ırk veya mevki ayrımı yoktur. Önemli olan Allah'a yakınlık ve iman gücüdür. Herkes kendinden sorumludur ve yaptıklarının karşılığını alacaktır**.** Nitekim Rableri onlara, dualarını kabul ederek cevap verdi*:*

"Şüphesiz Ben, erkek olsun, kadın olsun, sizden bir işte bulunanın işini boşa çıkarmam..."[454].

Önemli olan hayatı, Kuran-ı Kerim rehberliğinde yaşamaktır. Çünkü Allah katında, cinsiyet, ırk veya mevki ayrımı yoktur. Esas mesele Allah'a yakınlık ve iman gücüdür. Herkes kendinden sorumludur ve yaptıklarının karşılığını alacaktır.

[454] Al-i İmran Suresi, 195.ayet.

ÂYETLERİN VE HADİSLERİN DİLİNDEN YARATILIŞ

"Kur'an geçmişe ait bir kitap değil, yaşayan bir kitaptır. Kur'an benimle kozmolojiden, fizikten, biyolojiden ve tıptan alınan misallerle, tabiat kanunları üzerindeki ilahi yansımaların bütün insanlığa hitap eden deliller olduğuna dikkat çekerek konuşuyor".
Prof. Dr. Abdüsselam.

Niçin "Bilimlerin Dilinden Yaratılış?"

Nobelle mükâfatlandırılan Pakistanlı fizikçi Prof. Dr. Abdüsselam ilimleri; *"Allah'ın kâinattaki eserlerini inceleme san'atı"* olarak tarif eder. Bilimler kâinattaki varlıkları inceler. Her bir şeklin ve varlığın yapısını, mahiyetini ortaya koymaya çalışır. Dolayısıyla bilimlerin ele aldığı konular kendi dilleriyle yaratıcılarının varlığını ve birliğini gösterirler.

Kâinattaki varlıklardan elde edilen bilimlerin iki türlü takdim şekli vardır. Birincisi, bilim insanları ve eğitimciler tarafından takdimi, diğeri de bizzat her bilimin kendi dilinden takdimidir.

Günümüz bilim camiasında genellikle kâinattan elde edilen bilimlerin takdiminde Yaratıcı nazarlardan gizlenmekte, sebepler doğrudan işi yapan fail olarak verilmektedir. Yani öznesiz bir eğitim hâkimdir.

İşte bu *Bilimlerin Dilinden Yaratılış* kitapları, özneli bir eğitimi esas alarak; fiilde fâili, sanatta sanatkârı, eserde ustayı, nimette mün'imi kendi dilinden muhatabına vermektedir. Bu kitapların en önemli orijinalliği de buradan gelmektedir.

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ÖZDEMİR
Dr. Ahmet YAZICI
Dr. İhsan ŞENOCAK
Prof.Dr. İlkay Erdoğan ORHAN
Dr. Öğr. Üyesi Fatih TOK
Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ
Dr. Öğr. Üyesi Selahattin ÇELİK
Prof. Dr. Veysel GÜLLÜCE
Öğr. Görev.Yasemin AĞAOĞLU
Dr. Öğr. Üyesi Zeki KESKİN

AKDENİZ KÜLTÜR VE EĞİTİM DERNEĞİ (AKDER)
Cumhuriyet Mah. 622 Sok.No:25 Muratpaşa/ANTALYA
0 242 241 73 93 • 0 505 594 97 87
akderantalya@gmail.com • agormez@gmail.com
www.akderantalya.com

ISBN: 978-605-82158-8-9

Baskı Tarihi : 2018